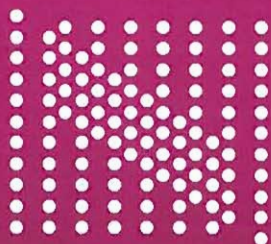
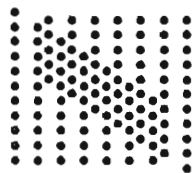

40

RAZPRAVE *in*
GRADIVO
TREATISES AND DOCUMENTS

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES
LJUBLJANA, 2002

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES
LJUBLJANA, 2002

RAZPRAVE IN GRADIVO - TREATISES AND DOCUMENTS

Revija za narodnostna vprašanja - Journal of Ethnic Studies

UDK-UDC 323.15.342.4 (058)

ISSN 0354-0286

UREDNIŠKI ODBOR - EDITORIAL BOARD

Dr. Otto Feinstein, mag. Boris Jesih, mag. Vera Klopčič, dr. Miran Komac, dr. Matjaž Klemenčič, Marinka Lazič, dr. Avguštin Malle, mag. Mojca Medvešek, dr. Katalin Munda Hirnök, dr. Albina Nečak Lük, Mišan Pahor, dr. Albert F. Reiterer, Janez Stergar, dr. Irena Šumi, dr. Jernej Zupančič, dr. Mitja Žagar

ODGOVORNI UREDNIK - EDITOR-IN-CHARGE

Mag. Boris Jesih

PREVODI - TRANSLATION

Meta Gostinčar Cerar, Jana Kranjec Menaše

OBLIKOVANJE - DESIGN

Jana Kuharič

TISK - PRINTED BY

Eurota d.o.o.

ZALOŽIL IN IZDAL - PUBLISHED AND EDITED BY

Inštitut za narodnostna vprašanja - Institute for Ethnic Studies
SI, 1000 Ljubljana, Erjavčeva 26, tel.: +386 (0)1 20 01 87 0, fax +386 (0)1 25-10-964
e-mail: inv@inv.si

PREDSTAVNIK - REPRESENTATIVE

Dr. Mitja Žagar

REVIJO SOFINANCIRA - CO-FINANCED BY

Ministrstvo za šolstvo, znanost, tehnologijo in šport Republike Slovenije
Ministry of Education, Science, Technology and Sport of the Republic of Slovenia

RAZPRAVE IN GRADIVO
TREATISES AND DOCUMENTS

40

KAZALO

MITJA ŽAGAR ISKANJE NOVIH EVROPSKIH IDENTITET: UGANKA GLOBALNIH IDENTITET VPLIV ŠIRITVE EVROPSKE UNIJE (EU) NA INSTITUCIONALNI RAZVOJ IN OBLIKOVANJE IDENTITET V POSAMEZNIH DRŽAVAH IN V EVROPI	6
FELICITA MEDVED VOLILNA PRAVICA TUJCEV S STALNIM PREBIVALIŠČEM KOT PRISPEVEK INTEGRACIJI IN LOKALNI SAMOUPRAVI	22
ROMANA BEŠTER PRIMERJAVA USTAVNE ZAŠČITE MANJŠIN V DRŽAVAH ČLANICAH SVETA EVROPE	40
JERNEJ ŽUPANČIČ ŠTEVILČNI RAZVOJ KOROŠKIH SLOVENCEV V LUČI REZULTATOV LJUDSKEGA ŠETJA LETA 2001	72
MATJAŽ KLEMENČIČ DELOVANJE SLOVENSКИH IZSELJENCEV V KANADI ZA NEODVISNO SLOVENIJO OBJAVA VIROV S KOMENTARJEM	106
VERA KLOPČIČ IN NADA VILHAR POROČILO O MEDNARODNI KONFERENCI "EVROPA, SLOVENIJA IN ROMI" LJUBLJANA, 15.2.2000	210

B. dr.

Z 0 8 -01- 2003 / 19

TABLE OF CONTENTS

MITJA ŽAGAR IN SEARCH OF NEW EUROPEAN IDENTITIES: THE IMPACT OF THE EU ENLARGEMENT ON THE FOUNDATION OF IDENTITIES IN EUROPEAN COUNTRIES	6
FELICITA MEDVED VOTING RIGHTS OF FOREIGN NATIONALS AS A CONTRIBUTION TO INTEGRATION AND LOCAL DEMOCRACY	22
ROMANA BEŠTER COMPARISON OF CONSTITUTIONAL MINORITY PROTECTION IN THE EU MEMBER STATES	40
JERNEJ ZUPANČIČ DEMOGRAPHIC PROCESSES OF CARINTHIAN SLOVENES IN THE LIGHT OF THE RESULTS OF THE 2001 POPULATION CENSUS	72
MATJAŽ KIEMENČIČ THE ACTIVITIES OF THE SLOVENE EMIGRANTS IN CANADA FOR THE INDEPENDENT SLOVENIA	106
VERA KLOPČIČ IN NADA VILHAR REPORT ON INTERNATIONAL CONFERENCE "EUROPE, SLOVENIA AND THE ROMA", 15.2.2000	210

**ISKANJE NOVIH EVROPSKIH IDENTITET:
UGANKA GLOBALNIH IDENTITET¹
VPLIV ŠIRITVE EVROPSKE UNIJE (EU) NA
INSTITUCIONALNI RAZVOJ IN OBLIKOVANJE
IDENTITET V POSAMEZNIH DRŽAVAH IN V EVROPI**

IN SEARCH OF NEW EUROPEAN IDENTITIES:

THE IMPACT OF THE EU ENLARGEMENT ON THE FOUNDATION OF IDENTITIES IN EUROPEAN COUNTRIES
The EU (Eastern) enlargement brings several issues to the top of the political agenda both in the individual member states and candidate countries and at the level of the EU. Among those important issues, which will be discussed also at the EU (Constitutional) Convention, are the institutional reforms of the EU and political systems within the individual member states and candidate countries and an (over)arching topic of the European identity. Discussion on the institutional reforms will include, among others: the eminent needs for operative and effective EU common institutions (government); overcoming the existing democratic deficit and (re)definition of ever changing relations and balances between member states and the EU, including the distribution of powers and competencies; different views regarding the future development and nature of the EU, including the issues of supranationality (even federalism) and national sovereignty, and the division of competences between the EU and member states; etc. I expect that the also existence and formation of ("new") European identity - or better, European identities - will be addressed in this context. The plurality of distinct European identities is conditioned by the existing diversities (including specific historic developments) in Europe. However, these distinct European identities share several common elements. The development of new common European identities is only possible if they include and can accommodate diverse local, regional, ethnic, national, religious, etc. identities that exist in Europe. New common European identities have to and can exist only simultaneously and in co

Keywords: EU, integration processes, European identity

Širitev EU odpira vrsto vprašanj v EU in njenih sedanjih članicah, kot tudi v državah kandidatkah in tistih državah, ki si - kdaj v bližnji ali daljni prihodnosti - želijo postati članice te integracije. Institucionalne reforme same EU in tovrstne reforme v posameznih državah članicah in kandidatkah so prav gotovo pomembno vprašanje v tem okviru. Zato se bo z njim ukvarjala tudi ustavna konvencija EU, ki bo morala najti za vsa ključna vprašanja kompromise, sprejemljive za vse. Kot vedno do zdaj v Evropskih skupnostih (ES) in EU lahko pričakujemo, da bosta tudi tokrat vprašanje in medsebojni konflikt skupnih interesov in supranacionalne integracije (vključno s federalno opcijo) na eni strani ter nacionalne neodvisnosti, suverenosti in nacionalnih interesov posameznih držav članic na drugi strani pomembni in »vroči« temi. Pri tem se bo zagotovo - vsaj kot obrobno - pojavilo tudi vprašanje odnosa in sobivanja evropske oz. evropskih identitet ter nacionalnih, regionalnih in lokalnih identitet ...

Ključne besede: EU, integracijski procesi, evropska identiteta

UVOD

Tako kot o vremenu ali nogometu tudi o identiteti vsakdo ve povedati marsikaj. V osemdesetih in v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja smo v Sloveniji in v drugih srednjeevropskih državah pogosto razpravljali o pojmu in konceptu srednje Evrope in o skupni srednjeevropski identiteti. V kontekstu evropskih integracijskih procesov in globalizacije na prehodu v novo tisočletje so v Evropi in še posebej v državah srednje in vzhodne Evrope, ki želijo – v bolj ali manj oddaljeni prihodnosti – postati članice Evropske unije (EU), postale aktualne razprave o (novih?) nadnacionalnih evropskih entitetah. Pri tem je pogosto osrednje vprašanje odnos med nacionalnimi in drugimi tradicionalnimi identitetami ter med (novo) skupno nadnacionalno evropsko identiteto v novih institucionalnih okvirih. V posameznih državah pa tudi na evropski ravni so zlasti "vroče" razprave o ohranjanju in razvoju tradicionalnih identitet, med katere poleg nacionalne prištevamo še različne etnične, regionalne in lokalne identitete, v skupni Evropi, kakršna se bo izoblikovala v prihodnosti. V teh razpravah je obstajalo in še obstaja mnogo različnih "načelnih" pogledov in stališč, ki so včasih medsebojno izključujoča. Med skrajnimi stališči srečamo na eni strani zagovornike "novih in širših" identitet, ki menijo, da so tradicionalne identitete ovira integracijskim procesom in bi jih bilo koristno čim prej izbrisati, na drugi strani pa "narodno obrambno" usmerjene zagovornike tradicionalnih nacionalnih, regionalnih in tudi lokalnih identitet, ki se bojijo, da bodo nove širše identitete uničile tradicionalne identitete, ki jih štejejo za ključno vrednoto. Med obema skrajnostima obstaja vrsta različnih – tudi kompromisnih – stališč, ki pa jih javnost pogosto ne pozna. Ob omenjeni polarizaciji "načelnih stališč" pa v razpravah le redko zasledimo poskuse, da bi razpravljalci in zagovorniki različnih konceptov podrobneje opredelili, pojasnili in analizirali ponujene koncepte in svoje razumevanje različnih identitet.

Ta prispevek in njegovo nadaljevanje, ki ga pripravljam za naslednjo številko, predstavljata poskus predstavitve in analize različnih konceptov. Poskušam odgovoriti na vprašanja, kaj kolektivne identitete so, kakšna je njihova narava in

* * *

¹ Ta prispevek je nastal na podlagi mojega raziskovanja v zadnjem letu in pol ter prispevkov "Enlargement - In Search for European Identity," ki sem ga predstavil na mednarodni konferenci Foruma Bled (the Enlargement Futures Project Forum Bled on Techno-Economic and Societal Impact of EU Enlargement), ki je bila od 2. do 4. decembra 2001 na Bledu, in "In a Search for New European Identities: The Impact of the EU (Eastern) Enlargement on the Institutional Development and Identity Formation in the EU and Individual Countries," ki sem ga pripravil za letno konferenco EADI (European Association of Development Research and Training Institutes Conference "EU Enlargement in a Changing World: Challenges for Development Co-operation in the 21st Century"), ki je bila v Ljubljani od 19. do 21. septembra 2002.

kakšne vloge igrajo v pluralnih družbah. Pri tem me posebej zanima, če sploh obstaja skupna evropska identiteta in kakšna ta identiteta je. Ali morebiti obstaja ena sama evropska identiteta ali pa je morebiti skupnih evropskih identitet več? Z gledišča evropskih integracijskih procesov so aktualna tudi še naslednja vprašanja: Kako je mogoče oblikovati nove evropske identitete? Ali so takšne nove evropske identitete sploh potrebne in pomembne? Kakšna je lahko funkcija novih evropskih identitet v okviru integracijskih procesov? Kaj lahko stori Evropska unija za oblikovanje novih evropskih identitet? Ali sploh mora storiti kaj? Kakšen je odnos med evropskimi identitetami in drugimi kolektivnimi identitetami, ki na eni strani vključujejo lokalne, regionalne, nacionalne, verske, etnične in druge ožje identitete, na drugi strani pa širše globalne identitete, o katerih se tudi govori v razpravah o procesih globalizacije?

Svoj prispevek začenjam s poskusom enostavne delovne opredelitve identitete, pri čemer me posebej zanimajo različni tipi in kategorije kolektivnih identitet. Vemo, da različni družbeni procesi vplivajo na oblikovanje in razvoj teh identitet ter da obstaja cela vrsta različnih tipov kolektivnih identitet. Med tipi identitet tako omenjajo posamične (enostavne, enoplastne), večkratne in večplastne identitete, inkluzivne (vključujoče) in ekskluzivne (izključujoče) identitete, itd. Z gledišča naše razprave bo zlasti zanimivo opredeliti etnične, verske, lokalne, regionalne (subnacionalne), nacionalne in supranacionalne (nacionalne) identitete, med katerimi bom posebej obravnaval prav skupne evropske in globalne identitete.

V drugem delu prispevka, ki ga pripravljam za naslednjo številko, bom predstavil svoja razmišljanja o oblikovanju novih skupnih evropskih identitet, o njihovih možnih funkcijah v evropskih integracijskih procesih in o njihovem sobivanju z drugimi kolektivnimi identitetami. V njem bom predstavil tudi svoja razmišljanja o vlogi, ki bi jo morale EU s svojimi institucijami, države članice, države kandidatke in civilna družba s svojimi subjekti igrati v integracijskih procesih in pri oblikovanju novih skupnih evropskih identitet.

Ob tem naj poudarim, da ta prispevek v dveh delih ni zgolj znanstveni članek o obravnavani problematiki, ampak je hkrati tudi nekakšna programska izjava. Menim, da je razvoj novih skupnih evropskih identitet pomemben družbeni in politični projekt. Želim si namreč odprto, pluralno in demokratično Evropo, v kateri bo dovolj prostora za vse različnosti. Težko je predvideti konkreten razvoj Evropske unije in drugih integracijskih procesov v Evropi, bolj ali manj jasno pa je, da bodo nacionalne države tudi v prihodnosti igrale pomembno vlogo. Zato lahko predvidevamo, da se bodo ohranile tudi nacionalne identitete, hkrati z njimi pa tudi še vrsta drugih subnacionalnih identitet. Prav zato si želim, da bi bile nove evropske identitete po svoji naravi pluralne, odprte in inkluzivne, saj bodo le takšne lahko predstavljale podlago za demokratično legitimizacijo evropskih

integracijskih procesov in skupnih institucij. V projektu oblikovanja takšnih novih skupnih evropskih identitet lahko pomembno vlogo – kot spodbujevalci ali zaviralci integracijskih procesov – odigrajo različni subjekti. Med temi subjekti omenjam Evropsko unijo in druge evropske institucije, posamezne evropske države in njihove institucije, javne in zasebne institucije, medije, znanost, institucije civilne družbe in zlasti nevladni sektor.

KOLEKTIVNA IDENTITETA

Ljudje se zelo pogosto ukvarjamo z vprašanji naše identitete in se o njih pogovarjamo. Pri tem večinoma ne razmišljamo o kompleksnih konceptih in različnih znanstvenih definicijah tega pojava, ampak poskušamo odgovoriti na nekaj temeljnih vprašanj:

Kdo sem JAZ?

Kdo smo MI? Od kod izviramo?

Kdo so ONI – tisti DRUGI?

Odgovori na ta vprašanja opredeljujejo slehernega od nas. Čeprav so vprašanja navidezno enostavna, pa so odgovori nanja pogosto zelo zapleteni. Prav tako obstaja množica različnih, včasih med seboj povezanih ali pa izključujočih odgovorov. Še več, vsakdo od nas lahko na vsako od vprašanj odgovori na različne načine – predvsem odvisno od kriterijev, ki se nam v danem trenutku in v dani situaciji zdijo najbolj pomembni in primerni. Zlasti je pomembno, ali na ta vprašanja odgovarjamo zgolj kot posamezniki ali pa nanja odgovarjamo tudi – oziroma celo – predvsem kot pripadniki različnih skupnosti oziroma kolektivnih entitet. Pri tem se – ne glede na naša izhodišča – kaj lahko zgodi, da se naši odgovori razlikujejo od odgovorov drugih, prav tako pa je možno, da so odgovori različnih posameznikov med sabo nasprotujoči in izključujoči. Včasih so med sabo nasprotujoči tudi naši lastni odgovori, še zlasti če jih ocenjujemo z zornega kota "drugih." Omenjeni različni in – vsaj navidez – celo nasprotujoči si odgovori pa hkrati tudi kažejo kompleksnost naših identitet in samega koncepta.

Zato se nam zdi še toliko bolj pomembno temeljno vprašanje: Kaj sploh je identiteta? Vendar nam tudi strokovnjaki, slovarji in enciklopedije ne morejo ponuditi enostavnega in enotnega odgovora na to vprašanje. Splošne definicije identitete v enciklopedijah in slovarjih so si sicer zelo podobne, vendar pa hkrati že razkrivajo mnogopomenskost pojma ter kompleksnost pojava in konceptov.²

* * *

² V slovarjih in enciklopedijah zasledimo različne poskuse splošne opredelitve pojava identitete, ki ga – če kot primer vzamemo Slovar slovenskega knjižnega jezika in nekaj znanih slovarskih izdaj z angleškega govornega območja – opisujejo kot:

Že površen pregled precej obširne strokovne in znanstvene literature nam pokaže, da tudi vsaka družboslovna in humanistična stroka in znanstvena disciplina obravnava ta pojav s specifičnega zornega kota, hkrati pa se lahko pomembno razlikujejo tudi definicije različnih avtorjev znotraj posameznega področja ali discipline. Tako sem že pri precej površnem pregledu v pregledani literaturi naštel več kot osemdeset različnih definicij in konceptov identitete.³ Čeprav bi glede na veliko število definicij lahko sklepali, da je bilo o identiteti že skoraj vse povedano, pa kmalu spoznamo, da nam nobena od definicij ne ponudi zadovoljivih odgovorov na vsa vprašanja. To spoznanje velja tako za enostavnejše in splošne definicije, kot tudi za obširnejše in kompleksnejše definicije, ki so pogosto zelo specifične in specializirane. Na splošno in površno bi lahko rekli, da so psihologi, psihiatri in pedagogi zainteresirani predvsem za oblikovanje posameznikove identitete in samozavedanja v času odrasčanja.⁴ Po drugi strani

* * *

"identiteta - jur. skladnost, ujemanje podatkov z resničnimi dejstvi, znaki, istovetnost: dokazal je svojo identiteto; ugotoviti identiteto z osebno izkaznico / sumljiva identiteta; knjiž. identičnost: identiteta med zavestjo in resnico; * filoz. dialektična identiteta ki vključuje notranja nasprotja, zaradi česar ne more nič ostati trajno enako samo sebi; nauk o identiteti identiteta filozofija; mat. identiteta, identična enačba."

(*Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Elektronska izdaja, Verzija 1.0);

"the condition of fact of being the same in all qualities under consideration; sameness; oneness.

(a) the condition or fact of being some specific person or thing; individuality;

(b) the condition of being the same as something or someone assumed, described or claimed."

(*Webster's - New Universal Unabridged Dictionary*, De Luxe, Second edition. USA: Dorset & Baber, 1983, str. 902);

"the state of being identical, absolute sameness.

the condition of being of a specified person or thing; *established his identity* = established who he was."

(*The Oxford Dictionary of Modern English*, Second edition. Oxford: Oxford UP, 1983, str. 322); ali pa

"the state of having identifying characteristics.

the individual characteristics by which a person or thing is recognized.

the state of being the same in nature, quality, etc.; *linked by the identity of their tastes*.

the state of being the same as a person or thing described or known: *the identity of stolen things was soon established...*"

(*Collins English Dictionary and Thesaurus*, Mayor New Edition. Glasgow: Harper Collins Publishers, 1993 (Reprint 1994), str. 560); itd.

³ Med pregledanimi deli omenjam - upošteva je njihov vpliv na pisanje tega prispevka - zlasti naslednja: Malcolm Anderson (2000), *States and Nationalism in Europe since 1945*. Making of the Contemporary World. London, New York: Routledge, 2000; Balla Bálint, Anton Sterbling, ur. (1998). *Ethnicity, nation, culture: Central and East European perspectives*. (Beiträge zur Osteuropaforschung, Bd. 2.) Hamburg: Krämer, 1998; Frederick Barth, ur. (1969), *Ethnic Groups and Boundaries* Oslo: Universitetsforlaget / Boston: Little & Brown, 1969; Sören Rinder Bollertup, Christian Dons Christensen (1997), *Nationalism in Eastern Europe: Causes and Consequences of the National Revivals and Conflicts in Late-Twentieth-Century Europe*. Houndmills, London: Macmillan Press Ltd. / New York: St. Martin's Press, Inc., 1997; David Brown (2000), *Contemporary Nationalism: Civic, Ethnocultural and Multicultural Politics*. London, New York: Routledge, 2000; Craig Calhoun, ur. (1994), *Social Theory and the Politics of Identity*. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1994; Anthony P. Cohen, ur. (2000) *Signifying identities: Anthropological perspectives on boundaries and contested values*. London, New York: Routledge, 2000; Kas Deprez, Louis Vos, ur. (1998), *Nationalism in Belgium: Shifting identities, 1780-1995*. Houndmills: Macmillan / New York: St. Martin's Press, 1998; Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, ur. (1998), *Border Identities: Nation and state at international frontiers*. Cambridge:

pa družboslovce – npr. antropologe, politologe, sociologe, kulturologe, itd. – bolj zanima proučevanje oblikovanja, prisvajanja, pridobivanja in transformacije kolektivnih identitet v sodobnih pluralnih družbah. Za potrebe našega prispevka, v katerem bomo razpravljali o specifičnih tipih kolektivnih identitet, saj nas konkretno zanimajo predvsem skupne evropske identitete in njihov odnos do drugih – zlasti t. i. "tradicionalnih" – kolektivnih identitet, pa nam bo zadoščala naslednja preprosta delovna definicija:

Vsaka kolektivna identiteta je občutek pripadnosti določeni skupnosti, kolektivni entiteti, ki jo določajo različni objektivni in subjektivni kriteriji. Ko gre za kolektivno identiteto, se morajo o kriterijih in o samem občutku pripadnosti strinjati zlasti pripadniki takšne kolektivne entitete. Po drugi strani pa je lahko pomembno tudi, da te kriterije priznavajo "drugi" (torej tisti, ki tej entiteti ne pripadajo).

* * *

Cambridge University Press, 1998; Paul du Gay, Stuart Hall, ur. (1996), *Questions of Cultural Identity*. London, Thousand Oaks, Ca., New Delhi: Sage, 1996; David Theo Goldberg, ur. (1994), *Multiculturalism: A critical reader*. Oxford, Cambridge, USA: Blackwell, 1994; Montserrat Guibernau & John Rex, ur. (1997), *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press, Cambridge, Oxford, Malden, 1997; Eric J. Hobsbawm (1990), *Nations and Nationalism since 1789: Programme, Myth, Reality*. Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney, Cambridge University Press, 1990; John Hutchinson & Anthony D. Smith, ur. (1996), *Ethnicity*. Oxford Readers. Oxford, New York: Oxford University Press, 1996; John Hutchinson, Anthony D. Smith, ur. (1994), *Nationalism*. Oxford Readers. Oxford, New York: Oxford University Press, 1994; Wsevolod W. Isajiw, Tanuja Perera, ur. (1997), *Multiculturalism in North America and Europe: Comparative perspectives on interethnic relations and social incorporation*. (Edited by Wsevolod W. Isajiw, with the assistance of Tanuja Perera.) Toronto: Canadian Scholars' Press, 1997; Wsevolod W. Isajiw (1993, 1994), "Definitions of ethnicity: New approaches", *Ethnic forum*, Vol. 13, No. 2, Vol. 14, No. 1, str. 9-16; Richard Jenkins (1997), *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 1997; Michael Keating (1988), *State and Regional Nationalism: Territorial Politics and the European State*. Brighton: Harvester Wheatsheaf, 1988; James G. Kellas (1998), *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. 2nd revised and updated edition. Basingstoke, London: Macmillan, / New York: St. Martin's Press, 1998; Will Kymlicka & C. Strömhle (1999), "Cosmopolitanism, nation-states, and minority nationalism: A critical review of recent literature", *European Journal of Philosophy*, Vol. 7, No. 1, str. 65-88, 1999; Will Kymlicka (1995), *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995; Jacob T. Levy (2000), *The Multiculturalism of Fear*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2000; Gordon Mathews (2000), *Global Culture / Individual Identity: Searching for Home in the Cultural Supermarket*. London, New York: Routledge, 2000; Tom Nairn (1997), *Faces of Nationalism: Janus Revisited*. London, New York: Verso, 1997; Philip Schlesinger (1987), "On National Identity: Some Conceptions and Misconceptions Criticized", *Social Science Information/Information sur les sciences sociales*, Vol. 26, No. 2, str. 219-264, 1987; George Schöpflin (2000), *Nations, Identity, Power: The New Politics of Europe*. London: Hurst & Company, 2000; Anthony D. Smith (1991), *National Identity*. Reno, Las Vegas, London: University of Nevada Press, 1991; Anthony D. Smith (1986), *The Ethnic Origin of Nations*. Oxford, Cambridge, Massachusetts: Blackwell Publishers, 1986 (Reprint 1996); Cynthia Willeit, ur. (1998), *Theorizing Multiculturalism: A Guide to the Current Debate*. Malden, Oxford: Blackwell Publishers, 1998, itd.

⁴ Na tem mestu omenjam zlasti vpliv Eriksonovih teorij o identiteti, krizi identitete ter o psihosocialnem in seksualnem razvoju. Glej npr.: Erik H. Erikson (1995, 1950), *Childhood and Society*. London: Vintage, 1995.

Tako kot to velja za sleherno individualno identiteto (posameznika), tudi za vsako kolektivno identiteto velja, da **kot družbeni pojav predstavlja dinamičen (družbeni) proces** in ne zgolj stanje. Identitete stalno nastajajo, se pojavljajo, spreminjajo, transformirajo in, končno, tudi prenehajo obstajati. Poleg tega se je potrebno zavedati, da kolektivne identitete posameznika na različne načine vplivajo na njegove individualne identitete, velja pa seveda tudi obratno.

Čeprav se nam morebiti kolektivne identitete zdijo nekakšna objektivna dejstva, pa se moramo ves čas zavedati, da so tudi kolektivne identitete predvsem (subjektivni) občutek in prepričanje posameznika, da pripada določeni kolektivni entiteti, ki jo opredeljujejo določene skupne značilnosti. Zato da posameznika priznamo za člana takšne kolektivne entitete, pa včasih njegov občutek in prepričanje nista dovolj. Pogosto posameznika za člana kolektivne entitete priznamo šele takrat, ko postane jasno, da ga kot člana svoje skupnosti – kot enega od "svojih" – sprejemajo tudi drugi pripadniki te entitete. Ugotovimo lahko, da v tem primeru priznavanje specifične posameznikove kolektivne identitete s strani drugih pripadnikov določene kolektivne entitete postane konstitutiven element te njegove kolektivne identitete. To daje posameznikovi kolektivni identiteti specifično družbeno dimenzijo.

Praviloma za "priznanje" kolektivne identitete posameznika zadošča, da ga za enega od "svojih" sprejmejo drugi pripadniki te skupnosti. Vendar pa v nekaterih primerih tudi to ni dovolj. Včasih je pomembno, da posameznika kot pripadnika določene kolektivne entitete sprejemajo tudi "drugi" – skratka tisti, ki niso pripadniki te specifične skupnosti. Na ta način posameznikova kolektivna identiteta lahko dobi še svojo dodatno družbeno dimenzijo.

Ko opazujemo svojo družbeno realnost, hitro ugotovimo, da obstaja vrsta različnih tipov kolektivnih identitet ter da imamo tudi sami – v vsakem danem trenutku – hkrati različne kolektivne identitete. Tako smo – na primer – člani svojih družin (družinska identiteta); smo moški ali ženske (spolna identiteta); pripadamo svoji šoli, instituciji in stroki ter imamo svoje poklicne identitete; v različnih okoliščinah se zavedamo svojih lokalnih, regionalnih in nacionalnih identitet; pripadamo določeni religiji ali cerkvi, lahko pa smo ateisti ali agnostiki; počutimo se mlade ali stare (generacijska identiteta); lahko smo pešci ali šoferji; smo člani različnih klubov, društev in organizacij, ki pogosto negujejo svoje specifične kolektivne identitete, itd. Te identitete se med seboj lahko dopolnjujejo, prekrivajo, obstajajo neodvisno druga od druge, lahko pa se med seboj tudi izključujejo ali so si celo v konfliktu. Ne gre le za to, da sočasno posedujemo vrsto individualnih in kolektivnih identitet, ampak poleg tega tudi pridobivamo nove identitete, spreminjamo in menjamo obstoječe identitete, včasih pa se določenim identitetam tudi odrečemo in jih zavržemo. Tako se spominjam razgovora s kolegi z Inštituta za etnologijo in antropologijo Ruske akademije znanosti in umet-

nosti, ki so mi pripovedovali o raziskavi spreminjanja posameznikovih identitet, ki so jo opravili še v času Sovjetske zveze. S to raziskavo so pri posameznikih zaznali več kot petdeset različnih individualnih in kolektivnih identitet, ki so jih izkazovali v različnih obdobjih, situacijah in kontekstih. Ugotovili so, da so spremembe in premiki identitet v posameznikovem življenju dokaj pogosti in običajni. Zlasti pa je bila zanimiva ugotovitev, da so bili spremembe in premiki identitet še bolj pogosti pri pripadnikih manjšin in marginaliziranih skupnosti. Pri tem ni bilo pomembno le to, kako so se opredeljevali in počutili sami proučevani posamezniki, ampak je bilo včasih prav tako – ali celo še bolj – pomembno, kako jih je dojemalo in opredeljevalo njihovo okolje.

Zato si moramo seveda pri sleherni raziskavi in opredeljevanju identitet posameznika zastaviti tudi naslednja vprašanja: Ali okolje sprejema in opredeljuje posameznika kot tisto, kar sam misli in verjame, da je? Kako okolje vidi in dojemata nekega posameznika? Pri tem pa dodaten problem predstavlja dejstvo, da praviloma posameznikovo okolje ni homogen blok. To okolje predstavljajo tako preostali posamezniki, ki pripadajo skupini (kolektivni entiteti), katere član se počuti posameznik (MI), kot tudi tisti posamezniki in skupine, ki tej kolektivni entiteti ne pripadajo in bi jih z gledišča te entitete lahko označili s kategorijo "drugi" (ONI). Seveda pa se je potrebno zavedati, da praviloma tudi specifična kolektivna entiteta – MI – ne predstavlja homogene in popolnoma poenotene skupnosti. Še veliko bolj heterogena kategorija pa so običajno "drugi" (ONI). Zato od posameznikovega okolja seveda ne moremo pričakovati enega samega ali tudi samo poenotenega odgovora na zapisana vprašanja.

Omenjeno dejstvo lahko privede do zanimive – včasih smešne, lahko pa tudi konfliktna in tragične – situacije: Kaj se zgodi, če se nekdo šteje za pripadnika določene kolektivne entitete (npr. etnične skupnosti) in se z njo identificira, ostali pripadniki te skupnosti pa ga ne štejejo za svojega člana? Kaj se zgodi, če določena kolektivna entiteta šteje posameznika za svojega člana, ta posameznik pa se s to entiteto ne identificira in se sam ne šteje za njenega člana? Kaj z gledišča posameznika in njegove identitete pomeni, če "drugi" (ONI) v okolju tega posameznika, ki se z določeno kolektivno entiteto identificira, ne priznavajo za njenega člana? In kaj, če "drugi" tega posameznika pojmujejo kot člana določene kolektivne entitete, čeprav se ta posameznik s to entiteto ne identificira in se sam ne šteje za njenega člana?

Ta vprašanja ne bi bila tako pomembna in – potencialno – celo eksplozivna, če ne bi bila pomembna značilnost skoraj vseh obstoječih kolektivnih identitet, da so izključujoče (ekskluzivne). Izključujoča narava kolektivnih identitet je največkrat pogojena z njihovim nastankom. Nastanejo namreč takrat, ko neka skupnost (kolektivna entiteta) sreča drugo. Šele takrat se namreč pogosto pripadniki takšne skupnosti zavejo svoje specifičnosti in dejstva, da obstajajo tudi

druge skupnosti z drugačnimi specifičnimi lastnostmi. Prav zato se kolektivne identitete vsaj sprva oblikujejo kot negativne opredelitve, ki iščejo in poudarjajo razlike med posamezno skupnostjo in drugimi skupnostmi v njenem okolju; sočasno z zavedanjem različnosti in specifičnosti, se praviloma oblikujejo tudi meje med skupnostmi v določenem okolju. Kadar so razlike med skupnostmi v posameznem okolju (objektivno) majhne ali celo neznatne, lahko te razlike in meje postanejo še bolj pomembne pri oblikovanju, definiranju in razvijanju kolektivnih identitet. Razlike in zlasti meje med posameznimi skupnostmi – tako prostorske (teritorialne) kot simbolične (družbene) – so največkrat ključne osi oblikovanja sodobnih kolektivnih identitet, ki so pretežno negativno definirane. Pozitivne definicije kolektivnih identitet so sicer zelo zaželenje in se včasih razvijajo, za definiranje konkretnih skupnosti pa niso nujno potrebne. Poleg tega lahko ugotovimo tudi, da je večina pozitivno opredeljenih kolektivnih identitet po svoji naravi še vedno izključujočih. Vseeno pa kot optimist upam, da bo v bodoče tudi vse več kolektivnih identitet opredeljenih pozitivno, da jih bo čim več po svoji naravi odprtih ter da bodo postopoma postajale kolektivne identitete tudi inkluzivne (vključujoče).

Ko govorimo o kolektivnih identitetah – zlasti še, če govorimo o tradicionalnih kolektivnih identitetah, kot so lokalne, regionalne, etnične in nacionalne identitete – se moramo zavedati, da kultura oz. kulture predstavljajo njihovo pomembno dimenzijo. Seveda se pri tem vedno znova pojavi problem, kako definirati specifično kulturo oz. kulture. Kulturo, natančneje skupno kulturo, ki jo delijo člani specifične skupnosti, lahko razumemo in opredelimo na različne načine. Najpogosteje kot tipične elemente skupne kulture navajamo skupen jezik, občutek povezanosti in skupnosti, (skupni) miti o skupnem izvoru in zgodovini, pogosto pa tudi skupno vero oz. pripadnost verski skupnosti, itd. Ti koncepti pogosto mistificirajo koncept kulture. Prav zato bi predlagal, da v razpravah o identiteti te mistične in mitološke koncepte nadomestimo z razpravljanjem o načinu življenja (life-ways, folkways), kot to na primer počne David H. Fischer v svoji knjigi *Albionsko seme (The Albion's Seed)*,⁵ v kateri opisuje načine življenja štirih različnih britanskih skupnosti v Severni Ameriki ter njihovo vlogo pri nastanku in v oblikovanju moderne "ameriške nacije." Posamezne skupnosti lahko opredelimo tako, da opisujemo njihove specifičnosti, podobnosti in razlike v govoru, pri gradnji bivališč in naselij, v družini in odnosih v njej, v generacijskih odnosih in odnosih med spoloma, v prehranjevanju, v religiji in verovanju (magic ways), itd. To nam omogoča zelo specifične in poglobljene opredelitve posameznih skupnosti, ki upoštevajo objektivne in tudi subjektivne kriterije

* * *

⁵ David Hackett Fischer (1989). *Albion's Seed: Four British Folkways in America*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1989.

(zlasti percepcije), hkrati pa uporaba tega pristopa omogoča pozitivne opredelitve teh skupnosti.

Takšen pristop se mi zdi uporaben in koristen tudi v razpravah o kompleksnem vprašanju skupnih evropskih identitet. Poleg tega nam pri razpravah o teh skupnih identitetah lahko pomagajo tudi različni teoretični koncepti in klasifikacije, ki jih lahko najdemo v strokovni in znanstveni literaturi. Pri opredeljevanju lokalnih, regionalnih, nacionalnih in supranacionalnih identitet v Evropi ter odnosa med njimi je lahko posebej koristen koncept "vraščениh identitet" (nested identities). Ta koncept predpostavlja, da so v širše in višje identitete vključene in vraščene številne ožje in nižje identitete. Tako – na primer – naše nacionalne identitete vključujejo tudi naše regionalne identitete, regionalne identitete pa spet vključujejo naše lokalne identitete.⁶ Vendar pa hierarhija v odnosu med različnimi identitetami, ki jo predpostavlja ta model, ne ustreza vedno realnosti. Za ljudi so ožje in nižje identitete pogosto bolj relevantne in pomembne od širših in višjih. V takšnih primerih zato kaže ta koncept nadgraditi ali celo nadomestiti s konceptom kulturnih, transkulturalnih in multikulturalnih identitet,⁷ ki so pretežno zgrajene na pristopu, ki ga je razvil Charles Taylor.⁸ Kot dodatno nadgradnjo teh konceptov lahko uporabimo tudi koncept interkulturalnih identitet, ki pa je v mnogih segmentih razvit le fragmentarno. Kakorkoli že, kmalu lahko ugotovimo, da proučevanje evropskih identitet terja kompleksen pristop in pogosto tudi kombinacijo različnih pristopov in konceptov.

SKUPNE EVROPSKE IDENTITETE: ALI OBSTAJAJO EVROPEJCI?

Na podlagi svojih izkušenj lahko trdim, da (skupna) evropska identiteta obstaja; natančneje, obstajajo različne specifične evropske identitete. Čeprav sem o obstoju evropskega prostora in skupnih evropskih identitet razmišljal že prej, pa sem v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko sem živel v Združenih državah Amerike, tudi izkusil in spoznal, da te identitete dejansko obstajajo. Že zelo kmalu po prihodu v Ameriko sem ugotovil, da so evropski načini življenja in vrednote pogosto precej različni od ameriških. Tam sem se nedvomno počutil

* * *

⁶ Juan Diez Medrano, Paula Gutiérrez (2001). "Nested identities: National and European identity in Spain." *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24, No. 5 (September 2001), str. 757. (Special issue: *The Iberian heritage: constructed identities*. Guest-edited by: M. K. Flynn)

⁷ Peter Caws (1994), "Identity: Cultural, Transcultural and Multicultural." - v David Theo Goldberg, ur. (1994), str. 371-387.

⁸ Charles Taylor (1994, 1992). "The Politics of Recognition." - v David Theo Goldberg, ur. (1994), str. 75-106. (Reprinted from: Amy Gutmann, Steven C. Rockefeller, Michael Walzer, Susan Wolf, ur. (1992), *Multiculturalism and "The Politics of Recognition."* Princeton: Princeton University Press, 1992.)

kot Evropejec, ki se je zavedel svoje evropske identitete. Ob tem sem ugotovil, da so moje tradicionalne kolektivne identitete (zlasti še etnične, nacionalne in kulturne identitete) in moja evropska identiteta precej drugačne od ameriških identitet, ki sem jih spoznaval pri svojih prijateljih in znancih. Hkrati moram seveda poudariti, da sem že zelo kmalu ugotovil, da v Ameriki ne obstaja ena sama identiteta, ampak obstaja vrsta ameriških identitet, ki se med sabo pomembno razlikujejo. Svoje evropske identitete sem se še bolj zavedel, ko sem ugotovil, da smo si bili Evropejci iz različnih držav v mnogih značilnosti, načinih življenja in njegovega dojemanja med sabo podobni precej bolj, kot smo bili podobni Američanom iz svoje okolice. Hkrati smo "Evropejci" spoznavali, da so se podobno kot naše tradicionalne kolektivne identitete tudi naše specifične evropske identitete – tako po vsebini kot po percepciji – med sabo pogosto precej razlikovale. Vseeno pa smo – ob vseh razlikah, ki so obstajale med nami – znanci, kolegi in prijatelji iz Avstrije, Francije, Grčije, Hrvaške, Italije, Nemčije, Poljske, Rusije, Slovenije in Velike Britanije kmalu spoznali, da so si naše identitete podobne, da imajo vrsto skupnih elementov in se v mnogočem prekrivajo. Prav ti skupni elementi so bili podlaga za oblikovanje nekakšne evropske skupnosti na univerzi. Ker smo prihajali iz različnih okolij in smo govorili različne jezike, smo v naši evropski skupini za medsebojno komunikacijo uporabljali ameriško angleščino. Zanimivo je, da nam je prav ta skupni jezik komunikacije omogočil, da smo gradili našo povezano evropsko skupnost in v njej našo specifično skupno evropsko identiteto, ki je nastajala v zelo specifičnih pogojih. Američani, ki so se nam pridružili občasno in zlasti v posameznih razpravah, so vedno znova ugotavljali, da je naša skupina zelo "evropska" in da se bistveno razlikuje od vseh drugih "ameriških" skupin v okolju. Naši kolegi iz judovske skupnosti, katerih družine so pogosto izvirale iz različnih delov Evrope, pa so kar nekajkrat ugotovili, da sta bila vzdušje in identiteta naše "evropske" skupine v mnogočem podobna identiteti in vzdušju v njihovih družinah in skupnostih.⁹

Moje izkušnje in prepričanje, da skupne evropske identitete obstajajo so potrdili tudi študenti iz številnih evropskih držav, ki sem jih srečeval, poučeval in delal z njimi v Evropi in Severni Ameriki. Ko sem jih spraševal o njihovi identiteti in o tem, kdo so oziroma za koga se imajo, so mi navadno povedali, da se počutijo kot pripadniki svojih narodov – torej Avstrijci, Grki, Hrvati, Italijani, Nemci, Norvežani, Slovenci, Škoti ali Španci, itd – in da so hkrati tudi Evropejci. Skupne evropske identitete so bile navadno še zlasti poudarjene, kadar sem študente iz Evrope o tem spraševal v neevropskem okolju. Zelo zanimivo je bilo, da so njihovi

* * *

⁹ Zanimivo je, da so se naši "evropski skupnosti" in zlasti našim diskusijam o različnih temah na univerzi poleg naših kolegov iz judovske skupnosti pogosto pridružili tudi kolegi iz Kanade, ki so prav tako ugotavljali, da so nam "Evropejcem" v mnogočem bolj podobni od drugih v našem ameriškem okolju.

opisi in opredelitve lastnih evropskih identitet dobro izražali neznansko raznolikost in pestrost Evrope in različnih evropskih (lokalnih, regionalnih, etničnih, nacionalnih, itd.) kultur. Hkrati pa so ti njihovi opisi in opredelitve razkrili tudi vrsto skupnih značilnosti njihovih evropskih identitet. Pogosto so govorili tudi o "novi globalni kulturi," ki jo delijo s kolegi povsod po svetu in ki jo razširjata zlasti "globalna" televizija in internet; pri tem je zanimivo, da svoje evropske identitete pogosto štejejo kot sestavni element "nove globalne kulture." V svojih razmišljanjih o skupnih evropskih identitetah pa vsaj nekateri poudarjajo, da štejejo kulturne in vse druge različnosti v Evropi za pomembne primerjalne prednosti in bogastvo, hkrati pa tudi za temeljni kamen, na katerem je mogoče zgraditi "skupno Evropo" v prihodnosti.

Seveda sem se pri proučevanju skupnih evropskih identitet kot vsak raziskovalec lotil tudi pregleda obstoječe znanstvene in strokovne literature o Evropi in evropskih identitetah. Pri tem so me zanimale zlasti definicije Evrope in skupnih evropskih identitet. Kot sem pričakoval, sem našel vrsto - pogosto različnih in celo nasprotujočih si - opredelitev. Razprave o kar najbolj natančni definiciji Evrope in o evropski identiteti so obstajale že dolga stoletja in še vedno potekajo. Med njimi zasledimo tako diskurze o različnih (geografskih, zgodovinskih, političnih, kulturnih, socioloških, ekonomskih, itd.) definicijah Evrope, kot tudi številne diskurze o evropski identiteti oz. evropskih identitetah.¹⁰ Čeprav lahko v različnih definicijah in pri raznih avtorjih najdemo pomembne razlike, pa se zdi, da se v zadnjem času v razpravah o Evropi in evropskih identitetah vendarle pojavljajo določene skupne značilnosti in izhodišča.¹¹ Razprave o skupnih evropskih identitetah so - po mojem mnenju - izjemno pomembne zlasti v luči evropskih integracijskih procesov in pri opredeljevanju Evrope, v kakršni bi želeli živeti v prihodnosti. Zato menim, da bi bilo potrebno v Evropi oblikovati in razvijati nove koncepte pluralnih in integrativnih skupnih evropskih identitet, ki bi temeljile na priznavanju obstoječih in potencialnih različnosti in identitet.

Če ljudje iz različnih evropskih držav in različnih delov kontinenta zatrjujejo, da se počutijo Evropejci ter zaznavajo in z drugimi delijo svojo evropsko identiteto, potem lahko ugotovimo, da Evropejci dejansko obstajamo. Prav tako obstajajo tudi evropske identitete, kar je pogojeno z zgodovinskim razvojem,

* * *

¹⁰ Glej npr.: Michael Heffernan (1998), *The Meaning of Europe: Geography and Geopolitics*. London, New York, Sydney, Auckland: Arnold, 1998; Brian Jenkins, Spyros A. Sofos, eds. (1996), *Nation and Identity in Contemporary Europe*. London: Routledge, 1996; Tariq Modood & Prina Werbner, eds. (1997), *The Politics of Multiculturalism in the New Europe: Racism, Identity and Community*. Postcolonial Encounters. London, New York: Zed Books Ltd., 1997; itd.

¹¹ V tem kontekstu lahko omenimo npr. razprave o prihodnosti Evrope in evropskih integracij (http://www.europa.eu.int/futurum/index_en.htm). Zlasti pa še raprave povezane z Evropsko (ustavno) konvencijo (<http://european-convention.eu.int/default.asp?lang=EN>) (15. 07.2002).

specifično situacijo v različnih okoljih in obstoječo raznolikostjo v današnji Evropi. Čeprav se naše evropske identitete v mnogočem razlikujejo, pa obstajajo številne podobnosti in skupne značilnosti teh identitet. Če jih podrobno analiziramo, pa lahko ugotovimo še, da je vsaj do določene mere sleherna od teh kolektivnih evropskih identitet notranje raznolika in pluralna. Vse te evropske identitete bi lahko bile podlaga za oblikovanje novih skupnih evropskih identitet. Menim, da bo vsaka evropska integracija dolgoročno lahko uspešna le, če bodo njena pomembna komponenta tudi nove skupne evropske identitete, ki bodo nedvomno kompleksne in bi po svoji naravi morale biti odprte, inkluzivne in pluralne. Te nove skupne evropske identitete bodo soobstajale z različnimi kolektivnimi identitetami ter se bodo morale zato prilagoditi različnim obstoječim in novo nastajajočim identitetam, med drugim tako da bodo vključevale tudi številne in različne lokalne, regionalne, etnične, kulturne, verske in nacionalne identitete (ki so v evropskem kontekstu tradicionalne vezane na nacionalne države), pa tudi supranacionalne in globalne identitete.

Čeprav običajno skupne evropske identitete opazujemo in proučujemo kot specifične kolektivne identitete, pa nikakor ne bi smeli zanemariti njihove individualne dimenzije. Vse več je v Evropi ljudi, ki se sami opredeljujejo – pretežno ali tudi – kot Evropejci. Na podlagi razgovorov z ljudmi in svojega dosedanjega proučevanja, bi lahko celo trdil, da je v tem trenutku individualna dimenzija različnih evropskih identitet mogoče celo bolj prisotna in izrazita od kolektivne. To lahko povezujemo z dejstvom, da nova skupna Evropa še ni izoblikovana kot specifična, trdna in formalno uokvirjena – socialna, ekonomska, politična, kulturna, itd. – skupnost; lahko bi rekli, da moramo novo Evropo kot specifično in trdno povezano kolektivno entiteto šele zgraditi. Pričakujemo lahko, da bo vzporedno z razvojem evropskih integracijskih procesov naraščalo tudi število tistih, ki se opredeljujejo za Evropejce, hkrati s tem pa se bodo verjetno krepile tudi njihove skupne evropske identitete.

DEFINICIJE EVROPE: KAJ JE TO EVROPA? KDO SO EVROPEJCI?

Da bi lahko podrobneje opredelili obstoječe in nove skupne evropske identitete, moramo nujno opredeliti tudi samo Evropo. Zato poskusimo odgovoriti na postavljeno vprašanje: Kaj je Evropa? Z drugimi besedami: da bi lahko podrobneje opredelili Evropejce in njihove skupne evropske identitete, moramo najprej definirati samo Evropo. Čeprav se na prvi pogled zdi, da vsak osnovnošolček, ki je uspešno izdelal geografijo, zna odgovoriti na to vprašanje, pa se kmalu pokaže, da odgovori na omenjeno vprašanje sploh niso tako zelo enostavni.

Najbolj očitna, znana in splošno sprejeta je tista geografska definicija Evrope, ki pravi, da je evropski kontinent ozemlje med portugalsko atlantsko obalo na zahodu in Uralom na vzhodu ter med skandinavskim polotokom na severu in mediteranskimi obalami na jugu. Tradicionalne geografske definicije Evrope navadno vključujejo tudi sredozemske otoke (vključno s Ciprom in Malto), britansko otočje in Islandijo, pogosto pa tudi Grenlandijo. Tudi pri tradicionalnih geografskih definicijah Evrope pa ni vedno jasno, kje so meje evropskega kontinenta na jugovzhodu.

V okviru geografskih definicij obstajajo tudi različne tradicionalne delitve tega kontinenta na zahodno, srednjo, severno (zlasti Skandinavija), južno (Mediterran), vzhodno in jugovzhodno Evropo. Pri tem pa meje posameznih omenjenih evropskih regij pogosto niso čisto točno določene. Še bolj zapletena in težka pa postane naloga definiranja Evrope takrat, ko poskušamo upoštevati različne zgodovinske in politične razdelitve in ureditve, pa tudi definicije, ki so se uveljavile v različnih disciplinah.¹²

Na vprašanje – kdo so Evropejci? – pa bi lahko odgovorili, da so to vsi tisti, ki živijo na ozemlju evropskega kontinenta. Toda – ali se vsi ti tudi dejansko počutijo Evropejce in se kot Evropejci identificirajo? Čeprav ne celotnem ozemlju Evrope še nikakor ne moremo govoriti o izoblikovani skupnosti – skupni kolektivni entiteti, pa po drugi strani lahko s precejšnjo mero gotovosti ugotovimo, da večina prebivalcev tega ozemlja v svojih različnih kolektivnih identitetah lahko najde vsaj nekaj skupnih elementov in podobnosti. Lahko bi rekli, da si delijo njihove evropske identitete določene skupne značilnosti. Tudi kadar so njihove evropske identitete šibke ali celo šele nastajajo, pa ljudje v vseh evropskih državah pogosto in ponosno povedo, da so Evropejci in da se Evropejci tudi počutijo. Vseeno pa lahko ugotovimo, da so njihove tradicionalne lokalne, regionalne, etnične, kulturne, verske in nacionalne identitete pogosto za posameznike pomembnejše in močnejše ter da lahko potepajo njihove skupne evropske identitete.

Na oblikovanje skupne evropske identitete so zlasti vplivale zgodovinske, politične in verske delitve Evrope, zlasti pa je pomemben razvoj v zadnjih dveh stoletjih. Naj navedemo kakšen primer. Delitev rimskega imperija pomeni opredelitev meje na ozemlju današnje Bosne in Hercegovine, ki je po shizmi v krščanstvu določala tudi tradicionalno delitev na zahodno (katoliško in protestantsko) in vzhodno (pravoslavno) krščanstvo. Pomembni zgodovinski mejniki so tudi otomanska osvajanja in oblikovanje otomanske države, ki so opredelili islamski kulturni in verski krog v Evropi. Te verske delitve in meje, obstoj velikih

* * *

¹² Glej, npr., Michael Heffernan (1998).

evropskih imperijev v različnih zgodovinskih obdobjih, stalne spremembe mej, oblikovanje novih držav, vojne, različen socialni, ekonomski in politični razvoj, itd. so samo nekateri faktorji, ki vsi prispevajo k oblikovanju in preoblikovanju različnih lokalnih, regionalnih, nacionalnih in evropskih identitet. Vseeno bi lahko rekli, da je bila bipolarna delitev sveta in Evrope na kapitalistični in demokratični zahod ter na komunistični vzhod po drugi svetovni vojni tista, ki je najbolj vplivala na razvoj različnih evropskih identitet. Simbol te delitve je bila v Evropi "železna zavesa," ki je v mnogočem opredelila tudi percepcijo Evrope v glavah ljudi. Zahod se je bal vzhoda; hkrati so na zahodu kar nekako pozabili, da je tradicionalno tudi evropski vzhod pomemben del Evrope. Na zahodu so vzhodnjake - vzhodno Evropejce - pogosto opazovali kot nekakšne uboge bratrance, ki so se preselili na drug konec sveta. Čeprav so se ljudje na vzhodu Evrope še vedno opredeljevali kot Evropejci, pa jih na zahodu nekako niso sprejemali kot enakopravne. Evropa kot celota je tako v dvajsetem stoletju pogosto obstajala le v športu in občasno na nekaterih drugih področjih.¹³

Ekonomski in politični koncepti evropske integracije po drugi svetovni vojni so nastajali na zahodu in so večinoma vključevali le zahodno Evropo.¹⁴ Politične zamisli in projekti o skupnem evropskem prostoru, ki bi vključeval tako zahodno kot vzhodno Evropo, skorajda niso obstajali vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je zlasti Gorbačov začel spet govoriti o "skupni evropski hiši." Šele po padcu komunizma oz. "realnega socializma" v vzhodni Evropi so skoraj vse vzhodnoevropske države izrazile željo, da bi se vključile v EU. Takrat se je formalno začel tudi proces vzhodne širitve EU, ki v mnogočem opredeljuje razvoj v Evropi v zadnjem desetletju dvajsetega in na začetku enaindvajsetega stoletja.

V tem kontekstu se zdi, da bo pomembna naloga v okviru vzhodne širitve EU tudi oblikovanje nove percepcije Evrope in "evropskosti," kar bo verjetno terjalo tudi oblikovanje novih skupnih evropskih identitet med Evropejci. Čeprav bo to izjemno zahtevna, težka in dolgotrajna naloga, pa se zdi, da se ji Evropa in zlasti še EU (kot nosilka evropske integracije) enostavno ne bosta mogla izogniti. Pri tem si lahko pomagata z nekaterimi pozitivnimi izkušnjami in prakso iz preteklosti - posebej še iz obdobja začetkov integracijskih procesov v zahodni Evropi po drugi svetovni vojni. Skupne evropske identitete, ki so se sprva zdele zelo

* * *

¹³ V nekaterih primerih so zlasti posamezna ekipna športna tekmovanja (npr. evropski nogomet in košarka, itd.) in npr. tekmovanja za evrovizijsko popevko vključevala v Evropo tudi Izrael, kar je tudi posledica dejstva, da arabski svet - kamor bi Izrael geografsko sodil - te države nikoli ni sprejel.

¹⁴ Želje in prizadevanja nekdanje Jugoslavije, da bi se približala Evropski skupnosti (ES) in mogoče celo postala njena članica, se v osemdesetih letih prejšnjega stoletja niso zdele zelo realistične. Vsaj uradno v drugih vzhodno evropskih državah takšne zamisli sploh niso obstajale. Po drugi strani pa bi lahko sklepali, da bi večje angažiranje ES v nekdanji Jugoslaviji in še zlasti morebiten sprejem Jugoslavije v ES lahko preprečila tragične vojne na tem ozemlju, zlasti pa bi verjetno bistveno olajšala proces demokratične tranzicije.

negotove in ranljive, so v zahodni Evropi začeli graditi v kontekstu tradicionalnega rivalstva med Francijo in Nemčijo, pri čemer so pogosto pomembno vlogo odigrale druge (manjše) zahodnoevropske države, specifična pa je bila tudi vloga Velike Britanije. Izkazalo se je, da so bile Evropske skupnosti in EU - vsem težavam in slabostim navkljub - zelo pomembni dejavniki v tem procesu.

To pa je tudi izhodišče za nadaljevanje tega prispevka, ki ga pripravljam za nasledno številko.

VOLILNA PRAVICA TUJCEV S STALNIM PREBIVALIŠČEM KOT PRISPEVEK INTEGRACIJI IN LOKALNI SAMOUPRAVI

VOTING RIGHTS OF FOREIGN NATIONALS AS A CONTRIBUTION TO INTEGRATION AND LOCAL DEMOCRACY
In 2002, year of municipal elections, Slovenia introduced the right of foreign nationals with permanent resident status to vote and to stand as a candidate in municipal elections, reserving passive voting right for a mayor to her nationals. Voting rights of citizens of the European Union were argued on the basis of anticipated inclusion of Slovenia into the European Union, while at the same time extending this right to other foreign nationals was presented as a matter of civilisation, culture and political standards or political judgement. This article attempts to comment on motivations, ambitions and goals of this amendment to the law on local elections as confronted with two political principles: the democratic idea of representative government and the principle of sovereignty of nation-states where democracy as a common rule presupposes that only nationals may vote and stand for election. Therefore, typology of rights according to nationality and territorial status is presented, followed by a description of political and voting rights of foreign nationals in some European countries and the European Union. Finally, some concluding remarks are given about the consequences of this electoral reform on social integration, local self-management and development of 'nominal' and 'residential' citizenship.

Keywords: voting rights, foreigners, nationality, citizenship, integration, local self-management, Slovenia

Slovenija je v letu lokalnih volitev 2002 uvedla volilno pravico tujcev s stalnim prebivališčem. Volilno pravico državljanov Evropske unije je predlagatelj zakona argumentiral z zavezami, ki jih mora Slovenija izpolniti za vstop v Evropsko unijo, medtem ko je dodelitev volilne pravice drugim tujcem enakega bivalnega statusa po mnenju vlade "stvar civilizacijskih, kulturnih in političnih standardov oziroma politične presoje". Prispevek si prizadeva na kratko komentirati motivacije, ambicije in cilje te dopolnitve zakona o lokalnih volitvah v okviru konfrontacije dveh relativno mladih političnih načel: demokratične ideje reprezentativne vlade in načela suverenosti (nacionalne) države po katerem demokracija v modernem sistemu držav kot splošno pravilo predpostavlja, da imajo volilno pravico le državljani. Zato najprej na kratko skriciram tipologijo pravic glede na državljanstvo in teritorialni bivalni status, nato opišem razvoj političnih pravic in še posebno volilne pravice tujcev v nekaterih evropskih državah in v okviru Evropske unije. Končno podajam tudi nekaj zaključnih misli o tem, kaj lokalna volilna reforma utegne pomeniti v smislu družbene integracije, lokalne samouprave in razvoja 'nominalnega' in 'rezidenčnega' državljanstva.

Ključne besede: volilna pravica, tujci, državljanstvo, integracija, lokalna samouprava, Slovenija

UVOD

V letu lokalnih volitev 2002 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalnih volitvah.¹ Ena najpomembnejših dopolnitev je v tem, da imajo tudi tujci,² ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji pravico voliti člana občinskega sveta.³ Med glavne razloge za sprejem tega zakona je vlada Republike Slovenije kot predlagatelj zakona navedla uskladitev zakona o lokalnih volitvah s pravnim redom Evropske Unije. Hkrati so prav določbe, ki izhajajo iz zaveze Republike Slovenije v okviru pogajalskih izhodišč za področje prostega gibanja oseb služile tudi kot opravičilo za skrajšani postopek sprejema, ki velja za t. i. "evropske zakone". Cilj omenjene dopolnitve zakona o lokalnih volitvah je po predlagatelju zakona v tem, da se glede na Direktivo Sveta Evropske unije številka 94/80/EC z dne 19. decembra 1994⁴ in v skladu s 43. členom Ustave Republike Slovenije zagotovi volilna pravica za državljane članic Evropske unije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, medtem ko je dodelitev volilne pravice tudi drugim tujcem z enakim bivalnim naslovom predstavljena kot "stvar civilizacijskih, kulturnih in političnih standardov oziroma politične presoje".⁵

Pričujoči prispevek si prizadeva motivacije, ambicije in cilje z letom 2002 uvedene lokalne volilne reforme na kratko analizirati v širšem okviru konfrontacije dveh relativno mladih političnih načel:

(i) demokratične ideje reprezentativne vlade, ki temelji na splošni in enaki volilni pravici in

(ii) načela suverenosti (nacionalne) države po katerem demokracija v modernem sistemu držav kot splošno pravilo predpostavlja, da je le državljanom dovoljeno voliti, na volitvah kandidirati, se pridružiti politični stranki ali jo

* * *

¹ (ZLV -D), *Uradni list RS* št. 51/02, 11. 6. 2002.

² Izraz tujec se v tem članku izključno nanaša na pomen osebe, ki nima državljanstva države v kateri se nahaja ali biva.

³ Pod pogoji iz prvega odstavka 5. člena Zakona o lokalnih volitvah, *Uradni list RS* št. 72/93, 7/94, 33/94, 61/95, 70/95.

⁴ Council Directive 94/80/EC of 19 December 1994 laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and to stand as a candidate in municipal elections by citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals. *Official Journal of the European Communities* L 368, 31/12/1994 P. 0038 - 0047. Dopolnjena s Council Directive 96/30/EC of 13 May 1996. *Official Journal of the European Communities* L 122, 22.05.1996.

⁵ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalnih volitvah (ZLV-?) EPA 441 -II, *Poročevalec Državnega Zbora* št. 13, 14. februar 2002, str. 38 in *Poročevalec Državnega Zbora* št. 45, 9. maj 2002, str. 8. Moj poudarek.

ustanoviti, se udeleževati političnih razprav in se zavzemati za svoje politične zahteve in interese.

Namen tega članka je oblikovati okvir za poglobljeno razpravo o tej problematiki, ki jo bom hkrati z analizo prvih občinskih volitev tujcev s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji predstavila v eni od naslednjih številčk te revije. Zato najprej na kratko predstavljam tipologijo pravic glede na državljanstvo in teritorialni status, nato poskušam opisati razvoj političnih pravic in še posebno volilne pravice tujcev v nekaterih evropskih državah in v okviru Evropske unije. Končno podajam tudi nekaj zaključnih misli o tem, kaj lokalna volilna reforma sprejeta "med bruseljsko direktivo in slovensko politično presojo" utegne pomeniti v smislu družbene integracije in lokalne samouprave.

TIPOLOGIJA PRAVIC S KOMBINACIJO DRŽAVLJANSTVA IN TERITORIALNEGA BIVALNEGA STATUSA

Če bi vsi stalni prebivalci na teritoriju demokratične države bili tudi njeni polni člani z enakimi pravicami in obveznostmi, vključno s splošno in enako volilno pravico, potem do trenja med obema v uvodu navedenima načeloma ne bi prihajalo. Vendar pa je v resnici situacija drugačna. Ustave držav določajo, da ima v državi oblast "ljudstvo", "ljudje", "Volk", a ne glede na te in podobne formulacije so aktivne in pasivne volilne pravice navadno rezervirane za državljanke in državljane, ki kolektivno predstavljajo "ljudstvo". Tako je v Ustavi Republike Slovenije zapisano: "V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno."⁶ Politične odločitve naj bi tako reflektirale njihova mnenja, potrebe in interese, ne pa tudi potrebe in interese tistih, ki niso državljani. Vendar je v vsaki državi vsaj nekaj ali pa celo precej prebivalcev, ki nimajo njenega državljanstva. In vsaka država ima vsaj nekaj ali pa precej državljanov, ki ne prebivajo v državi svojega državljanstva.

Če politično demokracijo tolmačimo tako, da so le državljani lahko polni člani države, medtem ko bi tujci morali ostati izključeni, potem se rešitev lahko ponuja v dostopu do državljanstva. S tega vidika sprememba državljanstva z naturalizacijo na podlagi prošnje ali drugimi sredstvi kot so na primer mednarodne pogodbe lahko popravi razliko med prebivalstvom države in populacijo državljanov tako, da lahko rečemo, da politična demokracija (ponovno) deluje. Vendar je demokratični problem v tem, da za razliko od visokih stopenj sprejema v državljanstvo, ki so značilne za "prehodna" obdobja ob spremembah državnih meja z

* * *

⁶ Drugi odstavek 3. člena Ustave RS.

ustanovitvijo novih držav kakršnen je (bil) tudi primer Slovenije,⁷ stopnja redne naturalizacije v večini evropskih držav ostaja nizka. Število tujcev, ki niso ali pa niso želeli postati državljani države v kateri zakonito prebivajo že deset, dvajset ali več let in tudi njihovih otrok, ki so se v teh državah rodili in/ali šolali je skorajda povsod še vedno osupljivo visoko. In to navkljub spremembam, ki so jih številne evropske države v devedesetih letih dvajsetega stoletja vnesle v svoje zakone o državljanstvu v izražanju večje naklonjenosti naturalizaciji in večkratnemu državljanstvu.

Če pa politično demokracijo razumemo tako, da naj bi vsi, ki jih politične odločitve zadevajo imeli tudi možnost participacije v teh odločitvah ali če naj ne bi bilo "taksacije brez reprezentacije" v kolikor nekoliko ohlapno prevzamemo revolucionarni kluc Amerike osemnajstega stoletja, potem moramo priznati, da politična demokracija v večini držav ne deluje kakor bi morala.

Državljanstvo je torej eden ključnih terminov obravnavanega problema in hkrati termin katerega dnevna raba je večpomenska. Poleg tega se termin razlikuje od države do države in sledi tako pravnim tradicijam kot zgodovini posameznih držav ter ne nazadnje aspiracijam o prihodnosti. Tudi interpretacije njegovega pomena se spreminjajo glede na kontekst in posamezne pisce.

Moje razumevanje državljanstva, ki se mi ponuja kot najprimernejše za tematico pričujočega članka, delno pa tudi moj izbor terminologije izhajata iz pomena državljana (fr. *ressortissant*, angl. *national*) v javnem mednarodnem pravu, po katerem je svetovno prebivalstvo nominalno kategorizirano v skupine državljanov in pomena državljana (fr. *citoyen*, angl. *citizen*), ki je v moderni zgodovini demokracije povezan z idejo participacije enakega med enakimi v javnem življenju države (demokratske republike).

Glede na mednarodno pravo je pravica vsake posamezne države, da znotraj določenih omejitev določa kdo so njeni državljani. Čeprav to 'nominalno' ali 'nacionalno' državljanstvo še ne pomeni povsod tudi avtomatične povezanosti z državljanstvom kot paketom pravic (civilnih, političnih, socialnih, ekonomskih, kulturnih) in dolžnosti, torej z državljanstvom po "vsebini", je na splošno vendar možno reči, da posameznikom omogoča temeljne državljanske pravice nasproti državi in posebno odgovornost države do njenih državljanov. Ta odnos je različen od drugih odnosov med posameznikom in državo in državljanom, ki so polni člani države daje poseben status glede na druge skupine prebivalstva

* * *

⁷ Določba 40. člena Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, *Uradni list RS*, št. 1/91, je bila namenjena izključno naturalizaciji državljanov drugih republik nekdanje SFRJ. Opretila je pogoje za pridobitev slovenskega državljanstva, in sicer prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji na dan plebiscita o neodvisnosti in samostojnosti Republike Slovenije, dejansko prebivanje v Sloveniji in vložitve vloge v šestih mesecih od uveljavitve zakona o državljanstvu.

države, ki ne uživajo vseh pravic (na primer tujci) ali jim ni potrebno izpolnjevati vseh dolžnosti (na primer mladoletni državljani).⁸ Vendar državljanstvo niso le pravice povezane s prebivanjem oziroma stalnim prebivališčem v državi. Državljanstvo kot osebni status je neodvisno od začasne ali trajne odsotnosti iz države državljanstva. Posebni pravni status tujcev torej izhaja iz razločka med tistimi, ki sestavljajo teritorialno prebivalstvo države, in tistimi, ki so sprejeti kot njeni člani. A čeprav se samo državljanstvo šteje za polno članstvo v državi, so zakoni, ki jih glede na mednarodno pravo države suvereno sprejemajo in izvršujejo, obvezujoči za vse, ki se v državi nahajajo ali prebivajo. Tako so pravice posameznikov znotraj države odvisne od njihovega pravnega statusa kot formalnih članov politične skupnosti ali kot prebivajočih članov družbe in ozemeljske suverenosti.

Po tipologiji pravic s kombinacijo razsežnosti državljanstva in teritorialnega statusa glede na bivalni naslov lahko razločujemo štiri različne kategorije državljanstva:

(i) *notranje ali interno* državljanstvo označuje pravice tistih, ki prebivajo v državi svojega državljanstva

(ii) *zunanje ali eksterno* državljanstvo označuje pravice, ki jih državljani uživajo v odnosu do države svojega državljanstva, medtem ko prebivajo zunaj njenega ozemlja.

(iii) ti dve obliki sta tradicionalno prepoznavni in skupno sestavljata pravice, ki navadno izhajajo iz '*nacionalnega*' ali '*nominalnega*' državljanstva.

Pravice tujcev na splošno in pravice tujcev s stalnim ali trajnejšim prebivališčem izhajajo iz teritorialnega prebivališča. Tujci s legalnim stalnim bivalnim naslovom se od drugih tujcev z različnimi teritorialnimi statusi, na primer od tujcev z začasnim prebivališčem, iskalcev azila, oseb z začasnim zatočiščem in drugimi začasnimi bivalnimi naslovi razlikujejo po tem, da imajo zakonito stalno prebivališče na katero je vezano uživanje številnih pravic, ki jih drugi tujci uživajo le v manjši meri ali pa jih sploh nimajo. Hkrati se od internih državljanov razlikujejo po tem, da imajo enak dostop do civilnih in socialnih pravic, pogosto pa tudi določen obseg političnih pravic, vendar nimajo volilne pravice, razen v nekaterih državah in to na lokalni in včasih tudi regionalni ravni (glej spodaj). Del mednarodne literature prav zaradi pravic, ki izhajajo iz prebivanja za to skupino sta-

* * *

⁸ Glej tudi Felicita Medved, 2001a: *Interaction between Nationality and Integration / Interaction entre nationalité et intégration* [CONF/NAT (2001) Rep1], 2nd European Conference on Nationality: "Challenges to National and International Law on Nationality at the Beginning of the New Millenium," Council of Europe, Strasbourg 8 and 9 October 2001. Revidirana angleška verzija pod naslovom »Nationality, Citizenship and Integration, A European Perspective«, *Razprave in gradivo* 38/39, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 2001, str. 44 – 67.

Inih prebivalcev uporablja izraz *denizen(i)*. Te lahko nadalje delimo po različnih statusih/privilegijah kot na primer na zakonite stalne rezidente, 'konvencijske' begunce in v državah Evropske unije na državljane držav članic.⁹ Glede na navedeno lahko torej poleg pravic, ki derivirajo iz 'nominalnega' državljanstva govorimo tudi o

(iv) 'rezidenčnem' državljanstvu, ki označuje skupno jedro državljskih pravic notranjih državljanov, tujcev s stalnim/trajnejšim prebivališčem (rezidenca, domicilom) in tujcev brez stalnega/trajnejšega bivalnega naslova.

Pravice tujcev s stalnim ali trajnejšim prebivališčem so torej rezultat kombinacije njihovega zunanjšega državljanstva, njihovih posebnih pravic kot rezidentov in temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ki so najmanj odvisne od državljanstva in prebivališča, čeprav jih na splošno znotraj svojih ozemelj jamčijo države.

OD PREPOVEDI DO SUKCESIVNE RAZŠIRITVE

POLITIČNIH PRAVIC TUJCEV

V večini evropskih držav tujci s stalnim ali trajnejšim prebivališčem uživajo številne pravice in morajo izpolnjevati številne dolžnosti. Temeljna dilema v zvezi s političnimi pravicami te skupine stalnega prebivalstva se torej nanaša tudi na sprejemanje ali zavračanje neskladnosti med njihovim družbeno-ekonomskim in političnim položajem. In prav vprašanju tega, kakšni naj bi bili dostopi in reprezentacija rezidentnih tujcev na različnih področjih odločanja tako v državi kot v civilni družbi, je bilo v zadnjih nekaj desetletjih posvečeno kar precej pozornosti v posameznih evropskih državah in v okviru Sveta Evrope.

Seveda je možno trditi, da tujci nikoli niso povsem izključeni iz političnega življenja. Takoj, ko vstopimo v tujo državo moramo spoštovati ustavo, zakone in druge splošne pravne akte te države. V večini držav liberalne demokracije

* * *

⁹ Tomas Hammar (ed.), 1985: *European Immigration Policy: A Comparative Study*. Cambridge University Press; Tomas Hammar, 1985: Dual Citizenship and Political Integration. *International Migration Review* XXI: 1: 123-127; Tomas Hammar, 1990: *Democracy and the Nation-State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*. Aldershot: Gower; Rogers W. Brubaker (ed.), 1989: *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America*. Lanham, N.Y., London: University Press of America; Zig Layton-Henry (ed.), 1990: *The political rights of migrant workers in Western Europe*. London: Sage; Rainer Bauböck (ed.), 1994: *From Aliens to Citizens. Redefining the Status of Immigrants in Europe*. Aldershot: Avebury; Rainer Bauböck, 1994: *The Integration of Immigrants*, Council of Europe. CDMG (94) 25E; Felicitia Medved, 1998a: Izhodišča za oblikovanje politike priseljevanja Republike Slovenije, v Predlog resolucije o imigracijski Republike Slovenije (ReIPRS) - EPA 507-11 - *Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije*, letnik XXIV, št. 38, str. 9 - 77, Felicitia Medved, 1998b: Predlog načel in ciljev imigracijske politike, *Janua upravnica* 1998, letnik, 38, št. 3, str. 433 - 456. Inštitut za javno upravo Pravne fakultete Univerze v Ljubljani.

smemo izraziti tudi svoja mnenja o tem kar vidimo in slišimo. Če trajneje bivamo v tuji državi, kjer so vsem državljanom zagotovljene politične svoboščine je težko, da bi le zaradi tega, ker smo tujci ostali povsem izločeni iz političnega življenja in v mnogih evropskih državah tujci po nekem določenem obdobju zakonitega bivanja tudi imajo široke politične pravice. Vendar pa je ta razvoj novejšega datuma. Glavna evropska tradicija je namreč bila v rezervaciji političnih pravic za državljane in prepovedi udeleževanja tujcev v političnih dejavnostih.

Ko gre za volitve na državni ravni kot so parlamentarne ali predsedniške je relativno lahko zagotoviti, da tujci nimajo pravice udeležbe. Lahko sicer obstajajo volivci, ki so državljani dveh ali več držav, vendar imajo kot državljani pravico, da volijo in da so izvoljeni in ne morejo biti izključeni enostavno zaradi njihovega drugega državljanstva. A če je vstop oseb v državljanstvo (in do neke mere tudi na državno ozemlje) možno nazorovati, je ta naloga mnogo težja, ko gre za pretok idej. Politične stranke na primer so pogosto ustanovljene pod vplivom idej političnih gibanj v drugih državah in večkrat tako politična gibanja kot stranke tudi neposredno sodelujejo. Povabljeni tuji državniki ali predstavniki političnih strank imajo vse pogosteje tudi javne govore v najvišjih državnih telesih. Zato je tudi s tega vidika možno reči, da je nerealistično prepovedovati participacijo tujcev v političnih aktivnostih, ob močno prepletenih ekonomskih interesih in z intenziviranjem pretokov kapitala ter trgovine, če se omejimo le na te manifestacije globalizacije, pa takšna prohibicija postaja celo bolj problematična. Gledano s te širše perspektive je osupljivo, da še vedno obstaja toliko resnih poskusov zaviranja, da bi tujci, še posebno tisti, ki imajo zakonito trajno prebivališče imeli politične govore, oblikovali svoje asociacije ali se udeleževali političnih demonstracij.

Zaščita državne varnosti, še posebno izražena v vojnem ali izrednem stanju, nevarnosti konflikta ali drugih tveganj varnosti kot je terorizem ter zaščita pred vmešavanjem v notranjo politiko s strani tujih interesov sta vedno bili glavna razloga za omejevanje in prepoved političnih aktivnosti tujcev. Čeprav ostajata aktualni se je v desetletjih po drugi svetovni vojni tradicionalno stroga drža držav do političnih dejavnosti tujcev spremenila in se še spreminja.

Delno so k temu pripomogle številne mednarodne deklaracije in konvencije o človekovih pravicah. Splošna deklaracija človekovih pravic iz leta 1948 določa, da ima vsakdo pravico do svobode mnenja in izražanja, mirnega združevanja in sodelovanja v vladi svoje države. In četudi je to slednje veljavno le za državljane, beseda državljan ni omenjena.¹⁰ Zato pa je v svojem 25. členu ekspliciten Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah iz leta 1966. Pravica in možnost sodelovanja v javnih zadevah, da voli in je izvoljen in da ima dostop do

* * *

¹⁰ Glej 19., 20. in 21. člen Splošne deklaracije človekovih pravic.

javnih funkcij je zagotovljena le državljanu in ne tudi stalnemu prebivalcu s tujim državljanstvom. Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah presega omejitve določene v Mednarodnem paktu. Po 16. členu Evropske konvencije lahko države pogodbenice določajo omejitve za politično delovanje tujcev, in direktna referenca se nanaša na svobodo govora, zbiranja in združevanja, vključno s pravico do ustanavljanja in združevanja v sindikatih.¹¹ Skratka, države lahko omejujejo politično delovanje tujcev in to ne samo v izjemnih primerih. Tujci običajno tudi nimajo dostopa do javnih funkcij v državah svojega prebivališča.¹²

Kljub tem omejitvam so mednarodnopravni instrumenti s področja človekovih pravic pripomogli k preoblikovanju tradicionalnih načel, kar je delno utiralo tudi pot k procesu prevrednotenja političnih pravic tujcev, ki v različnih državah z večjo ali manjšo intenzivnostjo poteka že nekaj desetletij. Posebno v severnih evropskih državah je bil pomemben preobrat v izhodišču, da se tudi politične človekove pravice definirajo najprej v splošnem smislu in da se potem specificirajo pogoji, pod katerimi so tujci lahko izključeni.¹³ Tako je absolutno prohibicijo političnih aktivnosti tujcev nadomestila sukcesivna ekstenzija političnih pravic. Tujci imajo v večini evropskih držav svobodo izražanja misli, govora, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja, pravico do zbiranja in združevanja, javnega zborovanja, druženja in članstva v političnih strankah, vendar, z izjemami nekaj držav, nimajo volilne pravice niti na občinskem nivoju. V nekdanji zahodni Nemčiji (ZRN) na primer so tujci lahko postali člani društev in se udeleževali demonstracij že v letu 1953 in od 1964. leta lahko tudi ustanavljajo lastna društva. Tri leta kasneje jim je bilo dovoljeno, da so lahko postali člani političnih strank, vendar je bilo v domeni odločitve posamezne stranke ali jih sprejme za svoje člane (takrat se je le bavarska Christlich-Soziale Union (CSU) odločila proti članstvu tujcev). Vendar pa tujcem kot članom katere koli politične stranke ni dovoljeno sodelovati v nominaciji kandidatov za splošne volitve in večina članov stranke mora imeti nemško državljanstvo. Ne glede na ta razvoj pa niso dobili volilne pravice na lokalnih volitvah.¹⁴

Prav tako so države večinoma zadržale legalne instrumente ter diskrecijske moči policije, imigracijskih oblasti in vlade za omejitve ali prepoved političnih dejavnosti tujcev, ki so videne kot grožnja varnosti države in zavarovanju javne varnosti in reda. Še posebno tam, kjer je definicija "javnega reda" šibka, tujec ne

* * *

¹¹ Glej 10. in 11. člen EKČP.

¹² Richard Plender, 1993: Mednarodne norme v zvezi z državljanstvom priseljencev in narodnostnih manjšin. Slovenija in Evropska konvencija o človekovih pravicah. Ljubljana: Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, str. 49-68, str. 60.

¹³ Primerjaj s 13. in 43. členom Ustave Republike Slovenije.

¹⁴ *Toutou Haverkamp*, 1996, str. 132.

more vnaprej vedeti kako bo ta nenatančni a inkluzivni pojem rabljen v posameznem primeru in katera politična dejavnost bo v neki situaciji pojmovana kot grožnja javnemu redu. Tako je včasih najbolje, da se tujci popolnoma vzdržijo kakršne koli politične aktivnosti pa četudi so jim politične pravice dane in čeprav za vsakogar veljajo določene omejitve "nujne v demokratični družbi" zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, javne varnosti in za preprečitev neredov in zločinov, zaščito zdravja in morale ter ugleda in pravic drugih ljudi. To pa še zlasti zato, ker je iz prav istih razlogov državi možno, da tujcu odkloni podaljšanje dovoljenja za prebivanje ali ga celo izžene zaradi političnih razlogov. Slednje so sicer marsikje natančneje določili in omejili predvsem na člane terorističnih organizacij, ki so uporabljali grožnje in nasilje v politične namene. Prav boj proti terorizmu je namreč postal velika skrb številnih evropskih vlad že v osemdesetih letih, in takrat še posebno v Franciji. S tem je bil liberalni trend širitve političnih pravic konfrontiran z zahtevo po večjem nadzoru tujcev, ki bi lahko bili na različne načine involvirani v teroristične dejavnosti. Hkrati se je zaostril, čeprav ne samo iz teh razlogov, tudi nadzor vstopa tujcev na ozemlja evropskih držav, najprej še posebno držav Evropske unije.¹⁵ Oba omenjena trenda sta se v strahu pred reprimando 11. septembra 2001 po tem datumu še posebno intenzivirala.¹⁶

Vendar trend razširitve političnih pravic na tujce ne gre gledati le skozi prizmo mednarodnega prava in razvoja človekovih pravic. Drugi in morda celo pomembnejši razlog je vsebovan v ideji reprezentativne demokracije. Še zlasti v državah množičnega priseljevanja se je pojavila nova situacija, ko se je vedno več "gostujoče tuje delovne sile" s procesi združevanja in oblikovanja družine preoblikovalo v stalno naselitev te populacije. Demokracija številnih zahodno evropskih držav se je tako znašla v nelagodni situaciji, v kateri je velik del odraslega stalnega prebivalstva ostajal izključen iz političnega življenja in predstavnštva in kjer je argument za njihovo izključenost (bil) upravičen le s tem, da so tujci. Vendar pa ta izključenost ni nujno pomenila, da so tujci tudi bili politično pasivni ali povsem brez glasu. Prav protesti imigrantov brez političnih pravic so bili še posebno odmevni, pa naj je šlo za izboljšanje stanovanjskih razmer priseljencev kot na primer v Franciji, ali pa za stavke turških delavcev v Nemčiji za izboljšanje njihovih delovnih pogojev. V mnogočem so prav ti protesti privedli do večjih naporov zahodno evropskih oblasti za institucionalizacijo predstavnštva "tujih delavcev" in njihovo integracijo v javno življenje "gostujočih" družb. Hkrati se je

* * *

¹⁵ Glej med drugimi Felicita Medved, 2001b: Politika migracij in azila v transgresiji Evropske unije, *Razprave in gradivo* 36/37, str. 207-226. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

¹⁶ O tem tudi Felicita Medved 2002a: *Is illegal migration the 'missing link' to a comprehensive immigration and asylum policy?* Referat na konferenci "Extending the Area of Freedom, Justice and Security through enlargement: Challenges for the European Union", Trier, 4 - 6 July 2002 (v tisku).

povečalo tudi zanimanje sindikatov za članstvo in predstavništvo tujih delavcev v sindikatih. Ta razvoj je v sodelovanju z drugimi prostovoljnimi organizacijami oblikoval zunajparlamentarno opozicijo, ki je pomembno vplivala na razvoj političnih pravic tujcev. Tako so (bili) večkrat državljani tisti, ki so bodisi kot socialni delavci, pripadniki prostovoljnih organizacij, verskih skupnosti in drugo, koristijo (ali so koristili) svoje politične pravice za artikulacijo interesov tistih, ki političnih pravic nimajo (ali niso imeli). Lahko bi tudi dejali, da tujci "izrabijo" politične pravice, ki jih formalno nimajo in s tem politični proces na nek način postal bolj reprezentativen kakor bi sicer lahko pričakovali.¹⁷

VOLILNA PRAVICA TUJCEV S STALNIM PREBIVALIŠČEM NA RAVNI LOKALNE SAMOUPRAVE

Medtem ko so bile tujcem druge politične pravice počasi podeljene v državi za državo, čeprav v nekaterih prejšnjih in v drugih kasneje, kot na primer v Švici, pa je (bil) odpor za razširitev volilne pravice velik. A od sredine sedemdesetih let se je v zahodni Evropi porajala težnja, da se stalno priseljeni tujci vključijo v politično delovanje vsaj na lokalni ravni.

Lokalna volilna pravica tujcev s stalnim ali trajnejšim prebivališčem se pogosto predlaga in argumentira na podlagi tega, da lokalna samoupravna telesa v primerjavi z državnimi parlamenti nimajo zakonodajne funkcije. To sicer lahko pomeni, da ta volilna pravica tujcem omogoča le drugorazredno politično participacijo. Vendar obstajajo za dajanje prednosti lokalni volilni pravici tudi močnejši argumenti. Prvič, prav tako kot nominalni državljani tudi tujci postanejo člani lokalne skupnosti zaradi svojega prebivanja v tej skupnosti. Pravica do aktivne udeležbe torej bolj kot iz nominalnega državljanstva izhaja iz rezidence.¹⁸ Drugič, lokalne skupnosti so v primerjavi z nacionalnimi državami odprte za vsakogar, ki zakonito prebiva na državnem ozemlju.¹⁹ Lokalna politična demokracija torej ne deluje v pogojih omejene ozemeljske suverenosti kot demokracija na državni ravni. To hkrati nakazuje, da nadzor gibanja ljudi ni nujni pogoj demokratične legitimnosti znotraj teritorialnih držav in da občine niso le lokalne enote države, temveč posebne politične skupnosti.²⁰ Pravica do lokalnega

* * *

¹⁷ V Sloveniji smo od druge polovice devetdesetih let podobnemu procesu lahko sledili še posebno pri »osebah z začasnim zatočiščem« glede trajnejše ureditve njihovega statusa in pravice do dela, manj pa na primer pri t. i. »izbrisanih«, v sredini devetdesetih let večinoma imenovanih za »zatečene tujce«, kjer z izjemo aktivnosti nekaterih nevladnih organizacij, predvsem Helsinškega monitorja, pred odločbo Ustavnega sodišča (Ustavno sodišče št. U-I -284/94, 4. 2. 1999), ni bilo odmevnejšega »državljskega« odziva.

¹⁸ Primerjaj s 138. členom Ustave RS, ki pravi: Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih.

¹⁹ 13. člen Splošne deklaracije človekovih pravic, 12. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in in političnih pravicah.

²⁰ Člek 32. in 139. člen Ustave RS.

odločanja in uresničevanja samoupravljanja skupnih potreb in interesov pod demokratičnim nadzorom občinskih prebivalcev je poleg tega lahko pomemben prispevek k bolj neposredni demokraciji.²¹

Resni predlogi v zvezi z občinsko, pa tudi regionalno oziroma pokrajinsko volilno pravico tujcev so se pojavljali skorajda povsod po Evropi in nekatere evropske države so tujcem po določeni dolžini bivanja, navadno v razponu od dveh do petih letih, to pravico tudi podelile.

Pet nordijskih držav je volilno pravico podelilo nordijskim državljanom na lokalnih in regionalnih volitvah in tri države Švedska (1975), Danska (1977) in Norveška (1978) so enake pravice podelile tudi vsem drugim tujcem, ki so njihovi zakoniti prebivalci vsaj tri leta. Kasneje jih je podelila tudi Finska.²² Enako velja za Švicarski Neuchâtel, kjer je pravica tujcev, da volijo na lokalni in regionalni ravni verjetno najstarejša v Evropi, saj izvira iz leta 1849, in Juro, kjer je bila lokalna volilna pravica podeljena hkrati z ustanovitvijo tega kantona (1980). Tudi ena občina v kantonu Appenzell priznava tujcem, da volijo na lokalnih volitvah, medtem ko imajo v kantonu Vaud tujci tako aktivno kot pasivno volilno pravico na lokalni ravni.²³ Na Nizozemskem so tujci z najmaj pet leti prebivanja prvič volili na lokalnih volitvah leta 1986. Tudi Španija se je v letu 1997 odločila, da bo na občinskih volitvah tujcem omogočena aktivna volilna pravica, vendar na podlagi dvostranskih pogodb po načelu vzajemnosti.²⁴ Združeno kraljestvo je specifično: Irski imajo poseben položaj s polnimi političnimi pravicami na vseh volitvah, državljani Commonwealtha pa so bili sprejeti kot volivci že takoj po zakoniti naselitvi in ker so se mnogi priselili v času veljavnosti tega pravila uživajo polne politične pravice. Posledica t. i. "imperialističnega" britanskega državljanstva je lahko tudi v tem, da na primer avstralski državljan, še do nedavnega subjekt britanske krone, lahko voli in je lahko izvoljen v Evropski parlament (kar se je tudi zgodilo). V Republiki Irski lahko na lokalnih volitvah sodelujejo vsi tujci, od leta 1984 pa britanski državljani lahko volijo tudi na parlamentarnih volitvah. Glede na primerjalni pregled dvanajstih držav, ki ga je na državnozborni seji ob sprejemanju slovenskega zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalnih volitvah navedel predstavnik vlade so v Evropi volilno pravico tujcem podelile še Estonija, Madžarska in Malta.²⁵

* * *

²¹ Felicita Medved, 1998a.

²² Tomas Hanmar, 1990 in osebna komunikacija, julij 2002.

²³ Roland Schärer, Head of the Nationality Section, Département fédéral de justice et police, Bern, Švica, pisna komunikacija 15.10.2002.

²⁴ *Recent developments in policies relating to migration and migrants*. European Committee on Migration (CDMG) 37th meeting, Strasbourg, 5-7 November 1997, str. 88.

²⁵ Rado Bohinc, minister za notranje zadeve, 16. redna seja Državnega zbora, 29.05.2002.

Nekaterim drugim državam pa kljub naporom to ni uspelo. To velja tako za Francijo kot Nemčijo, dve izmed največjih imigracijskih držav Evrope z visokim deležem tujih rezidentov. V Nemčiji sta v osemdesetih letih dve deželi tujcem poskušali podeliti občinsko in v enem primeru tudi pokrajinsko volilno pravico, vendar je bila reakcija zvezne vlade močna. Posebno odmeven je bil primer Freie und Hansestadt Hamburg, odločen na zveznem ustavnem sodišču.²⁶ Tujci tudi nimajo volilne pravice v Italiji.²⁷

Po tem kratkem in še zdaleč ne popolnem pregledu volilne pravice tujcev po evropskih državah, ki so v mnogočem odraz specifičnega razvoja teh držav kot tudi zgodovine imigracije se vendar zdi, da so države, ki so bolj naklonjene podelitvi zakonitega statusa večje varnosti po krajšem obdobju bivanja tudi bolj naklonjene k sprejemanju politične participacije tujcev. Oziroma, politični participaciji tujcev v lokalni samoupravi so bolj naklonjene države, ki v večji meri vodijo "imigracijsko politiko" (policy) za razliko od striktno "tajske politike".

Seveda pa ni razloga, da bi mislili, da so lokalne odločitve tiste, ki tujce bolj zadevajo kakor jih državne, saj so specifične diskriminacije, ki se tičejo tujcev ukoreninjene prav v notranje zakonodaje. To je tudi argument za podelitev splošne volilne pravice. Možno pa je tudi zagovarjati mnenje, da bi pod pogoji polnih pravic že pred možnostjo naturalizacije lahko pripomogli k večji zavezanosti tujcev rezidentov in manjši naturalizaciji zaradi instrumentalne racionalnosti. O podelitvi splošne volilne pravice tujcem s stalnim prebivališčem so v Evropi, kolikor mi je znano, resno razmišljali le na Švedskem in sicer v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, vendar predlog zakona ni bil predstavljen parlamentu, ker so konservativne stranke zahtevale referendum na spremembo ustave. Tako Nova Zelandija ostaja edina država, ki tujcem že po enem letu bivanja podeli splošno volilno pravico ne glede na državljanstvo.

Potem ko so se nekatere države že odločile podeliti volilne pravice tujcem na lokalni in regionalni ravni, je bil interes za politično participacijo izražen tudi v Svetu Evrope. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je v letu 1977 predlagala Odboru ministrov naj premisli o volilnih pravicah za tuje rezidente na lokalni ravni. Medtem ko so nekatere države te pravice že podelile ali o njih resno razmišljale, predvsem pa so jih favorizirale države emigracije, so bile druge temu nasprotno. Na konferenci v Madridu maja 1980 so ministri za lokalno samoupravo priporočili Svetu Evrope, da preuči možnost osnovanja multilateralnega instrumenta z definiranjem minimalnih civilnih pravic v lokalnem javnem življenju, vključno z aktivno in pasivno volilno pravico za državljane vseh držav

* * *

²⁶ Za informacije o situaciji v Nemčiji se posebno zahvaljujem soudeležencem delovnega omizja *Towards a Common European Immigration Policy*, Institute for Legal Policy, University of Trier, October 24-25, 2002.

²⁷ Giuseppe Sciortino, Univerza v Trstu, pisna komunikacija 21.10.2002.

pogodbenic.²⁸ Vendar je optimizem o hitrih rešitvah problemov reprezentacije in politične participacije velikih populacij tujih rezidentov kmalu zamrl in šele v letu 1987 so se ponovno slišale rešitvam tega problema bolj naklonjene izjave.²⁹ V letu 1992 je bila za podpis odprta Konvencija o participaciji tujcev v javnem življenju na lokalni ravni.³⁰ Ta med drugim določa, da se vsakemu tujcu podeli pravica do volitve in do kandidiranja na volitvah v organe lokalnih oblasti, in med drugimi pogoji navaja pet let "zakonite in običajne(?)" (lawful and habitual) rezidence v državi pred volitvami.³¹ Konvencija je po štirih ratifikacijah postala pravnomočna s 1. majem 1997, vendar je število pogodbenic še vedno izredno nizko. Tako tudi ministri odgovorni za imigracijske zadeve, ki so izdali več priporočil o političnih pravicah in nekajkrat tudi o volilnih pravicah tujcev na lokalni ravni ter še posebno po letu 1983 naročili tudi več analiz o statusu tujih državljanov v državah članicah Sveta Evrope, v zadnjem osnutku "helsinške" deklaracije iz septembra 2002 ponovno pozivajo države članice, da podpišejo in ratificirajo zgoraj omenjeno konvencijo.³²

OBČINSKA VOLILNA PRAVICA DRŽAVLJANA EVROPSKE UNIJE

Aktivna in pasivna volilna pravica na občinskih volitvah in v Evropski parlament je državljanom držav Evropske unije, ki prebivajo v drugih državah članicah, priznana po Pogodbi o Evropski uniji,³³ ki je ustanovila tudi državljanstvo Evropske unije.³⁴ Jedro pravic tega državljanstva se nahaja v prostem gibanju in svobodi prebivanja na teritoriju Evropske unije, ki predpostavlja odpravo vsakršne diskriminacije na podlagi državljanstva delavcev držav članic v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji, ob upoštevanju omejitev, utemeljenih z javnim redom, varnostjo in zdravjem. Večina pravic, ki jih po Pogodbi o Evropski uniji uživajo njeni državljanje, je bila etablišana že pred uvedbo tega državljanstva v okviru Evropske gospodarske skupnosti z odlokom o prostem pretoku delovne sile iz leta 1968,³⁵ in izven okvira Skupnosti,

* * *

²⁸ Özsunay, E. 1983: The Participation of the Alien in Public Affairs (Political and Associational Life), Council of Europe.

²⁹ Draft Conclusions MMG-3 (1987) 22.

³⁰ Convention sur la participation des étrangers à la vie public au niveau local, European Treaty Series, No. 144.

³¹ Glej 6. člen Convention sur la participation des étrangers à la vie public au niveau local.

³² European Committee on Migration (CDMG) 7th Conference of Ministers Responsible for Migration Affairs, Helsinki, 16-17 September 2002, 9th Draft of the Final Declaration, Strasbourg, 29 August 2002, MMG-7 (2002) 1.

³³ Glej člen 8b (1) Pogodbe o ustanovitvi Evropske Skupnosti oz. zdaj člen 19 (1), TREATY OF NICE AMENDING THE TREATY ON EUROPEAN UNION, THE TREATIES ESTABLISHING THE EUROPEAN COMMUNITIES AND CERTAIN RELATED ACTS, *Official Journal of the European Communities* C 80/1, 10. 3. 2001.

³⁴ Člen 8, zdaj člen 17.

³⁵ Glej Ordinance of the Council (EEC) 1512/68 iz 15. oktobra 1968 o prostem pretoku delovne sile na teritoriju EGS.

na osnovi medvladnih dogovorov kot je Schengen (1985).

Tudi politične pravice niso povsem nove, vendar pogodba idejo "civilnega državljanstva" kot ločitve pravice efektivne participacije v političnih procesih od formalnega nominalnega državljanstva priznava kot pravico državljanu Evropske Unije. Področje občinskih volitev pokriva direktiva Sveta Evropske Unije številka 94/80/EC z dne 19. decembra 1994, dopolnjena maja 1996.³⁶ Direktiva dopušča določena odstopanja, med drugim tudi glede pasivne volilne pravice oz. kandidiranja državljanu države članice, bi biva v drugi državi članici za tiste izvršilne funkcije, ki se nanašajo tudi na izvrševanje funkcij državne uprave in varovanje splošnih interesov.³⁷

V nekaterih državah članicah so bili za prilagoditev institutu državljanstva Evropske unije, predvsem za razširitev lokalne volilne pravice in pristopa do zaposlitve v državnih službah na državljane drugih držav članic Evropske unije potrebni ustavni amandmaji. Ker so od teh pravic izključili "tretje državljane", so se nekatere države Evropske unije oddaljile od liberalno demokratičnega modela in po implementaciji pravic državljanstva Evropske unije je poziv po državljanstvu rezidence/domicila izgubil mnogo moči in legitimacije. V Franciji na primer ustavna reforma ni dala nič prav tistim, ki so prvi formulirali zahteve po lokalnih pravicah, to je priseljencem. Tako za "tretje državljane", ki neprekinjeno celo več kot dvajset let bivajo v državah Evropske unije ("extracommunitari"), ki pred Maastrichtom niso uvedle lokalne volilne pravice institucija državljanstva Evropske unije pomeni regresijo, ki zadeva tako pravne kot politične vidike, saj preklicuje številna leta civilne mobilizacije teh ljudi z lastnim delom in bivanjem v teh državah.³⁸

Šele po ratifikaciji Amsterdamske pogodbe Evropska unija razmišlja, da bi bilo državljanom tretjih držav v vseh državah članicah potrebno podeliti uniformne pravice "kolikor je mogoče blizu" tistim, ki jih uživajo državljani Evropske unije. Status priseljencev iz "tretjih" držav namreč ni koherentno reguliran s strani evropskega prava, vendar naj bi "pošteno obravnavanje državljanov tretjih držav" postalo eden izmed bistvenih elementov skupne migracijske in azilske politike in članstvo v družbi osnovano na pravicah in odgovornostih vseh njenih članov, državljanov in priseljenih tujcev.³⁹ V tem smislu je tudi Listina temeljnih pravic Evropske unije,⁴⁰ videna kot referenčni okvir za razvoj "civilnega državljanstva",

* * *

³⁶ Glej opombo 4.

³⁷ Glej še posebno člen 5 (3) Council Directive 94/80/EC.

³⁸ Felicitia Medved: *Državljanstvo Evropske unije, dodana vrednost ali izziv supranacionalizma?* Predavanje v okviru cikla Migracije in evropska integracija, Ljubljana: Cankarjev dom, 23. aprila 2001.

³⁹ Glej med drugim Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a Community Immigration Policy, Brussels, 22. November 2000 COM (2000) 757 final (...)

⁴⁰ Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of the European Communities* C 364, 18.12. 2000.

ki bi ga tretji državljani pridobili po minimalnem obdobju x let bivanja, kar bi nekaterim morda zadostovalo za uspešno integracijo, drugim pa bi lahko pomenilo tudi korak v procesu naturalizacije.⁴¹

MED BRUSELJSKO DIREKTIVO IN SLOVENSKO POLITIČNO PRESOJO

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalnih volitvah, ki je bil sprejet 29. maja 2002 v "paketu" s spremembami zakonov o lokalni samoupravi, političnih strankah in volilni evidenci uvaja aktivno in pasivno volilno pravico tujcev s stalnim prebivališčem v Sloveniji na lokalnih volitvah, razen pri volitvah za župana, ki ga (jo) lahko le volijo. Ureditev je v skladu s 43. členom Ustave Republike Slovenije, ki pravi, da "zakon lahko določi, v katerih primerih in pod katerimi pogoji imajo volilno pravico tujci". Slovenija si, kot je razložil predlagatelj zakona, pridržuje odstopanje od že v prejšnjem podnaslovu omenjene direktive Sveta Evropske unije po tretjem odstavku 5. člena. Tako tujec v Sloveniji ne more kandidirati za župana, ker je župan lahko neposredno vključen v izvajanje državnih nalog in ima v skladu z zakonom tudi naloge v zvezi z obrambnim načrtovanjem in pripravami. Državi je namreč omogočeno, da v okviru systemske ureditve lokalne samouprave z zakonom prenese opravljanje posameznih zadev iz državne pristojnosti v opravljanje lokalni skupnosti, vključno s sistemom nadzora zakonitosti, primernosti in smotrnosti opravljanja teh nalog.⁴² Vodilne izvršilne funkcije ostajajo rezervirane za državljane, kar naj bi zagotovilo državno varnost in onemogočilo tuj vpliv na izvrševanje teh funkcij.

Volilna pravica tujcev je torej strogo omejena na občino kot samoupravno lokalno skupnost in vezana na zakoniti status stalnega prebivališča v Sloveniji. Dopolnilo zakona o lokalnih volitvah, v nasprotju z mnenji nekaterih poslancev ob sprejemanju zakona da z njim "razširjamo tuj vpliv na razvoj lokalnih skupnosti, vseh 192 lokalnih skupnosti" in da "bomo ali pa boste izničili osnovni namen lokalne samouprave"⁴³, pomeni omogočanje uresničevanja lokalne samouprave "prebivalcem Slovenije".⁴⁴ V tem smislu se med "prebivalce Slovenije" za razliko od statistične definicije prebivalstva⁴⁵ štejejo le tisti tujci, ki

* * *

⁴¹ O tem tudi Felicita Medved, 2001a in Felicita Medved 2002b: *A Common European Immigration Policy or How Common is Common Enough?* Referat na konferenci *Towards a Common European Immigration Policy*. Institute for Legal Policy at the University of Trier, October 24- 25, 2002 (v tisku).

⁴² EPA 441 -III, *Poročevalec Državnega Zbora* št. 13, 14. februar 2002, str. 38.

⁴³ Sašo Peče, poslanec Slovenske nacionalne stranke, 16. redna seja Državnega zbora, 29.05.2002.

⁴⁴ Primerjaj s 138. členom Ustave RS.

⁴⁵ Po statistični definiciji prebivalstvo sestavljajo: državljani Republike Slovenije s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji, brez tistih, ki so odšli v tujino za več kot tri mesece; tujci z izdanim dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje oziroma z veljavnim delovnim ali poslovnim vizumom, ki imajo v Republiki Sloveniji prijavljeno prebivališče; osebe, ki sta jim bila po zakonu o azilu priznana pravica do azila in status begunca v Republiki Sloveniji (vključeni v skupino tujci); osebe z začasnim zatočiščem v Republiki Sloveniji. Po prvi statistični objavi, *Prebivalstvo* 31. marca 2002, Statistični Urad Republike Slovenije, 30. julij 2002

imajo teritorialni status stalnega prebivališča v Sloveniji, ki se ga po zakonu o tujcih, razen nekaterih izjem, "lahko izda" po osmih letih neprekinjenega zakonitega bivanja v državi ob zagotovitvi dodatnih pogojev kot so zagotovljena sredstva za preživljanje, primerno stanovanje, zdravstveno zavarovanje in nekaznovanost.⁴⁶ V tem pogledu je Slovenija tako v smislu dolžine bivanja kot drugih pogojev za pridobitev tega statusa med najzahtevnejšimi v Evropi. Zahtevana dolžina bivanja kot eden izmed smiselnih pogojev "časovne" perspektive za politično participacijo v lokalni skupnosti s hkratno zahtevo po statusu tujca s permanentnim prebivališčem torej presega zahteve večine držav, ki so tujcem poklonile lokalno volilno pravico in tudi zgoraj navedene Konvencije Sveta Evrope iz leta 1992, pod katero se Slovenija (še) ni podpisala. Ob dejstvu, da je delež tujcev v prebivalstvu Slovenije v primerjavi z drugimi evropskimi državami izredno nizek in med najnižjimi v Evropi, tujcev z zakonitim stalnim prebivališčem pa še mnogo nižji, pa status t. i. izbrisanih oseb iz registra stalnega prebivalstva ostaja neurejen.⁴⁷ Zato je mogoče, da v Državnem zboru izražena bojazen pred nenadnim večjim porastom tujcev s statusom stalnega prebivališča temelječa na dvomu možnosti izkoriščanja diskrecijske moči državne uprave pri izvajanju zakona o tujcih ali predvolilni špekulaciji, izhaja predvsem iz neurejenosti te problematike s strani zakonodajalca, ki se urejanju statusa teh oseb ne bo mogel izogniti.⁴⁸ Zato je res možno pričakovati porast tujcev s statusom stalnega prebivališča ali pa omogočanje dostopa do vstopa v državljanstvo

Uvedba lokalne volilne pravice je lahko videna predvsem kot odziv na usklajevanje zakonodaje evropskemu pravnemu redu, ki izhaja iz slovenske pogajalske zaveze vendar bi težko trdili, da je le izraz slovenskega političnega cilja ali cilja večine njene politične elite, da Slovenija vstopi v Evropsko unijo. Hkrati je namreč možno reči, da je tudi izraz slovenske politične presoje in politične kulture, saj je ideja zorela dalj časa in je bila državnemu zboru predlagana tako v razmišljanje kot v konkretnem predlogu zakona že pred začetkom pogajanj Republike Slovenije za vstop v Evropsko unijo. Slovenska vlada je že leta 1998 sprejela izhodišča za politiko priseljevanja, ki so v okviru izhodišč za konsistentno integracijsko politiko med ostalimi ukrepi predlagala, da se aktivna in pasivna volilna pravica v lokalne predstavniške organe podeli vsem tujcem po določenem obdobju zakonitega in dejanskega bivanja v Republiki Sloveniji v skladu s splošnimi pogoji, ki veljajo za to področje.⁴⁹ Državni zbor je v letu 1999 sprejel resolu-

* * *

⁴⁶ Glej Zakon o tujcih, *Uradni list RS*, št. 61/99, zlasti 41. člen.

⁴⁷ Glej med drugim *Poročevalec Državnega sveta*, št. 2, 1997, str. 14 in 13.

⁴⁸ Glej na primer diskusijo med poslanci, posebno Zmago Jelenc in Plameniti, Slovenska nacionalna stranka; Janez Podobnik, Slovenska ljudska stranka; Miran Potrč, *Združena lista*, 16. redna seja Državnega zbora, 29.05.2002.

⁴⁹ Glej EPA 507-II.

cijo o imigracijski politiki, a zavrnil dopolnitev, ki se je med drugim nanašala na politične pravice tujcev, še posebno volilno pravico.⁵⁰ Do obravnavanja predloga zakona, ki sta ga v letu 1998 vložila dva poslanca, ki je predlagal lokalno volilno pravico za tujce s stalnim prebivališčem pa ni nikoli prišlo.⁵¹ Očitno je bila stvar "politične presoje", da je pred lokalnimi volitvami in ob zaključevanju pogajanj z Evropsko unijo dozorel trenutek, da se predlog o lokalni volilni pravici za tujce s stalnim prebivališčem uvrsti na dnevni red zakonodajalca.

Kljub temu se iz zapiskov seje Državnega zbora dozdeva, da je predlog te dopolnitve zakona o lokalnih volitvah za nekatere poslance prišel kot presenečenje, za druge le zaradi lobiranja v Evropski uniji, ki nam "kroji naše zadeve"⁵² ali pa prezigodaj, saj naj bi bilo dovolj, da se volilna pravica da le državljanom Evropske unije, po možnosti ob vstopu Republike Slovenije. Stranka Nova Slovenija je tudi predlagala amandma v tej smeri. Da se je "politična presoja" nagnila na stran vseh tujcev z enakim bivalnim statusom je poleg tega, da naj bi to bil "evropski zakon", kot se zdi, predvsem vplivalo majhno število teh novih volivcev in s tem domnevno tudi njih politična moč. A vendar je potrebno dodati, da sta s predvidenim vstopom Slovenije v Evropsko unijo že načrtani dve kategoriji "denizenov", razlikovani po nominalnem državljanstvu med državljani držav članic Evropske unije in "tretjimi državljani", v obsegu ostalih političnih pravic.⁵³

Ali je element presenečenja igral vlogo tudi v slovenski javnosti je vprašanje. Javnomnenjske raziskave se s vprašanjem podelitve volilne pravice tujcem niso ukvarjale⁵⁴ in slovensko javno mnenje o tem tudi ni bilo posebno zaskrbljeno, saj je prepustilo odločitev politikom in strokovnjakom. Vendar je tudi v nekaterih drugih državah, ki so sprejele podobne zakone, prišlo do hitre podpore ali pa hitrega preobrata javnega mnenja v podporo volilni pravici tujcev.

Kadar gre za predloge o spremembah in dopolnitvah volilnih zakonov in predlogih podelitve volilne pravice novim skupinam prebivalstva so najpogostejše predvsem politične stranke tiste, ki so na preži. Stranke proti levi navadno pridobije tiste proti desni običajno zgube, kadar gre za volilne pravice tujcev. In ker predlogi v podporo razširitve volilne pravice večinoma prihajajo z leve se pogosto razlaga, da želijo le pridobiti volivce medtem ko jim druge stranke to žele preprečiti. Tako je v slovenskem parlamentu ob tem vprašanju šlo predvsem za

* * *

⁵⁰ Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije, *Uradni list RS*, št. 40/99.

⁵¹ Tone Partljič in Ciril Ribičič, EPA 551-II. Predlog je bil umaknjen 19. februarja 2002.

⁵² Glej Ivan Kebrič, DeSUS, 16. redna seja Državnega zbora, 29.05.2002.

⁵³ Glej Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o političnih strankah (ZpolS-B), *Uradni list RS* št 51, 11. 6. 2002.

⁵⁴ Niko Toš, Inštitut za raziskovanje javnega mnenja Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, osebna komunikacija, 7. oktober 2002.

spopad Združene liste ter Slovenske nacionalne stranke, medtem ko je predstavnik tretje stranke dejal, da to obema koristi in da gre za "politični menever."⁵⁵ Kljub tem nasprotjem je bil zakon sprejet, saj končno tudi ni šlo za potrebo ustavne spremembe (kot na primer pri zniževanju starostne omejitve za splošno in enotno volilno pravico), kjer strankarske delitve lahko postanejo dologotrajneje nepremagljive.

Če je ena od ambicij te volilne reforme tudi v tem, da se poveča zanimanje političnih strank za priseljence in integracijsko politiko, potem se bo to morda zgodilo v tistih občinah, kjer jih je več, in kjer bodo v tekmi za glasove morale posvetiti pozornost tudi potrebam, željam in mnenjem te nove skupine volivcev. Hkrati lahko samo dejstvo podelitve volilne pravice spremeni vedenje tistih, ki so bili prej izključeni in poveča interes med njimi za politične stranke in njihove programe. Kajti nove politične pravice, če so vzete resno, zahtevajo poznavanje strank in njihovih programov za zadeve, ki jih prej njihovi programi niso kaj dosti obravnavali ali za katere se enostavno niso niti brigali. Kakšen bo politični interes in kakšna volilna udeležba 14.451 tujcev, ki so bili ob razgrnitvi volilnih imenikov 20. septembra 2002 vpisani v volilni imenik, pa bomo lahko ocenili šele po volitvah.⁵⁶

Zaenkrat lahko sklepamo, da je v Sloveniji integracija postala bolj sprejemljiva in pričakovana. Tudi tujci se začenjajo sprejemati kot člani politične demokracije in slovenska politika (policy) se iz primarno tujske pomika proti imigracijsko-integracijski. Slovenija se tako, navkljub pomembnim razlikam med statusom tujcev in državljanov, posebno kar se tiče pravice do stalnega prebivališča in volilne pravice, začinja uvrščati med tiste evropske države v katerih meja med rezidenčnimi in državljanskimi pravicami in upravičenostmi ni več jasno začrtana. Konvergenca med temi pravicami tudi demonstrira, da se osnovna demokratična norma legitimacije nanaša na rezidentno populacijo teritorialne države bolj kot pa na posameznike, ki so formalnopravno priznani kot člani njenega političnega telesa. S tem pa se tako pred teorijo kot prakso zastavljajo nove dileme in vprašanja o prihodnjem razvoju 'nominalnega' in 'rezidenčnega' državljanstva, obravnavanje katerih presega namen tega članka.

(Prispevek je sestavni del CRP "Percepcije slovenske integracijske politike".)

* * *

⁵⁵ Glej razpravo 16. redne seje Državnega zbora, 29.05.2002, še posebno Jožef Jerovšek, SDS.

⁵⁶ Njihovo število je po razgrnitvi naraščalo zaradi različnih razlogov, med drugim tudi zaradi urejenja statusa po Zakonu o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, *Uradni list RS* št. 61/99. Osebna komunikacija z Ministrstvom za notranje zadeve RS, 7. oktobra 2002.

PRIMERJAVA USTAVNE ZAŠČITE MANJŠIN V DRŽAVAH ČLANICAH SVETA EVROPE*

COMPARISON OF CONSTITUTIONAL MINORITY PROTECTION IN THE EU MEMBER STATES

The author analyzes and compares constitutional protection of national/ethnic minorities in the EU member states. The article brings a detailed presentation of individual constitutional rights guaranteed by states to minorities in their territories (tables included). She focuses on five spheres - i.e. education, language, religion, culture and political participation. The results of the analysis show that constitutional protection of minorities is good or reasonably good only in a smaller part of the states concerned. Amongst the states ensuring their minorities special constitutional rights, the states strongly prevailing are those of Eastern and Central Europe.

Keywords: minorities, constitutional protection, EU

Avtorica v članku analizira in primerja ustavno zaščito narodnih/etničnih manjšin v državah članicah Sveta Evrope. Podrobno (tudi s tabelami) predstavi posamezne ustavne pravice, ki jih države zagotavljajo manjšinam na svojem ozemlju. Pri tem se osredotoči na pet področij - področje izobraževanja, jezika, religije, kulture in politične participacije. Na podlagi analize pride do zaključka, da je ustavna zaščita manjšin dobro ali solidno urejena le v manjšem delu proučevanih držav. Med državami, ki manjšinam zagotavljajo posebne ustavne pravice, pa močno prevladujejo države vzhodne in srednje Evrope.

Ključne besede: manjšine, ustavna zaščita, Svet Evrope

Položaj manjšin v neki družbi je odvisen od številnih dejavnikov, med katerimi ima pomembno mesto tudi ustavna ureditev države. Ustava kot rezultat širokega družbenega konsenza v državi¹ in kot najvišji pravni akt države v marsičem odločilno vpliva na življenje posameznikov, ki pripadajo narodnim/etničnim manjšinam, poleg tega pa lahko bistveno prispeva k mirnemu sobivanju različnih etničnih skupnosti v državi.

“Ustava lahko pridobi ali izgubi legitimnost v očeh tistih, ki se identificirajo z določeno etnično skupnostjo. Če je državna populacija etnično razdeljena, lahko ustava zagotovi etnične svoboščine, pravice in privilegije, ali pa tega ne stori. Če so etnične skupnosti z ustavo zaščitene, obstaja večja možnost, da bodo lojalne takšni ustavnim ureditvi. Če pa jim takšen ustavni položaj ni priznan ali pa so diskriminirane z zakoni in nimajo ustavne pravice do pomoči države, potem je velika verjetnost, da bodo nasprotovale zakonom, ki jih zanemarjajo in sramotijo” (Jackson, 1988: 41).

O ustavnem urejanju manjšinske zaščite zaenkrat obstaja zelo malo primerjalnih študij. Med njimi naj omenim študijo Claire Palley z naslovom “Constitutional law and minorities”², objavljeno leta 1978, ter študijo Mitje Žagarja in Aleša Novaka z naslovom “Constitutional and international protection of national minorities in Central and Eastern Europe”³, objavljeno leta 1999.

* * *

* Ta prispevek je nastal na podlagi magistrskega dela avtorice Romane Bešter z naslovom “Primerjava nekaterih vidikov ustavne zaščite manjšin v državah članicah Sveta Evrope: manjšinsko varstvo v Svetu Evrope in ustavna ureditev manjšinskega varstva v državah članicah Sveta Evrope”.

¹ Ustave skoraj vseh držav vsebujejo določene mehanizme, ki spodbujajo oz. zagotavljajo široko družbeno podporo ustavnim ureditvi. Sprejemanje amandmajev k ustavi običajno poteka po precej bolj zapletenem in pogosto tudi težjem in daljšem postopku kot sprejemanje običajnih zakonov. Namen tega je, da se zagotovi dovolj časa za premislek in da se doseže široka podpora ustavnemu amandmaju, preden je le-ta sprejet (<http://www.riksdagen.se/english/society/fundamental/introduction/index.htm>).

² Palleyeva v svoji študiji (Palley, 1982 [1978]) analizira ustavna sredstva, ki v odnosih med večinskimi in manjšinskimi skupinami služijo dvema ciljema: integraciji skupin in posameznikov v širšo družbo ali pa ohranjanju razlik med skupinami in posamezniki v tej družbi. Tehnike za pospeševanje integracije deli v dve glavni skupini: asimilacionistične in dominacijske. Nasproti temu dvema tehnikama postavlja tehnike pluralizma, ki skušajo ohranjanje razlike v družbi. Med pluralističnimi tehnikami Palleyeva omenja: federalizem, regionalizem, upravno decentralizacijo, lokalno samoupravo, posebne rešitve na področju volilne zakonodaje in pri sestavi zakonodajnih teles, ki naj bi omogočile in zagotovile zastopnost manjšin v procesih odločanja (ločene volilne sezname, zagotovljeno število sedežev, proporcionalni volilni sistem, pravica do veta manjšinskih skupnosti...) ipd. Pri vsaki od omenjenih tehnik Palleyeva navaja primere držav, v katerih je posamezna tehnika uporabljena. Pri tem v analizo vključuje države s celega sveta.

³ Žagar in Novak (1999: 177-214) predstavljata zaščito manjšin v ustavah vzhodnoevropskih držav ter v mednarodnih in regionalnih mednarodnih pogodbah. Študija vključuje tudi kratek pregled dvostranskih pogodb med vzhodnoevropskimi državami ter med vzhodnoevropskimi in nekaterimi zahodnoevropskimi državami.

Sama se bom v članku osredotočila na analizo in primerjavo ustavne zaščite narodnih/etničnih manjšin v državah članicah Sveta Evrope. Z analizo ustavnih dokumentov in naknadno primerjavo zbranih podatkov želim preveriti hipotezo, da je ustavna zaščita manjšin boljše (bolj podrobno) urejena v novih demokracijah srednje in vzhodne Evrope kot pa v starih evropskih demokracijah. Pričela bom s predstavitvijo podatkov o zaščiti manjšin v posameznih ustavah. Ugotavljala bom podobnosti in razlike med posameznimi državami, ki jih bom na podlagi zbranih podatkov razvrstila v skupine. Države bom klasificirala glede na različne kriterije, od najbolj splošnih (ali ustava zagotavlja manjšinam kakšne posebne pravice ali ne) do bolj preciznih (ali ustava zagotavlja manjšinam določene pravice na področju izobraževanja, kulture...). To bo omogočilo podrobnejšo primerjavo ustavnih ureditev manjšinskega varstva v izbranih državah.

USTAVNA ZAŠČITA MANJŠIN V DRŽAVAH ČLANICAH SVETA EVROPE

Poglejmo si najprej, katere države članice Sveta Evrope zagotavljajo manjšinam posebno zaščito. V tabeli 1 so države zelo v grobem razdeljene v tri skupine glede na to, ali v njih obstaja ustavna zaščita manjšin ali ne. Znak "+" pomeni, da takšna zaščita obstaja, znak "-" pomeni, da takšna zaščita ne obstaja, znak "o" pa pomeni, da ustava ne zagotavlja posebnih pravic manjšinam ali njihovim pripadnikom, pač pa vsem ljudem ali državljanom zagotavlja določene pravice, ki se navezujejo na posebno etnično, jezikovno ali kulturno identiteto posameznika.

Pri tem naj pojasnim, da sem poleg ustav pri posameznih državah upoštevala še nekatere druge dokumente, ki prav tako opredeljujejo ustavno ureditev teh držav. Pri Avstriji sem tako poleg Zveznega ustavnega zakona iz leta 1929 upoštevala še "Avstrijsko državno pogodbo"⁴ (1955), "Senžermensko pogodbo - III. del"⁵ (1919) in "Temeljni zakon o splošnih pravicah državljanov"⁶ (1867). Pri Češki sem poleg ustave upoštevala še "Listino o temeljnih pravicah in svoboščinah"⁷, pri Hrvaški pa "Ustavni zakon o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin v Republiki Hrvaški"⁸ (1991, spremenjen in dopolnjen 11. 5. 2000).

* * *

⁴ V originalu: "State Treaty for the Re-establishment of an Independent and Democratic Austria".

⁵ V originalu: "Treaty of Saint-Germain - Part III". V zvezi s Senžermensko pogodbo se postavlja vprašanje, ali njena določila sploh še veljajo. O dilemah, povezanih s tem vprašanjem, glej: Vukas, Budislav (1976) »Pravila mednarodnog prava o pravnom položaju gradišćanskih Hrvata u Austriji.« Razprave in gradivo, št. 7-8, str. 49-53.

⁶ V angleščini: "Basic Law on the General Rights of Nationals".

⁷ V angleščini: "Charter of fundamental rights and freedoms".

⁸ V originalu: "Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj".

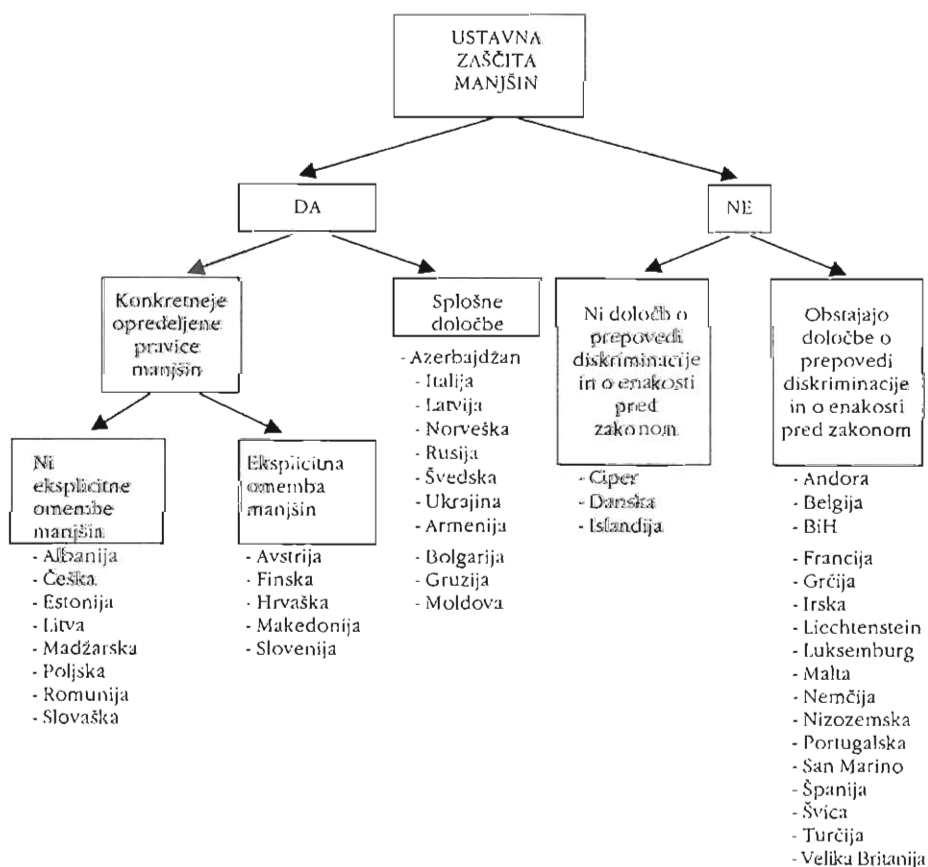
Tabela 1: Obstoječa ustavna zaščita manjšin v državah članicah Sveta Evrope (splošno)

DRŽAVA	USTAVNA ZAŠČITA MANJŠIN
Albanija	+
Armenija	+
Avstrija	+
Češka	+
Estonija	+
Finska	+
Hrvaška	+
Latvija	+
Litva	+
Italija	+
Madžarska	+
Makedonija	+
Norveška	+
Poljska	+
Romunija	+
Ruska Federacija	+
Slovaška	+
Slovenija	+
Švedska	+
Ukrajina	+
Azerbajdžan	o
Bolgarija	o
Gruzija	o
Moldova	o
Andora	-
Belgija	-
Bosna in Hercegovina	-
Ciper	-
Danska	-
Francija	-
Grčija	-
Irška	-
Islandija	-
Liechtenstein	-
Luksemburg	-
Malta	-
Nemčija	-

Iz tabele 1 lahko razberemo, da določeno obliko manjšinske zaščite zagotavlja le dobra polovica ustav držav članic Sveta Evrope. Ker pa se tudi med državami znotraj posameznih skupin (+/-/o) pojavljajo razlike, bom v nadaljevanju države, ki z ustavo ne zagotavljajo zaščite manjšin, razdelila na dve podskupini: na tiste, ki z ustavo zagotavljajo vsaj enakost vseh ljudi pred zakonom in/ali prepovedujejo diskriminacijo na osnovi rase, barve kože, vere, jezika, etnične pripadnosti itd., ter na tiste, ki tega z ustavo ne zagotavljajo. Enakost pred zakonom in prepoved

diskriminacije manjšinam nudita določeno zaščito, saj zagotavljata vsaj to, da pripadniki manjšin niso obravnavani slabše kot pripadniki večinskega naroda, kljub temu pa jim običajno ne zagotavljata dejanskih možnosti za ohranjanje in razvijanje svoje posebne narodne, etnične, jezikovne in/ali verske identitete (Žagar in Novak, 1999: 203). To manjšinam omogočajo šele posebne pravice, kot so: možnost uporabe in učenja maternega jezika ter izobraževanje v tem jeziku, možnost uporabe maternega jezika v stikih z oblastmi, možnost ohranjanja in razvijanja lastne kulture itd.

Države, ki zagotavljajo ustavno zaščito manjšin ali pa vsaj vsem (državljanom) zagotavljajo pravico do izražanja, ohranjanja in razvijanja njihove etnične, verske, jezikovne in kulturne identitete, bom razdelila v podskupine glede na to, ali njihove ustave vsebujejo le neko splošno določbo o tem, da imajo pripadniki manjšin pravico ohraniti svojo etnično, kulturno in jezikovno identiteto, ali pa so pravice manjšin v ustavi bolj natančno opredeljene. Pri državah, ki te pravice bolj natančno opredeljujejo, me bo zanimalo tudi to, ali države izrecno omenjajo oziroma imenujejo manjšine, ki živijo na njihovem ozemlju.

S klasificiranjem držav glede na omenjene lastnosti pridemo do sledečih zaključkov:

Manj kot polovica (20 od 44) držav članic Sveta Evrope ima v svoji ustavi zapisane določbe, ki se nanašajo na zaščito manjšin in njihovih pravic. Štiri države (Azerbajdžan, Bolgarija, Gruzija in Moldova) imajo v ustavah zagotovljeno le pravico vseh oseb (vsakogar) oziroma državljanov, da ohranjajo svojo etnično, kulturno in/ali jezikovno identiteto, sicer pa posebnih pravic manjšinam ne zagotavljajo. Preostale države pa v svojih ustavah ne zagotavljajo nobenih pravic, ki bi se nanašale na posebno etnično identiteto oseb, ki živijo na njihovem ozemlju.

Med državami, ki v svojih ustavah zagotavljajo zaščito manjšin, je velika večina (skoraj 4/5) "novih demokracij", t.j. držav, ki so nastale po razpadu komunističnih držav v srednji in vzhodni Evropi. Med njimi je le pet starejših, tradicionalnih "zahodnih demokracij" - Avstrija, Finska, Italija, Norveška in Švedska.

Med državami članicami Sveta Evrope, ki manjšinam ne zagotavljajo posebnega ustavnega varstva, prav tako pa ne zagotavljajo vsem svojim državljanom pravice, da ohranjajo svojo etnično, kulturno in/ali jezikovno identiteto, ni nobene vzhodnoevropske države.

Večina držav (17 od 20), ki manjšinam ne zagotavljajo ustavnega varstva, ima v svojih ustavah zapisane vsaj določbe, ki zagotavljajo vsem ljudem enakost pred zakonom in varstvo pred raznimi oblikami diskriminacije. Izjeme so le tri države: Ciper, Danska in Islandija.

Izmed držav, ki manjšinam zagotavljajo ustavno zaščito, je deset (od 24) takih, ki to zaščito zagotavljajo s splošnimi določbami, kot je na primer pravica pripadnikov manjšin, da ohranjajo svojo etnično identiteto. Mednje so vštete tudi štiri države, pri katerih se splošne določbe o pravici do ohranjanja etnične (jezikovne, kulturne) identitete nanašajo na vse državljane, ne pa izrecno na pripadnike manjšin. V teh desetih ustavah so pravice manjšin (ali vseh državljanov) zelo ohlapno opredeljene in zato obstajajo različne možnosti tolmačenja in s tem tudi izvajanja teh pravic v praksi.

13 držav članic Sveta Evrope v svojih ustavah pravice manjšin opredeli nekoliko bolj natančno, se pravi ne le z ohlapno dikcijo o pravici manjšin do ohranjanja njihove etnične (kulturne, jezikovne, verske) identitete. Med temi 13 državami pa obstajajo precejšnje razlike glede obsega manjšinskih pravic, glede podrobnosti opredelitve teh pravic, glede kolektivnega ali individualnega značaja manjšinskih pravic, glede obveznosti države, da omogoči izvajanje teh pravic v praksi itd. V shemi je bila prikazana samo razdelitev omenjenih 13 držav glede na to, ali v ustavi izrecno imenujejo manjšine, ki živijo na njihovem ozemlju, ali govorijo samo o manjšinah na splošno. Iz sheme je razvidno, da 5 izmed 13 držav

izrecno imenuje manjšine v svojih ustavah (Avstrija, Finska, Hrvaška, Makedonija, Norveška in Slovenija). To sicer ne pomeni nujno, da zagotavljajo zaščito samo omenjenim manjšinam, običajno pa je, da so omenjene manjšine deležne posebne zaščite oziroma so jim zagotovljene posebne pravice, ki drugim manjšinam na območju te države niso zagotovljene.

Že zgolj te ugotovitve potrjujejo mojo hipotezo, ki pravi, da je ustavna zaščita manjšin boljše (bolj podrobno) urejena v novih demokracijah srednje in vzhodne Evrope, ki so nastale po padcu komunističnih sistemov, kot pa v starih evropskih demokracijah. V primerjavi srednje in vzhodnoevropskih držav z ostalimi evropskimi državami z daljšo demokratično tradicijo je razmerje glede zagotavljanja ustavnega varstva manjšin kar 4:1 v korist "novih demokracij" vzhodne in srednje Evrope. S tem sicer ni še nič povedanega o kvaliteti zaščite manjšin v omenjenih državah. Dejansko je razvidno le, da je med državami članicami Sveta Evrope, ki v ustavah zagotavljajo manjšinam določene (posebne) pravice, največ vzhodno in srednjeevropskih držav. Seveda pa je logično, da je ne glede na kvaliteto ustavnih določb o posebnih pravicah manjšin v vzhodno in srednjeevropskih državah ta (ustavna) zaščita boljše kot v ostalih evropskih državah, kjer je sploh ni.

Z državami, ki nimajo ustavno urejene zaščite narodnih ali etničnih manjšin, se v nadaljevanju naloge ne bom več podrobneje ukvarjala. Naj opozorim le na to, da tudi v večini teh držav obstajajo manjšine in da se njihov položaj od države do države, pa tudi znotraj posameznih držav, precej razlikuje. Tako na primer Francija ne priznava niti njihovega obstoja, medtem ko jim je v Nemčiji zagotovljena zaščita z deželnimi ustavami in z različnimi bilateralnimi in multilateralnimi pogodbami⁹. Specifična je situacija v Švici, Belgiji ter Bosni in Hercegovini, kjer vprašanje sobivanja različnih narodnih in jezikovnih skupnosti urejajo z različnimi oblikami federalizma¹⁰. V tem primeru ne govorimo o klasični manjšinski zaščiti. V Španiji pa imajo regije, v katerih so zgodovinske narodnosti skozi stoletja pod unitarno Španijo ohranile svoje posebnosti, priznan status avtonomnih skupnosti (Comunidades Autónomas) (Poggeschi, 1999: 314).

POSAMEZNA PODROČJA MANJŠINSKE ZAŠČITE V USTAVAH DRŽAV ČLANIC SVETA EVROPE

Kot sem že zapisala, je držav, ki zagotavljajo ustavno zaščito manjšin, v okviru Sveta Evrope triindvajset¹¹, se pa te države med seboj glede na ustavno urejenost

* * *

⁹ Več o tem glej v: Bešter, Romana (1999) "Zaščita manjšin v Zvezni republiki Nemčiji". Razprave in gradivo, št. 35, str. 221-232.

¹⁰ Več o švicarskem in belgijskem primeru glej v: "Minorities and Autonomy in Western Europe". A Minority Rights Group Report, 91/6.

¹¹ Vključno s štirimi državami (Azerbajdžanom, Bolgarijo, Gruzijo in Moldovo), ki ne zagotavljajo posebnih

položaja in pravic narodnih ali etničnih manjšin zelo razlikujejo. V nadaljevanju bom skušala ugotoviti, v čem se ustavna zaščita manjšin v teh državah razlikuje oziroma kje lahko opazimo podobnosti. Najprej bom definirala področja, za katera menim, da so za pripadnike manjšin še posebej pomembna in na katerih bi, po mojem mnenju, morale biti manjšinam zagotovljene posebne pravice. Nato bom s pomočjo tabele prikazala, ali posamezne države na teh področjih zagotavljajo narodnim oziroma etničnim manjšinam posebno ustavno zaščito ali ne.

Manjšinsko zaščito v ustavah držav članic Sveta Evrope bom analizirala na petih področjih, na katerih najpogosteje zasledimo posebne manjšinske pravice (v mednarodnih dokumentih, ustavah, zakonih...)12:

izobraževanje: pravica do učenja maternega jezika, do izobraževanja v materinem jeziku, pravica do državnega financiranja takšnega izobraževanja...;

jezik: pravica do nemotene uporabe maternega jezika v zasebnem in javnem življenju, v stiku z oblastmi (če je le možno), pred sodišči, pravica do medijev v njihovem jeziku...;

religija: pravica do izražanja lastnih verskih prepričanj in verovanj, pravica do opravljanja verskih obredov v skladu s svojimi prepričanji, pravica do ustanavljanja lastnih verskih ustanov itd.;

kultura: pravica do uživanja, izražanja in razvijanja lastne kulture, pravica do lastnih kulturnih društev, pevskih zborov, gledališč, muzejev, medijev ipd.;

politična participacija: pravica do sodelovanja pri odločanju o vseh stvareh, ki zadevajo manjšine, zagotovljeno predstavništvo v lokalnih, regionalnih in državnih organih odločanja.

Zaenkrat bom vključila v analizo vse države članice Sveta Evrope, v katerih obstaja ustavna zaščita manjšin, ne glede na to, ali ustave vsebujejo le splošne določbe o pravicah manjšin oziroma njihovih pripadnikov ali pa ustave te pravice podrobneje opredeljujejo. Podrobnejša analiza ustavno zagotovljenih manjšinskih pravic bo sledila v nadaljevanju.

Poglejmo, katere države na omenjenih področjih (izobraževanje, jezik, religija, kultura, in politična participacija) zagotavljajo manjšinam oziroma njihovim pripadnikom posebne ustavne pravice. Podatki so predstavljeni v tabeli 2, kjer znak "+" pomeni, da država z ustavo zagotavlja manjšinam posebne pravice na izbranem področju, znak "-" pomeni, da na tem področju država manjšinam ne zagotavlja nobenih posebnih ustavnih pravic, znak "o" pa pomeni, da država na

* * *

pravic manjšinam, temveč zagotavljajo vsem državljanom pravico do ohranjanja njihove etnične, kulturne, verske ali jezikovne identitete.

¹² Glej npr.: Petrič, 1974: 37; Palley, 1978; Žagar in Novak, 1999: 192 - 194, 203; Komac, 1999: 37 - 65.

izbranim področju ne zagotavlja posebnih ustavnih pravic manjšinam ali njihovim pripadnikom, pač pa vsem ljudem ali državljanom zagotavlja določene pravice, ki se navezujejo na posebno (etnično, jezikovno, kulturno ali versko) identiteto posameznika.

Poleg podatkov o zagotavljanju manjšinskih pravic na posameznih področjih, ki sem jih zgoraj opredelila, bodo v tabeli prikazani še podatki o tem, ali ustava izrecno omenja manjšine, ki živijo na ozemlju države in ki jim država zagotavlja posebno zaščito, ter o tem, ali je v ustavi zapisana enakost vseh ljudi pred zakonom oziroma prepoved kakršnekoli diskriminacije, ki bi kogarkoli (tudi - ali pa predvsem - pripadnike manjšin) postavila v neenakovreden položaj z drugimi državljanji.

Tabela 2: Ustavne določbe, pomembne za položaj manjšin, v posameznih državah članicah Sveta Evrope

Država	Ustavne določbe o zaščiti manjšin					Prepoved diskriminacije: enakost pred zakonom	
	Izrecna omenba manjšin	I	J	R	K		pp
Hrvaška	+	+	+	+	+	+	+
Makedonija	+	+	+	+	+	+	+
Romunija	-	+	+	+	+	+	+
Češka	-	+	+	-	+	+	+
Madžarska	-	+	+	-	+	+	+
Slovaška	-	+	+	-	+	+	+
Slovenija	+	+	+	-	+	+	+
Albanija	-	+	+	+	+	-	+
Poljska	-	+	+	+	+	-	+
Avstrija	+	+	+	+	-	-	+
Finska	+	+	+	-	+	-	+
Litva	-	+	+	-	+	-	+
Ukrajina	-	-	+	+	+	-	+
Estonija	-	+	+	-	-	-	+
Armenija	-	-	+	-	+	-	+
Bolgarija	-	-	0	-	0	-	+
Gruzija	-	-	0	-	0	-	+
Latvija	-	-	+	-	+	-	+
Norveška	+	-	+	-	+	-	-
Moldova	-	-	0	-	-	-	+
Rusija	-	-	+	-	-	-	+
Azerbajdžan	-	-	0	-	-	-	+
Švedska	-	-	-	-	+	-	+

Legenda: I - izobraževanje J - jezik K - kultura PP - politična participacija R - religija

Iz tabele 2 je razvidno, da samo tri države (Hrvaška, Makedonija in Romunija) v ustavnih dokumentih zagotavljajo manjšinam posebne pravice na vseh področjih, se pravi na področju izobraževanja, jezika, religije, kulture in politične participacije. Sledi jim 6 držav, ki manjšinam zagotavljajo posebne pravice na štirih področjih: Češka, Madžarska, Slovaška, Slovenija, Albanija in Poljska. Pri prvih štirih ne najdemo posebnih manjšinskih pravic na področju religije, pri zadnjih dveh pa na področju politične participacije (čeprav moram omeniti, da Poljska pripadnikom manjšin vseeno zagotavlja določeno stopnjo sodelovanja pri odločanju, vendar le v zadevah, ki so povezane z njihovo kulturno identiteto). Avstrija, Finska, Litva in Ukrajina v svojih ustavah predvidevajo poseben položaj manjšin na treh analiziranih področjih. Avstrija na področju izobraževanja, jezika in religije, Finska in Litva na področju izobraževanja, jezika in kulture, Ukrajina pa na področju jezika, religije in kulture. Sledi šest držav, ki položaj manjšin urejajo na dveh področjih – to so: Estonija, Armenija, Bolgarija, Gruzija, Latvija in Norveška. Estonija na področju izobraževanja in jezika, Armenija, Bolgarija, Gruzija, Latvija in Norveška pa na področju jezika in kulture. Pri tem bi bilo treba pri Bolgariji in Gruziji dodati opombo, kajti bolgarska in gruzijska ustava ne govorita izrecno o pravicah manjšin, pač pa so te pravice zagotovljene vsem bolgarskim oziroma gruzijskim državljanom. Moldova, Rusija, Azerbajdžan in Švedska pa manjšinam poseben položaj oz. zaščito namenjajo le na enem področju in sicer Moldova, Rusija in Azerbajdžan na področju jezika, Švedska pa na področju kulture. Pri tem je potrebno tudi pri Azerbajdžanu in Moldovi spet opozoriti na to, da ustavi ne govorita izrecno o pravicah manjšin, pač pa so te pravice zagotovljene vsem ljudem (v Azerbajdžanu) oziroma državljanom (v Moldovi). Vse omenjene države, z izjemo Norveške, pa v ustavah zagotavljajo tudi enakost vseh ljudi pred zakonom oziroma prepovedujejo diskriminacijo na verski, rasni, etnični ali jezikovni osnovi. Italije nisem vključila v tabelo zato, ker v njeni ustavi niso omenjene posebne pravice manjšin, pač pa ustava govori le o tem, da so jezikovne manjšine v Italiji zaščitene s posebnimi predpisi.

Seveda glede na rezultate v tabeli 2 še ne moremo trditi, da imajo države, ki zagotavljajo manjšinam posebno zaščito na največ področjih, dejansko najbolj urejeno ustavno varstvo manjšin. Podatki v tabeli namreč ničesar ne povedo o tem, kako obširno in temeljito je urejena zaščita manjšin na posameznem področju. Vzemimo za primer področje jezika. Lahko ima neka država v ustavi zapisano le to, da imajo manjšine ali pripadniki manjšin pravico, da ohranjajo svoj jezik. S tem bi si že pridobila "+" v naši tabeli. Prav tako pa "+" predstavlja tudi državo, ki v ustavi izrecno zagotavlja, da manjšine oziroma njihovi pripadniki lahko uporabljajo svoj jezik v zasebnem in javnem življenju, da imajo pravico do učenja maternega jezika in do izobraževanja v njem, pravico do uporabe maternega jezika v stikih z lokalnimi oblastmi, pred sodišči ali celo, da je manjšinski

jezik uradni jezik. Vidimo torej, da je potrebno tudi znotraj posameznih področjih zaščito podrobneje opredeliti, da bomo lahko odkrili dejanske razlike, ki obstajajo med državami.

Ker bi bila ena sama tabela v tem primeru prevelika, bom oblikovala pet tabel – za vsako področje zaščite posebej. V tabelah bom uporabila dva različna znaka: “+” in “o”. Znak “+” bo pomenil, da ustava ureja določeno področje zaščite, znak “o” pa bo pomenil, da ustava določeno pravico zagotavlja na splošno vsem ljudem, ne pa posebej pripadnikom manjšin. Če ustava zagotavlja določeno pravico vsem ljudem, poleg tega pa jo še posebej izpostavi kot pravico manjšin, bosta v tabeli uporabljena oba znaka, “+” in “o” (+/o). Če pa ustava določenega področja manjšinske zaščite ne pokriva, bom v tabeli pustila prazen prostor. Poleg vsakega plusa (“+”) ali kroga (“o”) bodo v tabeli označeni tudi člani ustave, na podlagi katerih sem državi pri določenih kategorijah pripisala “+” oziroma “o”.

Pri tem je treba opozoriti še na to, da bo analiza temeljila le na konkretnih jezikovnih formulacijah posameznih manjšinskih pravic, ki jih zasledimo v ustavah. Zavedati pa se moramo, da so lahko v postopku ustavno sodne revizije (npr. v sodbah in odločitvah ustavnih oziroma vrhovnih sodišč s tovrstno pristojnostjo) posameznim jezikovnim formulacijam pripisane različne vsebine. Na primer iz ustavne določbe, ki manjšinam zagotavlja pravico do izobraževanja v maternem jeziku, lahko ustavno sodišče neke države izvede tudi dolžnost države, da finančno podpre in omogoči izvajanje te pravice.

MANJŠINSKE PRAVICE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA

Na področju izobraževanja lahko prihaja do napetih nasprotij med večinskim in manjšinskim prebivalstvom v državi. Claire Palley v svoji študiji o ustavnem pravu in manjšinah izpostavlja monopol državnega izobraževanja kot eno od t.i. dominacijskih tehnik, obstoj državno financiranih "prostovoljnih" šol (voluntary schools) pa kot tehniko, ki spodbuja pluralizem (Palley, 1978: 11). Tudi mi si bomo ogledali, če so v ustavah držav članic Sveta Evrope manjšinam zagotovljene pravice do ustanavljanja in državnega financiranja manjšinskih izobraževalnih institucij. Poleg tega pa si bomo ogledali še, ali je manjšinam zagotovljena pravica do učenja njihovega maternega jezika in/ali pravica do izobraževanja v maternem jeziku.

Tabela 3: Manjšinske pravice na področju izobraževanja

DRŽAVA	IZOBRAŽEVANJE			
	Pravica do učenja maternega jezika	Pravica do izobraževanja v maternem jeziku	Pravica do ustanavljanja lastnih izobraževalnih institucij	Država spodbuja in finančno podpira delovanje manjšinskih izobraževalnih institucij in/ali izobraževanje pripadnikov manjšin v njihovem maternem jeziku
Albanija	+ 20/2	+ 20/2		
Armenija				
Avstrija		+ 7/2 ADP	+ 67 S	? 68 S
Azerbajdžan		o 67 S		
Bolgarija				
Češka		+ 45		
Estonija		+ 37/4		
Finska				
Gruzija				
Hrvaška		+ 14 UZ	+ 17 UZ	+ 16 UZ
Latvija				
Litva			? 45	
Madžarska		+ 68/2		
Makedonija		+ 48/4		
Moldova		o 35/2		
Norveška				
Poljska			+ 35/2	
Romunija	+ 32/3	+ 32/2		
Rusija				
Slovaška		+ 34/2a	+ 34/1	
Slovenija		+ 64		+ 64
Švedska				
Ukrajina				

ADP - Avstrijska državna pogodba

UZ - Ustavni zakon o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin v Republiki Hrvaški

LTPS - Listina o temeljnih pravicah in svoboščinah

S - Senžermensko pogodba

Tabela 3 predstavlja urejenost manjšinske zaščite na področju izobraževanja. Področje izobraževanja se delno prekriva s področjem jezika, saj je prav jezik bistvena komponenta tudi na področju izobraževanja. V tabeli 3 lahko vidimo, da pravico do izobraževanja v maternem jeziku manjšinam zagotavlja 10 od 22 ustav.

To so ustave naslednjih držav: Albanije (20. člen), Avstrije (67. in 68. člen senžermenske pogodbe in 7. člen avstrijske državne pogodbe¹³), Češke (Listina temeljnih pravic in svoboščin¹⁴, člen 25/2a), Estonije (člen 37/4), Hrvaške (14. člen ustavnega zakona) Madžarske (člen 68/2), Makedonije (člen 48/4), Romunije (člen 32/3), Slovaške (34. člen) in Slovenije (člen 64/1). Azerbajdžanska ustava zagotavlja pravico do izobraževanja v maternem (native) jeziku na splošno vsem ljudem in ne izrecno pripadnikom manjšin (45. člen). Moldovska ustava pa vsebuje določbo, po kateri mora država z zakoni zagotoviti pravico vsakega človeka, da sam izbere jezik, v katerem se želi izobraževati (člen 35/2). Pri tem se postavlja vprašanje, na kakšen način namerava država zagotoviti izvajanje te pravice v praksi, kar pa v ustavi ni pojasnjeno.

Iz pravice do izobraževanja v maternem jeziku implicitno izhaja tudi pravica do učenja maternega jezika, čeprav jo izrecno omenjata samo Albanija (člen 20/2) in Romunija (člen 32/3). Avstrija (67. člen senžermenske pogodbe), Hrvaška (17. člen ustavnega zakona), Poljska (člen 35/2) in Slovaška (člen 34/1) manjšinam zagotavljajo pravico do ustanavljanja lastnih izobraževalnih institucij. Litva pa etničnim skupnostim zagotavlja neodvisno upravljanje zadev, ki se tičejo njihovega izobraževanja (45. člen). Hrvaška in Slovenija zagotavljata finančno podporo izobraževanju pripadnikov manjšin v njihovem maternem jeziku (64. člen slovenske ustave in 16. člen hrvaškega ustavnega zakona), ne zagotavljata pa financiranja privatnih manjšinskih izobraževalnih institucij. Avstrija pa v mestih in okrožjih, kjer živi znatno število pripadnikov rasnih, verskih ali jezikovnih manjšin, tem manjšinam zagotavlja pravičen delež iz državnega ali občinskega proračuna za izobraževalne namene (člen 68/2 Senžermenske pogodbe).

MANJŠINSKE PRAVICE NA PODROČJU JEZIKA

Področje jezika je prav gotovo eno izmed najbolj občutljivih in pomembnih področij za pripadnike manjšin, saj je običajno ravno jezik tisti element, ki v največji meri ločuje pripadnike manjšin od večinskega prebivalstva. Pravice manjšin na jezikovnem področju variirajo od splošnih pravic do uporabe manjšinskega jezika v privatnem in javnem življenju do tega, da država manjšinskim jezikom priznava status uradnih jezikov (običajno le na določenem ozemlju države).

Palleyeva poudarja, da je znanje uradnega jezika običajno pogoj za ekonomsko napredovanje in zato starši, ki pripadajo drugim jezikovnim skupinam, svoje

* * *

¹³ V nadaljevanju ADP.

¹⁴ V nadaljevanju LTPS.

otroke pogosto raje pošiljajo v šole z uradnim jezikom. S tem pa v dolgoročnem smislu degradirajo pomen lastnega jezika. Politika enega uradnega jezika v državi predstavlja dominacijo večinske jezikovne skupnosti nad manjšinami. Specifikacije o uporabi izključno večinskega jezika znajo biti še posebej sporne v naslednjih primerih: pri vodenju vladnih zadev, vključno s pisanjem uradnih sporočil in obvestil; v kontekstu zahtev, da morajo državni uradniki opraviti preizkus znanja jezika; kadar je pred sodišči dovoljena samo uporaba večinskega jezika in kadar je večinski jezik edini jezik, ki se ga sme uporabljati v izobraževanju. Tudi na področju uporabe jezika na nacionalnem radiu in televiziji politika enega in edinega uradnega jezika predstavlja slabljenje manjšinske kulturne (jezikovne) dediščine. V simbolnem smislu pa je za manjšinske jezike (in njihove govorce) pomembna tudi njihova uporaba pri označevanju cestnih oziroma topografskih napisov in drugih javnih obvestil (Palley, 1978: 11).

Poleg nekaterih posebnih manjšinskih pravic na področju jezika, ki jih omenja tudi Palleyeva (uradni status manjšinskih jezikov; pravica do uporabe manjšinskih jezikov v izobraževanju in pred sodišči) bom v svoji analizi upoštevala še nekaj bolj splošnih pravic, kot so pravica manjšin do ohranjanja in razvijanja njihove jezikovne identitete, pravica do uporabe njihovega jezika in pravica do razširjanja in sprejemanja informacij v njihovem jeziku. Poleg tega bom v analizo vključila še pravico manjšin do uporabe njihovega jezika v stikih z javnimi (državnimi, lokalnimi) organi in pravico manjšin do finančne podpore države pri uveljavljanju pravice do uporabe in učenja manjšinskih jezikov.

V tabeli 4 so prikazani podatki o omenjenih manjšinskih pravicah na jezikovnem področju. Opazimo lahko, da med izbranimi državami ni nobene, ki manjšinam ne bi zagotavljala vsaj kakšne izmed jezikovnih pravic. Večina držav manjšinam ali njihovim pripadnikom zagotavlja neko splošno pravico do uporabe, ohranjanja in razvijanja njihovega jezika oziroma njihove jezikovne identitete. Pravica do uporabe lastnega jezika je v petih državah zagotovljena kot pravica vseh ljudi (ali državljanov) in ne izrecno kot pravica manjšin oziroma njihovih pripadnikov. Te države so: Azerbajdžan (45. člen), Bolgarija (člen 36/2), Gruzija (člen 38/1), Rusija (26. člen) in Slovenija (62. člen).

Tabela 4: Manjšinske pravice na področju jeziko

DRŽAVA	JEZIK							
	Pravica do ohranjanja in razvijanja lastnega jezika oz. lastne jezikovne identitete	Pravica do uporabe lastnega jezika (splošno)	Pravica do izobraževanja v maternem jeziku	Pravica do razširjanja in sprejemanja informacij v maternem jeziku	Pravica do uporabe lastnega jezika pred sodišči oz. pravica do prevajalca	Pravica do uporabe lastnega jezika v stikih z javnimi organi	Manjšinski jezik(i) je(so) uradni jezik(i) vsaj na določenem delu državnega ozemlja	Država spodbuja (in finančno podpira) uporabo in/ali učenje manjšinskih jezikov
Albanija	+ 20/2		+ 20/2		o 31/c			
Armenija	+ 37							
Avstrija			+ 7/2 ADP		o 66/4		+ 7/3 ADP	+ 68/2
Azerbajdžan		o 45	o 45		o 127			
Bolgarija		o 36						
Češka			+ 25/2a LTPS	+ 25/1 LTPS	o 37/4 LTPS	+ 25/2b LTPS		
Estonija			+ 37/4			+ 51/2		
Finska	+ 17/3				o 17	+ 17/3	+ 17	
Gruzija		o 38/1			o 85/2		+ 8	
Hrvaška		+ 15/2, 7 UZ	+ 14 UZ				+ 12; 7, UZ	+ 16 UZ
Latvija	+ 114							
Litva	+ 37				o 117/3			
Madžarska		+ 68/2	+ 68/2					
Makedonija	+ 48		+ 48/4				+ 7	
Moldova	o 10/2		o 35/2		o 118			
Norveška	+ 110a							
Poljska	+ 35/1							
Romunija	+ 6/1		+ 32/3		+/o 127/2			
Rusija	+ 68/3	o 26						
Slovaška			+ 34/2a	+ 34/1		+ 34/2b		
Slovenija		o 62	+ 64			o 62	+ 11	+ 64
Svedska								
Ukrajina	+ 11							

ADP - Avstrijska državno pogodbo

LTPS - Listino o temeljnih pravicah in svoboščinah

UZ - Ustavni zakon o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin v Republiki Hrvaški

Slaba polovica držav, kot smo videli že prej, manjšinam zagotavlja pravico do izobraževanja v maternem jeziku. Češka (LTPS, člen 25/1) in Slovaška (34. člen) posebej poudarjata tudi pravico manjšin do razširjanja in sprejemanja informacij v maternem jeziku. Pravica do uporabe lastnega jezika pred sodišči oziroma pravica do prevajalca je zagotovljena v devetih državah in sicer v večini kot pravica vseh ljudi, ne pa kot posebna pravica manjšin. Izrecno kot pravica manjšin je omenjena le v ustavi Romunije (62. člen). V ustavi Finske pa je pravica vsakogar, da pred sodišči uporablja svoj jezik, omejena s tem, da je to finski ali švedski jezik (člen 17/2), zato znak "o" v tabeli ni povsem na mestu.

Ustave Češke (LTPS, člen 25/2b), Estonije (člen 51/2), Finske (člen 17/3) in Slovaške (člen 34/2b) zagotavljajo manjšinam pravico do uporabe njihovega jezika v stikih z javnimi organi. Podobno določbo najdemo tudi v ustavi Slovenije, kjer je ta pravica zagotovljena vsem ljudem "na način, ki ga določi zakon" (62. člen).

Manjšinskim jezikom je v ustavi zagotovljen status uradnega jezika (ali pa ustava vsaj dopušča možnost takšne ureditve) vsaj na določenem delu državnega ozemlja v petih državah: na Finskem (17. člen), v Gruziji (8. člen), na Hrvaškem (12. člen ustave; 7. in 8. člen UZ), v Makedoniji (7. člen), v Sloveniji (11. člen) in v Avstriji (člen 7/3 ADP).

Ustavnim obveznostim glede finančne podpore uresničevanju omenjenih jezikovnih pravic pa se države v glavnem izogibajo. Izmed vseh držav so le Avstrija (68. člen Senžermenske pogodbe), Hrvaška (16. člen ustavnega zakona) in Slovenija (64. člen) ustavno zavezane k določeni finančni podpori uresničevanju manjšinskih jezikovnih pravic in sicer na področju izobraževanja.

MANJŠINSKE PRAVICE NA PODROČJU RELIGIJE

Religija je pogosto zelo pomemben del posebne identitete manjšin, ki sega praktično v vse sfere posameznikovega življenja (določa življenjske vrednote, narekuje način prehranjevanja, oblačenja, vedenja...). Država, ki zanika svobodo opravljanja verskih ritualov ter ne upošteva verskih praznikov in pravil v zvezi s prehranjevanjem, ki jih manjšinam narekuje njihova vera, na ta način prispeva k slabljenju kulturnih tradicij manjšinskih skupnosti (Palley, 1978: 11).

Ustavno zaščito manjšin na področju religije bom analizirala glede na to, ali so manjšinam v državi zagotovljene pravice do ohranjanja, izražanja in razvijanja njihove verske identitete, svoboda veroizpovedi, pravica opravljanja lastnih verskih obredov, pravica do verskega pouka in ustanavljanja lastnih verskih institucij. Pri tem bi verjetno lahko rekli, da svoboda veroizpovedi vključuje tudi pravico do

opravljanja lastnih verskih obredov, vendar bom zaradi natančnejšega prikaza konkretnih ustavnih formulacij posameznih pravic prikazala vsako posebej.

Tabela 5: Manjšinske pravice na področju religije

DRŽAVA	RELIGIJA				
	Pravica do izražanja, ohranjanja in razvijanja lastne verske identitete	Svoboda veroizpovedi	Pravica do opravljanja lastnih verskih obredov	Pravica do verskega pouka	Pravica do ustanavljanja lastnih verskih institucij oz. institucij za zaščito svoje verske identitete
Albanija	+ 20/2				
Armenija		o 24	o 23		
Avstrija		o/+ 67 S	+ 67 S		+ 67 (S)
Azerbajdžan		o 48	o 48		
Bolgarija		o 37	o 13		
Češka		o 15 LTPS	o 16	o 16	
Estonija		o 40	o 40		
Finska		o 11	o 11		
Gruzija		o 9, 19			
Hrvaška		+ 6c UZ	o 41	o 41	
Latvija		o 99			
Litva		o 26	o 26	o 26	
Madžarska		o 60	o 60	o 60	
Makedonija	+ 48/1,2	o 19		o 19	
Moldova	o 10/2	o 31	o 31		
Norveška		o 2	o 2		
Poljska		o 53	o 53	o 53	+ 35
Romunija	+ 6	o 29			
Rusija		o 28	o 28		
Slovaška		o 24	o 24	o 24	
Slovenija		o 41			
Švedska		o 2/1/6	o 2/1/6		
Ukrajina	+ 11	o 35	o 35		

S - Senžermenska pogodba

UZ - Ustavni zakon o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin v Republiki Hrvaški

LTPS - Listino o temeljnih pravicah in svoboščinah

Kot je razvidno iz tabele 5, so manjšine kot nosilke posebnih pravic na področju vere oziroma religije omenjene le v redkih primerih. V večini držav je na splošno zagotovljena svoboda veroizpovedi in pravica verskih skupnosti do opravljanja njihovih lastnih verskih obredov. V nekaterih državah je omenjena tudi pravica do verskega pouka oziroma pravica do učenja in razširjanja verskega nauka. Razen v Avstriji (67. člen senžermenske pogodbe) pa manjšine v nobeni

državi niso posebej omenjene kot nosilke teh pravic. Albanija (člen 20/2), Makedonija (48. člen), Romunija (6. člen) in Ukrajina (11. člen) zagotavljajo manjšinam pravico do izražanja, ohranjanja in razvijanja njihove verske identitete, Moldova (člen 10/2) pa to pravico naslavlja na vse svoje državljane in ne posebej na pripadnike manjšin. V Avstriji (67. člen senžermenske pogodbe) in na Poljskem (35. člen) je manjšinam ustavno zagotovljena pravica do ustanavljanja lastnih verskih institucij oziroma institucij za zaščito njihove verske identitete. S tem pa so posebne pravice manjšin na področju religije izčrpane. Seveda je tukaj treba opozoriti na dejstvo, da se v večini evropskih držav manjšine po verski identiteti ne razlikujejo od večinskega prebivalstva (ki že samo največkrat pripada različnim veram in verskim skupnostim). Zato ob zagotavljeni svobodi veroizpovedi za vse ljudi in pravici verskih skupnosti, da opravljajo svoje verske obrede itd., posebne manjšinske pravice v zvezi z religijo v teh državah niti niso nujno potrebne.

MANJŠINSKE PRAVICE NA PODROČJU KULTURE

Na področju kulture obstajajo številni dejavniki in situacije, ki pri pripadnikih manjšin zbujejo občutek podrejenosti. Nacionalni prazniki, nacionalna zastava in uveljavljene narodne noše pogosto odražajo le tradicije večinskega prebivalstva. V današnjem času je državno financiranje glavni vir finančne podpore kulturnim aktivnostim. Zato v primeru, da niso zagotovljena zadostna državna sredstva za financiranje manjšinskih kulturnih aktivnosti in delovanje javnih institucij, preko katerih poteka prenašanje znanja o zgodovini in kulturnih tradicijah manjšin (muzeji, knjižnice), obstaja večja možnost, da bodo kulturo manjšin nadomestili elementi večinske kulture, ki so ji tudi pripadniki manjšin pogosteje izpostavljeni v obliki raznih zabavnih in izobraževalnih aktivnosti (Palley, 1978: 11).

V nadaljevanju bom poleg državnega financiranja kulturnih aktivnosti manjšin ter drugih oblik državnega spodbujanja in podpore ohranjanju in razvoju manjšinske kulture v analizo vključila tudi pravico manjšin do izražanja, ohranjanja in razvijanja lastne kulturne identitete, pravico do ustanavljanja manjšinskih kulturnih organizacij ter pravico do kulturne avtonomije oziroma samouprave.

Tabela 6: Manjšinske pravice na področju kulture

Pravica do izražanja, ohranjanja, razvijanja svoje narodne/etnične identitete	DRŽAVA	KULTURA			
		Pravica do izražanja, ohranjanja, razvijanja lastne kulture oz. kulturne identitete	Pravica do ustanavljanja lastnih kult. organizacij	Kulturna avtonomija oz. samouprava	Država spodbuja oz. je dolžna zagotoviti možnosti za ohranjanje in razvoj manjšinske kulture
+ 20/2	Albanija	+ 20/2			
	Armenija	+ 37			
	Avstrija				+ 8/2
o 44	Azerbajdžan				
	Bolgarija	o 54/1			
	Češka	+ 25 LTPS			
+ 49	Estonija			+ 50	
	Finska	+ 17/3		+ 121/4	
	Gruzija	o 38			
+ 15	Hrvaška	+ 6c UZ	+ 11 UZ	+ 15/2	+ 11 UZ
+ 114	Latvija	+ 114			
	Litva	+ 37			
	Madžarska				+ 68/2
+ 48	Makedonija	+ 48	+ 48/3		
o 10/2	Moldova	o 10/2			
	Norveška				+ 110a
	Poljska	+ 35/1	+ 35/2		
+ 6/1	Romunija	+ 6/1			
	Rusija				
	Slovaška	+ 34/1	+ 34/1		
+/o 64/61	Slovenija	o/+ 61/64	- 64	- 64	+ 64/1
	Švedska				+ 1/2/4
+ 11	Ukrajina				+ 11

LTPS - listina o temeljnih pravicah in svoboščinah;

UZ - ustavni zakon

~ - pravica posredno izhaja iz omenjenega člena

Iz tabele 6 je razvidno, da večina izbranih držav (14 od 23) manjšinam oziroma njihovim pripadnikom zagotavlja pravico do izražanja, uživanja, ohranjanja in razvijanja njihove kulture oziroma kulturne identitete. Nekatere države (Bolgarija (člen 54/1), Gruzija (38. člen), Moldova (člen 10/2) in Slovenija (61. člen)) to pravico deklarirajo (tudi) kot pravico vseh ljudi, ne le pripadnikov manjšin. Slovenska ustava v 61. členu govori o pravici vsakogar, da svobodno goji in izraža svojo kulturo, v 64. členu pa italijanski in madžarski narodni skupnosti zagotavlja pravico do razvijanja (njunih lastnih) kulturnih aktivnosti. Nekatere države ne govorijo o pravici manjšin do izražanja, ohranjanja in razvijanja lastne kulture ali kulturne identitete, pač pa govorijo o dolžnosti države, da spoštuje, ščiti in spodbuja kulturo teh etničnih skupin oziroma zagotavlja možnosti za ohranjanje in razvoj

manjšinske kulture. Takšen je primer Avstrije (člen 8/2), Madžarske (člen 68/2), Norveške (člen 110a), Švedske (1. poglavje, člen 2/4) in Ukrajine (11. člen). Norveška ustava govori o odgovornosti države, da ustvari pogoje, v katerih bodo Sami lahko ohranjali in razvijali svojo kulturo (člen 110a), Švedska pa o tem, da je treba spodbujati priložnosti oz. možnosti etničnih, jezikovnih in verskih manjšin, da ohranjajo in razvijajo svoje kulturno življenje (1. poglavje, člen 2/4). Pravico do ustanavljanja lastnih kulturnih institucij/organizacij manjšinam zagotavljajo hrvaški ustavni zakon (11. člen UZ), makedonska (člen 48/3), poljska (člen 35/2) in slovaška ustava (člen 34/1). Estonija (50. člen), Finska (člen 121/4) in Hrvaška (15. člen) manjšinam v ustavi zagotavljajo kulturno avtonomijo oziroma kulturno samoupravo. Slovenija pa italijanski in madžarski narodni skupnosti v 64. členu ustave zagotavlja pravico do ustanavljanja organizacij in razvijanja kulturnih dejavnosti.

Vsaj določene pravice manjšin na področju kulture torej zagotavlja večina držav, le malo izmed njih pa prevzema na tem področju kakšno aktivnejšo vlogo, kot je spodbujanje kulturnih dejavnosti in kulturnega razvoja manjšin s finančno ali kako drugo pomočjo (npr. z zagotavljanjem prostorov manjšinskim kulturnim organizacijam ipd.). Takšno namero dejansko lahko zasledimo le v ustavnem zakonu Republike Hrvaške (11. člen UZ) in v ustavi Republike Slovenije (64. člen).

Tabela 6 prikazuje tudi podatke o tem, ali države v svojih ustavah manjšinam zagotavljajo pravico do izražanja, ohranjanja in razvijanja njihove lastne narodne/etnične identitete (v kateri so lahko smiselno zajete tudi že vse ostale identitete - jezikovna, verska, kulturna, ki smo jih omenjali že prej). Vidimo lahko, da takšno določbo vsebuje približno polovica držav. Formulacije ustavnih določb so sicer različne. Nekatere države zagotavljajo manjšinam pravico do izražanja, ohranjanja in razvijanja njihove etnične/narodne identitete, kot je zapisana v tabeli 4.8. Takšne države so: Albanija (člen 20/2), Makedonija (člen 48/1) in Romunija (člen 6/1). Moldovska ustava to zagotavlja vsem svojim državljanom in ne izrecno pripadnikom manjšin (člen 10/2). Nekatere ustave govorijo le o pravici manjšin do ohranjanja in razvijanja njihove etnične identitete (latvijska ustava (114. člen)). Nekatere ustave pa zagotavljajo le pravico do ohranjanja etnične identitete manjšin (Estonija (49. člen)). Hrvaška ustava zagotavlja pripadnikom manjšin pravico do izražanja njihove narodne pripadnosti (15. člen). V azerbajdžanski ustavi je pravica do ohranjanja narodne/etnične identitete zagotovljena vsem ljudem in ne izrecno pripadnikom manjšin (44. člen). Slovenska ustava zagotavlja vsem ljudem pravico, da svobodno izražajo pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti (61. člen), italijanski in madžarski narodni skupnosti pa zagotavlja pravico do ohranjanja njune narodne identitete (64. člen). Ukrajinska ustava pa obvezuje državo, da spodbuja razvoj etnične identitete domorodnih ljudstev in narodnih manjšin v Ukrajini (11. člen).

MANJŠINSKE PRAVICE NA PODROČJU POLITIČNE PARTICIPACIJE

Zadnje področje manjšinske zaščite, ki ga bom obravnavala v tej analizi, je področje politične participacije. Sodelovanje pri političnem odločanju je za pripadnike manjšin ena najpomembnejših pravic, saj jim omogoča, da lahko vsaj delno sami vplivajo na zadeve, ki se tičejo njihovega položaja v družbi. V nasprotnem primeru lahko uveljavljajo svoje interese le v tistih okvirih, ki jim jih veliki-dušno nameni in dopusti večinsko prebivalstvo.

"Politična participacija omogoča manjšini sodelovanje in ima tako bistveno funkcijo integracije manjšine v državni proces oblikovanja volje v zakonodajnih telesih. Temu primerno integracija manjšin krepi zaupanje manjšin v državo, v kateri živi, in zavest, da je manjšina važen element demokratične države. Nezadostna ali sploh manjkajoča politična participacija manjšin po drugi strani pospešuje asimilacijo, izključevanje in polarizacijo" (Polzer, 2000: 228).

Palleyeva v svoji študiji med ukrepi, s katerimi države urejajo odnose med različnimi etničnimi ali narodnimi skupnostmi na političnem področju, omenja federalizem in regionalizem. Na takšen način so odnosi med večjimi etničnimi oziroma narodnimi skupnostmi urejeni v Švici, Kanadi, Belgiji (Palley, 1978: 13 - 14). S temi oblikami urejanja medetničnih odnosov se v svoji analizi ne bom ukvarjala, ker gre dejansko za odnose med večjimi etničnimi oziroma narodnimi skupinami v državi in ne toliko za zaščito klasičnih manjšin. V analizo pa bom vključila nekatere druge oblike posebnih političnih pravic narodnih in etničnih manjšin, ki jih Palleyeva opisuje v nadaljevanju študije. Med njimi naj omenim zagotovljeno število sedežev za manjšine v predstavnških telesih in pravico manjšinskih skupnosti do veta na zakone, ki zadevajo njihov položaj v družbi (Palley, 1978: 16 - 17). V analizo bom vključila tudi druge pravice manjšin na političnem področju, ki jih lahko zasledimo v ustavah držav članic Sveta Evrope. To so: pravica do sodelovanja pri urejanju zadev, ki se tičejo narodnih/etničnih manjšin; pravica manjšin do sodelovanja v javnih zadevah (to je sicer običajno zagotovljeno z občo pravico do politične participacije, vendar bom preverila, če je omenjena pravica kje zapisana tudi izrecno kot pravica manjšin); zagotovljeno zastopstvo v predstavnških organih lokalne samouprave; pravica do ustanavljanja lastnih samoupravnih teles ali skupnosti; in ustanovitev posebnih organov, preko katerih lahko manjšine sodelujejo pri političnem odločanju. Prisotnost omenjenih pravic v posameznih ustavah je prikazana v tabeli 7, poleg tega pa v tabeli najdemo tudi podatke o tem, ali je manjšinam zagotovljena pravica do združevanja in/ali ustanavljanja njihovih lastnih organizacij ali združenj za zaščito njihovih interesov oziroma njihove identitete.

Tabela 7: Manjšinske pravice na področju politične participacije

Pravica do ustanavljanja lastnih organizacij ali združenj za zaščito svojih interesov oz. svoje identitete	DRŽAVA	POLITIČNA PARTICIPACIJA					
		Pravica do sodelovanja pri urejanju zadev, ki se tičejo narodnih/etničnih manjšin	Pravica do sodelovanja manjšin v javnih zadevah (splošno)	Zagotovljeno zastopstvo v predstavniških organih lokalne samouprave	Pravica do ustanavljanja lastnih samoupravnih teles ali skupnosti	Ustanovitev posebnih organov, preko katerih lahko manjšine sodelujejo pri političnem odločanju	Predstavnikom manjšin je zagotovljen sedež (ali več sedežev) v predstavniskem domu
+ 20/2	Albanija						
	Armenija						
	Avstrija						
	Azerbajdžan						
	Bolgarija						
+ 25 LTPS	Češka	+ 25/c LTPS					
	Estonija						
	Finska						
	Gruzija						
+ 4 UZ	Hrvaška			+ 19 UZ			+ 18 UZ
	Latvija						
+ 45	Litva						
	Madžarska		+ 68/2		+ 68/4		(zagotovljeno z zakoni) 68/3
+ 48/3	Makedonija					+ 78	
	Moldova						
	Norveška						
	Poljska	+ (sarno glede kult. identitete) 35/2					
	Romunija						+ 59/2
	Rusija						
+ 34/1	Slovaška	+ 34/2c					
+ 64	Slovenija			+ 64	+ 64		+ 64, 80
	Švedska						
	Ukrajina						

UZ - Ustavni zakon o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin v Republiki Hrvaški

LTPS - Listina o temeljnih pravicah in svoboščinah

Pravico do združevanja in/ali ustanavljanja lastnih organizacij ali združenj za zaščito njihovih interesov oziroma njihove identitete manjšinam zagotavlja 7 držav: Albanija (člen 20/2), Češka (LTPS, člen 25/1), Hrvaška (Ustavni zakon, 4. člen), Litva (45. člen), Makedonija (člen 48/3), Slovaška (člen 34/1) in Slovenija (64. člen). Ustava Litve pri tem ne govori izrecno o pravici manjšin, da ustanovljajo lastne organizacije ali združenja za zaščito njihovih interesov in identitete, pač pa govori o pravici etničnih skupnosti, da neodvisno upravljajo zadeve, ki se tičejo njihove etnične kulture, izobraževanja, organizacij, dobredelnih ustanov in medsebojne pomoči (45. člen). Češka (člen 25/2c), Poljska (člen 35/2) in Slovaška (člen 34/2c) zagotavljajo manjšinam pravico do sodelovanja pri urejanju zadev, ki

se tičejo narodnih/etničnih manjšin, vendar v ustavi ni podrobneje pojasnjeno, na kakšen način naj bi to sodelovanje potekalo. Takšna formulacija manjšinam ne zagotavlja stalnega sodelovanja v celotnem spektru političnega odločanja v državi, pač pa jim zagotavlja bolj omejeno, *ad hoc* sodelovanje (Žagar in Novak, 1999: 203). Madžarska se v ustavi obvezuje, da bo zagotovila kolektivno sodelovanje manjšin v javnih zadevah (člen 68/2). Predstavništvo manjšin v predstavniškem domu naj bi bilo na Madžarskem zagotovljeno z zakoni (člen 68/3), sama ustava pa manjšinam zagotavlja tudi pravico do ustanavljanja lastnih samoupravnih teles, tako na lokalni kot na državni ravni (člen 68/4). Zastopstvo narodnih manjšin v predstavniških organih lokalne samouprave je z ustavo zagotovljeno na Hrvaškem (19. člen Ustavnega zakona) in v Sloveniji (člen 64/3). Prav tako je v teh dveh državah zagotovljeno predstavništvo manjšin v državnem predstavniškem telesu (člen 64/3 slovenske ustave; 18. člen hrvaškega ustavnega zakona). Predstavnikom manjšin je z ustavo zagotovljen sedež v predstavniškem domu tudi v Romuniji (člen 59/2). Slovenija zagotavlja madžarski in italijanski manjšini tudi pravico do ustanavljanja lastnih samoupravnih skupnosti (64. člen). V Makedoniji pa je z ustavo predvidena ustanovitev in delovanje posebnega Sveta za medetnične odnose, katerega člani so predstavniki manjšin, njegov predsednik pa je predsednik skupščine. Svet razpravlja o zadevah, ki se tičejo medetničnih odnosov v republiki, in daje ocene ter predloge za njihovo urejanje in reševanje. Skupščina je dolžna te predloge preučiti in jih upoštevati¹⁵ (78. člen).

Iz tabele 7 je razvidno, da samo tri oziroma štiri ustave (hrvaška, romunska in slovenska; madžarska to prepušča zakonom) manjšinam zagotavljajo sedeže v predstavniškem domu. Sicer imajo manjšine v vseh državah, razen v Bolgariji¹⁶, možnost, da ustanavljajo lastne politične stranke in da njihovi predstavniki pridejo v predstavniški dom po običajni poti preko volitev, vendar je takšna možnost večkrat bolj teoretična kot dejanska, saj zaradi majhnega deleža manjšinskih skupnosti in relativno majhnega odstotka glasov, ki ga takšne stranke dobijo na volitvah, manjšinske politične stranke zelo težko dosežejo volilni prag. Pa tudi če jim uspe priti v parlament, je njihov glas komajda slišen in brez dodatnih varovalk (kot npr. pravica do veta na zakone, ki se tičejo manjšinskih zadev) pravzaprav nima prave teže. To seveda velja tudi v državah, kjer je predstavništvo manjšin v parlamentu vnaprej zagotovljeno, saj gre običajno le za nekaj sedežev (odvisno od števila manjšin v državi). Pravico manjšinskega veta, ki pripadnikom manjšin zagotavlja pravico do veta na zakone, predpise in druge splošne akte, ki zadevajo zgolj položaj in pravice manjšin, zagotavlja le slovenska ustava (64. člen),

* * *

¹⁵ V zvezi s Svetom za medetnične odnose se pojavljajo kritike, da le-ta nima moči vplivanja na oblikovanje vladnih politik in da albanska manjšina v njem nima zadostnega predstavnštva (Daftary, 2000: 8).

¹⁶ V Bolgariji so politične stranke, osnovane na etnični, rasni ali verski osnovi, z ustavo prepovedane (člen 11/4).

madžarska ustava pa za sprejetje zakona o pravicah narodnih manjšin postavlja zahtevo po dvotretjinski večini glasov prisotnih članov parlamenta¹⁷ (68. člen).

ZAKLJUČEK

Kaj lahko zaključimo iz ugotovitev, do katerih smo prišli z analizo ustav držav članic Sveta Evrope? Na splošno bi lahko rekli, da je ustavna zaščita manjšin dobro ali solidno urejena le v manjšem delu proučevanih držav. Skorajda polovica ustav, kot smo videli, manjšinam in njihovim pripadnikom ne zagotavlja nobenih posebnih pravic. Pa tudi v ostalih ustavah pogosto najdemo zgolj splošne določbe, ki zagotavljajo manjšinam pravico do ohranjanja njihove identitete (narodne/etnične, jezikovne, kulturne, verske). Najmanj pa je takšnih ustav, ki bi podrobno urejale pravice manjšin in ki bi od države zahtevale aktivno vlogo pri njihovem zagotavljanju oziroma pri zagotavljanju možnosti za njihovo uresničevanje.

Težko bi rekli, katera država manjšinam z ustavo zagotavlja najboljšo zaščito. Vsekakor bi v skupino najboljših sodile Hrvaška, Slovenija, Makedonija, Madžarska in Romunija. Vse omenjene države manjšinam na svojem ozemlju zagotavljajo pravico do ohranjanja njihove kulture, pravico do uporabe in učenja njihovega maternega jezika oziroma izobraževanja v tem jeziku. Hrvaška, Makedonija in Slovenija z ustavo priznavajo manjšinskim jezikom status uradnih jezikov na določenem delu državnega ozemlja. Hrvaška, Slovenija, Madžarska in Romunija v svojih ustavah zagotavljajo manjšinam tudi predstavništvo v parlamentu, makedonska ustava pa predvideva ustanovitev in delovanje posebnega Sveta za medetnične odnose, ki razpravlja o zadevah, ki se tičejo medetničnih odnosov v republiki, in daje ocene ter predloge za njihovo urejanje in reševanje. Makedonska skupščina je dolžna te predloge preučiti in jih upoštevati. Samo v Sloveniji pa imajo manjšine z ustavo zagotovljeno pravico do veta na zakone, povezane izključno s položajem in pravicami manjšin. Zastopstvo manjšin v predstavniških organih lokalne samouprave je z ustavo zagotovljeno na Hrvaškem in v Sloveniji, v ostalih državah pa ne. Prav tako je izmed teh petih držav samo na Hrvaškem in v Sloveniji manjšinam z ustavo zagotovljena pravica do stikov z narodi v njihovih matičnih državah ter svobodno organiziranje dejavnosti na področju informiranja in založništva (v njihovem jeziku). Samo na Madžarskem in v Sloveniji pa imajo manjšine z ustavo zagotovljeno pravico, da ustanovijo lastna samoupravna lokalna telesa oziroma skupnosti. Gmotno podporo uveljavlja-

* * *

¹⁷ Za sprejem vseh ostalih zakonov se zahteva navadna večina glasov prisotnih članov parlamenta (24. člen).

nju (vsaj nekaterih) manjšinskih pravic pa v svoji ustavi izmed omenjenih petih držav zagotavljata le Slovenija in Hrvaška. Slovenija je edina, ki z ustavo zagotavlja posebne pravice narodnih skupnosti ne glede na število pripadnikov teh skupnosti. Samo Romunija pa pripadnikom manjšin z ustavo izrecno zagotavlja pomoč prevajalca v postopkih pred sodiščem.

Pri romunski ustavi pa moramo omeniti posebnost. Ustava namreč vsebuje določbo, ki pravi, da morajo biti ukrepi, ki jih sprejme romunska država za ohranitev, razvoj in izražanje identitete oseb, ki pripadajo narodnim manjšinam, v skladu z načeli enakosti in nediskriminacije v odnosu do drugih romunskih državljanov (6. člen). Romunska ustava s takšno določbo bistveno omejuje učinkovito zaščito narodnih manjšin, saj se posebni ukrepi, ki zagotavljajo manjšinam možnost ohranjanja in razvijanja njihove identitete, pogosto lahko interpretirajo kot diskriminatorni do večinskega naroda. Manjšinske pravice so po svoji naravi posebne pravice, ki so zagotovljene manjšinam oziroma njihovim pripadnikom, ne pa vsem državljanom (npr. dvojna volilna pravica v Sloveniji). Vendar pri tem običajno govorimo o t.i. "pozitivni diskriminaciji". Pozitivna diskriminacija ni "neupravičena, temveč nujno potrebna, če kot merilo primerjave vzamemo de facto enakost skupin in če upoštevamo dejstvo, da so manjšine prav zaradi formalno enake obravnave izpostavljene dejanski neenakosti" (Polzer, 2000: 231). Šele posebne pravice omogočajo pripadnikom manjšin dejansko enakopravnost z ostalim (večinskim) prebivalstvom.

V drugo skupino po obsegu in podrobnosti ustavne ureditve in opredelitve manjšinskih pravic sodijo Češka, Slovaška, Poljska in Avstrija. Ustave teh držav manjšinam ne zagotavljajo predstavnštva niti v parlamentu niti v organih lokalne samouprave. Zagotavljajo pa (z izjemo avstrijske ustave) pripadnikom manjšin pravico do sodelovanja pri urejanju tistih zadev, ki se tičejo manjšin oziroma so povezane z njihovo kulturno identiteto. V vseh državah imajo manjšine pravico do izobraževanja v maternem jeziku. Izmed omenjenih držav edino Avstrija zagotavlja manjšinskim jezikom (slovenskemu in hrvaškemu) status uradnih jezikov na tistem delu državnega ozemlja, kjer živijo pripadniki slovenske ali hrvaške manjšine. Na Češkem in Slovaškem pa imajo manjšine pravico do uporabe lastnega jezika v stikih z oblastmi ("official contact"). Poljska in Slovaška zagotavljata manjšinam pravico do ustanavljanja lastnih izobraževalnih institucij. Avstrija pa edina izmed teh držav zagotavlja pripadnikom manjšin (kjer so le-ti prisotni v zadostnem številu), določen delež iz javnih sredstev, ki so namenjena v izobraževalne, verske in dobrodelne namene. V slovaški ustavi, podobno kot v romunski, najdemo določbo, ki pravi, da uveljavljanje pravic državljanov, ki pripadajo narodnim manjšinam ali etničnim skupinam, ne sme ogroziti suverenosti

in teritorialne integritete slovaške republike niti ne sme biti diskriminatorno do ostalih prebivalcev države (čl. 34/3).

V tretjo skupino sodijo Albanija, Estonija, Finska in Litva. Te države prav tako z ustavo zagotavljajo manjšinam pravico do ohranjanja njihove jezikovne in kulturne identitete, razen Finske pa vse ustave izrecno omenjajo tudi etnično identiteto. Nobena od teh držav manjšinam ne zagotavlja predstavnštva v parlamentu niti sodelovanja pri urejanju zadev, ki tičejo njihovega položaja in pravic. Vendar pa Estonija in Finska zagotavljata manjšinam na njunem ozemlju kulturno (na Finskem tudi jezikovno) avtonomijo, ki je podrobneje opredeljena z zakoni. Litva manjšinam zagotavlja neodvisno upravljanje zadev, ki so povezane z njihovo kulturo, izobraževanjem, organizacijami, dobrotelnimi ustanovami in medsebojno pomočjo, vendar te pravice v ustavi podrobneje ne opredeli.

Armenija, Latvija, Norveška, Rusija, Švedska in Ukrajina v ustavi zagotavljajo posebno zaščito manjšin le s splošnimi določbami, ki manjšinam oziroma njihovim predstavnikom zagotavljajo pravico do ohranjanja njihove etnične, kulturne in jezikovne identitete, podrobneje pa te pravice ne opredeljujejo. Morda bi v to skupino lahko uvrstili tudi Italijo, ki v ustavi zagotavlja le to, da bo jezikovne manjšine ščitila s posebnimi predpisi.

V zadnjo skupino bi lahko uvrstili države, ki v ustavah ne zagotavljajo posebnih pravic narodnim ali etničnim manjšinam, zagotavljajo pa vsem ali pa samo državljanom pravico do izražanja in ohranjanja njihove posebne kulturne in jezikovne (ponekod pa tudi verske in etnične) identitete. V to skupino sodijo: Azerbajdžan, Bolgarija, Gruzija in Moldova.

Analiza je pokazala, da je zaščita manjšin boljše (bolj podrobno) urejena v ustavah novih demokracij srednje in vzhodne Evrope kot pa v starih evropskih demokracijah. Kot smo videli, je vsaj minimalen obseg manjšinskih pravic v ustavah zagotovljen prav v vseh novih demokracijah, medtem ko se od starih demokracij v skupino držav z ustavno zaščito manjšin uvršča le pet držav - Avstrija, Finska, Norveška, Švedska in Italija. Podrobnejša analiza ustavnih določb pa je pokazala tudi, da se nobena izmed teh petih držav ne uvršča v skupino držav z najbolje urejenim ustavnim manjšinskim varstvom v Evropi. Iz tega lahko zaključimo, da je ustavna zaščita manjšin res boljše urejena v novih demokracijah srednje in vzhodne Evrope kot pa v ostalih evropskih državah.

Morda bi na koncu še dodala, da je v večini držav podrobnejša opredelitev manjšinskih pravic prepuščena zakonom, kar je ponekod tudi izrecno zapisano v ustavi. Tako na primer v bolgarski ustavi piše, da ima vsakdo pravico razvijati svojo kulturo v skladu s svojo etnično samoidentifikacijo in da je ta pravica priz-

nana in zagotovljena z zakonom (člen 54/1). Hrvaška ustava prepušča zakonom natančno opredelitev pogojev, pod katerimi se v posameznih lokalnih enotah poleg hrvaškega jezika in latinice dovoljuje tudi uradna uporaba drugih jezikov ali pisav (člen 12/2). Podobno določbo najdemo tudi v makedonski ustavi (7. člen). 19. člen hrvaškega ustavnega zakona o človekovih pravicah in svoboščinah in o pravicah etničnih in nacionalnih skupnosti ali manjšin zagotavlja manjšinam pravico do zastopanosti v telesih lokalne samouprave, pri tem pa dodaja, da se ta pravica zagotavlja z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, in s statutom enote lokalne samouprave. Tudi v 25. členu češke Listine o temeljnih pravicah in svoboščinah in v 34. členu ustave Republike Poljske je predvideno, da bodo pravice državljanov, ki pripadajo narodnim ali etničnim manjšinam, podrobneje opredeljene v zakonih. V Estonski ustavi je zapisano, da se pravica etničnih manjšin, da ustanavljajo samoupravne institucije ("institutions of self-government"), izvaja v skladu s pogoji in postopki, določenimi v Zakonu o kulturni avtonomiji za etnične manjšine (50. člen). Finska ustava v 17. členu govori o pravici Samov do uporabe njihovega jezika v stiku z oblastmi, natančneje pa naj bi to pravico določal zakon. Zakon naj bi, v skladu s 121. členom finske ustave, zagotavljal tudi pravico Samov do jezikovne in kulturne samouprave. Italijanska ustava v 6. členu določa, da so jezikovne manjšine zaščitene s posebnimi predpisi. Na Madžarskem, kot je bilo že omenjeno, ustava določa, da zagotovitev predstavnštva narodnih in etničnih manjšin ureja zakon (68. člen). Romunska ustava zagotavlja pripadnikom narodnih manjšin pravico do izobraževanja v njihovem jeziku, izvajanje te pravice pa ureja zakon (32. člen). V Sloveniji ustava prepušča zakonom podrobnejšo opredelitev pravice vseh oseb do uporabe lastnega jezika in pisave v stiku z državnimi organi in drugimi organi, ki imajo uradne funkcije (62. člen). Zakon, v skladu s slovensko ustavo, določa tudi geografska območja, na katerih je obvezno dvojezično oziroma manjšinsko šolstvo (64. člen), prav tako pa naj bi poseben zakon uredil tudi položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji (65. člen). Ukrajinska ustava pa v 92. členu med zadevami, ki jih urejajo zakoni, omenja tudi pravice domorodnih ljudstev in narodnih manjšin.

Manjšinska zaščita v državah članicah Sveta Evrope je torej na ustavni ravni od države do države zelo različna. Pri tem je potrebno omeniti, da v državah obstajajo tudi zelo različne situacije glede etnične sestave prebivalstva in glede obstoja klasičnih narodnih ali etničnih manjšin. V nekaterih državah obstajajo različne etnične ali narodne skupnosti, ki se ne razlikujejo bistveno po številu svojih pripadnikov (npr. Švica). V nekaterih državah manjšinske skupnosti praktično ne obstajajo (npr. Malta). V različnih državah obstajajo manjšine z zelo različnim številom članov, z različnimi željami (interesi) in z različno stopnjo organiziranosti. Zaradi vsega tega tudi ne moremo pričakovati, da bi vse države urejale

medetnične odnose znotraj svojih meja na enak način - niti na ustavnem niti na kateremkoli drugem nivoju. Zato naj zaključim analizo ustavnega varstva manjšin z mislijo prof. Claire Palley, ki pravi:

“Če naj bi pri urejanju problemov manjšin uporabili ustavna sredstva, potem nas bo upoštevanje specifičnosti vsakega posameznega problema privedlo do različnih pristopov reševanja” (Palley, 1982, 1978: 5).

REFERENCE:

- Daftary, Farimah (2000) *NGO Roundtable on "Inter-Ethnic Relations in the FYR of Macedonia": First Meeting*. Flensburg, Germany, 10-13 December 2000. European Centre for Minority Issues.
- Jackson, Robert H. (1988) "Jurisprudence and multi-ethnic states." Razprave in gradivo, december 1988, št. 21. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Komac, Miran (1999): *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Palley, Claire (1982, 1978): *Constitutional Law and Minorities. Report No. 36*. Minority Rights Group, London.
- Petrič, Ernest (1977) *Mednarodnopravno varstvo manjšin*. Maribor: Založba Obzorja.
- Poggeschi, Giovanni (1999): "The linguistic struggle in the almost federal Spanish system". V: Žagar, Mitja, Boris Jesih, Romana Bešter (ur.): *The constitutional and political regulation of ethnic relations and conflicts*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 313 - 324.
- Polzer, Srienz Mirjam (2000): "Reprezentacija in participacija etničnih skupin v zakonodajnih organih". *Razprave in gradivo*, št. 36/37, str. 227 - 254.
- Žagar, Mitja, Aleš Novak (1999): "Constitutional and International Protection of National Minorities in Central and Eastern Europe". V: Žagar, Mitja, Boris Jesih, Romana Bešter (ur.): *The constitutional and political regulation of ethnic relations and conflicts*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 177 - 214.
- Ustave in drugi ustavni dokumenti:
- Albanija (1998):
<http://www.urich.edu/~jpjones/confinder/Alb1998.htm>
 - Andora (1993): <http://www.andorra.ad/consell/constituk.htm>
 - Armenija (1995): http://www.uni-wuerzburg.de/law/am00000_.html
 - Avstrija:
 - Zvezni ustavni zakon (1929):
http://www.uni-wuerzburg.de/law/au00000_.html

- Avstrijska državna pogodba (State treaty for the re-establishment of an independent and democratic Austria):

<http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1961/14.html>

- Temeljni zakon o splošnih pravicah državljanov (1867) (Basic Law on the General Rights of Nationals): http://www.uni-wuerzburg.de/law/au03000_.html

- Senžermenska pogodba - III. del (1919)(Treaty of Saint-Germain - Part III): http://www.uni-wuerzburg.de/law/au05000_.html

· Azerbajdžan (1995): <http://www.president.az/azerbaijan/const.htm>

· Belgija (1970): http://www.uni-wuerzburg.de/law/be__indx.html

· Bolgarija (1991): http://www.uni-wuerzburg.de/law/bu00000_.html

· Hrvaška (1990): http://www.uni-wuerzburg.de/law/hr00000_.html

- Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (pročišćeni tekst) (1992): http://www.nn.hr/cjelokupni_sad/92/0896_92.htm

- Odluka o proglašenju ustavnog zakona o izmjenama i dopunama ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (2000):

<http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2000/1127.htm?godina=&mjesec=>

· Ciper (1960): <http://www.kypros.org/Constitution/English/>

· Češka (1992): http://www.uni-wuerzburg.de/law/ez00000_.html

- Listina o temeljnih pravica in svoboščinah (Charter of Fundamental Rights and Freedoms) <http://www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/charter.html>

· Danska (1953): http://www.uni-wuerzburg.de/law/da00000_.html

· Estonija (1992): http://www.uni-wuerzburg.de/law/en00000_.html

· Finska (1999): <http://www.om.fi/constitution/3340.htm>

· Francija (1958): <http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp>

· Gruzija (1995):

http://www.parliament.ge/GOVERNANCE/parl/L_A/S_P/CONSTITUTION/consten.html

· Madžarska (1949): http://www.uni-wuerzburg.de/law/hu00000_.html

- Islandija (1944):
<http://www.urich.edu/~jpjones/confinder/Iceland2.htm>
- Irska (1937): http://www.uni-wuerzburg.de/law/ei00000_.html
- Italija (1947): http://www.uni-wuerzburg.de/law/it00000_.html
- Latvija (1922): http://www.uni-wuerzburg.de/law/lg00000_.html
- Liechtenstein (1921): <http://www.firstlink.li/regierung/verfassung.htm>
- Litva (1992): http://www.uni-wuerzburg.de/law/lh00000_.html
- Luksemburg (1868): http://www.uni-wuerzburg.de/law/lu00000_.html
- Malta (1964): http://www.uni-wuerzburg.de/law/mt00000_.html
- Moldova (1994):
<http://www.urich.edu/~jpjones/confinder/moldova3.htm#T1>
- Nizozemska (1983): http://www.uni-wuerzburg.de/law/nl00000_.html
- Norveška (1814): http://www.uni-wuerzburg.de/law/no00000_.html
- Poljska (1997): http://www.uni-wuerzburg.de/law/pl00000_.html
- Portugalska (1976): http://www.uni-wuerzburg.de/law/po__indx.html
- Romunija (1991): http://www.uni-wuerzburg.de/law/ro00000_.html
- Ruska federacija (1993): <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/constit.html>
- Slovaška (1992): http://www.uni-wuerzburg.de/law/lo00000_.html
- Slovenija (1991): http://www.uni-wuerzburg.de/law/si00000_.html;
http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/ustava/ustava_rs.html
- Španija (1978): http://www.uni-wuerzburg.de/law/sp__indx.html
- Švedska (1975): http://www.uni-wuerzburg.de/law/sw00000_.html
- Švica (1999/2000): http://www.uni-wuerzburg.de/law/sz00000_.html
- Makedonija (1991): http://www.uni-wuerzburg.de/law/mk00000_.html
- Turčija (1982): http://www.turkey.org/politics/p_consti.htm
- Ukrajina (1996): <http://www.rada.kiev.ua/const/conengl.htm#r00>

ŠTEVILČNI RAZVOJ KOROŠKIH SLOVENCEV V LUČI REZULTATOV LJUDSKEGA ŠTETJA LETA 2001

DEMOGRAPHIC PROCESSES OF CARINTHIAN SLOVENES IN THE LIGHT OF THE RESULTS
OF THE 2001 POPULATION CENSUS

The article presents the demographic processes within the Slovene minority in the Austrian Carinthia in the light of the temporary results of the last population census in 2001. In that census, in Southern Carinthia there were 12,586 Slovene speaking citizens or 1,376 (9.9%) fewer than a decade ago. Nowadays only the municipality of Sele has over 50% of Slovene speaking inhabitants, and 12 municipalities or 197 settlements have over 10% of Slovene population. The introductory analysis brings a survey of theory and practice of population censuses of the two Austrian republics. The relatively significant drop of the number of Slovene speakers was again affected by a number of factors, from the census methodology itself to relatively strong environment impacts and social climate, to the migration and demographic processes, and, last but not least, the principles of language and ethnic identification as well as self-identification of the Slovene origin population. Similarly to the former censuses, different factors prevailed in different surroundings: in the Alpine rural municipalities most of the decrease is due to negative demographic trends and emigration, while in the urban and urbanized areas the change of the number is to a larger extent the result of the self-determination of an individual in the conditions of spatial dispersion and ethnically mixed families.

Keywords: Austrian Carinthia, minorities, Slovenes, Austria

Prispevek obravnava številčni razvoj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, predvsem v luči začasnih rezultatov zadnjega ljudskega štetja leta 2001. Tedaj so na južnem Koroškem našli 12.586 slovensko govorečih oziroma 1.376 (9.9 %) manj kot pred desetletjem. Več kot 50 % slovensko govorečih izkazuje sedaj samo še občina Sele, 12 občin oziroma 197 krajev pa več kot 10 %. Uvodna analiza je posvečena pregledu teorije in prakse ljudskih štetij obeh avstrijskih republik. Na razmeroma opazni padec števila slovensko govorečih je tudi tokrat vplivala vrsta dejavnikov, od same tehnike izvedbe popisa, razmeroma močnih vplivov okolja in družbene klime, do selitvenih in demografskih procesov ter ne nazadnje tudi principov jezikovne in narodne identifikacije ter samoidentifikacije prebivalstva slovenskega porekla. Podobno kot pri prejšnjih popisih so v različnih okoljih prevladovali različni dejavniki: v gorskih podeželskih občinah gre večina padca na račun negativnih demografskih trendov in odseljevanja, v urbanih in urbaniziranih okoljih pa je spreminjanje števila v večji meri rezultat odločanja posameznika v pogojih prostorske razpršenosti in v mešanih družinah.

Ključne besede: avstrijska Koroška, manjšine, Slovenci, Avstrija

I. UVOD

Ugotavljanje številčnosti slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem ima že več kot 150-letno tradicijo. Leta 1846 izvedeni Czoernigov popis je na sedanjem teritoriju južne Koroške ugotovil nad 100.000 Slovencev (Zupančič, 1999, 100-109). Zadnje ljudsko štetje leta 2001 jih dokazuje le desetino tega. Koroški Slovenci so tipičen primer manjšine, ki je statistično zelo močno nazadovala (nekateri govorijo tudi o primeru "statističnega genocida"), obenem pa vsaj na organizacijskem, kulturnem, športnem in šolskem področju kaže dokajšnjo vitalnost. Ocene števila pripadnikov manjšine, naslonjene večinoma na različne stvarne pojave (raba jezika, cerkvena in šolska statistika, kulturno življenje ipd.) se zato močno razlikujejo od popisnih navedb. Popise so obravnavali številni avtorji: Grafenauer, Klemenčič, Zorn, Pleterski, Zupančič in drugi. Zaradi mnogih nedoslednosti pri izvajanju popisov, zapisovanju in objavljanju popisnih rezultatov ter po drugi svetovni vojni prevladujočega kriterija "občevalnega jezika" (Umgangssprache) so bile kritike popisov zelo hude in so jim nekateri odrekli sleherno uporabnost (Klemenčič, 1990). Po drugi strani si je ob pomoči popisnih rezultatov vendarle ustvariti podobo socialne strukture, izobrazbe, starostnih in demografskih tendenc ter opredeliti prostorski in socialni okvir, v katerem se manjšina giblje in živi. Statistični popisi so tako ob upoštevanju vseh kritičnih pripomb dokazovanje številčnosti vendarle hvaležen pripomoček k analizi stanja in razvojnih možnosti manjšinske skupnosti. Zaradi popisnih meril in ob upoštevanju omejitev popisi prikazujejo le določen del (okrog polovice ali celo tretjine) dejanske populacije, ki ji je še mogoče najti različne oblike stvarnega sodelovanja v manjšinski skupnosti. Celo več: razmeroma nizko število popisno ugotovljenih "Slovencev" izziva k večnemu vprašanju o kriterijih jezikovne in narodne (ali etnične) identifikacije in samoidentifikacije.

Namen te razprave je prikazati številčno stanje in razvoj s pomočjo začasnih podatkov zadnjega ljudskega štetja, oceniti realnost navedenih števil in predvsem opredeliti proces številčnega razvoja slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Ob tem se bomo omejili predvsem na Koroško in ne na prostor celotne Avstrije, kar bi bilo sicer zaradi celovitosti prikaza selitvene dinamike in njenih posledic brez dvoma koristno. Žal ta hip ne razpolagamo z ustreznimi podatki.

II. METODOLOŠKE OPOMBE

Statistični popisi po narodni pripadnosti sodijo med priznane oblike ugotavljanja številčnosti manjšinskih populacij. Ker imajo status "uradnih" podatkov in se neredko tako uporabljajo tudi v praksi, je njihova teža precej večja kot pa pomen različnih ocen. Za znanstvene in prav tako za uporabne namene je potrebna kritična presoja popisnih rezultatov. Proučiti je treba metode in tehniko popisa, oceniti primernost popisnih kategorij, mesto in način objave rezultatov, oceniti okoliščine, ki utegnejo vplivati (ali so vplivale) na popisne rezultate ter končno oceniti, koliko popisni rezultati ustrezajo dejstvom na terenu. Avstrijskim ljudskim štetjem kritiki niso prizanašali; nekateri so jim odrekli sleherno verodostojnost ter jim očitali manipulativni značaj. V tem smislu govorimo o poskusih t.i. "statističnega genocida", katerega namen je prikazati kar najmanjše število manjšinskega prebivalstva in tako pridobiti dokaz, da je manjšinska skupnost tako majhna, da dodelitve pravic ne potrebuje oziroma jih ni potrebno izvajati.

Navzlic hudim kritikam je popisne rezultate ob primerni presoji vendarle mogoče uporabljati zlasti za znanstvenoraziskovalne namene. Ker se navezujejo na vrsto drugih statističnih navedb, je prav s pomočjo statističnih podatkov mogoče ugotavjati socialnoekonomsko strukturo, selitveno mobilnost, različne procese v okoljih, kjer manjšina živi ter procese, ki zadevajo manjšinsko skupnost samo ter njihovo družbeno okolje. Gre torej za dovolj različnih parametrov, ki so predmet raziskovalnega zanimanja in kjer je še kako pomembno, s kako kakovostnimi podatki razpolagamo. Zato je mogoče popreprošteno reči, da v ospredju našega zanimanja ni "koliko je Slovencev v Avstriji", temveč "kateri in kakšen" strukturno) del manjšinske skupnosti je zajet v popisu.

Zadnji popis prebivalstva v Avstriji je potekal spomladi 2001. Pri popisu po jezikovni pripadnosti so tudi tokrat spraševali po občevalnem jeziku (Umgangssprache), ki ga je mogoče razumeti predvsem kot jezik najpogostejšega (prevladujočega) sporazumevanja. Ta formulacija je zelo ohlapna in dovoljuje različne interpretacije. V pogojih prostorske razpršenosti, številnih mešanih zakonov in močne prevlade večinskega jezikovnega in kulturnega medija je seveda povsem logično, da bo raba jezika nazadovala skoraj premosorazmerno s stopnjo integriranosti pripadnikov manjšine v večinsko družbo. Pri Slovencih v Avstriji smo soočeni s takimi okoliščinami in je zato statistično nazadovanje jezika logična posledica sprememb rabe slovenščine v javnosti in v zasebnem življenju. Ne nazadnje zlasti v ljudskih šolah in tudi vseh treh srednjih šolah (Slovenska gimnazija, Dvojezična trgovska akademija in Višja šola za gospodarske poklice) še kako čutijo čedalje slabše znanje slovenščine pri učencih dijakih, ki vstopajo v šolo. Z vidika rabe in znanja jezika v populaciji, ki je glede na poselitvene značilnosti, kulturno ozadje, izvor in glede na druge elemente bolj ali manj zanesljivo pripada slovenski narodni skupnosti, je statistično zmanjševanje logična in

pričakovana posledica. Vendar pa je treba upoštevati, da s tem zanesljivo znatno zmanjšamo manjšinsko populacijo na tisti del, ki še ohranja vse, predvsem pa jezikovne prvine slovenske narodne pripadnosti. Pri tem ne gre zanikati tesne povezanosti med jezikom in narodno pripadnostjo ter narodno zavestjo. Pri manjšinah pogosto prihaja do učinkov "zelenega skrivanja" – posamezniki se torej nočejo javno opredeljevati za "Slovence", zato ne statistično, ne drugače, ne odkrivajo svojih jezikovnih znanj in celo rabe jezika. Konformistično obnašanje je po drugi strani tudi rezultat večdesetletnih pritiskov na skupnost. Želja po konformnosti in varni skritosti v večinsko populacijo je tako že marsikoga odvrnila od tega, da bi pri popisu navedel slovenščino kot svoj pogovorni jezik (ali slovenščino v kombinaciji z drugimi jezikovnim opredelitvami). Predvsem v mešanih družinah pa (po izkušnjah terenskega proučevanja) se v pogojih jezikovne tolerance v družinskem krogu starša odločita vsak za svojo jezikovno skupino, otroke pa praviloma opredelijo glede na prevladujoče jezikovno okolje – večinoma torej za pripadnike večine. Na ta način se starostna piramida zoži pri mladi kvoti tembolj, čim večji je delež in število mešanih zakonov. V jezikovno manj tolerantnih družinah se večinoma odločijo le za jezikovno pripadnost večini.

Popis je potekal tako, da so popisno polo izpolnjevali odrasli člani neposredno, za otroke pa so vpisali starši. Popisovalci so bile osebe, ki naj bi pomagali pri popisovanju predvsem v obliki vodenja izpolnjevanja popisnice in dajanja informacij. Prav popisovalci lahko pomembno vplivajo na popisne rezultate pri vprašanih, ki niso vezana neposredno na dokazljiva materialna in pravna (formalna) dejstva. Zato je mogoče že uvodoma opomniti, da je obstajala možnost subjektivnega vplivanja. Okoliščine popisa predstavljata predvsem t.i. "družbena klima" in raven medetničnih odnosov med manjšinskim in večinskim prebivalstvom. Z vstopanjem Slovenije v Evropsko zvezo se je prepoznavnost slovenstva zaradi desetletnega obstoja slovenske države povečala. Vendar pa lahko od sredine devetdesetih let dalje sledimo ponovnemu poslabševanju odnosov med večino in manjšino in zaostrovanje politike države do slovenske manjšine. Gre za neposredne in posredne učinke oblasti in sorazmerne politične moči svobodnjaške stranke J. Haiderja, ki se je tudi že v preteklosti večkrat agresivno postavila proti manjšini. Posebej v času popisa so bile zelo aktualne razprave v zvezi z dvojezičnimi krajevnimi napisi, ravnateljji dvojezičnih ljudskih šol, vrtci, radijskimi programi in še nekaterimi drugimi odprtimi vprašanji. Okoliščine torej niso bile manjšini najbolj naklonjene in so morda tudi katerega udeleženca odvrnile od tega, da bi navedel zase in morebiti še za družino slovensko jezikovno pripadnost.

Prav tako je pomembno tudi mesto in način objav popisnih rezultatov. Za južno Koroško je Zaradi rzsodbe avstrijskega ustavnega sodišča v zvezi z

dvojezičnimi krajevnimi napisi je avstrijska vlada naročila študijo, ki naj bi ugotovila število pripadnikov slovenske manjšine. Študija (opravi jo je statistični urad) je prinesla prve (začasne, surove) rezultate popisa po občevalnem jeziku po občinah in krajih, s hkratnimi navedbami za pretekle popise za leta 1971, 1981 in 1991. Gre torej za še neuradne podatke, ki pa nam bodo pomagali osvetliti najnovejše demografske, selitvene in etnične procese na območju južne Koroške kot tradicionalnega območja avtohtone poselitve slovenske manjšine. Žal ni na razpolago podatkov za južno Štajersko oziroma za celotno Avstrijo. To bi brez dvoma pojasnilo tako selitveno dinamiko kakor tudi dalo primerjavo etničnih procesov pripadnikov manjšine na območju avtohtone poselitve in na novih poselitenih območjih, predvsem v večjih urbanih središčih Avstrije.

III. PRAKSA UGOTAVLJANJA JEZIKOVNE SESTAVE PREBIVALSTVA V PRVI IN DRUGI AVSTRIJSKI REPUBLIKI

Vprašanje številčnosti manjšinske in izseljenske populacije predstavlja eno od osrednjih vprašanj etničnega proučevanja. Za samo skupnost je prav številčnost ključni člen obstoja in razvoja in velikokrat celo kakovosti etničnega bivanja. Od številčnosti in prostorske razporeditve je namreč v veliki meri odvisno, koliko in kakšne gospodarske, kulturne, izobraževalne in politične organizacije ter ustanove lahko skupnost vzdržuje, kolikšno politično težo imajo in kolikšno možnost komuniciranja v lastnem jeziku sploh imajo člani manjšinske skupnosti.

Proučevanje številčnega razvoja je precej težavna in nevhvaležna zadeva. Najpomembnejši vir podatkov so popisi prebivalstva, ki imajo vsaj v primeru Avstrije vrsto posebnosti, na katere je treba biti posebej pozoren. Dosedanje raziskave in kritike popisov le-tem niso prizanašale, neredko jih imajo celo za povsem neverodostojen prikaz stvarnih razmer, z vidika manjšin pa naj bi bile krivične (Grafenauer, 1990, Klemenčič, 1990 idr.). Toda nekateri avstrijski avtorji trdijo, da so rezultati popisov povsem realni. Einspieler meni, da so v tem primeru odveč slovenske ocene (Einspieler, 1980).

Za območje Avstrije imamo na voljo podatke od prvega popisa leta 1846 (t.i. Czoernigove statistike) dalje, pri čemer so razen nekaj izjem vseskozi uporabljali kriterij občevalnega jezika. Jeziku so s tem priznali tisto vrednost v okviru lestvice elementov narodne identitete, ki mu po pravici pripada, toda obenem zatrjevali, da gre zgolj za jezik in torej za izključno jezikovno - kulturno vprašanje, ki načeloma ne pojasnjuje narodne pripadnosti. Izrecno tako sporočilo ima tudi zadnje ljudsko štetje leta 2001. Ob tem se takoj poraja drugo pomembno vprašanje: kako se je kriterij občevalnega jezika (Umgangssprache) pojasnjeval ob vsakem popisu posebej. Ker prebivalstvo dostikrat ni imelo jasnih navodil, so dokaj ohlapno opredelitev popisnega kriterija tolmačili različno: od družinskega jezika, pripa-

dnosti k jezikovni skupini ali pa preprosto jezik okolja (jezik, ki ga posameznik največ uporablja). Potem so kriterij občevalnega jezika "pretvarjali" v narodno pripadnost. Nekateri sicer govorijo slovensko (so slovenskega izvora), vendar nimajo slovenske narodne zavesti in pri popisih slovenščine ne navajajo kot svoj občevalni jezik. Ker so popise vedno spremljali posredni in neposredni pritiski na posameznike, organizacije in ustanove manjšine in propaganda, se je to poznalo pri popisnih rezultatih vsaj pri določenih slojih. Jezikovno opredeljevanje je bilo povezano tudi s pripadnostjo socialni skupini, statusu in položaju v poklicu in žal v znatni meri tudi volji popisovalca, načinu popisa ipd., kar je redno zmanjševalo število pripadnikov slovenske jezikovne skupine. Večkrat se je namreč dogajalo, da je popisovalec za člane slovenske družine vpisal v rubriko občevalnega jezika "nemško", ne da bi jih o tem sploh vprašal (prim. Slovenski vestnik, maj 1991). Ob tem ne sme ostati prezrto, da so se podobne zgodbe vrstile tudi pri prejšnjih popisih (Klemenčič, 1976, Klemenčič, 1990).

Prav tako je pomembno, v katerih območjih so jezikovno pripadnost ob posameznih popisih sploh ugotavljali in za katera območja in kakšne upravne enote so kasneje navajali in objavili uradne podatke ljudskih štetij. Zlasti pri starejših popisih so ugotavljali številčnosti le v območjih, kjer so Slovenci predstavljali pomemben del prebivalstva. Grafenauer navaja več primerov občin, ko so na severnem robu narodnostnega ozemlja, v katerih so živeli Slovenci kot izrazito manjšinsko prebivalstvo, ugotavljanje enostavno izpustili (Grafenauer, 1946). Za območja, ki so daleč izven strnjene slovenske poselitve, kamor so se Slovenci doseljevali zaradi dela in študija (npr. v industrijske in rudarske kraje na zgornjem Štajerskem ob Muri in Murici, v večjih mestih Gradcu, Salzburgu, Dunaju in drugod) in bili zategadelj gotovo prisotni, imajo popisi enake hibe kot na Koroškem. Vrh vsega je teh podatkov manj (Grafenauer, 1946). Po sedaj dostopnih podatkih se je število slovensko govorečih na Štajerskem krčilo še bolj drastično. Znatna nihanja od popisa do popisa so zgovoren dokaz, da so popisi služili kot instrument pritiska na Slovence. Le-ti naj bi dokazali ne-obstoj Slovencev, tako kot so drugi razglašali, da 7. člen avstrijske državne pogodbe zgolj pomotoma omenja Štajersko kot območje avtohtone poselitve Slovencev v Avstriji (Klemenčič Matjaž, 1978, Pleterski, 1994). Popolne in dovolj podrobne podatke o jezikovni sestavi imamo tako le za zadnji dve ljudski štetji leta 1981 in 1991.

Tretji način zmanjševanja števila prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom je bila uvedba popisne kategorije "vindiš" ter številnih kombinacij, s pomočjo katerih so enotno slovensko skupnost razdelili na "pravo slovensko" in na "vindiš" ter slednjo različno pojasnjevali; od "Nemcem prijaznih Slovencev" do povsem samostojne jezikovne skupine. Znotraj slovenske jezikovne (in torej tudi narodne skupnosti) je sicer obstajalo več političnih struj in tudi stopnja politične zavesti je bila različna, vendar to nikakor ne more biti razlog za opredelitev

posebne jezikovne skupnosti. Ne nazadnje niso pri nobeni drugi skupini iskali narečnih različic in ugotavljali čistosti jezika in jih nato obravnavali kot samostojne skupine. Tudi politična pasivnost ali celo odrekanje "političnemu slovenstvu", kar skupini Vindišarjev pogosto pripisujejo, je naposled posledica različnih pritiskov in propagande povsem razpoznavne ideologije, ki se skuša manjšine znebiti tako, da jo umetno cepi na več majhnih delov in nato dokazuje njihov neobstoj. Da je omenjena popisna kategorija umeten konstrukt, dokazuje poleg zelo poznega pojavljanja (z nacističnim popisom leta 1939) tudi zelo nenavadno nihanje števila pripadnikov te skupine v posameznih občinah, ko se je število opredeljenih kot "vindiš" od popisa do popisa močno spreminjalo. Poleg tega je območje pojavljanja te kategorije omejeno na posamezne med seboj ločene občine v Rožu in Podjuni (Klemenčič, 1960, Klemenčič, 1990, Pleterski, 1981, Vratuša, 1994, Zorn, 1972, Zorn, 1976).

Poleg popisov so že razmeroma zgodaj Slovenci pričeli sami ugotavljati lastno številčno stanje in prav tako katoliška Cerkev (krška škofija na Koroškem). Že sam pojav potrebe po lastnem preverjanju številčnosti slovenske populacije kaže na pomembnost tega vprašanja in hkrati opozarja na nezaupanje do uradno dobljenih podatkov (sicer preverjanje ne bi bilo potrebno). Slovenske ocene so temeljile na poznavanju ali dodatnem ugotavljanju ter preverjanju stanja na terenu, cerkveni popisi (šematizmi) pa so ugotavljali številčnost Slovencev po posameznih župnijah. Grafenauer v svoji obširni študiji meni, da so podatki cerkvenih štetij precej točni, ker so bili narejeni na podlagi daljšega opazovanja in poznavanja dejanskega stanja ter ne enkratnega preverjanja (kot so to počeli pri popisih). Ocene za podeželje so bile zato vsaj pri zavednih slovenskih župnikih točne, medtem ko je bil njihov pregled v trgih in mestih ter krajih z industrijskim proletariatom že omejen. Nekajkrat so slovenske organizacije izvedle celo lastno privatno štetje v dokaz, da so statistično ugotovljene številke odločno prenizke (Grafenauer, 1946). Slovenske ocene kasnejših avtorjev, zlasti po drugi svetovni vojni, so se precej opirale na kazalce dejanske prisotnosti in delovanja Slovencev (npr. prisotnost slovenščine v medijih, v javni rabi, znanje jezika, vpisa otrok v dvojezične šole ipd.). Nobeden od omenjenih indikatorjev ni idealen, vendar daje trdno osnovo za vsaj približno oceno dejanskega števila Slovencev.

Osnovna značilnost, ki jo dobimo pri analizi posameznih popisov in sočasnih ocen, šematizmov in privatnih štetij na Koroškem, je nenehno večanje razlik med uradnimi popisi in ocenami. Sprva so bile slovenske ocene višje za okrog 15 %, leta 1981 in 1991 pa že za trikrat (Zupančič, 1993). Večanje razlik sovпада z družbenogospodarsko preobrazbo prostora in manjšine, saj je bilo očitno tudi mimo vseh načrtnih asimilacijskih prizadevanj za statističnim zmanjševanjem manjšinske skupnosti tudi dejansko čedalje težje ločiti pripadnost k določeni

jezikovni skupini in posledično tudi narodni opredelitvi. Pregled ocenjevalcev se je v urbanem prostoru in veliki socialni ter prostorski dinamiki industrijski in postindustrijski informacijski družbi že izgubil in se je mogoče zanesti edino le še na pokazatelje dejanske prisotnosti na širšem območju. Zato danes ne razpolagamo z ocenami po posameznih občinah, temveč le za celotno slovensko manjšino.

Socializacija je bila v agrarni družbi druge polovice 19. stoletja še v veliki meri naslonjena na družinsko tradicijo, domačo družino, župnijsko (farno) in občinsko skupnost, sosesko ali druge oblike bližnjega, socialno tesno povezanega okolja. Vpliv tujega okolja je bil sorazmerno majhen in se je močneje pojavil šele v zreli dobi posameznika ter v primeru, ko se je posameznik preselil v mešano ali pretežno nemško govoreče okolje. Sedaj je drugače, saj potekata tako primarna kot sekundarna socializacija večinsko v nemškem jeziku in starši zaradi zaposlenosti lahko le v precej omejenem obsegu vplivajo na jezikovno okolje svojih otrok. Mnogi se iz bojazni, da bi njihovim otrokom ne škodovalo, tudi sami v družinskem krogu opredelijo za nemščino, s čimer ima mlada generacija zelo skromne možnosti v okolju, ki mu tempo in ton narekujejo mediji in uradne institucije, sam razvijal elemente slovenstva. Ravno zaradi izredno naglega menjava situacij, ko posameznik uporablja lastni materin jezik ali pa nemščino, se je marsikomu ob popisu težko zares opredeliti na ohlapno vprašanje popisovalca: "Kakšen je vaš občevalni jezik?" celo v primeru, da je le-ta izrecno opredeljen kot družinski jezik.

Prvo ljudsko štetje leta 1846 (Czoernigova jezikovna statistika) ter sledeči popisi leta 1880, 1890, 1900 in 1910 (ob štetju leta 1869 niso ugotavljali jezikovne pripadnosti) so popisovali po občevalnem jeziku in sicer na Koroškem in Štajerskem ter v drugih deželah, kjer prebivajo Slovenci kot večinsko prebivalstvo, pri ljudskem štetju leta 1923 po družinskem jeziku, leta 1934 po pripadnosti h kulturnemu krogu, nacistični popis leta 1939, ki je uvedel vrsto kombiniranih kategorij in popisno kategorijo "vindiš", je uporabil kriterij materinega jezika. Vrsto kombiniranih jezikovnih kategorij in "vindiš" so kot dediščino omenjenega popisa sprejeli in ohranili vsi popisi po drugi svetovni vojni do danes. Popis leta 1951 je obsegal največ različnih jezikovnih variant; v različnih statističnih in drugih publikacijah pa so jih nato precej različno kombinirali in nesistematično združevali. Klemenčič je v svoji kritični analizi tega ljudskega štetja naštel nič manj kot 16 variant jezikovnih kombinacij; od tega so jih imeli v popisu 8 (nemško - slovensko, nemško - vindiš, slovensko, slovensko - nemško, slovensko - vindiš, vindiš - slovensko, vindiš, vindiš - nemško), ostale pa so rezultat kombiniranja za objavo v različnih publikacijah (Klemenčič, 1960, Klemenčič, Wutti, Domej, 1977, Zorn, 1972). Slovensko govoreče so ugotavljali na ozemlju celotne Avstrije, vendar sta bili pri tem kombinaciji nemško - slovensko in nemško - vindiš šteti kot nemško, zato so številke izven Koroške povsod sistematično nižje.

Leta 1961 so popisovali po družinskem jeziku in ohranili iste jezikovne kategorije. Podatki so navedeni samo za območje dvojezičnega šolstva, torej za politične okraje Šmohor, Beljak - dežela, Celovec - dežela in Velikovec, in ne tudi za občine, kar so imeli vsi prejšnji popisi. Poleg tega se podatki nanašajo samo na skupno prisotno prebivalstvo in ne ločujejo po državljanstvu. Za leto 1971 so popisovali po občevalnem jeziku po že znanih kategorijah za celotno Avstrijo (Klemenčič, Wutti, Domej, 1977).

Tudi ob zadnjih dveh ljudskih štetjih so popisovali po omenjenih jezikovnih kategorijah, vendar so podatki v statističnih publikacijah objavljeni le združeno: leta 1981 so navajali slovensko, slovensko v kombinaciji, vindiš in vindiš v kombinaciji, leta 1991 pa le še slovensko in vindiš, pri čemer so v kategoriji vštete vse kombinacije s slovensko oziroma vindiš. Podatki so podani za celotno Avstrijo in sicer po deželah, političnih okrajih in občinah in so vsaj v tehničnem oziru kvalitetni. Prav tako so ločevali po državljanstvu.

Poleg uradno izvedenih ljudskih štetij so tedaj ali s krajšim časovnim zamikom izvajali tudi cerkvene popise (šematizme) krške škofije in sicer za leta 1880, 1890, 1900 in 1910 v monarhiji ter leta 1923 v prvi avstrijski republiki. Kasneje šematizmov niso več izvajali. Trikrat so Slovenci sami izvedli lastna štetja, in sicer leta 1910, leta 1923 in leta 1934 (Beg, 1910, Grafenauer, 1946, 249-275).

Ob vseh popisih so se obenem pojavljale ocene, ki so navadno dokazovale neupravičeno nizko uradno navedbo števila Slovencev po uradnih popisnih rezultatih. Avtorji so se oprli na različne kriterije, po katerih so popisne rezultate popravljali, kasneje pa nastopali predvsem z lastnimni ocenami, ki so se opirale na različne terenske pokazatelje.

Posebej velja omeniti še popis posebne vrste leta 1976, s katerim so skušali uradno potrditi število manjšinske populacije, toda na način, ki je zelo podoben volitvam. Prebivalci so se morali s tajnim glasovanjem izreči za pripadnost k določeni jezikovni skupini. Sam popis je časovno sovpadal z najhujšo gonjo zoper manjšino (1970 so izvedli reformo upravnih enot in obstoječe občine združevali, tako da so tvorili Slovenci v večini občin le še manjšino (npr. Slovenj Plajberk k Borovljam, Radiše k Žrelcu, velika občina Velikovec je vsrkala manjše slovenske v okolici ipd.), leta 1972 je bilo podiranje komaj dobro postavljenih dvojezičnih tabel (Ortstafelsturm) in popis je dejansko pomenil vrh stopnjevanja. v veliki vnemi, da bi našteali kar največ nemško govorečih, so imeli v nekaterih občinah nemško govorečih več kot je bilo volilnih upravičencev. Znatno del avstrijske javnosti je poskus zavrnil in množično bojkotiral, zato je neslavno propadel (Klemenčič, 1976, Klemenčič, Domej, Wutti, 1977).

IV. POPISNI REZULTATI LETA 2001

Popis prebivalstva leta 2001 je zadržal vse metodološke značilnosti prejšnjih popisov, zato so mogoče enostavne primerjave. Kot je bilo uvodoma že omenjeno, predstavlja statistično spremljanje številčnega in prostorskega razvoja Slovencev v Avstriji samo eno od možnosti, ki pa ne prinaša zadovoljivega odgovora na preprosto in največkrat sproženo vprašanje: koliko je pripadnikov manjšine. Vendar je odnos avstrijskih državnih in deželnih oblasti ter politik do slovenske narodne manjšine ob koncu drugega tisočletja sprožil nov val polemik o varstvu manjšin v Avstriji. Po začasnih podatkih je na Koroškem 12.586 slovensko govorečih avstrijskih državljanov, poleg tega pa še 555 tistih, ki so kot pogovorni jezik navedli "vindiš".

Tabela 1: Število in delež slovensko govorečih po političnih okrajih ob uradnih štetjih leta 1971, 1981, 1991 in 2001 na Koroškem

politični okraj	vseh prebivalcev število	1971		1981		1991		2001	
		število	%	število	%	število	%	število	%
Celovec	82.823	986	1.2	919	1.1	1.218	1.4	1292	1.6
Beljak	51.986	139	0.3	91	0.2	162	0.3	197	0.4
Trg	28.942	25	0.1	17	0.1	24	0.1	28	0.1
Šmohor	19.010	79	0.4	52	0.3	89	0.5	122	0.6
Celovec-dežela	53.885	4.437	9.8	3.538	7.3	3.347	6.5	3.130	5.8
Šentvid ob Glini	56.440	55	0.1	24	0.0	50	0.1	65	0.1
Špital ob Dravi	77.600	80	0.1	107	0.1	129	0.2	144	0.2
Beljak dežela	61.437	2.804	4.7	2.034	3.4	2.011	3.3	1.765	2.9
Velikovec	42.027	8.327	19.8	7.392	17.3	6.880	16.2	5.770	13.7
Volšperk	54.765	79	0.1	30	0.1	52	0.1	73	0.1

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Skupno število slovensko govorečih kaže stalno tendenco zmanjševanja. Vendar se poselitveni prostor ne le ohranja, temveč celo prostorsko širi: slovensko prebivalstvo lahko zasledimo razpršeno po vsej deželi. Od političnih okrajev so štirje podeželski (Velikovec, Celovec dežela, Beljak dežela in Šmohor) in dva mestna (Celovec, Beljak), kjer živi slovensko prebivalstvo na svojem tradicionalnem ozemlju. Življenjska pot (zaradi dela, zaradi osebnih zvez) jih je zanesla tudi v kraje in predele severno od tradicionalne slovenske narodnostne meje. Tako jih najdemo ob vseh popisih zadnjih desetletij v vseh političnih okrajih. Od neavtohtonih območij posebej izstopa Špital z okolico. Močnejša slovenska prisotnost izvira iz prvih povojnih let (leta 1951 jih je bilo nad 500!) in se je kljub precej živahnim selitvam zadržala do danes (velik del se jih je kasneje preselil v predele srednje in zahodne Evrope ter v čezmorske države (Zupančič, 1999). Povečevanje števila slovensko govorečih je v pretežni meri rezultat priseljevanja s Koroškega podeželja, deloma pa tudi pridobitev državljanstva slovenskih izseljencev in zdomcev. V manjšem številu in prostorsko razpršeno se slovenski živelj torej pojavlja tudi zunaj območja avtohtone poselitve. Število med popisi sicer nekoliko niha, v splošnem pa vendarle kaže težnjo počasne rasti. Razeseljevanje z južnokoroškega podeželja, ki že vsa desetletja izgublja prebivalstvo, je konstanten proces. Oba mestna politična okraja, Celovec in Beljak, ki po svoji legi in še bolj po svojih funkcijah sodita k območju avtohtone poselitve, kažeta rast slovenske populacije. Število slovensko govorečih se je prav tako povečalo v večjih koroških mestnih občinah, kot so Wolfsberg, Špital, Šentvid ob Glini in Trg. Ti predeli razpolagajo z več priložnostmi za zaposlitev in druge bivalne ugodnosti. Doseljeno slovensko prebivalstvo vsaj deloma zadržuje slovenski jezik in identiteto, tudi v verjetno kar številnih mešanih zakonih.

Pregled po občinah kaže na velike razlike med območji glede dinamike razvoja slovenskega prebivalstva na južnem Koroškem. Tabela prikazuje število slovensko govorečih ob popisih v letih 1971, 1981, 1991 in 2001 (začasni rezultati), indeks gibanja števila slovenskega prebivalstva v zadnjem desetletju ter indeks gibanja vsega prebivalstva v istem obdobju.

Tabela 2: Avstrijski državljani s slovenskim občevalnim jezikom v obdobju 1971 - 2001. Pregled po občinah

občina	okraj	1971	1981	1991	2001	% 2001	indeks 1991-2001	indeks 91-01 vse prebivalstvo
Celovec	Celovec	986	919	1218	1292	1.6	106	97
Pliberk	Velikovec	1690	1809	1537	1205	30.9	78	97
Železna kapla	Velikovec	1784	1471	1180	1004	38.8	85	89
Šentjakob v R.	Beljak-deželja	869	833	805	696	16.5	86	98
Bistrica pri Pliberku	Velikovec	810	883	860	684	33.2	79	105
Globasnica	Velikovec	890	837	804	683	42.1	84	103
Sele	Celovec-deželja	767	737	686	626	89.6	91	95
Borovlje	Celovec-deželja	808	639	673	584	8.2	87	98
Škocjan	Velikovec	574	691	572	539	13.2	94	104
Bilčovs	Celovec-deželja	615	595	474	501	28.3	106	111
Dobrla vas	Velikovec	829	528	600	492	8.5	82	100
Bekštanj	Beljak-deželja	803	480	469	439	5.7	94	103
Žitara vas	Velikovec	826	422	411	411	19.7	100	98
Bistrica v R.	Celovec-deželja	491	393	335	339	13.4	101	99
Žrelec	Celovec-deželja	347	271	306	302	4.2	99	113
Velikovec	Velikovec	306	232	296	277	2.5	94	101
Vrba	Beljak-deželja	487	303	290	225	2.8	78	104
Beljak	Beljak	139	91	162	197	0.4	122	100
Kotmara vas	Celovec-deželja	268	209	217	172	6.5	79	102
Suha	Velikovec	243	176	175	165	13.6	94	95
Galicija	Velikovec	115	129	167	152	8.5	91	104
Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	189	148	124	130	11.8	105	96
Škofiče	Celovec-deželja	483	237	151	126	5.9	83	103
Hodiše	Celovec-deželja	299	155	194	121	5.4	62	119
Podkloster	Beljak-deželja	133	98	134	107	1.7	80	98
Rožek	Beljak-deželja	203	154	120	107	6.2	89	112
Šmohor	Šmohor	70	52	65	103	1.5	156	97
Žihpolje	Celovec-deželja	38	53	67	73	3.7	109	125
Straja vas	Beljak-deželja	74	73	63	63	7.7	100	100
Ruda	Velikovec	124	76	93	60	3.8	65	95
Djekše	Velikovec	64	88	105	59	6.9	56	91
Bistrica na Zilji	Beljak-deželja	109	31	40	50	7.6	125	97
Štalenska gora	Celovec-deželja	37	28	32	39	1.3	121	110
Vernberk	Beljak-deželja	64	36	53	39	0.8	74	109
Grebinj	Velikovec	72	50	80	39	1.1	49	98
Gospa sveta	Celovec-deželja	5	3	17	31	0.8	182	103
Pokrče	Celovec-deželja	11	32	24	27	1.0	113	109
Št.Štefan	Šmohor	7	0	23	17	1.0	74	95
Kriva Vrba	Celovec-deželja	9	12	17	16	0.6	94	100
Grabštanj	Celovec-deželja	43	7	6	14	0.6	233	98
Čajna	Beljak-deželja	34	10	13	14	0.6	107	99
Otok	Celovec-deželja	10	15	17	13	1.1	76	115
Poreče	Celovec-deželja	5	4	3	11	0.5	367	101
Fresach	Beljak-deželja	3	2	2	8	0.6	400	102
Dholica	Celovec-deželja	10	0	2	5	0.3	250	103

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Leta 1991 so na Koroškem našli 530.726, deset let pozneje pa 528.915. Skupno število prebivalstva se je torej zmanjšalo za skoraj 2000 oseb oziroma za 0,3 %. Le za malenkost je bilo s tem preseženo stanje iz leta 1981. V celoti gledano število prebivalstva v deželi stagnira. Razlike med občinami so kar občutne. Opazno nazadovanje je dosegla tudi deželna prestolnica Celovec, in sicer za okroglo 3500 oseb (torej bi že nazadovanje Celovca pojasnilo nazadovanje števila prebivalstva v deželi). Beljak, ki je doslej vseskozi veljal za zelo dinamično in hitro rastoče mesto, je napredoval le za nekaj sto prebivalcev. Pač pa so demografsko močno pridobile občine v bližnjem zaledju obeh največjih koroških mest, kot so na primer Žrelec, Žihpolje, Štalenska gora, Hodiše in Rožek. Pozitivno rast so zabeležile tudi nekoliko bolj oddaljene podeželske občine, kjer je očitno prišlo do določenih učinkov suburbanizacije (na primer občini Škocjan in Galicija). Območje suburbanizacije se očitno širi, kar prispeva k večjemu vplivu obeh največjih koroških mest, čeprav se prebivalstvo od tam že odseljuje. Nekatere suburbanizirane občine, ki so še pred desetletjem bile med najhitreje rastočimi (na primer Kotmara vas, Vernberk) ne kažejo več tolikšne dinamike. V območje s prevlado stagnacije prebivalstva sodijo predvsem podeželske občine, kjer se je dotedanji trend nazadovanja ustavil (zaradi doseljivanja iz mestnih in primestnih območij). Nazadovanje beležijo predvsem občine z velikim deležem goratega in hribovitega površja (na primer Sele, Železna kapla, Djekše). Poselitveno območje slovenske manjšine zajema torej demografsko in socialno zelo raznolika območja, kar ima tudi pomembne učinke na številčni razvoj slovenske skupnosti.

Skoraj desetodstotno znižanje slovenske populacije (opredeljene po jeziku) je po drugi strani dobro zaznavno že s številom občin, v katerih je število slovensko govorečih nazadovalo. To so v prvi vrsti podeželske občine, ki sicer same beležijo stagnacijo ali nazadovanje celotnega prebivalstva. V skoraj vseh občinah na območju Karavank, Roža in Podjune je število slovensko govorečih nazadovalo. To so obenem tudi občine z gostejšo slovensko poselitvijo, kjer je slovenski živelj predstavljal znaten delež celotnega prebivalstva (le v Selah in Globasnici tudi večino). Pri tem gre glede na prej prikazana demografska in selitvena gibanja tako za posledice prešibke rodnosti pri koroškem prebivalstvu, za posledice selitev in tudi za navidezno (statistično) ali pa tudi dejansko opustitev slovenske jezikovne prakse oziroma asimilacijo. S tem je pojasnjeno tudi tako močno nazadovanje celotne slovenske populacije. Stagnacijo števila slovensko govorečih beleži le nekaj občin (Žitara vas, Žrelec, Bistrica na Zilji, Bistrica v Rožu), med katerimi je največ takih, kjer je tudi celotno prebivalstvo stagniralo. V tem primeru lahko sklepamo na vsaj začasno stabilizacijo etničnih razmer. Ni pa ravno zanemarljivo tudi število občin, v katerih je število slovensko govorečih naraslo (Čajna, Šmohor, Šentštefan na Zilji, Beljak, Dholica, Celovec, Bilčovs, Žihpolje, Šmarjeta v Rožu, Grabštanj, Pokrče, Štalenska gora). Število slovensko

govorečih je v teh občinah sorazmerno majhno, z izjemo Celovca in Bilčovsa. Povečalo se je torej predvsem tam, kjer je priložnosti za komunikacijo v slovenskem jeziku na lokalni ravni zanesljivo manj kot v območjih z večjo (tradicionalno) slovensko prisotnostjo. V tem je navidezni paradoks, ki vrednost tovrstnih popisov postavlja malce na glavo. Če namreč popis ugotavlja rabo slovenskega jezika in ugotavlja njegovo povečanje predvsem tam, kjer so možnosti za rabo slovenščine zanesljivo skromnejše, se postavlja nekaj tehtnih vprašanj.

Število slovensko govorečih se povečuje v območjih, kjer ne predstavljajo pomembnejšega lokalnega dejavnika, ter v pretežno urbanem in suburbanem okolju. Obe lastnosti jim omogočata, da so v svojem okolju manj prepoznavni. Tako čutijo manjši pritisk okolice. Ta psihološki dejavnik je v preteklosti igral zelo pomembno vlogo in jo očitno tudi danes. Obenem je treba upoštevati tudi socialno strukturo slovenskega prebivalstva, ki se priseljuje v ta območja. Zaradi izobrazbe in socialnega položaja je bolj osveščena in samozavestna, in zato lažje kljubuje asimilacijskim pritiskom (spontanim in namernim) okolice. Obe tem je treba upoštevati, da se je v procesu socializacije določeno število pipadnikov manjšine že asimiliralo. V celoti je teh asimilacijskih priložnosti več, zato je tudi prebivalstvo, ki jih uspešno prebije (se ne asimilira) potem jezikovno in etnično bolj žilavo. Slednjič je treba opozoriti tudi na način življenja v pogojih mobilne informacijski urbane družbe. Posameznik z najbližnjim lokalnim okoljem vzpostavlja sorazmerno skromne stike, zato je tudi povratni vpliv nanj majhen. Pač pa si pogovorne partnerje v različnih medijih in ob različnih priložnosti lahko v večji meri izbira sam (Zupančič, 1999). Prav zaradi tega je povečevanje števila slovensko govorečih razumljiv in celo nekoliko pričakovano. Še vedno pa je dejstvo, da popis s tem ugotavlja v čedalje večji meri zavestno odločitev za slovenščino, celo ne glede na to, koliko potem isti posameznik ta jezik tudi govori.

Primerjava števila slovensko govorečih ob popisih v zadnjih tridesetih letih daje zelo značilno podobo. Velika večina občin je imela največje število slovensko govorečih leta 1971, kasneje pa le tu in tam kakšna. Zanimivo pa je, da je imelo šest južnokoroških občin največje število slovensko govorečih ob zadnjem (2001) popisu, enako oziroma več kakor pa je bilo takih občin v letih 1981 (6) in 1991 (4). Med temi sta obe veliki mesti.

Stalno rast števila slovensko govorečih v obdobju 1971 do 2001 beleži le nekaj južnokoroških občin: Celovec, Žihpolje in Beljak. Sem bi lahko prišteli še občine zunaj območja avtohtone poselitve, kot so na primer Kriva Vrba, Gospa sveta ali Špital. Gre torej za urbana in suburbana območja, ki pridobivajo slovenski življenjski predvsem zaradi doseljevanja. V nekaj občinah se je število slovensko govorečih v tridesetletnem obdobju le malo spreminjalo. Take občine so: Štalenska gora, Suha, Galicija, Otok, in Bistrica na Zilji. V nekaterih občinah se je število oseb s

slovenskim občevalnim jezikom najprej zmanjšalo, potem pa se ni več veliko spreminjalo. Torej gre za stabilizacijo na nižji ravni. V ta kontekst sodijo občino kot so na primer Bilčovs, Žitara vas, Čajna in Straja vas. Primer Žitare vasi je zelo značilen, saj se je število najprej razpolovilo (z nad 800 na nekaj več kot 400), nato pa ostaja nekako na isti ravni. Po drugi strani pa imamo primer občine Bilčovs, v sedemdesetih letih še močno kmečke in podeželske, nato pa se je z naglo socialno preobrazbo spremenilo tudi število in delež pripadnikov manjšine. Je občina z zelo močno domačo slovensko kulturno srednjo, ki je verjetno tudi ključ do stabilizacije etničnih razmer na lokalni ravni. V največ občinah – več kot polovica – pa je število oseb s slovenskim občevalnim jezikom neprestano nazadovalo. To so predvsem občine v Podjuni, Rožu in Karavankah, torej na območju močnejših slovenskih zgostitev. Nazadovanje je marsikje zelo občutno, tudi do polovice nekdanjega števila. Prav to je za manjšino najbolj boleče, saj tako izgublja priložnost za močnejše angažiranje na lokalni ravni (na primer pri šolstvu, jeziku v uradih in cerkvi, pri krajevnih napisih in podobno). Izrazito na območju Velikovca in v Ziljski dolini pa smo priče zelo močnim nihanjem števila slovensko govorečih od popisa do popisa. To je pojav, ki so ga predhodni kritiki – kot na primer Klemenčič, Grafenauer, Zorn, Pleterski (glej drugo poglavje tega prispevka) in še nekateri drugi opredelili kot dokaz o neverodostojnosti popisnih podatkov za določanje realnega številčnega stanja na dvojezičnem ozemlju. Gre torej za območje občin, v katerih so imeli zelo občutno vlogo različni lokalni dejavniki, začeni s samo tehniko izvajanja popisa in objavljanja rezultatov. Zelo močno vlogo pa ima pri tem tudi vzdušje, družbena atmosfera v okolju, zaradi katere so se očitno isti ljudje ob različnih popisih jezikovno različno opredelili. Pojav je prepogost, da bi ga smeli pri pretresu popisa kot takega postaviti v nemar.

Začasni rezultati zadnjega popisa prinašajo tudi podatke po naseljih; zaradi teh je zvezni statistični urad tudi pohitel s temi podatki in prvimi analizami. Hkrati s tem so na razpolago tudi ustrezni podatki za starejše popise, vse do leta 1971. V tabeli so navedeni vsi kraji na južnem Koroškem, ki so imeli ob popisih leta 1971, 1981, 1991 in 2001 vsaj enkrat več kot 10 % slovensko govorečih prebivalcev. Število teh – nad 330 skupaj – opozarja tudi na eno od možnih scenarijev postavitve dvojezičnih krajevnih napisov.

Tabela 3: Noselja z več kot 10 % slovensko govorečih ob uradnih štetjih 1971 - 2001

slovensko	naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
		nemško				1971	1981	1991	2001
Sele Fara	Zell-Pfarre		Sele	Celovec-deželja	237	87.1	87.6	93.2	92.8
Sele Šajdla	Zell-Schaida		Sele	Celovec-deželja	107	98.2	98.0	99.0	91.6
Sele-Borovnica	Zell-Freibach		Sele	Celovec-deželja	178	97.1	96.1	92.5	84.8
Obirsko	Ebriach		Železna kapla	Velikovec	363	75.3	76.8	62.3	66.7
Lobnik	Lobnig		Železna kapla	Velikovec	129	88.2	69.2	82.0	64.3
Lepena	Leppen		Železna kapla	Velikovec	201	83.4	72.0	67.3	61.7
Blato	Moos		Pliberk	Velikovec	166	70.9	86.7	82.1	60.8
Radiše	Radsberg		Žrelec	Celovec-deželja	102	c	c	c	58.8
Večna vas	Wackendorf		Globasnica	Velikovec	152	58.6	50.0	57.3	58.6
Mala vas	Kleindorf		Globasnica	Velikovec	235	56.4	61.6	62.5	58.3
Nagelče	Nageltshach		Škocjan	Velikovec	124	32.4	35.5	41.1	50.8
Dob	Aich		Pliberk	Velikovec	167	55.2	69.7	63.9	50.3
Cirkovče	Schilterndorf		Pliberk	Velikovec	169	59.6	65.7	56.0	49.7
Rute	Kreuth		Žrelec	Celovec-deželja	111	c	c	c	47.7
Želuče	Selkach		Bilčovs	Celovec-deželja	106	c	55.8	c	46.2
Podkraj	Unterort		Bistrica p.Pl.	Velikovec	133	45.5	63.3	52.9	45.9
Podjuna	Janunstein		Globasnica	Velikovec	154	76.7	78.8	68.8	44.8
Bilčovs	Ludmannsdorf		Bilčovs	Celovec-deželja	171	52.6	64.4	48.7	44.4
Nonča vas	Einersdorf		Pliberk	Velikovec	284	50.6	46.6	41.3	43.7
Bela	Vellach		Železna kapla	Velikovec	336	55.3	56.7	50.7	41.7
Šteben	St.Stefan		Globasnica	Velikovec	267	58.7	36.2	51.3	41.6
Vogrče	Rinkenbergr		Pliberk	Velikovec	282	54.0	70.3	67.1	40.1
Smihel	St.Michael		Bistrica p.Pl.	Velikovec	369	54.0	56.6	54.0	40.1
Breška vas	Pirkdorf		Bistrica p.Pl.	Velikovec	107	59.6	c	c	39.3
Slovenji Plajberk	Windisch Bleiberg		Borovlje	Celovec-deželja	120	32.2	42.0	57.3	38.3
Letina	Lettenstaetten		Bistrica p.Pl.	Velikovec	103	c	34.6	44.6	37.9
Globasnica	Globasnitz		Globasnica	Velikovec	305	54.7	51.7	41.6	37.0
Libuče	Loibach		Pliberk	Velikovec	426	46.2	43.2	39.8	36.9
Bajtiše	Waidisch		Borovlje	Celovec-deželja	114	30.7	43.6	c	36.8
Dvor	Hof		Bistrica p.Pl.	Velikovec	218	31.3	47.0	57.8	35.3
Vidra vas	Wiederndorf		Pliberk	Velikovec	171	57.6	56.7	50.9	35.1

Poden	Bodental	Borovlje	Celovec-deželja	124	54.0	46.0	47.8	34.7
Tuce	Tutzach	Žrelec	Celovec-deželja	118	c	27.4	30.6	34.7
Šentprimož	St.Primus	Škocjan	Velikovec	153	c	49.1	37.9	34.6
Šentjanž	St.Johann	Bistrica v R.	Celovec-deželja	236	47.6	39.4	41.9	32.6
Bistrica	Bistrica pri Pliberku		Velikovec	318	51.6	55.4	46.9	32.4
Velinja vas	Wellersdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	127	51.1	58.0	30.4	32.3
Branča vas	Franzensdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	185	37.1	21.8	22.6	30.8
Grablja vas	Grabelsdorf	Škocjan	Velikovec	144	46.5	35.8	40.7	30.6
Mlinče	Muellnern	Žitara vas	Velikovec	126	66.0	35.0	38.1	28.6
Sirpna vas	Traundorf	Globasnica	Velikovec	283	38.9	45.3	46.0	27.2
Psinja vas	Hundsorf	Bistrica v R.	Celovec-deželja	150	30.2	29.1	14.6	26.7
Zgornja vesca	Oberdoerfl	Bilčovs	Celovec-deželja	128	34.9	28.2	22.3	26.6
Žvabek	Schwabegg	Suha	Velikovec	193	33.8	43.8	27.7	26.4
Zauchen	Zauchen	Železna kapla	Velikovec	114	32.9	17.6	14.7	26.3
Sreje	Srajach	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	126	49.5	22.6	32.7	25.4
Kozje	Kossiach	Žrelec	Celovec-deželja	46	c	c	c	c
Verovce	Werouzach	Žrelec	Celovec-deželja	40	+	c	c	c
Bilnjovs	Fellersdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	59	c	c	c	c
Treblinje	Trieblach	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	82	c	c	c	c
Holbiče	Teichelweg	Skofiče	Celovec-deželja	99	c	c	c	c
Sele-Zgornji kot	Zell-Obwerwinkel	Sele	Celovec-deželja	78	98.0	c	c	c
Pečnica	Petschitzen	Bekštanj	Beljak-deželja	68	c	c	c	c
Ravne	Raun	Rožek	Beljak-deželja	50	c	c	c	c
Leše	Lessach	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	86	56.9	c	c	c
Tešinja	Toesching	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	46	c	c	c	c
Komelj	Koemmel	Pliberk	Velikovec	78	c	c	c	c
Rinkole	Rinkolach	Pliberk	Velikovec	93	c	c	c	c
Rute	Ruttach	Pliberk	Velikovec	49	c	c	c	c
Šmarjeta	St.Margarethen	Pliberk	Velikovec	83	90.4	c	c	c
Mokrije	Mokriach	Dobrla vas	Velikovec	75	c	c	c	c
Koprivna sončni kraj	Koprein Sonseite	Železna kapla	Velikovec	41	c	c	c	c
Remšnik	Remschenig	Železna kapla	Velikovec	78	75.4	c	c	c
Korte	Troegern	Železna kapla	Velikovec	38	c	c	c	c
Dolinče	Dolintschitschach	Bistrica p.Pl.	Velikovec	57	c	c	c	c
Čepiče	Tschepitschach	Globasnica	Velikovec	73	c	c	c	c

naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
slovensko	nemško				1971	1981	1991	2001
Podgora	Unterbergen	Globasnica	Velikovec	47	c	c	c	c
Spodnja vas	Unterdorf	Suha	Velikovec	38	c	c	c	c
Gorce 1	Horzach 1	Škocjan	Velikovec	55	c	c	c	c
Gorce 2	Horzach 2	Škocjan	Velikovec	41	c	c	c	c
Gluhi les	Lauchenholz	Škocjan	Velikovec	82	c	c	c	c
Mokrije	Moekriach	Škocjan	Velikovec	34	c	c	c	c
Žamanje	Obersammelsdorf	Škocjan	Velikovec	84	c	c	c	c
Sp.Vinare	Unternarrach	Škocjan	Velikovec	66	c	c	c	c
Vesele	Vesielach	Škocjan	Velikovec	80	c	c	c	c
Kršna vas	Kristendorf	Žitara vas	Velikovec	52	c	c	c	c
Pogerče	Pogerschitzen	Žitara vas	Velikovec	31	c	c	c	c
Polena	Polena	Žitara vas	Velikovec	35	c	c	c	c
Tihoja	Tichoja	Žitara vas	Velikovec	39	c	c	c	c
Sele-Srednji kot	Zell-Mitterwinkel	Sele	Celovec-dežela	80	92.7	95.8	c	c
Podljubelj	Loiblal	Borovlje	Celovec-dežela	51	33.1	48.1	c	c
Zaplaznica	Blasnitzen	Železna kapla	Velikovec	49	24.5	21.8	c	c
Šentjurij	St.Georgen	Pliberk	Velikovec	38	c	c	b	c
Gradišče	Gradischach	Suha	Velikovec	39	c	c	b	c
Zagorje	Sagerberg	Žitara vas	Velikovec	58	c	c	b	c
Gorenja vas	Oberdorf	Suha	Velikovec	66	b	b	b	c
Zgornje vinare	Obnarrach	Žitara vas	Velikovec	56	a	+	b	c
Rute	Greuth	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	94	31.0	28.2	c	c
Črgoviče	Tscherberg	Bistrica p.Pl.	Velikovec	96	c	c	82.4	c
Šentpeter	St.Peter	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	95	54.3	60.6	65.1	c
Spodnje Borovlje	Unterferlach	Bekštanj	Beljak-dežela	80	22.7	10.9	38.8	c
Stranje	Strein	Bilčovs	Celovec-dežela	37	+	+	+	c
Podbreg	Podrain	Globasnica	Velikovec	95	53.1	-	-	c
Mlinče	Muehlbach	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	213	34.1	41.9	31.2	24.9
Hodnina	Kanin	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	101	15.3	c	13.7	23.8
Šentvid	St.Veit in Jauntal	Škocjan	Velikovec	132	36.9	36.6	24.8	23.5
Železna Kapla	Bad Eisenkappel	Železna kapla	Velikovec	1013	30.5	22.1	23.1	23.1
Proboj	Proboj	Žitara vas	Velikovec	116	31.1	12.3	21.9	22.4
Zahomec	Achomitz	Straja vas	Beljak-dežela	101	29.5	28.9	30.3	21.8

Encelna vas	Enzelsdorf	Galicija	Velikovec	129	14.9	21.6	21.2	21.7
Konovece	Gonowitz	Bistrica p.Pl.	Velikovec	308	33.1	19.6	22.2	21.4
Pugrad	Pugrad	Bilčovs	Celovec-dežela	166	c	c	19.7	21.1
Kazaze	Edling	Bilčovs	Celovec-dežela	211	c	57.8	26.7	20.9
Šentjakob	St.Jakob	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	654	25.0	27.8	22.2	19.1
Breznica	Friessnitz	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	199	8.8	11.4	15.5	18.1
Rikarja vas	Rueckersdorf	Žitara vas	Velikovec	164	42.1	18.7	22.6	17.7
Mače	Matschach	Bistric v R.	Celovec-dežela	110	24.6	17.8	16.7	16.4
Reberca	Rechberg	Železna kapla	Velikovec	146	17.9	21.1	12.8	16.4
Pliberk	Pliberk	Pliberk	Velikovec	1205	18.9	15.6	14.8	16.1
Čahorče	Tschaschoritsch	Kotmara vas	Celovec-dežela	252	24.3	19.1	16.7	15.9
Apače	Abtei	Galicija	Velikovec	102	b	b	b	15.7
Sveče	Suetschac	Bistric v R.	Celovec-dežela	578	21.4	17.7	13.4	15.7
Žitara vas	Sittersdorf	Žitara vas	Velikovec	174	32.0	22.3	20.3	15.5
Deščice	Dieschitz	Vrba	Beljak-dežela	123	39.3	16.8	26.2	15.4
Sele	Sielach	Žitara vas	Velikovec	195	39.1	17.0	17.8	15.4
Lovanke	Gablern	Dobrla vas	Velikovec	276	42.3	22.4	22.6	15.2
Loče	Latschach	Vrba	Beljak-dežela	138	30.3	17.5	18.0	15.2
Plešerka	Plescherken	Hodiše	Celovec-dežela	211	42.2	25.1	22.3	14.7
Stara vas	Altendorf	Žitara vas	Velikovec	103	37.2	22.2	16.0	14.6
Goslinja vas	Goesselsdorf	Dobrla vas	Velikovec	625	15.2	11.8	12.1	14.4
Podgorje	Maria Elend	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	546	7.9	14.5	12.5	14.1
Svatne	Schlatten	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	409	18.5	14.7	14.1	13.9
Ponikva	Penk	Bistrica p.Pl.	Velikovec	205	12.4	19.4	17.0	13.7
Trabesinje	Trabesing	Kotmara vas	Celovec-dežela	162	16.5	14.2	14.4	13.6
Kokinje	Koecking	Dobrla vas	Velikovec	188	16.6	18.4	20.8	13.3
Bistrica	Feistritz	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	226	23.3	15.3	14.4	13.3
Sp.Vesca	Niederdoerfl	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	160	15.2	10.6	12.5	13.1
Šmarjeta	St.Margarethen	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	284	11.9	11.3	10.2	12.7
Kazaze	Edling	Dobrla vas	Velikovec	167	34.0	7.2	9.9	12.6
Sreje	Srejach	Škocjan	Velikovec	162	15.8	13.9	13.5	12.3
Drveša vas	Ebersdorf	Pliberk	Velikovec	385	17.0	17.6	18.0	12.2
Drevlje	Dreulach	Straja vas	Beljak-dežela	127	2.9	2.7	3.1	11.8
Ločilo	Hart	Podklošter	Beljak-dežela	228	16.0	13.6	13.1	11.8
Podjerberk	St.Kathrein	Škofiče	Celovec-dežela	103	26.4	14.3	b	11.7

slovensko	naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
		nemško				1971	1981	1991	2001
Plešišče	Plaschischen		Hodiše	Celovec-deželja	112	17.6	18.9	14.2	11.6
Dobrla vas	Eberndorf		Dobrla vas	Velikovec	1039	9.3	10.5	14.4	11.1
Velika vas	Laengdorf		Šentjakob v R.	Beljak-deželja	200	26.0	15.8	14.5	11.0
Vovbre	Haimburgerberg		Djekše	Velikovec	157	10.8	6.9	19.8	10.8
Podgora	Unterburg		Škocjan	Velikovec	335	7.9	13.5	14.8	10.4
Dvorec	Hoeflein		Hodiše	Celovec-deželja	130	23.9	17.6	10.1	10.0
Lipice	Lipizach		Žrelec	Celovec-deželja	77	c	c	c	b
	Neusass		Kotmara vas	Celovec-deželja	59	c	c	c	b
Šentkandolf	St.Gandolf		Kotmara vas	Celovec-deželja	121	b	b	a	10.7
Plešivec	Ploeschenberg		Kotmara vas	Celovec-deželja	33	c	c	c	b
Gora	Rupertiberg		Bilčovs	Celovec-deželja	54	c	c	c	b
Žužalče	Susalitsch		Bekštanj	Beljak-deželja	99	c	c	c	b
Trebinja	Treffen		Vrba	Beljak-deželja	77	36.8	c	c	b
Replje	Replach		Pliberk	Velikovec	67	c	c	c	b
Borovje	Woroujach		Pliberk	Velikovec	79	c	c	c	b
Zalibič	Hinterlibitsch		Bistrica p.Pl.	Velikovec	50	c	c	c	b
Podlibič	Unterlibitsch		Bistrica p.Pl.	Velikovec	57	+	c	c	b
Dobajna	Dobein		Hodiše	Celovec-deželja	35	c	b	c	b
Mala gora	Grosskleinberg		Bilčovs	Celovec-deželja	54	c	b	c	b
Pulpiče	Pulpitsch		Vrba	Beljak-deželja	54	c	b	c	b
Drabunaže	Drabunaschach		Galicija	Velikovec	50	b	b	c	b
Borovnica	Freibach		Galicija	Velikovec	36	c	+	c	b
Mošenice	Moschenitzen		Bilčovs	Celovec-deželja	100	c	c	b	b
Dvor	Hof		Dobrla vas	Velikovec	55	c	c	b	b
Trate	Tratten		Borovlje	Celovec-deželja	67	a	b	b	b
Sp.Glinje	Unterglainach		Borovlje	Celovec-deželja	42	+	b	b	b
Goriče	Goritschach		Bekštanj	Beljak-deželja	85	37.9	b	b	b
Spodnje Rute	Untergreuth		Bekštanj	Beljak-deželja	61	c	b	b	b
Breg	Froeg		Rožek	Beljak-deželja	79	14.8	b	b	b
Drevlje	Dreilach		Šentjakob v R.	Beljak-deželja	61	a	b	b	b
Gorinče	Gorintschach		Šentjakob v R.	Beljak-deželja	100	c	b	b	b
Belovče	Loibegg		Dobrla vas	Velikovec	94	a	b	b	b
Šentmarksen	St.Marrxen		Dobrla vas	Velikovec	80	a	b	b	b

Pecelj	Poelzing	Galicija	Velikovec	33	a	b	b	b
Potok	Bach	Velikovec	Velikovec	58	a	b	b	b
Melviče	Mellweg	Šmohor	Šmohor	45	a	a	b	b
Ilnica	Illmitzen	Suha	Velikovec	36	b	a	b	b
Kogelnigberg	Kogelnigberg	Suha	Velikovec	33	b	a	b	b
Male čape	Kleinzapfen	Žitara vas	Velikovec	72	c	a	b	b
Žmetiče	Sigmontitsch	Bekštanj	Beljak-dežela	81	10.6	16.2	b	b
Banja vas	Pfannsdorf	Žitara vas	Velikovec	86	c	16.0	b	b
Sp. Vesca	Niederdoerfl	Bilčovs	Celovec-dežela	97	13.5	11.1	b	b
Zg.Borovlje	Oberferlach	Bekštanj	Beljak-dežela	84	c	0.3	b	b
Robež	Robesch	Galicija	Velikovec	33	b	+	b	b
Kanare	Kanaren	Ruda	Velikovec	31	c	+	b	b
Ženek	Sonnegg	Žitara vas	Velikovec	36	c	c	a	b
Potoče	Potschach	Šmohor	Šmohor	62	b	b	a	b
Vrh	Gupf	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	81	b	b	a	b
Ratenče	Ratnitz	Bekštanj	Beljak-dežela	68	a	b	a	b
Podkrinj	Unterkrain	Galicija	Velikovec	64	a	b	a	b
Loče	Latschach	Šmohor	Šmohor	86	a	a	a	b
Zasmoje	Kosasmojach	Žrelec	Celovec-dežela	36	a	a	a	b
Stari Podklošter	Altfinkenstein	Bekštanj	Beljak-dežela	81	b	a	a	b
Mala vas 2	Kleindorf 2	Škocjan	Velikovec	49	a	a	a	b
Orliča vas	Arldorf	Velikovec	Velikovec	41	b	a	a	b
Dobje	Unteraichwald	Bekštanj	Beljak-dežela	88	13.2	13.8	b	b
Dule	Dellach	Šmohor	Šmohor	95	9.7	17.8	16.7	b
Glinje	Glainach	Borovlje	Celovec-dežela	98	31.5	b	11.4	b
Sodraževa	Zedras	Bilčovs	Celovec-dežela	34	c	+	+	b
Brezje	Pirk	Galicija	Velikovec	42	+	+	+	b
Potoče	Bach	Bilčovs	Celovec-dežela	98	c	b	14.4	b
Dvorec	Schwarz	Žrelec	Celovec-dežela	161	b	b	11.2	9.9
Galicija	Gallizien	Galicija	Velikovec	242	11.6	9.3	10.1	9.9
Lukovica	Lukowitz	Bilčovs	Celovec-dežela	103	b	b	a	9.7
Klopini	Klopein	Škocjan	Velikovec	247	9.7	12.4	14.1	9.3
Škocjan	St.Kanzian	Škocjan	Velikovec	254	23.8	31.2	9.9	9.1
Goriče	Goertschach	Borovlje	Celovec-dežela	204	2.6	10.0	8.8	8.8
Loče	Latschach	Bekštanj	Beljak-dežela	487	13.9	12.4	11.6	8.8

slovensko	naselje nemško	občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
					1971	1981	1991	2001
Metlova	Mittlern	Dobrla vas	Velikovec	593	13.6	6.6	10.1	8.8
Pazrije	Passriach	Šmohor	Šmohor	142	15.0	8.2	0	8.5
Štriholče	Gattersdorf	Velikovec	Velikovec	214	9.3	10.9	12.4	8.4
Kočuha	Gotschuchen	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	210	12.7	8.8	9.5	8.1
Drašče	Draschitz	Straja vas	Beljak-deželja	200	4.5	13.6	8.3	8.0
Vernberk	Weinberg	Žitara vas	Velikovec	332	26.4	5.1	9.1	7.8
Bistrica v Rožu	Bistrica v R.	Bistric v R.	Celovec-deželja	1069	11.1	8.6	6.7	7.8
Djekše	Djekše	Djekše	Velikovec	370	5.3	12.5	10.0	7.8
Malenice	Malenitzen	Bekštanj	Beljak-deželja	245	10.9	4.0	1.8	7.8
Bistrica	Bistrica na Zilji	Bistrica na Zilji	Beljak-deželja	655	15.9	4.5	5.9	7.6
Šentlenart	St.Leonhard bei Siebenbrunnenn	Podklošter	Beljak-deželja	239	21.3	15.1	11.8	7.5
Sv.Job	St.Job	Bekštanj	Beljak-deželja	135	22.2	12.6	10.6	7.4
Št.Ilj	St.Egyden	Vrba	Beljak-deželja	331	16.6	10.9	7.0	7.3
Kot	Winkl	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	226	3.7	1.4	14.8	7.1
Pertiče	Pertitschach	Hodiše	Celovec-deželja	182	c	8.5	13.3	7.1
Šentlambert	St.Lamprecht	Rožek	Beljak-deželja	216	9.1	c	7.8	6.9
Rove	Roach	Škofiče	Celovec-deželja	149	16.8	9.0	7.3	6.7
Spodnje rute	Untergreutschach	Grebinj	Velikovec	160	12.1	9.2	15.0	6.3
Šentmartin	St.Martin	Ruda	Velikovec	142	12.5	0	11.5	5.6
Paprače	Farrendorf	Škofiče	Celovec-deželja	150	32.2	14.5	7.6	5.3
Loga vas	Augsdorf	Vrba	Beljak-deželja	441	16.1	4.9	6.7	5.2
Rožek	Rosegg	Rožek	Beljak-deželja	412	12.6	12.9	6.3	5.1
Ležbe	Leisbach	Hodiše	Celovec-deželja	101	c	a	a	5.0
Klopce	Penken	Škofiče	Celovec-deželja	199	60.2	23.3	9.9	5.0
Zg.Vesca	Oberdoerfl	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	103	a	b	a	4.9
Rute	Rauth	Hodiše	Celovec-deželja	262	25.3	10.1	14.8	4.6
Selo	Seelach	Škocjan	Velikovec	255	8.9	11.7	3.8	4.3
Priblja vas	Pribelsdorf	Dobrla vas	Velikovec	264	11.9	7.0	10.6	4.2
Škofiče	Schiefeling	Škofiče	Celovec-deželja	699	18.8	11.7	6.4	4.1
št.Radegunda	St.Radegund	Ruda	Velikovec	126	13.9	3.9	4.1	4.0
Krpiče	Korpitsch	Bekštanj	Beljak-deželja	259	46.5	16.2	8.1	3.9
Podlazi	Pudlach	Suha	Velikovec	330	10.4	3.3	6.2	3.6

Kneža	Grafenbach	Djekše	Velikovec	114	10.2	6.0	8.5	3.5
Šentpeter na Vašinjah	St.Peter am Wallersberg	Velikovec	Velikovec	349	6.9	5.6	10.1	3.4
Zgornja vas	Oberdorf	Vrba	Beljak-dežela	262	8.9	11.0	1.3	3.1
Hodiše	Keutschach	Hodiše	Celovec-dežela	368	14.6	7.1	4.2	2.4
Lipa	Linden	Hodiše	Celovec-dežela	123	b	5.4	4.1	2.4
Goriče	Goritschach	Žitara vas	Velikovec	182	35.1	13.5	13.1	2.3
Humče	Humtschach	Dobrla vas	Velikovec	133	93.7	6.9	0.7	2.3
Zgornje sele	Obersielach	Velikovec	Velikovec	139	11.1	1.5	1.5	2.2
Pinja vas	Albersdorf	Škofiče	Celovec-dežela	111	13.2	4.3	1.4	1.8
Borovniče	Fahrendorf	Vrba	Beljak-dežela	132	11.5	5.9	1.9	1.5
Šentmartin	St.Martin	Rožek	Beljak-dežela	169	10.4	2.9	3.6	1.2
Trušiče	Droeschitz	Vrba	Beljak-dežela	205	17.1	0	0	1.0
Novo Mlinče	Neumuellnern	Bekštanj	Beljak-dežela	107	10.9	-	a	0.9
Sv.Nikolaj	St.Nikolai	Ruda	Velikovec	80	b	c	b	a
Šmarjeta	St.Margarethen	Kotmara vas	Celovec-dežela	65	a	b	b	a
Zabrdo	Saberda	Žihpolje	Celovec-dežela	35	a	b	b	a
Zavoze	Sabosach	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	47	a	b	b	a
Vudmat	Wudmath	Vernberk	Beljak-dežela	49	c	b	b	a
Ločilo	Hart	Suha	Velikovec	63	c	b	b	a
Rute	Berg	Žrelec	Celovec-dežela	76	39.2	a	b	a
Loka	Laak	Borovlje	Celovec-dežela	49	c	a	b	a
Zadole	Seidolach	Borovlje	Celovec-dežela	83	c	a	b	a
Šmarjeta	St.Margarethen	Hodiše	Celovec-dežela	79	c	a	b	a
Sv. Nikolaj	St.Nikolai	Hodiše	Celovec-dežela	66	c	a	b	a
Tolsti vrh	Grosseneegg	Djekše	Velikovec	51	a	a	b	a
Tolsti vrh	Grosseneegg	Grebinj	Velikovec	75	b	a	b	a
Ramoča vas	Rammersdorf	Velikovec	Velikovec	51	a	a	b	a
Hudi kraj	Boesenort	Djekše	Velikovec	83	4.6	4.3	b	a
Čežava	Gaisach	Kotmara vas	Celovec-dežela	49	+	+	b	a
Strašna vas	Schreckendorf	Škocjan	Velikovec	95	b	c	a	a
Preblje	Prelibl	Kotmara vas	Celovec-dežela	71	c	b	a	a
Čreztal	Tschrestal	Kotmara vas	Celovec-dežela	54	a	b	a	a
Dule	Dullach	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	44	a	b	a	a
Zavrh	Hintergupf	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	34	c	b	a	a
Rode	Roda	Škofiče	Celovec-dežela	51	c	b	a	a

naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
slovensko	nemško				1971	1981	1991	2001
Dragosiče	Dragositschach	Sentjakob v R.	Beljak-dežela	58	a	b	a	a
Podkraj	Unterort	Železna kapla	Velikovec	65	b	b	a	a
Spodnji breg	Unterrain	Grebinj	Velikovec	74	a	b	a	a
Gora	Berg bei A.	Velikovec	Velikovec	64	b	b	a	a
Vodenica	Wandelitzen	Velikovec	Velikovec	50	c	b	a	a
Limarče	Fritzendorf	Šmohor	Šmohor	51	b	a	a	a
Voglje	Kohldorf	Žrelec	Celovec-dežela	71	b	a	a	a
Zg.Medgorje	Obermieger	Žrelec	Celovec-dežela	87	b	a	a	a
Gorje	Goeriach	Kotmara vas	Celovec-dežela	73	b	a	a	a
Rikarja vas	Riegersdorf	Štalenska gora	Celovec-dežela	70	b	a	a	a
Goriče	Goritschach	Škofiče	Celovec-dežela	64	c	a	a	a
Dolje	Duel	Rožek	Beljak-dežela	70	b	a	a	a
Sp.Goriče	Untergoritschach	Rožek	Beljak-dežela	51	b	a	a	a
Limberška gora	Limberg	Grebinj	Velikovec	34	b	a	a	a
Piskerče	Piskertschach	Škocjan	Velikovec	44	b	a	a	a
Jeriše	Jerischach	Žitara vas	Velikovec	40	b	a	a	a
Miklavčevo	Miklauzhof	Žitara vas	Velikovec	53	b	a	a	a
Dule	Dullach 1	Velikovec	Velikovec	58	b	a	a	a
Račiče	Ratschichach	Velikovec	Velikovec	88	b	a	a	a
Ribnica	Reifnitz	Velikovec	Velikovec	97	b	a	a	a
Vernce	Wernzach	Velikovec	Velikovec	31	b	a	a	a
Breza	Pirk	Rožek	Beljak-dežela	94	b	8,9	9,8	a
Močula	Motschula	Suha	Velikovec	99	13,9	8,7	6,9	a
Gorje	Goeriach	Straja vas	Beljak-dežela	97	18,4	6,9	5,5	a
Spodnja vas	Untermitteldorf	Ruda	Velikovec	99	12,0	22,2	14,2	a
Bukovje	Buchbrunn	Dobrta vas	Velikovec	80	32,1	10,6	11,8	a
Suha	Zauchen	Škofiče	Celovec-dežela	98	c	b	1,0	a
Potoče	Bach	Suha	Velikovec	88	b	12,9	0,9	a
Pri krajcarju	Kreuzergegend	Pokrče	Celovec-dežela	97	a	b	0	a
Grablje	Grablach	Pliberk	Velikovec	30	c	c	c	+
Senčni kraj	Schattenberg	Pliberk	Velikovec	25	+	c	c	+
Mala vas 1	Kleindorf	Škocjan	Velikovec	22	+	c	c	+
Besnica	Wesnitzen	Suha	Velikovec	23	b	a	c	+

Ponikva	Penk	Velikovec	Velikovec	26	+	+	b	+
Dobrova	Dobrowa	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	26	c	c	a	+
Podlipa	Unterlinden	Velikovec	Velikovec	30	a	b	a	+
Ovšena	Outschena	Bekštanj	Beljak-deželja	26	c	a	a	+
Vata vas	Attendorf	Velikovec	Velikovec	30	b	a	a	+
Šentjanž	St. Johann	Rožek	Beljak-deželja	23	c	c	+	+
Bešak	Weissenstein	Pliberk	Velikovec	28	c	c	+	+
Smeriče	Stemeritsch	Žihpolje	Celovec-deželja	25	a	b	+	+
Selo	Seel	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	24	b	b	+	+
Spodnje Žamanje	Untersammelsdorf	Škocjan	Velikovec	28	a	b	+	+
Dračje	Ladratschen	Velikovec	Velikovec	27	b	a	+	+
Gruče	Grutschen	Ruda	Velikovec	14	+	b	+	+
Zablato	Sabuatach	Žrelec	Celovec-deželja	18	c	+	+	+
Vesca	Doerfl	Borovlje	Celovec-deželja	16	c	+	+	+
Zablata	Sabuatach	Grabštanj	Celovec-deželja	15	c	+	+	+
Humperk	Hollenburg	Kotmara vas	Celovec-deželja	3	b	+	+	+
Breg	Draurain	Pliberk	Velikovec	16	c	+	+	+
Homče	Homitzberg	Dobrla vas	Velikovec	14	c	+	+	+
Koprivna Peca	Koprein Peizen	Železna kapla	Velikovec	6	c	+	+	+
Zaplaznica	Blasnitzberg	Žitara vas	Velikovec	24	c	+	+	+
Breg	Rain	Žitara vas	Velikovec	25	c	+	+	+
Običe	Obitschach	Žrelec	Celovec-deželja	155	b	a	14	0
Vrdi	Wurdach	Kotmara vas	Celovec-deželja	117	c	b	12.7	0
Resnik	Ressnig	Borovlje	Celovec-deželja	248	13.2	6.9	7.1	4.0
Voglje	Kohldorf	Dobrla vas	Velikovec	88	11.9	b	a	a
Moste	Brugg	Šmohor	Šmohor	28	b	a	0	0

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Opombe: Zaradi avstrijskega zakona o varstvu osebnih podatkov so popisni rezultati v tabeli prikazani nekoliko drugače:

+ : naselja z manj kot 30 prebivalci. Število oziroma delež slovensko govorečih ni naveden

c: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je 25 % ali več slovensko govorečih

b: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je 10 do 25 % slovensko govorečih

a: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je manj kot 10 % slovensko govorečih

Prikazani podatki po naseljih kažejo v splošnem enake tendence številčnega razvoja, posamezna naselja pa še večja nihanja. Naselij s konstantno rastjo je le nekaj (6). Vendar je vzpodbudno, da se sploh pojavljajo. Značilen primer je manjša vas Nagelče v občini Škocjan, ki je od slabe tretjine slovenskega življa napredovala na polovico. Te situacije so precej izjemne. Odločno prevladujejo naselja s težnjami nazadovanja številčnosti manjšinske populacije. Med njimi je večina večjih naselij. Razmeroma veliko je tudi manjših vasi, ki izkazujejo stagnacijo. Gotovo so najbolj zanimiva naselja, kjer je število slovensko govorečih ob posameznih popisih sorazmerno močno nihalo. Čeprav jih lahko najdemo povsod po Koroškem, je opaznejša koncentracija teh naselij predvsem na območju Velikovca in v Ziljski dolini. Nihanja so bila zelo opazna. Najpogosteje ponavljajoča se kombinacija je tista, pri kateri je bil delež slovensko govorečih najvišji leta 1971, nato sledi v osemdesetih letih močan padec, ob popisu leta 1991 se znova dvigne, v zadnjem desetletju da ponovno nazaduje približno na raven v 70-ih letih. Ta nihanja že sama po sebi demonstrirajo vprašljivost jezikovnega popisovanja in nakazujejo, da je treba iskati razloge za velike spremembe bodisi pri popisovalcih bodisi pri krajevnih okoliščinah. Značilen primer takega naselja je Grablja vas v občini Škocjan (tako kot prej v povsem drugačni luči omenjene Nagelče). Tam je bilo leta 1971 46,5 % slovensko govorečih, deset let dobrih 10 % manj, nato sledi ponoven dvig na skoraj 41 %, in končno ob zadnjem popisu na 30 %.

Od okrog 800 naselij, kolikor jih je (približno) na južnem Koroškem, jih je približno polovica takih, kjer je delež slovensko govorečih dokaj majhen (pod 10 %). V tem segmentu je tudi veliko manjših naselij z manj kot 50 prebivalci ali celo manj kot 30 prebivalci. Tem po določenih avstrijskega zakona o varstvu osebnih podatkov ne moremo navesti odstotkov, temveč le ustrezno oznako, v kateri tip sodijo (a, b, c). Pregled naselij po tabeli 3 tudi nazorno pokaže na drobnonaselbinski sistem s številnimi majhnimi naselji in zaselki. V tabeli 4 je to prikazano tudi s kategorijo "drugo". Naraščanje te kategorije opozarja na nadaljevanje praznjenja podeželja, ki najprej in najbolj prizadene mala naselja. Veliko manj pa je krajev z višjim deležem slovenskega življa. Tako se je število krajev, ki imajo 25 do 50 odstotkov slovensko govorečih, v zadnjih tridesetih letih, malodane razpolovila. Prav tako se močno zmanjšuje število naselij z nad 50 % slovensko govorečih.

Tabela 4: Število naselij glede na delež slovensko govorečih ob popisih v letih 1971, 1981, 1991 in 2001

leto	do 10 %	10.1 do 25.0 %	25.1 do 50.0 %	nad 50 %	drugo	SKUPAJ
1971	428	105	137	34	159	804
1981	407	118	91	25	165	801
1991	400	115	84	22	172	800
2001	367	103	82	12	175	800

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

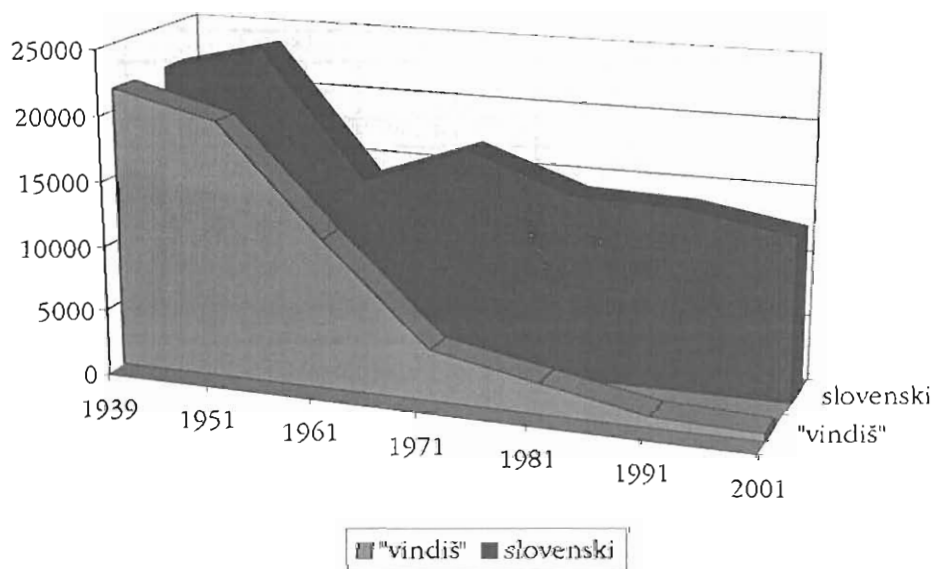
Opomba: pod "drugo" sodijo naselja z manj kot 50 prebivalci in odstotek slovensko govorečih ni izrecno naveden

Tudi pri zadnjem popisu so popisovalci ugotavljali število pripadnikov skupine "vindiš". Skupno so jih našeli še 555, medtem ko jih je bilo pred desetletjem še 888. Ta skupina, ki je dediščina nacističnega popisa leta 1939 je neverjetno hitro nazadovala. Od več kot 20.000 v prvih povojnih popisih je število rapidno padalo. Nazadovalo je torej mnogo hitreje kot primerjano slovensko prebivalstvo. Žal ne razpolgamo s podatki o razporeditvi oseb te kategorije po občinah (gotovo tudi ne zaradi varstva osebnih podatkov). Po prepričanju avtorjev, ki so se kritično lotevali "vindišarske" problematike, je ta skupina dejansko posledica in je še zmeraj sredstvo politike "divide et impera", kot skupina prebivalstva pa je povsem neverodostojna (glej Klemenčič, 1990, Grafenauer, 1992 in Pleterski, 1999).

Tabela 5: Številčni razvoj oseb s slovenskim občevelnim jezikom in "vindiš" v obdobju 1939 - 2001 na Koroškem

popis leta	jezik "vindiš"	slovenski	skupaj	% "vindiš"
1939	21638	21.701	43.339	49.7
1951	19728	23.672	43.400	45.5
1961	11469	14.003	25.472	45.0
1971	3958	17.014	20.972	18.9
1981	2348	14.204	16.552	14.2
1991	888	13.962	14.850	6.0
2001	555	12.586	13.141	4.2

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Grafikon 1: Številčni razvoj oseb s slovenskim občevalnim jezikom in "vindiš" v obdobju 1939 -

2001 no Koroškem

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

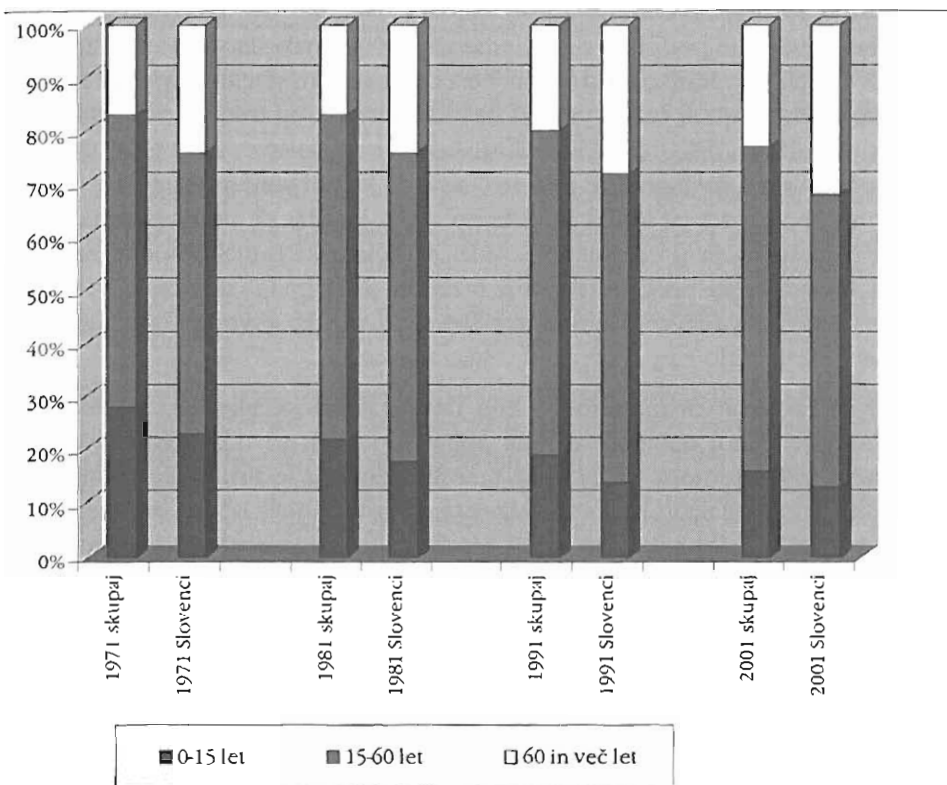
V. POGLED V STAROSTNO STRUKTURO KOROŠKIH SLOVENCEV

Prve analize avstrijskega statističnega urada kažejo, da je slovenska populacija v povprečju "starejša" kot večinsko oziroma celotno prebivalstvo. Delež mladih pod 15 let je občutno šibkejši kot pri večini, nasprotno pa je delež ostarelega prebivalstva nad 60 let precej večji kot pri večini (pri manjšini tretjino, pri večini slabo četrtno). Ostarelost manjšinske populacije je nesporno eden od dejavnikov zmanjševanja števila pripadnikov. Vendar velja opozoriti, da se fenomen večje ostarelosti pripadnikov manjšin pojavlja pogosto pri manjšinah. Lahko bi celo rekli, da je zelo tipičen zanje. Zakaj pravzaprav gre?

Starejši so praviloma manj mobilni in to se pozna tudi pri jezikovnem opredeljevanju. Pri mlajši populaciji je delež mešanih družin večji, prav tako so različni socializacijski procesi intenzivnejši in zato tudi asimilacija poteka hitreje (učinkoviteje). Posebno pri mešanih družinah se pojav problem opredeljevanja otrok. Pri tem ima zaradi socializacijske moči medijev, bližnjega socialnega okolja, šola, delovnega okolja in drugih dejavnikov večinski jezik veliko prednost in to

Starostna sestava koroškega prebivalstva kaže značilno podobo že precej ostarele evropske družbe. Ostarevanje je značilen in opazen proces tako pri celotnem kakor tudi pri manjšinskem prebivalstvu. V zadnjih tridesetih letih se je delež mladih pod 15 let znižal od 28 % na 16 %, medtem ko se je delež ostarelih (nad 60 let) zmanjšal od 17 % na 23 %. Zrela kvota je dokaj stabilna. V vseh letih je zadržala okrog 60 % pri večini in nekaj odstotkov manj pri slovenskem prebivalstvu.

Grafikon 2: Primerjava starostne strukture skupnega in slovenskega prebivalstva v letih 1971, 1981, 1991 in 2001

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

VI. ZAKLJUČKI

Koliko je koroških Slovencev? Na to vsakokratno neizprosno vprašanje zgolj s pomočjo podatkov ljudskega štetja ni mogoče zadovoljivo odgovoriti. Že uvodna metodološka opomba k popisom po občevalnem jeziku namreč izrecno pojasnjuje, da teh rezultatov ne moremo enostavno vzeti za merilo narodne sestave prebivalstva. Na drugi strani imamo namreč vrsto ocen, ki okvirno ugotavljajo številčno moč manjšinske skupnosti na podlagi znanja jezika, rabe jezika v javnosti (glej Reiterer, 1986; in Reiterer, 1996), obiskovanja manjšinskih šolskih ustanov različnih vrst in stopenj, prisotnosti jezika v javnosti in podobno (glej Zupančič, 1997a in Zupančič, 1997b). S pomočjo teh "terenskih" indikatorjev je manjšinska skupnost vendarle krepkejša, saj jo Reiterer ocenjuje do 60.000 pripadnikov (1986) (in podobno tudi Klemenčič (1990), nekoliko nižje pa Zupančič: 40.000- 45.000 pripadnikov. Z drugimi besedami: uradni statistični popisi zajamejo le jezikovno najbolj trden, vitalen del, ki znaša okrog tretjine dejanske manjšinske populacije. Zelo raznolika kulturna dejavnost, šolstvo, šport in drugi znaki prisotnosti slovenske manjšine govore o tem, da je tudi tokratni popis zajel le del manjšine, znaten del pa ostaja "statistično skrit". Vendar pa popis potrjuje, da je jezikovna asimilacija precej napredovala. Asimilacijski pritiski, bodisi namerni bodisi spontani, so prisotni. Popisni rezultati torej imajo določeno vrednost, čeprav (posebej spričo velikih "skokov" števila slovensko govorečih po naseljih in občinah) ne izražajo na prvi pogled veliko zaupanja.

Število pripadnikov manjšine se krči, raven rabe slovenskega jezika nazaduje (kar potrjujejo tudi opazovanja tega pojava posebej pri mladi generaciji; glej Zupančič, 1999), teritorij, na katerem manjšina živi, pa se širi. Razeseljevanje je za manjšino zelo aktualen proces, ki zahteva morda tudi nove oblike organiziranosti in delovanja. Vsekakor je treba računati na bistveno širši poselitveni in funkcionalni prostor slovenskega prebivalstva v Avstriji. V luči teh spoznaj je prizadevanje avstrijskih oblasti, da bi odmerjale manjšinske pravice zgolj na podlagi popisnih rezultatov, precej "protimanjšinsko" naravnano, v luči resne znanstvene obravnave ter duhu evropskega varstva manjšin pa ne dosti manj kot zgodovinsko pogojen anahronizem.

VII. LITERATURA IN VIRI

- Beg A., 1910, Narodni kataster Koroške, Narodna založba, Ljubljana, 80 str.
- Einspieler V., 1980, Wie vielen Slowenen gibt es in Kärnten?, Zahlen, Zahlen, Zahlen, Kärntner Abwehrkampfband (Landesleitung), Kärntner Weissbuch 1,
- Grafenauer B., 1946, Narodnostni razvoj na Koroškem od srede 19. stoletja do danes, Koroški zbornik, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 117-247 (ur. Grafenauer B., Ude L., Veselko M.)
- Grafenauer B., 1946, Germanizacija treh Avstrij, Koroški zbornik, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 249-275 (ur. Grafenauer B., Ude L., Veselko M.)
- Grafenauer B., 1990, Proučevanje problematike posameznih manjšinskih skupnosti, Narodne manjšine, zbornik, SAZU, Ljubljana, str. 17-28 (ur. Vratuša A.)
- Grafenauer B., 1993, Oblikovanje severne slovenske narodnostne meje in njena današnja vprašanja, Zgodovinski časopis, 47-3, Ljubljana, str. 349-383
- Klemenčič Matjaž, 1978, Jezikovna struktura prebivalstva na z avtohtonim slovenskim prebivalstvom poseljenem območju avstrijske Štajerske od srede 19. stoletja do leta 1971, Časopis za zgodovino in narodopisje, vol. 49, 1, Maribor, str. 124-148
- Klemenčič Matjaž, 1994, Die Slowenen und Deutschen im Lichte der sprachlichen Statistik, Steirische Slowenen. Zweisprachigkeit zwischen Graz und Maribor, zbornik, Graz, str. 39-58 (ur. Stenner C.)
- Klemenčič V., 1960, Kritični pretres avstrijskega popisa 1951 z ozirom na jezikovno strukturo na Koroškem, Razprave in gradivo, 2, INV, Ljubljana, str. 101-182
- Klemenčič V., 1976, Uradni avstrijski popisi prebivalstva po drugi svetovni vojni glede na slovensko manjšino in slovenščino kot občevalni jezik v luči zakona o popisu prebivalstva posebne vrste, Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji / Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, zbornik, Ljubljana str. 41-50
- Klemenčič V., 1990, Metodologija uradnih popisov prebivalstva pripadnikov slovenske manjšine v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, Narodne manjšine, zbornik, SAZU, Ljubljana, str.31-45
- Klemenčič V., Wutti F., Domej T., 1977, Popis posebne vrste v luči popisovanja občevalnega jezika pri dosedanjih popisih, , elaborat, tipkopis, IGU, Ljubljana, 23 str. (hrani arhiv IG, Ljubljana)

- Pleterski J., 1966, Die Volkszählung vom 31. März 1961 in Kärnten, Razprave in gradivo, 4-5, INV, Ljubljana, str. 165-215
- Pleterski J., 1976, Nekaj aspektov vindišarske teorije po drugi svetovni vojni, Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino, Ljubljana, str. 15-17
- Pleterski J., 1981, Študije o slovenski zgodovini in narodnem vprašanju, Založba Obzorja, Maribor, 437 str.
- Pleterski J., 1994, Slovenci na avstrijskem Štajerskem in člen 7. pogodbe o Avstriji, Narodne manjšine 3, Slovenci v avstrijski zvezni deželi Štajerski, SAZU, Ljubljana, str. 235-242
- Reiterer A. F., 1986, Doktor und Bauer. Ethnischer Konflikt und Sozialwandel, Drava, SZI, 183 str.
- Reiterer A. F., 1993, Minorities in Austria, Patterns of Prejudice, vol. 27, 2, Sage Publications, London / Newbury Park / New Delhi, str. 49-62
- Reiterer A. F., 1996, Kärntner Slowenen: Minderheit oder Elite?, Neuere Tendenzen der ethnischen Arbeitsteilung, SZI, Drava, Klagenfurt / Celovec, 312 str.
- Steinicke E., Zupančič J., 1993, Die Kärntner Slowenen - eine Volksgruppe der Peripherie ?, GW Unterricht, Wien, str. 40-56
- Steinicke E., Zupančič J., 1995, Les Slovenes de Carinthie - une communauté de la périphérie ?, Langues regionales et relations transfrontalières en Europe, zbornik, L'Harmattan, Paris, str. 179-204 (ur. Goetschy H., Sanguin A.L.)
- Suppan A., 1983, Die Österreichischen Volksgruppen. Tendenzen ihrer gesellschaftlichen Entwicklung im 20. Jahrhundert, Verlag fuer Geschichte und Politik, Wien, 262 str.
- Vratuša A., 1994, Družbeno zgodovinski pogled na Slovence v avstrijski zvezni deželi Štajerski, Narodne manjšine, 3, Slovenci v avstrijski zvezni deželi Štajerski, zbornik, SAZU, Ljubljana, str. 263-277 (ur. Bister F.J., Križman M., Jesih B., Vratuša S.)
- Zorn T., 1972, Nacistično ljudsko štetje leta 1939 na Koroškem po jezikovnih kategorijah, elaborat, tipkopis, arhiv INV, Ljubljana, 53 str.
- Zorn T., 1973, Nacistično ljudsko štetje leta 1939 na Koroškem, Zgodovinski časopis, 27, Ljubljana, str. 91-105
- Zorn T., 1976, Pogled na zdajšnji položaj koroških Slovencev, Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji / Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, Ljubljana, str. 33-40

- Zorn T., 1986, Ljudsko štetje z dne 7. marca 1923 na Koroškem, Kronika, 16, 2, Ljubljana, str. 121-123
- Zupančič J., 1993, Socialgeographic Transformation and National Identity - the Case of the Slovene Minority in Carinthia (Austria), GeoJournal, 30.3, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht / Boston / London, str. 231-234
- Zupančič J., 1994, Les Slovenes en Autriche, Espace, Populations, Societes, 1994-3, Lille, str. 323-329
- Zupančič J., 1997, Slovenci v Avstriji: število, način poselitve, struktura, identiteta, Geografski vestnik, 69, Ljubljana, str. 115-138
- Zupančič J., 1997, Koliko je Slovencev v Avstriji?, Razprave in gradivo, 32, Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja, str. 167-176
- Zupančič J., 1999, Slovenci v Avstriji / The Slovenes in Austria, Geographica Slovenica 32, Inštitut za geografijo, Ljubljana, 246 str.
- Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

DELOVANJE SLOVENSkih IZSELJENCEV V KANADI ZA NEODVISNO SLOVENIJO OBJAVA VIROV S KOMENTARJEM

THE ACTIVITIES OF THE SLOVENE EMIGRANTS IN CANADA FOR THE INDEPENDENT SLOVENIA

In Canada the idea of an independent Slovenia began to spread after 1948. The Slovene National Union was organized in Canada, as well, and published the Slovenska država (The Slovene State) newspaper in Toronto.

The Slovene emigrants from all over the world (except from the USA), especially those from Canada, Australia and western European countries were organized into the World Slovene Congress in 1991, an organization modeled on the Jewish World Congress as the institution of civil society with the aim of uniting the Slovene organizations throughout the world irrespective of their political beliefs. One of the most important actions in that period was the campaign for the recognition of the independence of Slovenia that was organized by the Congress, or more precisely by its conferences, in all the countries, except in the USA, in the period between June 26 and October 8, 1991, and January 15, 1992. The Conference of the Slovene Congress for Canada grew out of the Committee to help the victims of floods in Slovenia. The majority of the Canadian-Slovene organizations took part in it. Within the framework of this conference the Slovenes alone, or together with the Croatian emigrants, organized several meetings in support of Slovene independence in the summer and autumn of 1991. In part also as a result of the efforts of the Canadian Slovenes Canada recognized Slovenia together with the countries of the European Union as early as January 15, 1992.

Keywords: Canada, Slovene emigrants, World Slovene Congress, independent Slovenia

Delovanje slovenskih izseljencev v Kanadi za neodvisno Slovenijo

Prispevek obravnava aktivnosti slovenskih izseljencev v Kanadi za neodvisno Slovenijo. Slovenski izseljenci so se po vsem svetu razen v ZDA organizirali v Svetovnem slovenskem kongresu leta 1991. Ena od najpomembnejših aktivnosti Slovenskega kongresa je bila kampanja za priznanje Slovenije kot neodvisne in samostojne države. Konferenca Slovenskega kongresa za Kanado je izšla iz Odbora za pomoč žrtvam poplav v Sloveniji. Večina kanadske slovenske organizacije je bila pri tem soudeležena. Slovenci so v okviru konference Slovenskega kongresa za Kanado sami ali pa skupaj s Hrvati organizirali vrsto zborovanj v podporo slovenske neodvisnosti. Stane Kranjc, predsednik kanadske konference Svetovnega slovenskega kongresa in drugi kanadski Slovenci so pisali veliko pism kanadski ministrici za zunanje zadeve Barbari McDougall in kanadskemu ministrskemu predsedniku Brianu Mulroneyu v katerih so ju seznanjali s situacijo v Sloveniji in zahtevali kanadsko priznanje slovenske neodvisnosti. Deloma tudi kot rezultat prizadevanj Slovencev v Kanadi je Kanada Slovenijo priznala kot neodvisno in samostojno državo skupaj z državami Evropske unije že 15. januarja 1992.

Ključne besede: Kanada, slovenski izseljenci, Svetovni slovenski kongres, samostojna Slovenija

Ideja o samostojni Sloveniji se je po drugi svetovni vojni – podobno kot v ZDA, Argentini ter ostalih državah, kamor so se izseljevali pripadniki slovenske politične emigracije – pričela širiti tudi med slovenskimi izseljenci v Kanadi.¹ Politični emigranti iz Slovenije so se pričeli v večjem številu v Kanado naseljevati že kmalu po koncu druge svetovne vojne. Ob prihodu so morali podpisati delovne pogodbe za 10 mesecev kot gozdni delavci. Tako je že oktobra 1947 odšla na delo prva skupina slovenskih gozdarjev. Ti so s trdim delom, kakršnega do tedaj niso bili vajeni, kmalu prihranili 1000 in več dolarjev. Januarja 1948 pa je prišla v Kanado tudi prva skupina deklet, ki so jih razporedili na delo po ravninah Ontaria.²

V teh prvih mesecih se zaradi "dela" slovenski izseljenci niso veliko ukvarjali s politiko. Tako se je ideja o samostojni Sloveniji med kanadskimi Slovenci pričela hitreje širiti po juniju 1948, ko se je v to državo priselilo večje število stražarjev in članov Slovenske dijaške zveze, ključni osebnosti pa sta bili dr. Janko Pajk ter dr. Rudolf Čuješ. Tudi v Kanadi so organizirali Slovensko narodno zavezo, ki je v Torontu od leta 1954 izdajala časopis *Slovenska država*.³

Politična aktivnost slovenske politične emigracije je po letu 1954, podobno kot v ZDA in Argentini, tudi v Kanadi pričela počasi zamirati, ali pa je z delom nadaljevala v spremenjeni obliki. Tako vse do konca 80-ih let med slovenskimi izseljenci ne naletimo na nove pobude ali poglede glede nadaljnjega razvoja Slovenije kot države.⁴

Tako je vse do sredine 80-ih let 20. stoletja slovenska politična emigracija združena okrog slovenskih strank iz obdobja pred II. svetovno vojno smatrala, da so vsa dogajanja v domovini – vključno z vsemi spremembami v 60-ih pa tudi v 80-ih letih 20. stoletja – pravzaprav le del nekakšne komunistične zarote zoper

* * *

¹ Matjaž Klemenčič, "Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav v vzhodni srednji Evropi: primer Slovencev (2. del)". *Zgodovinski časopis, leto 50, št. 4 (105)*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1997. str. 573.

² "Slovenci v svetu". *Koledar Svobodna Slovenija, leto 1 (1949)*. Buenos Aires, 1949, str. 173-178.

³ Bogdan Novak, "Geneza slovenske državne ideje med emigracijo". *Slovenci in država – Zbornik prispevkov z znanstvenega posveta na SAZU (od 9. do 11. novembra 1994)*. Ljubljana, 1995, str. 302.

Časopis *Slovenska država* je v začetku maja 1946 pričel izdajati "Akcijski odbor za zedinjeno in suvereno slovensko državo" oziroma skupina slovenskih političnih emigrantov v evropskih državah pod vodstvom dr. Cirila Žebota. Ta skupina je v letih 1946 in 1947 poslala zahodnim zaveznikom več spomenic z zahtevami po ustanovitvi slovenske države, ki naj bi obsegala celotno slovensko etično ozemlje. Na pobudo patra Kazimirja Zakrajška je 25. julija 1950 izšla prva številka *Slovenske države* tudi v Chicagu. Leta 1954 so časopis preselili v Toronto v Kanadi, kjer ga je do leta 1961 urejal dr. Rudolf Čuješ, med letoma 1961 in 1987 Vladimir Mauko, po letu 1987 pa Luka Jamnik.

⁴ Novak, "Geneza slovenske državne ideje ...", 303.

slovenski narod. Le politiki v emigraciji naj bi bili vedeli, kaj je dobro za slovenski narod in kakšna naj bi bila nadaljnja pot slovenskega naroda. Ob tem je potrebno še poudariti, da so si bili ti politiki enotni le v kritiki komunističnega sistema, ne pa tudi v zagovarjanju določene stopnje samostojnosti slovenske države. Tako so se nad idejo samostojne slovenske države navduševali le redki posamezniki ter gibanja okrog časopisa *Slovenska država*, ostali pa so še dopuščali možnost konfederativne povezave slovenske države z ostalimi državnimi tvorbami južnoslovenskih narodov.

Do korenitejših sprememb v odnosu do stare domovine je med slovenskimi priseljenci v Kanadi in drugod po svetu prišlo po smrti Josipa Broza Tita leta 1980, oziroma na prelomu iz 80. v 90. leta ob političnih spremembah v državah vzhodne srednje Evrope in v povezavi s tem tudi v tedanji Jugoslaviji in Sloveniji. Slovenski izseljenci iz Kanade ter drugod po svetu sveta so se (z izjemo Slovencev v ZDA) organizirali v Svetovnem slovenskem kongresu – v organizaciji, ki so jo po zgledu Judov organizirali kot ustanovo civilne družbe z namenom združitve slovenskih organizacij po vsem svetu, ne glede na njihovo politično prepričanje. Po posameznih državah, kjer žive Slovenci kot manjšine, zdomci ali kot izseljenci, so kmalu organizirali posebne konference Kongresa.⁵

Zaradi *“... potrebe po razumevanju kanadskih Slovencev in njihovega položaja kot del kanadskega mozaika narodov, sedanjega položaja kanadskih Slovencev vis-a-vis Slovenije kot centra Slovenstva, in perspektive slovenskega naroda pri uveljavljanju slovenske suverenosti ...”*⁶ je bil 25. maja 1990 ustanovljen tudi Kanadski Slovenski Kongres (v nadaljevanju KSK), ki je nastal iz odbora za pomoč žrtvam poplav v Sloveniji. Ustanovna seja je potekala v prostorih slovenskega starostnega doma Lipa (52 Nelson Drive) v Torontu. Na seji so izvolili 15 članov kongresnega sveta,⁷ ki je nato 2. junija na skupni seji izvolil organe (glavni, nadzorni in svetovalni odbor) in vodstvo KSK: dr. France Habjan (predsednik), prof. dr. Srečko Pregelj (podpredsednik), Stane Kranjc (podpredsednik), Leander V. Skof (tajnik), Jožica Vogel (blagajnik) itd.⁸ KSK, katere glavni namen je bil *“... povezovanje vseh Slovencev dobre volje ter ohranjanje slovenskih izročil, ... pripadnost slovenstvu in demokratičnim načelom ...”*⁹ je pod svojim okriljem kmalu združil večino kanadsko-slovenskih organizacij.

* * *

⁵ Klemenčič, "Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav ...", 574.

⁶ Pristopna izjava Kanadsko Slovenskemu kongresu. Arhiv Kanadsko slovenskega kongresa (v nadaljevanju: Arhiv KSK). Kopije v lasti avtorja.

⁷ Obvestilo in vabilo na ustanovni občni zbor Kanadsko Slovenskega Kongresa, 28. aprila 1990. Arhiv KSK.

⁸ Poročilo z ustanovnega občnega zbora Kanadsko Slovenskega Kongresa, 4. junija 1990. Arhiv KSK.

⁹ Obvestilo in vabilo na ustanovni občni zbor Kanadsko Slovenskega Kongresa, 28. aprila 1990. Arhiv KSK.

V obdobju ustanavljanja KSK je zanimanje za staro domovino med kanadskimi Slovenci močno naraščalo – še zlasti, ko so slovenski izseljenski časopisi objavili dokumente o plebiscitu, ki jih je izdala slovenska vlada v domovini: *Razglas državljanom Republike Slovenije in vsem volilcem v Republiki Sloveniji*,¹⁰ *Zakon o plebiscitu, o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*,¹¹ *Izjava predsedstva RS*¹² in *Sporazum med slovenskimi političnimi strankami glede plebiscita*.¹³ Kljub temu, da obstoječa zakonodaja v Republiki Sloveniji ni predvidevala udeležbe slovenskih izseljencev na plebiscitu, pa sta minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular in Spomenka Hribar, predsednica skupščinske komisije za Svetovni slovenski kongres ter tajnica iniciativnega odbora konference Republike Slovenije za Svetovni slovenski kongres, objavila pismo, v katerem sta pozivala slovenska društva, organizacije in verska središča po svetu k zbiranju podpisov za osamosvojitve Slovenije. V njem sta navedla:

"Spoštovani!

Skupščina Republike Slovenije je na svojem zasedanju 6. 12. 1990 sprejela Zakon o plebiscitu, o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Besedilo zakona vam pošiljamo v prilogi, posebej pa vas pri tem opozarjamo na 5. in 6. člen: plebiscit bo dne 23. 12. 1990, to je v dneh, ko se bo veliko naših ljudi iz tujine vrnilo na božično-novoletne počitnice v domovino, vendar po veljavni zakonodaji žal ne bodo imeli pravice neposredno glasovati na plebiscitu. Vzrok za to omejitev je časovna stiska (plebiscit moramo izpeljati čim prej, dokler so za to razmeroma ugodne okoliščine), tako da ne utegnemo pripraviti novih volilnih imenikov, ki bi upoštevali vse osebe z državljanstvom Republike Slovenije, temveč smo vezani na volilne imenike, pripravljene za letošnje spomladanske volitve – ti imeniki pa so sestavljeni po načelu stalnega prebivališča na območju Republike Slovenije.

Vemo, da številni Slovenci po svetu zelo zavzeto spremljajo dogajanje v domovini in da bi radi neposredneje vplivali nanj. Ker njihovo glasovanje pri plebiscitu iz prej omenjenih razlogov ne bo mogoče, jih želimo opozoriti vsaj na možnost bolj posrednega, političnega vplivanja na plebiscit in njihove izide. Pozivamo vas – kolikor vam to dopuščajo pravni predpisi

* * *

¹⁰ "Razglas državljanom Republike Slovenije vsem volilcem v Republiki Sloveniji". *Svobodna Slovenija*, leto 49 (43), št. 49-50. Buenos Aires, 13. decembra 1990, str. 1.

¹¹ "Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije". *Svobodna Slovenija*, leto 49 (43), št. 49-50. Buenos Aires, 13. decembra 1990, str. 2.

¹² "Izjava predsedstva Republike Slovenije". *Svobodna Slovenija*, leto 49 (43), št. 49-50. Buenos Aires, 13. decembra 1990, str. 2.

¹³ "Sporazum v skupščini RS". *Svobodna Slovenija*, leto 49 (43), št. 51. Buenos Aires, 20. decembra 1990, str. 2.

države, v kateri sedaj živite – k zbiranju podpisov za osamosvojitve Slovenije, in sicer v obliki, kakršno predvideva 2. člen Zakona o plebiscitu: podpise bi zbirali na polah, na katerem bi bil pod plebiscitnim vprašanjem (Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?) obkrožen odgovor DA. Tako 'glasovanje' pri plebiscitu sicer ne bo imelo pravnega učinka, bo pa, če boste podatke o zbranih podpisih pravočasno poslali v domovino, zelo ugodno vplivalo na tukajšnje javno mnenje in ustvarjalo ugodno atmosfero za pozitivno odločanje slovenskih volilcev na plebiscitu oziroma za čim večjo volilno udeležbo ...

Nakazana možnost je mogoče bolj slaba tolažba za tiste posameznike, ki si želijo neposredne in pravno veljavne pravice do sodelovanja na plebiscitu, vendar tudi te možnosti ne bi kazalo zanemariti. Če se boste odločili za organizirano akcijo po opisanem vzorcu, vas vljudno prosimo, da podatke pošljate na Izvršni svet Republike Slovenije – Resor za Slovence po svetu, Gregorčičeva 27, Ljubljana. Učinek bo tem ugodnejši, čim prej bodo podatki prišli k nam in čim prej bomo z njim lahko seznanili slovensko javnost. Zelo dobrodošli so tudi članki o plebiscitu v tamkajšnjih obcih: časopisih in radijskih postajah.

Računamo na vašo solidarnost in vas lepo pozdravljamo".¹⁴

Ko so bili kanadski Slovenci seznanjeni z dokumenti o plebiscitu v Sloveniji, so se tudi sami – podobno kot Slovenci drugod po svetu – lotili zbiranja podpisov z izrazi podpore slovenski neodvisnosti. Tako so 18. decembra 1991 sporočili dr. Janezu Dularju, ministru za Slovence po svetu, da z veseljem sprejemajo odločitev, "... da se 23. decembra t. l. izvede glasovanje vseh Slovencev in Slovenk ..." in da:

"... vam slovenska skupnost v Kanadi pošilja MORALNO PODPORO s podpisi, ki smo jih zbrali z željo, da bi se z isto vnemo ljudje v domovini izjavili za SUVERENO SLOVENIJO.

V nekaj dneh nam je uspelo nabrati 1200 (do 19. dec. 1990) pozitivnih glasov. Vsi vprašani so podpisali z navdušenjem ..."¹⁵

* * *

¹⁴ "Slovenci po svetu: zbirajte podpise za osamosvojitvev!" *Svobodna Slovenija*, leto 49 (43), št. 49-50. Buenos Aires, 13. decembra 1990, str. 1.

¹⁵ Pismo predstavnikov slovenskih društev in organizacij v Kanadi članu IS RS za Slovence po svetu in narodnosti v Sloveniji dr. Janezu Dularju, 18. dec. 1990. *Ameriška domovina*, leto 93, št. 1. Cleveland (3. januarja 1991), str. 5.

Za to dejanje se jim je 7. januarja 1991 dr. Janez Dular v pismu, ki ga je poslal vsem slovenskim izseljenskim skupnostim po svetu, posebej zahvalil. V njem je med drugim zapisal:

"V času priprav na plebiscit o osamosvojitvi države Slovenije sta v imenu izvršnega sveta Republike Slovenije in v imenu iniciativnega odbora konference Republike Slovenije za Svetovni slovenski kongres dala pobudo za zbiranje podpisov v podporo plebiscitni odločitvi. Odziv Slovencev po svetu je bil izredno velik in je nadse ugodno vplival na politično ozračje v plebiscitnih dneh: okrepil se je občutek, da gre res za zgodovinsko odločitev vsega slovenskega naroda.

V dneh od 10. do 23. decembra 1990 je prispelo na naslov slovenskega izvršnega sveta čez 6.000 podpisov (zaradi težav s pošto jih je še nekaj sto prišlo tudi pozneje). Zganili so se Slovenci in Slovenke od ZDA do Avstralije, od Švedske do Madagaskarja ter nam pošiljali posamično podpisane 'glasovnice' ali pa cele pole po več deset, s po več sto ali celo s po več tisoč podpisi ... S tem smo seznanili slovensko javnost, gradivo pa je bilo na dan plebiscita izročeno predsedniku slovenskega parlamenta dr. Francetu Bučarju. Ta je 26. decembra 1990 sporočil uradni izid plebiscita ... ter oznanil: 'Slovesno razglašam pred tem visokim zborom, slovensko in jugoslovansko ter uso svetovno javnostjo, da se je slovenski narod na temelju trajne in neodtujljive pravice do samoodločbe odločil, da Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država'.

V dneh, ko se že lotevamo neposrednega uresničevanja te plebiscitne odločitve, se želimo tudi zahvaliti vsem, ki ste s svojim podpisom pripomogli k prepričljivosti tega dejanja, posebno pa tistim, ki ste pomagali podpisno akcijo izpeljati: predsednikom društev, vodjem dušnopastirskih središč ter številnim iniciativnim posameznikom, ki ste z veliko požrtilnostjo in iznajdljivostjo v tako kratkem času dosegli, da se je podpisovanja udeležilo toliko ljudi.

Vaša zavzetost nas zavezuje, da bomo z vsemi močmi izpolnjevali naloge, ki izhajajo iz odločitve za samostojno in neodvisno državo Slovenijo, našo in vašo domovino."¹⁶

Kljub velikemu zanimanju slovenskih izseljencev v Kanadi za dogajanja v domovini, pa jih je vojna v Sloveniji presenetila, saj niso imeli nobenega sredstva

* * *

¹⁶ "Zahvala za sodelovanje pri podpisni akciji ob slovenskem plebiscitu". *Svobodna Slovenija*, leto 50 (44), št. 2. Buenos Aires, 10. januarja 1991, str. 1.

za obveščanje kanadske javnosti o dogodkih v Sloveniji. Poleg tega je bila večina članov Vseslovenskega odbora, ki je v južnem Ontariu skrbel za meddruštveno koordinacijo, takrat v Sloveniji. Tako je večji del organizacijskega bremena padlo na Jožeta Slobodnika, predsednika Slovenske gospodarske zbornice, ki je poskrbel, da so se Slovenci v južnem Ontariu kar najhitreje organizirali. Pomembno vlogo pri obveščanju vse kanadske javnosti in organiziranju Slovencev iz Kanade za pomoč domovini so odigrali tudi slovenski duhovniki iz Toronta in Hamiltona.¹⁷ Tako je torontski nadškof Alojzij Ambrožič, ki je slovenskega porekla le tri dni po začetku agresije jugoslovanske vojske na Slovenijo (28. junija 1991) pisal predsedniku kanadske vlade, Brianu Mulronejju. Zahteval je, naj vlada zastavi ves svoj vpliv, in od oblasti v Beogradu zahteva ustavitev spopadov ter začetek pogajanj s Slovenijo in Hrvaško o njuni neodvisnosti.¹⁸

Duhovniki slovenske fare Torontu so dali na razpolago svoje prostore na Manning Streetu. Tam je od 2. junija dalje deloval Slovenski informacijski center, ki je bil ustanovljen kot pododbor Vseslovenskega odbora. Slovenski podjetniki so pisarno opremili s telefonom, telefaksom in računalnikom, za tekoče vsakodnevno delovanje pa je skrbel ekipa prostovoljcev. Vodstvo informacijskega centra je prevzel Leander V. Skof, za obveščanje kanadskih medijev pa je bila zadolžena Dorothy Lenarčič.¹⁹ Seznam darovalcev objavljamo v nadaljevanju.

Z ozirom na veliko materialno škodo, ki jo je Slovenija utrpela v prvih julijskih dneh, so tudi kanadski Slovenci uvideli, da samo moralna podpora domovini ne zadostuje. Tako so že 2. julija v okviru Vseslovenskega odbora ustanovili poseben odbor za zbiranje finančne pomoči domovini – Odbor za slovenski sklad (Slovenian Relief Fund). Vodstvo odbora je prevzel podjetnik Viktor Zenkovič, pomagala pa mu je vrsta rojakov ter slovenska društva in organizacije iz vse Kanade. Tako so zbrali za okrog 330.000 kanadskih dolarjev pomoči, kar dokazuje, da so bili tudi kanadski Slovenci pripravljeni marsikaj žrtvovati za svobodno in neodvisno Slovenijo.²⁰

Kljub vsem težavam v zvezi z obveščanjem kanadske javnosti o dogodkih v Sloveniji, pa so se člani KSK skupaj z ostalimi slovenskimi izseljenci že nekaj dni po agresiji na Slovenijo lotili številnih aktivnosti v podporo slovenski neodvisnosti. Tako so že 28. junija 1991 skupaj s pripadniki hrvaške ter makedonske

* * *

¹⁷ "Kanadski Slovenci pomagajo domovini". *Nedeljski dnevnik, Slov.* 223. Ljubljana, 8. avgusta 1991, str. 7.

¹⁸ Pismo torontskega nadškofa Alojzija Ambrožiča kanadskemu premieru Brianu Mulronejju, 28. junija 1991. Pismo je bilo objavljeno tudi v: *Ameriška domovina, leto 93, št. 27*. Cleveland, 1. julija 1991, str. 5.

¹⁹ "Kanadski Slovenci pomagajo domovini ...", 7.

²⁰ John K. Gailbraith, "Canadian Slovenians report activities". *Ameriška domovina, leto 93, št. 29*. Cleveland, 18. julija 1991, str. 4.; "Pomoč žrtev vojne v Sloveniji". *Ameriška domovina, leto 93, št. 40 – priloga: Kanadska domovina*. Cleveland, 3. oktobra 1991, str. 11; "Pomoč žrtev vojne v Sloveniji". *Ameriška domovina, leto 93, št. 41 – priloga: Kanadska domovina*. Cleveland, 10. oktobra 1991, str. 11.

izseljenske skupnosti organizirali zborovanje v Torontu pred parlamentom province Ontario, na katerem se je zbralo okrog 3.000 ljudi.²¹ Na zborovanju je spregovoril tudi predstavnik Kanadsko-slovenskega sveta, dr. Peter Klopčič, ki je zbranim v angleškem jeziku (da bi ga razumeli tudi ostali prebivalci Toronta) dejal:

"Dragi prijatelji!

Lepo vas pozdravljam in se vam zahvaljujem za vaše zanimanje za Slovenijo.

Danes je dan različnih občutkov. Po eni strani imamo zadostne razloge, da smo srečni, po drugi strani pa smo žalostni.

Veseli nas, da si je Slovenija izbrala svobodno demokratično vlado aprila 1990 ... Srečni smo, da je Slovenija, pred tednom dni, svojo samostojnost tudi uresničila. Ponosni smo na slovensko vojsko. Če upoštevamo, da je imela Slovenija zelo malo časa, da je organizirala svojo teritorialno obrambo, lahko šele zdaj pravilno ocenimo kako odlično so se izkazali.

Znano nam je, kako se je Zahod izrazil glede Jugoslavije, njena totalitarna vlada pa si je, še po teh izjavah, vzela pravico, in s svojo vojsko brezobzirno napadla Slovenijo.

Ko se je pričel napad na Slovenijo, je mlado slovensko dekle v Ljubljani izjavilo tujemu časnikarju: 'Te žrtve je povzročil Zahod s tem, da je podprl beograjsko vlado, katera ni bila demokratično izvoljena in je še vedno komunistična.'

Na žalost je šele po teh tragičnih dogodkih Zahod začel spreminjati svoje mnenje.

Zdaj pa se obračam na srbski narod:

Poznamo vašo zgodovino, vemo koliko je Srbija pretrpela skozi 600 let pod turškimi napadi in okupacijo. Želel bi vas opozoriti, da zdaj vaša vojska postopa s Slovenci in Hrvati tako kot so nekoč Turki z vami. Vaša zgodovina nas utrjuje v prepričanju, da nimate namena uničevati bratskih narodov, ki iščejo le svojo svobodo. Vi se niste vdali pred nasiljem, ne pričakujte od nas, da bi ljubili svobodo manj kot vi.

Zatrjujem vam, da Slovenci ne bomo odstopili od svojih pravic. Če želite z nami bratskega sožitja, ne boste tega dosegli s tem, da pošiljate na nas

* * *

²¹ "Manifestacija v Kanadi". *Svobodna Slovenija*, leto 44, št. 31. Buenos Aires, 15. avgusta 1991, str. 2.; "Množične demonstracije zdomskih Slovencev". *Slovenska država*, leto 42, št. 6-7. Toronto, junij-julij 1991, str. 4.; Anica Resnik, "Zdrava bodi, moja lepa domovina". *Ameriška domovina*, leto 93, št. 33. Cleveland, 15. avgusta 1991, str. 7 in 11.

tanke in da bombardirate našo zemljo. To, kar se dogaja ni bratstvo, to je sovražstvo in pekel.

Če hočete ravnati človekoljubno in modro, prenehajte z napadi na Slovenijo in Hrvaško, ter pokličite vojsko nazaj domov, istočasno pa priznajte odločitve tako slovenske kakor hrvaške demokratično izvoljene vlade.”²²

Podobna zborovanja Slovencev v podporo demokraciji in neodvisnosti Slovenije so v nedeljo, 30. junija potekala tudi v ontarijskih mestih London in Hamilton. V ponedeljek, 1. julija je zvečer v cerkvi Brezmadežne v Torontu potekala posebna maša za domovino, ki jo je daroval torontski nadškof, dr. Alojzij Ambrožič, na kateri se je zbralo okrog dva tisoč slovenskih in hrvaških izseljencev. V svojem nagovoru je nadškof poudaril, da bi moral svet podpreti neodvisni državi Slovenijo ter Hrvaško in izjavil, da:

“... kadar se taki narodi odločajo, da bodo v svoji hiši sam svoj gospodar in pokažejo sposobnosti politične suverenosti, bi morale biti njihove odločitve sprejete in spoštovane ...”²³

Po maši je bil razglašen novoustanovljeni sklad za pomoč Sloveniji. Člani KSK in Slovensko-kanadskega sveta so pobirali podpise k peticiji kanadski vladi za priznanje republike Slovenije. Maše za domovino so se od tega dne vršile v cerkvi Brezmadežne vsak večer.²⁴

Podobno izjavo v podporo neodvisni Sloveniji, kot jo je izrekel med mašo za domovino 1. julija, je nadškof Ambrožič dal v naslednjih dneh tudi časopisu *Toronto Star*. V tej izjavi je med drugim povedal, da:

“... Slovenci ne škodujejo nikomur, če hočejo biti ne samo avtonomni, pač pa tudi samostojni. Menim, da je omejitev osebne svobode zaradi bojazni, da bi prišlo do etničnih izbruhov, kontraproduktivna. Etnična homogenost Slovenije je poroštvo, da v samostojni Sloveniji ne bo spopadov med manjšino in večino ...”²⁵

* * *

²² “Manifestacija v Kanadi”. *Svobodna Slovenija*, leto 50 (44), št. 31. Buenos Aires, 15. avgusta 1991, str. 2.

²³ “Kanadski Slovenci pomagajo domovini ...”, 7.

²⁴ Resnik, “Zdrava bodi, moja lepa domovina ...”, 7.

²⁵ “Kanadski Slovenci pomagajo domovini ...”, 7.

Dne 6. julija se je v središču Torontu ponovno zbralo okrog 1000 Slovencev. Po poročilih slovenskega izseljenskega časopisja, so se Slovenci "... pred torontskim parlamentom ... s plakati, narodnimi nošami in novimi zastavami ... vljudno predstavili kanadski javnosti. Časopisi in TV (kanadski - op. M. K.) so začeli redno poročati o novi Sloveniji ..."26 Podobno zborovanje je mesec dni po razglasitvi slovenske samostojnosti (24. julija) organizirala tudi Slovenska mladina (Slovenian Youth Council). Na tem mirovnem shodu so z govori, petjem in z molitvami počastili spomin na žrtve jugoslovanske agresije na Slovenijo. Mirovni shod je močno odmeval tako med slovenskimi izseljenci v Kanadi kakor tudi med ostalo kanadsko javnostjo. Tako je *Ameriška domovina* v svojem poročilu zapisala, da so:

"... V poletni večer, med moderne mestne stavbe velikega Toronta ... hiteli glasovati tisoč Slovencev in oznanjali svetu stisko Slovenije. Petje Marijinih pesmi in pesem 'K tebi želim, moj Bog', priložnostne besede č. g. Franca Slobodnika, nagovori mladih (gdč. Zupančič, Mili Kus, Tomaž Podobnik, dr. Tone Dimnik), recitator dr. Tone Kačnik (Prešernova Vrba), pevec Blaž Potočnik (odlomek iz Traviate) so spel predstavili kanadski javnosti značaj vernega kulturnega naroda. Še en prizor iz tega večera nam bo ostal globoko v spominu ... Video o vojni v Sloveniji ..."27

Slovenski izseljenci iz Toronta ter bližnje in daljne okolice so se ponovno zbrali 28. julija, ko se je na 32. Slovenskem dnevu v slovenskem letovišču v Boltonu zbralo več kot dva tisoč ljudi. Praznovanje je bilo posvečeno razglasitvi slovenske državne samostojnosti, o čemer je pri jutranji maši spregovoril tudi župnik cerkve Brezmadežne, Ivan Plazar. Poudaril je predvsem, da so "... zadnji dogodki v Sloveniji ... združili ljudi različnih prepričanj in nazorov ..." Popoldanski program, ki ga je v sodelovanju s Slovensko-kanadskim svetom pripravil KSK, je povezovala Marta Jamnik. V kulturnem programu so nastopali mladi iz folkdornih skupin "Nagelj" (Toronto, Ciril Soršak) in "Soča" (Hamilton, Tone Horvar), zbor Slovenski fantje (Lojze Oražem) ter otroci STZ (Franc Grmek).28

Po pozdravih federalne vlade, ki jih je prenesel poslanec Jesse Flis (iz okraja Toronto-Parkdale), so sledili pozdravni nagovori dr. Petera Klopčiča (Slovensko-kanadski svet), dr. Franca Habjana (KSK) ter Tomaža Podobnika (Slovenska mladina). Sledil je še govor ministra za Slovence po svetu, dr. Janeza Dularja, ki se je

* * *

26 Resnik, "Zdrava bodi, moja lepa domovina ...", 7.

27 Resnik, "Zdrava bodi, moja lepa domovina ...", 7 in 11.

28 Prav tam, 7 in 11.

v imenu slovenske vlade zahvalil za vso pomoč domovini. Tako se je zahvalil Slovenskemu informacijskemu centru za poročanje slovenski in kanadski javnosti o dogodkih v Sloveniji ter Slovincem iz Toronta, Hamiltona in drugih krajev Ontaria za denarno pomoč, ki jo je prejela slovenska vlada.²⁹ Na koncu je dr. Dular prebral še pismo, ki so ga vsem udeležencem srečanja v Boltonu namenili in člani vodstva Republike Slovenije (Milan Kučan, dr. France Bučar, Lojze Peterle in dr. Dimitrij Rupel). V pismu so poleg zahval za pomoč Republiki Sloveniji izrazili tudi zadovoljstvo:

*"... da ste se tudi Slovenci v Kanadi, kljub svojim različnim politično nazorskim, generacijskim in drugim interesom povezali in uskladili pri organiziranju ... pomoči Sloveniji. Upamo, da bo pozitivna izkušnja te povezanosti učinkovala na nadaljnje ravnanje vseh udeležencev še dolgo po tem, ko bosta neposredna nevarnost in stiska minili. Želimo, da bi v tem duhu izzvenelo tudi letošnje slovensko srečanje pri Boltonu ... in vas priskrbeno pozdravljamo ..."*³⁰

Slovenski dan v Boltonu je pomenil tudi nekakšen pregled dejavnosti v obdobju agresije na Slovenijo in to tako s strani slovenskih izseljencev v Kanadi kakor tudi s strani Slovincem v domovini. Čeprav je bila agresija na Slovenijo zastavljena, pa končni cilj – mednarodno priznanje Slovenije kot neodvisne države – še ni bil dosežen. Zato so Slovenci svoje nadaljnje aktivnosti podredili temu cilju.

Številni kanadski Slovenci ter njihove organizacije so v pismih pozivali ministrskega predsednika Briana Mulroneya ter ministrico za zunanje zadeve Barbaro McDougall, naj Kanada uradno prizna neodvisnost Republike Slovenije. Kanadska vlada je tako prejela na stotine pisem z zahtevo po priznanju Slovenije, ki so jih podpisali tako duhovniki, politiki ali gospodarstveniki, kakor tudi navadni ljudje. Pri tem velja še omeniti, da so se za rešitev slovenske krize zavzeli tudi nekateri kanadski vladni poslanci.³¹

Konec novembra 1991 sta v prizadevanjih za priznanje slovenske neodvisnosti Kanado (oziroma Ottawa) obiskala zunanji minister Republike Slovenije, dr. Dimitrij Rupel in vodja kabineta slovenske vlade Andrej Logar. Na tem obisku, ki

* * *

²⁹ "Janez Dular speaks in Toronto". *Ameriška domovina*, leto 93, št. 32. Cleveland, 8. avgusta 1991, str. 2.; "Dr. Janez Dular na Slovenskem dnevu v Kanadi 28. julija". *Ameriška domovina*, leto 93, št. 32. Cleveland, 8. avgusta 1991, str. 5.

³⁰ Pismo predstavnikov slovenske vlade, namenjeno udeležencem Slovenskega dneva. Pismo, ki so ga podpisali Milan Kučan (predsednik predsedstva RS), dr. France Bučar (predsednik skupščine RS), Lojze Peterle (predsednik Izvršnega sveta RS) in dr. Dimitrij Rupel (minister RS za zunanje zadeve) je bilo 8. avgusta 1991 objavljeno na strani 5 v clevelandskem časopisu *Ameriška domovina*, leto 93, št. 32.

³¹ "Kanadski Slovenci pomagajo domovini". *Nedeljski dnevnik*, števil. 223. Ljubljana, 8. avgusta 1991, str. 7.

so ga organizirali predstavniki slovenske izseljenske skupnosti, sta se najprej sestala s predstavniki političnega, gospodarskega in duhovnega življenja slovenske skupnosti v Kanadi, nato pa obiskala zunanje ministrstvo Kanade. Čeprav je šlo v razgovorih z ministrico McDougallovo le za izmenjavo mnenj glede jugoslovanske krize, ne pa tudi sprejetja kakršnih koli obvezujočih listin glede priznanja Slovenije, je obisk dosegel svoj namen (zlasti v diplomatskem smislu, saj je bil vzpostavljen neposreden stik med zunanjima ministrstvom Kanade in Slovenije). Dr. Rupel se je sestal še s predstavniki parlamentarne opozicije ter člani Odbora za zunanje zadeve in mednarodno trgovino, bil pa je tudi gost kanadskega parlamenta. Obisk dr. Dimitrija Rupla in Andreja Logarja v Ottawi so spremljali številni mediji (TV postaje CBS ter MultiMedia International), časopis *Globe and Mail* in seveda mediji slovenske izseljenske skupnosti).³² Ob vrnitvi v domovino se je dr. Rupel s posebnim pismom zahvalil vsem slovenskim rojakom, ki so pomagali pri izvedbi obiska, in še enkrat poudaril "... pomen zvez ... rojakov po svetu s političnimi in vladnimi predstavniki držav in njihove pomoči pri navezovanju naših stikov z njimi ... kar se je pokazalo tudi ob mojem obisku v Kanadi ..."³³

Ker se je bližal čas božičnih in novoletnih praznikov, se je Slovencem v Kanadi (in Združenih državah Amerike) s pismom zahvalil tudi minister za Slovence po svetu in narodnosti, dr. Janez Dular. V pismu je med drugim zapisal:

"... Ko vam sporočam praznična voščila ... vam hkrati v imenu vlade Republike Slovenije in v svojem osebnem imenu izrekam zahvalo in priznanje za vašo izredno veliko in učinkovito politično, moralno in materialno podporo, ki ste jo v tem usodnem letu izkazovali svoji stari domovini in brez katere v teh dneh gotovo še ne bi bili tako blizu mednarodnemu priznanju, kakor smo.

*Ko bomo ... obhajali božične praznike in pričakovali prihod leta 1992, si priključimo v zavest spoznanje, da slovenski narod ... zmore zgodovinska dejanja, če se njegovih pripadniki enotno lotijo uresničevanja skupnih načrtov. Takih načrtov in take enotnosti, ki pa ne pomeni popolne miselne uniformiranosti, želim vam in sebi tudi v prihodnje, posebno v zvezi z gospodarskim dvigom naše mlade države in njeno odprtostjo za povezovanje s Slovenci po vsem svetu ..."*³⁴

* * *

³² Dr. Zlatko A. Verbič, "Uradni obisk dr. Dimitrija Rupla v Ottawa, Kanada 27. novembra". *Ameriška domovina*, leto 93, št. 50. Cleveland, 12. decembra 1991, str. 5

³³ Pismo zunanjega ministra Republike Slovenije dr. Dimitrija Rupla dr. Zlatku A. Verbiču. Ljubljana, 5. decembra 1991. Pismo je v članku z naslovom "Dr. Rupel se zahvalil kanadskimi rojakom" 12. decembra 1991 objavil časopis *Ameriška domovina* (leto 93, št. 50) na peti strani.

³⁴ "Voščilo in zahvala Slovencem v ZDA in Kanadi". *Ameriška domovina*, leto 93, št. 51. Cleveland, 19. decembra 1991, str. 3.

Omenjene zahvale s strani vladnih predstavnikov iz domovine so kanadskim Slovencem potrjevale pravilnost njihovih prizadevanj v borbi za priznanje slovenske neodvisnosti s strani kanadske vlade. Med mnogimi, ki so s takimi zahtevami obračali na kanadsko vlado, moramo omeniti predvsem podpredsednika KSK Staneta Kranjca, tajnika KSK Leanderja V. Skofa ter Williama S. in Stephena S. Pavliča iz Slovenskega informacijskega centra. Ti so v svojih pismih kanadsko zunanjo ministrico Barbaro McDougall, kanadskega ministrskega predsednika Briana Mulroneya ter druge kanadske politike seznanjali s položajem v Sloveniji ter od njih zahtevali priznanje slovenske neodvisnosti s strani Kanade.³⁵ Korespondenca med njimi je potekala od junija 1991 do 15. januarja leta 1992, torej do kanadskega priznanja Slovenije kot neodvisne države. To korespondenco objavljamo v nadaljevanju.

Ko danes prebiramo ta pisma, lahko ugotovimo, da so jih visoki kanadski uradniki vključno z ministrico Dougallovo jemali zelo resno, morda celo resneje od svojih ameriških kolegov, saj so njihovi odgovori kazali veliko zanimanje za dogajanja v Sloveniji.³⁶ To je nenazadnje razvidno tudi iz dejstva, da je Kanada priznala Slovenijo skupaj z državami Evropske Unije že 15. januarja 1992.

S tem je bilo zaključeno tudi eno najpomembnejših zgodovinskih obdobj slovenske izseljenske skupnosti v Kanadi, v katerem so njeni člani po dolgih desetletjih ponovno pokazali visoko stopnjo enotnosti. Številni Slovenci so vsak na svoj način in vsak po svojih zmožnostih v propagandnem boju pripomogli k priznanju Slovenije s strani kanadske vlade. Mnogi so sodelovali v demonstracijah, ki jih je slovenska izseljenska skupnost organizirala ob pomoči nekaterih drugih jugoslovanskih izseljenskih skupnosti (hrvaške, makedonske) ali sama, mnogi pa so sodelovali v telefonskih klicih ali pri množičnem podpisovanju in pošiljanju peticij z zahtevami po neodvisnosti Slovenije.

Kljub temu, da priznanje Slovenije s strani Kanade (pa tudi vseh ostalih držav) primarno ni bilo rezultat pritiskov tamkajšnje slovenske izseljenske skupnosti, pa moramo vseeno priznati in priznavati dosežke te skupnosti, ki so vplivali na politiko Kanade do njihove stare domovine.

* * *

³⁵ Pismo Leanderja V. Skofa Barbari McDougall, 3. julija 1991.; Pismo Stana Kranjca Brianu Mulroneyu z dne, 3. septembra 1991.; Pismo Leanderja V. Skofa Barbari McDougall, 3. septembra 1991.; Pismo Leanderja V. Skofa Brianu Mulroneyu, 21. septembra 1991.; Pismo Leanderja V. Skofa Barbari McDougall, 27. septembra 1991.; Pismo Leanderja V. Skofa Barbari McDougall, 4. oktobra 1991.; Pismo Leanderja V. Skofa Barbari McDougall, 19. oktobra 1991.; Pismo Stana Kranjca Barbari McDougall z dne, 18. novembra 1991.; Pismo Williama S. Pavliča Barbari McDougall z dne, 4. decembra 1991.; Pismo Stana Kranjca Barbari McDougall z dne, 9. decembra 1991.; Pismo Williama S. Pavliča in Stephena S. Pavliča Yvesu, ambasadorju stalne kanadske misije pri Združenih narodih, Yvesu Fortieru z dne, 14. decembra 1991. Vsa pisma so iz Arhiva KSK.

³⁶ Pismo Barbare McDougall Leanderju V. Skofu z dne, 20. avgusta 1991.; "McDougall underlines support for CSCF position on Yugoslavia". Komunikacije Barbare McDougall, 3. julija 1991.; Pismo Barbare McDougall Stanu Kranjcu, 17. februarja 1992.;

Na koncu je potrebno še poudariti, da je v tem prispevku predstavljen le delček prizadevanj slovenskih izseljencev iz Kanade po priznanju slovenske neodvisnosti, in da bo za popolnejšo sliko tega delovanja potrebno še veliko raziskovalnega dela. Še zlasti bo potrebno poiskati še tudi gradivo izven Toronta in njegove okolice.

Matjaž Klemenčič:

THE ACTIVITIES OF THE SLOVENE EMIGRANTS
IN CANADA FOR THE INDEPENDENT SLOVENIA

In Canada the idea of an independent Slovenia began to spread more quickly after June, 1948, when a large number of "Stražarji" (Guards), and members of "Slovenska dijaška zveza" (The Association of Slovene Secondary School Students), came to this country. The key personalities were Dr. Janko Pajk and Dr. Rudolf Čuješ. The Slovene National Union was organized in Canada, as well, and it published the *Slovenska država* (The Slovene State) newspaper in Toronto from 1954 on. After 1954 the political activities of the members of the Slovene political emigration began to slowly die out in the USA as well as in Argentina and Canada or else they continued their work in a different way. Among the Slovene emigrants there were no new initiatives or views concerning further development of Slovenia as a state up to the end of the 1980s.³⁷

Not before the death of Josip Broz Tito in 1980, and particularly not before the great political changes in the countries of the east-central Europe and the former Soviet Union at the turn of the 1980s did more radical changes in the political activities among the Slovene emigrants take place. The Slovene emigrants from all over the world (except from the USA), especially those from Canada, Australia and western European countries were organized into the World Slovene Congress in 1991, an organization modelled on the Jewish World Congress as the institution of civil society with the aim of uniting the Slovene organizations throughout the world irrespective of their political beliefs. In individual European countries where the Slovenes live as autochthonous minorities (Austria, Hungary and Italy) or as guest workers special conferences of this Congress were organized. The World Slovene Congress had its central committee that was led by Bojan Brezigar from Trieste during the war for Slovenia in 1991. The neutral political ideological orientation of the Congress was particularly important at that time. One of the most important actions in that period was the campaign for the recognition of the independence of Slovenia that was organized by the Congress, or more precisely by its conferences, in all the countries, where Slovenes lived except in the USA, in the period between June 26 and October 8, 1991, and January 15, 1992.

* * *

³⁷ Bogdan Novak, "Geneza slovenske državne ideje med emigracijo". *Slovensci in država - Zbornik prispevkov z znanstvenega posveta na SAZU (od 9. do 11. novembra 1994)*. Ljubljana, 1995, str. 302.

The Conference of the Slovene Congress for Canada grew out of the committee to help the victims of floods in Slovenia. The majority of the Canadian-Slovene organizations took part in it. Within the framework of this conference the Slovenes alone, or together with the Croatian emigrants, organized several meetings in support of Slovene independence in the summer and autumn of 1991. In June, 1991 a meeting was organized in Toronto in front of the Ontario Provincial Parliament that was attended by about 3,000 people. A month after the declaration of Slovene independence on July 24, 1991, the Slovenes gathered in the center of Toronto again, in front of the City Hall where the Slovene youth organized a peaceful meeting. Here the memory of the victims of Yugoslav aggression on Slovenia was honored by speeches, singing and prayers.

In July a special mass for the homeland was celebrated in Toronto by Dr. Alojzij Ambrožič, the Archbishop of Toronto, who is of Slovene descent. It was attended by about 2,000 Slovenes and Croats. In his speech the Archbishop pointed out that the world should support the independent countries of Slovenia and Croatia and said "... *that when such nations decide that they will be the masters in their own house and show the capabilities of political sovereignty, their decisions should be accepted and honored ...*"³⁸

A similar statement in support of independent Slovenia was made by Archbishop Ambrožič in the newspaper *Toronto Star*, where he said, among other things:

"... The Slovenes do no harm to anybody if they want to be not only autonomous but also independent. I believe that the limitation of personal freedom due to the fear that there could be ethnic outbreaks is counter-productive. Ethnic homogeneity of Slovenia is a guarantee that there will be no clashes between the minority and majority in independent Slovenia ..."

Slovene priests headed by the Archbishop of Toronto also sent a written protest to the Canadian government and called upon Prime Minister Brian Mulroney and the Secretary of State for External Affairs Barbara McDougall to officially recognize the sovereign Republic of Slovenia. Thousands of Slovene emigrants also sent similar letters of protest to the Canadian government. Some governmental representatives stood up for the solution of the Slovene crisis as well.³⁹

* * *

³⁸ "Manifestacija v Kanadi". *Svobodna Slovenija*, 44 (31), (Buenos Aires, August 15, 1991), p. 2.; "Množične demonstracije zdomskih Slovencev". *Slovenska država*, 42 (6-7), (Toronto, June-July 1991), p. 4.

³⁹ "Kanadski Slovenci pomagajo domovini". *Nedeljski dnevnik*, no. 223. (Ljubljana, August 8, 1991), p. 7.

The war in Slovenia caught the Slovenes in Canada unprepared for these events, since they had no means of communication at their disposal with the help of which they could inform the Canadian public about true events in Slovenia. Besides that the majority of members of the Pan-Slovene committee that took care of the coordination among the societies in south Ontario were in Slovenia at that time. Thus, the major part of the organizational burden fell on Jože Slobodnik, the president of the Canadian-Slovene Chamber of Commerce, who made it possible for the Slovenes in southern Ontario to organize as quickly as possible. Slovene priests from Toronto and Hamilton who were the initiators of the establishment of the "Fund for the help to Slovenia" and various other activities, played an important role in informing and organizing the Canadian Slovenes to help their homeland. The Church offered its own rooms at the church on Manning Avenue, where the Slovene information center, which was organized as the subcommittee of the Pan-Slovene committee, operated since June 2. The Slovene entrepreneurs furnished the office with a telephone, telefax, and computer, and a group of volunteers took care of the current everyday activities. Leander V. Skof took over the leadership of the information center, whereas Dorothy Lenarčič was in charge of informing the Canadian mass media.⁴⁰

With regard to the great material damage inflicted on Slovenia in the first days of July, the Canadian Slovenes realized that only material support for the homeland was not sufficient. Thus, as early as July 2 they established a special committee within the Pan-Slovene committee that was in charge of raising financial support for the homeland. The entrepreneur Viktor Zenkovič took over the leadership of this committee, and a number of fellow countrymen and various Slovene societies and organizations from the whole of Canada helped him. Until the end of July about \$ 300,000 were raised. Such a great reaction to help the homeland is proof that the Slovene emigrants who lived in Canada were ready to make many sacrifices for a free and independent Slovenia.⁴¹

In connection with the demands of Slovenes that Canada should recognize the independence of Slovenia, Stane Kranjc, the president of the Canadian conference of the World Slovene Congress, should also be mentioned. He wrote a lot of letters to Barbara McDougall, the Canadian Secretary of State for External Affairs, and Brian Mulroney, the Canadian Prime Minister, in which he acquainted them with the situation in Slovenia and demanded that Canada recognize the independence of Slovenia. The correspondence between them lasted from June, 1991, to January 15, 1992, i.e. to the Canadian recognition of Slovenia as an inde-

* * *

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

pendent state. When reading these letters, it can be established that high Canadian officials, including minister McDougall, took them seriously, possibly even more seriously than their American colleagues, since their answers showed a great interest in the events in Slovenia. Not least, this is also evident from the fact that Canada recognized Slovenia together with the countries of the European Union as early as January 15, 1992.⁴²

Therefore, it should be clear that Slovene emigrants demonstrated a strong interest in events in their old homeland during World War I as well as in the 1990's. When different crises (political, economic, war) broke out in their old homelands, the Slovenes, as other European nations, proved that these were the moments of the renaissance of their national consciousness and that these events moved them,⁴³ which was also shown in the Slovene emigrant community throughout the world when the decisive historical moments took place in Slovenia.

Interestingly enough, Slovene emigrants throughout the world reacted to the events in Slovenia between 1990 and 1992; this even holds true of the countries where they lived in relatively small numbers, such as the Republic of South Africa or New Zealand. The reactions of the Slovene emigrants in the countries where there were relatively many groups which had been politically highly differentiated in relation to their old homeland up to the mid-1980s, showed a high level of unity in the propaganda campaigns for the recognition of Slovene independence on the part of their new homelands (the USA, Canada, Australia, etc.). Particularly in the overseas countries mentioned before, a large number of Slovenes were involved either in demonstrations organized by the Slovene emigrant community together with the Croatian one, or in phone calls or the mass signing and sending off of petitions with the demands for an independent Slovenia. This all confirms the statement of the American historian John Higham "... that whenever the old homelands are in crisis, the cohesiveness and unity in the immigrant com-

* * *

⁴² Stan Kranyc to Brian Mulroney, September 3, 1991.; Stan Kranyc to Barbara McDougall, November 18, 1991.; Stan Kranyc to Barbara McDougall, December 9, 1991.; Barbara Mc Dougall to Stan Kranyc, May 20, 1992.; Leander V. Skof to Barbara Mc Dougall, July 3, 1991.; "Mc Dougall Underlines Support for CSCE Position on Yugoslavia", Press Release Secretary of State for External affairs No. 155; Barbara McDougall to Leander V. Skof, August 20, 1991.; Leander V. Skof to Barbara McDougall, October 19, 1991.; Leander V. Skof to Barbara McDougall, October 4, 1991.; Leander V. Skof to Barbara McDougall, September 27, 1991.; Leander v Skof to Barbara McDougall, September 3, 1991.; Leander V. Skof to Brian Mulroney, September 21, 1991.; Leander V. Skof to Brian Mulroney, July 3, 1991.; William S. Pavlich to Barbara McDougall, December 4, 1991.; Stephen S. Pavlich and William S. Pavlich to Yves Fortier, Amb. Permanent Mission of Canada to the UN in New York City, December 14, 1991. Archive of the Canadian Slovenian Congress, Published in the next part of this essay.

⁴³ Erich J. Hobsbawm, *Nationen und Nationalismus - Mythos und Realität seit 1780*. (München: DTV, 1996), p. 182.

munities reaches the highest level."⁴⁴ This fact, however, will help these communities to survive slightly longer in America's melting-pot. Analogously, this fact holds true of other countries of immigration.

Finally, it should be emphasized that this contribution presents only a small part of the efforts of the Slovene diaspora on the North American continent. Much more research is needed to complete the picture of these activities.

* * *

⁴⁴ John Higham, Introduction: "The Forms of Ethnic Leadership". *Ethnic Leadership in America*. (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1978), p. 4.

**DOKUMENTI O DELOVANJU SLOVENSКИH IZSELJENCEV V KANADI
ZA NEODVISNOST IN MEDNARODNO PRIZNANJE
REPUBLIKE SLOVENIJE**

Viri:

Ameriška domovina (iz leta 1991)

Zasebni arhiv STANA KRANYCA

- 1990-1992: prvi predsednik Vseslovenskega odbora
- 1989-1993: podpredsednik SSK - Konference za Kanado
- 1991-1992: direktor Slovenske gospodarske zbornice
- 1994 : predsednik SSK - Konference za Kanado
svetovalec Vseslovenskemu odboru

6. DECEMBER 1989

TORONTO 6 - DEC - 1989

STANE KRANJC

OBJEKTIV - NALOGA

INICIATIVNEGA ODBORA ZDOMSKIH SLOVENCEV

KANADA

ODBOR NAJ ZASTOPA VSE SLOVENCE NA RAVNI NADSTRANKARSKIH IN SLOVENSKIH IDEALOV, KI ZADEVAJO UVELJAVITEV IN RAST SLOVENSKEGA NARODA.

POVEZUJE NAJ SLOVENCE V KULTURI, ZNANOSTI, GOSPODARSTVU IN POLITIČNO PLURALISTIČNEM DEMOKRATIČNEM SISTEMU DA SLOVENSKI NAROD SAMOODLOČA, USTANAVLJA IN GRADI SVOJO BODOČNOST SAM.

Stane Kranjc

APRIL 1990.

CANADIAN SLOVENIAN CONGRESS - CSC

During the last six months, several articles were published pertaining to the Slovene World Congress.

In this article, I would like to present my and the Canadian Slovenian Congress Steering Committee's views of what CSC is, its purpose and how does the CSC become a live organization.

1. The Canadian Slovene Congress - CSC - is an organization of Canadian Slovenians, legally functioning in Canada

Slovenians who base their beliefs and activities on multiculturalism and democratic principals may become members of CSC.

2. Objectives of the CSC are:

To speak for the aspirations and needs of Slovenians in Canada and Slovenia.

To render assistance to needy Slovenians and to Slovene immigrants in Canada.

To support youth organizations with reference to Slovenian history, culture and traditions.

To nurture, strengthen and extend Slovenian culture based on Slovenian beliefs and traditions.

To be an independent member of the Slovenian World Congress and to establish and practice co-operative relationships with SWC and other Slovenian organizations world wide.

To support active participation of Canadian Slovenians in the cultural, economical and political life of Canada and to strengthen bonds between Canadian Slovenians and the rest of Canadian society.

3. The Canadian Slovene Congress Constitution and Congressional organizational ground work is presently in the developmental stage. When this work is completed, it will be presented to the Slovene Congress membership and it will be subject to their approval.

To date, the Congress is an idea. The CSC Steering Committee believes that this is a good idea, supported by the majority of Slovenians. Better described, "We presently have a model of a beautiful Slovene body, however, this body needs soul to become a life." This soul can only be given by Slovenians, DEMOCRATI-

CALLY electing congress representatives and approving the constitution. All Slovenians, young and old, men and women are welcome to join and participate in the CSC. A large membership with mixed representation will give the Congress strength. The younger generation will give the Congress a future.

Stan Kranjc
MISSISSAUGA ONTARIO, CANADA
April 1990

OBVESTILO IN VABILO NA USTANOVNI OBČNI ZBOR KANADSKO SLOVENSKEGA
KONGRESA Z DNE, 28. APRILA 1990.

O B V E S T I L O

I N

V A B I L O

Iniciativni odbor Kanadsko Slovenskega Kongresa sporoča vsem slovenskim rojakom v Kanadi, da se bo vršil USTANOVNI OBČNI ZBOR Kanadsko Slovenskega Kongresa v petek 25. Maja 1990 ob 7h zvečer v prostorih slovenskega starostnega doma LIPA, 52 Nelson Drive, Toronto, Ontario.

Z veseljem tudi sporočamo, da se je gibanje Slovenskega Svetovnega Kongresa dejansko razširilo in uresničilo ne le v matični domovini ampak skoraj v vseh slovenskih skupnostih po svetu. Tako se je ideja uresničila v Ljubljani, Trstu, Celovcu, Nemčiji, Franciji, Belgiji, Švici, ZDA ter Kanadi. V Argentini in Australiji (sic!) so tudi sprejeli idejo z veseljem.

Glavni namen kongresnega gibanja je povezovanje vseh Slovencev dobre volje ter ohranjanje slovenskih izročil. Pogoj za vstop v kongresno gibanje je pripadnost slovenstvu in demokratičnim načelom.

Namen USTANOVNEGA občnega zbora je organizacijska uresničitev ter izvolitev njenih predstavnikov, volitev 15 članov kongresnega SVETA, ki bo potem izvolil Izvršni odbor.

Z izpolnitvijo pristopnega obrazca postanete redni član Kanadskega Slovenskega Kongresa. Članarina znaša \$ 10.00. Na voljo so tudi pooblastila za vse tiste, ki se osebno ne bi mogli udeležiti občnega zbora.

N A S V I D E N J E 25. M A J A.

V Torontu, 28. aprila 1990.

ZA INICIATIVNI ODBOR KANADSKO SLOVENSKEGA KONGRESA:

Stane Kranjc
Poverjenik za izvršitev
programov

France Habjan
Organizacijski tajnik

PRISTOPNA IZJAVA KANADSKO SLOVENSKEMU KONGRESU

*KSK. 770 BROWN'S LINE,
TORONTO. M8W 3W2*

KONGRESNA MISEL

Kanadsko Slovenski kongres povezuje in združuje Slovenke in Slovence dobre volje v Kanadi na temelju vzajemne pomoči in zavezanosti slovenstvu.

USTANOVITEV

KANADSKO SLOVENSKEGA KONGRESA

Potreba po ustanovitvi Kanadsko Slovenskega Kongresa izhaja iz potrebe po razumevanju kanadskih Slovencev in njihovega položaja kot del kanadskega mozaika narodov, sedanjega položaja kanadskih Slovencev vis-a-vis Slovenije kot centra Slovenstva, in perspektive slovenskega naroda pri uveljavljanju slovenske suverenosti.

Iniciativni odbor meni, da vsi trije navedeni razlogi narekujejo daljnosežno avtonomno, narodnostno in politično dejanje: ustanovitev vsenarodne organizacije kanadskih Slovencev, ki si ob razumevanju in spoštovanju medsebojnih razlik prizadeva za ohranitev in razcvet slovenstva v Kanadi. Pogojuje tudi željo povezovanja z ostalimi Slovenci živečimi po celinah sveta preko Svetovnega Slovenskega Kongresa v slovensko občestvo.

Kongres, kakor ga predlaga iniciativni odbor, je neodvisen od oblastnih struktur in države, od političnih strank, verskih ustanov, kulturnih in društvenih organizacij, gospodarskih podjetij - korporacij ter od poklicnih in stanovskih združenj, ki ne pogojujejo njegovega dela.

Kongres se konstituira iz aktivnih članov. Kongres je ustanovljen z USTANOVNIM ZBOROVANJEM aktivnih članov - Slovencev: leti sprejmejo program in statut ter izvolijo vodstvo, ki bo zagotovilo demokratično upravljanje Kongresa.

S podpisom tega predloga in s plačanjem članarine pristopam k pobudi za ustanovitev KANADSKO SLOVENSKEGA KONGRESA.

PRISTOPAM K POBUDI ZA ORGANIZACIJO KANADSKO SLOVENSKEGA KONGRESA kot nestranskih, nadideoloških in nadkonfiskionalnih povezovalnih in solidarnostnih organizacij vseh kanadskih Slovencev. Kongres bo povezan s

Svetovnim Slovenskim Kongresom v slovensko občestvo.

KRAJ: _____

Podpis: _____

Naslov: _____

DATUM: _____

Tel. št.: _____

POROČILO Z USTANOVNEGA OBČNEGA ZBORA KANADSKO SLOVENSKEGA KONGRESA
(4. JUNIJA 1990)

25. maja 1990 se je v Torontu - Kanada vršil ustanovni občni zbor Kanadsko Slovenskega Kongresa ob obilni udeležbi rojakov v slovenskem starostnem domu LIPA. Organizatorji so namenoma izbrali to osrednjo slovensko institucijo, ker prav ta institucija najbolj pogojuje slovensko solidarnost.

Zbor je bil dobro pripravljen in organizatorji so povabili na zbor slehernega slovenskega rojaka z dobro voljo. Občni zbor je veljal kot zbor osrednje kanadske kongresne organizacije, zato so bili zastopani posredno po pooblastilih rojaki iz Vancouvra, Port Alberina, Edmontona; osebno pa so prisostvovali zastopniki iz Windsora, Londona, Hamiltona, Oshawe, Ottawe ter Toronta. Kot gosta sta prisostvovala Dr. Silvester Lango iz New Yorka ter Dr. Rudolf Susel iz Clevelanda.

Odziv k kongresnemu gibanju je bil v vsej Kanadi zelo odmeven. Ob razgovorih s številnimi zastopniki je bilo mogoče ugotoviti, da je kongresna ideja za današnjo slovensko stvarnost najprimernejša, ki bo hkrati tudi povezovala vse slovenske rojake na skupnem imenovalcu - SLOVENSTVU. Kanadski Slovenski Kongres je tesno povezan s Svetovnim Slovenskim Kongresom.

Namen občnega zbora je bil dvojen: predstaviti organizacijsko obliko KSK (osnutek konstitucije) ter izvolitev 15 članskega SVETA. Navadno je težko napolniti odborniška mesta, tokrat pa se je za odborniška mesta potegovalo skoraj dvojno število kandidatov. Občni zbor je izvolil Svet, ki se je potem 2. junija sestal in izvolil ter oblikoval sledeče odbore:

GLAVNI ODBOR:

Predsednik:	Dr. France Habjan
Prvi podpredsednik:	Klin. Prof. Dr. Srečko Pregelj
Drugi podpredsednik; za organizacijska vprašanja:	g. Stane Kranjc
Tajnik:	g. Leander Škof, M.B.A.
Blagajnik:	ga. Jožica Vegelj
Član-za uresničitev programov:	g. Peter Čekuta
Član-za gospodarska vprašanja:	g. Lojze Kocijančič
Član-za mladinska vprašanja:	g. Tone Komljanec
Član-ex officio:	Dr. Zlatko Verbič

ORGANIZACIJSKO SVETOVALNI ODBOR:

Predsednik:	Dr. Stane Bah
Član-za gospodarske odnose:	g. France Osredkar

Član-za Kanadsko Slovensko gospodarsko zbornico: g. Jože Slobodnik

Dr. Stane Bah je bil izvoljen tudi za načelnika Sveta KSK in bo vodil občasne seje vseh treh odborov.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik: g. Jože Kastelic
Član: g. Valentin Batič
Član: g. Jože Pogačar

Občni zbor je enoglasno sprejel predlog Staneta Kranjca, da se kanadska organizacija preimenuje iz Konference Zdomskih Slovencev - Kanada v Kanadsko Slovenski Kongres (KSK). Ob zaključku so vsi prisotni stoje zapeli Zdravljico.

Na prvi seji Sveta bo glavni odbor predstavil program za letošnje poslovno leto.

V Torontu, 4. junija 1990

Za Svet KSK:

Dr. Stane Bah
Dr. France Habjan
Jože Kastelic

JUNIJ 1990

*Božji
Besedi
julij 1990*

KANADSKI SLOVENSKI KONGRES

25. maja je bil ob številni udeležbi slovenskih rojakov v dvorani slovenskega starostnega doma Lipa ustanovni občni zbor Kanadskega slovenskega kongresa. Namen občnega zbora je bil predstaviti širši javnosti osnutek statuta in izvoliti organizacijske odbore. Temeljna ideja kongresa je nestrankarska. To pomeni, da je namen kongresa povezati vse slovenske rojake v Kanadi, ki jim je še pri srcu usoda slovenstva. Na občnem zboru so udeleženci, ki so se zavestno in prostovoljno razglasili za somišljenike, izvolili 15 članov kongresnega sveta.

Izvoljeni svet se je 2. junija sestal na skupni seji. Izvolil in oblikoval je sledeče odbore:

Glavni odbor, predsednik dr. France Habjan, podpredsednika: prof. dr. Srečko Pregelj in Stane Kranjc; tajnik Leander Škof, blagajnik Jožica Vogel; odbornik za programe Peter Čekuta; odbornik za gospodarska vprašanja Lojze Kocjančič; odbornik, zadolžen za mladino Tine Komljanec; dr. Zlatko Verbič kot odbornik. Nadzorni odbor, predsednik Jože Kastelic, Tine Batič in Jože Pogačnik člana. Svetovalni odbor, dr. Stane Bah kot predsednik, Frank Osredkar in Jože Slobodnik člana.

PISMO STANA KRANJCA Z DNE, 31. AVGUSTA 1990

August - 31 - 1990

*TO CORPORATION BRANCH
CONSUMERS L CORPORATE
AFFAIRS CANADA
PHASE II - IV Floor, Plan Du PORTAGE
HULL, Quebec K1A 0C9*

Dear Sir - Madam

I'am writing on behalf of Canadian Slovenian Congress - CSC with the objective to obtain CSC Charter.

CSC is an organization with "NO SHARE CAPITAL"

Could you, please forward to me all the necessary information so that we could proceed with registration and search am goal as soon as possible.

For your information I am attaching a copy of Canadian Slovenian Congress Constitution and by laws.

Thanking you in advance

Sincerely

STAN KRANJC
VP CSC
444 ABRUZ BLVD
MISSISSAUGA L5A 1N2

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (1) : 5. CLEVELAND, JANUARY 3, 1991.

Toronto, 18. dec. 1990

ČLANU IS RS ZA SLOVENCE
PO SVETU IN NARODNOSTI V
SLOVENIJI
dr. Janezu DULARJU

Predstavniki slovenskih
društev in organizacij v
KANADI

CENJENI!

Z veseljem sprejemamo odločitev Slovenske Skupščine, da se 23. decembra t. l. izvede glasovanje vseh Slovencev in Slovenk in s tem dejanjem izrazi naša pravica do suverenosti.

Ker se zavedamo, da je od plebiscita odvisna slovenska bodočnost in narodni obstoj, vam **slovenska skupnost v Kanadi pošilja MORALNO PODPORO** s podpisi, ki smo jih zbrali z željo, da bi se z isto vnemo ljudje v domovini izjavili za SUVERENO SLOVENIJO.

V nekaj dneh nam je uspelo nabrati 1200 (do 19. dec. 1990) pozitivnih glasov. Vsi vprašani so podpisali z navdušenjem.

*l.r. dodano in težje čitljiv je bil
podatek, da je bilo do 19. dec. 1990
nabranih 1200 podpisov. – Ur.*

Z velikim pričakovanjem:

Slovenske župnije v Kanadi	Rev. Valentin Batič, C.M.	l.r.
Slovenska Krščanska Zveza	dr. Peter Klopčič	l.r.
Slovenska Narodna Zveza	dr. Luka Jamnik	l.r.
Slovenska Država	Jamnik	l.r.
Slovensko Državno gibanje	dr. August Kuk	l.r.
S.P.K. borci	Stane Pleško	l.r.
Slovenska Trgovska zbornica	ga. Ema Pogačar	l.r.
Kanadsko Slovenski Kongres	dr. Franc Habjan	l.r.

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (26) : I. CLEVELAND, JUNE 27, 1991.

VESTI IZ SLOVENIJE

Slovenskim društvom in organizacijam po svetu!

Sledi tekst sporočila, ki ga je poslal pretekli ponedeljek dr. Janez Dular v imenu slovenske vlade: "Skupščina Republike Slovenije je dne 24. 6. 1991 ob 20.00 z več kot dvotretjinsko večino sprejela ustavno dopolnilo št. 100, po katerem na zastavi Republike Slovenije ni več rdeče peterokrake zvezde. Na trgu pred skupščino pa že postavljajo odre za pojutrišnjo (26. junija, op. ur.) slovesnost ob razglasitvi naše samostojnosti."

Nato dr. Dular dodaja: "Pritiski na nas so zelo hudi, vendar smo odločeni vztrajati. Rojake po svetu pozivamo, naj (seveda v skladu z zakoni držav, v katerih živijo) vplivajo na javno mnenje in vlade, da bodo Republiko Slovenijo po razglasitvi njene samostojnosti in neodvisnosti čim prej priznale in navezale diplomatske stike z njo."

Združene države in Evropska skupnost ne bodo priznale neodvisne Slovenije in ji tudi ne dale gospodarske pomoči.

Že preteklo nedeljo so se sestali predstavniki dvanajst držav članic Evropske skupnosti in se zedinili, da te države ne bodo priznale neodvisnosti Slovenije in Hrvaške, če se ti republiko enostransko odločita zapustiti jugoslovansko federacijo. Isto je po svojem obisku pretekli petek Beograda rekel ameriški državni sekretar James Baker. Poleg tega, Slovenija ne more pričakovati nobene gospodarske pomoči.

Na stališče ES, gotovo tudi na stališče ZDA, je slovenski republiški sekretariat za zunanje zadeve dal izjavo, ki vsebuje bistvene elemente politike slovenske oblasti: "Stališče dvanajstih držav Evropske skupnosti, da ne bodo priznale neodvisnosti Slovenije in Hrvaške, če se odločita enostransko zapustiti jugoslovansko federacijo, nas preseneča v tem, da prihaja pred formalno odločitvijo naših dveh republik. Za priznanje namreč nismo zaenkrat zaprosili še nobene države.

Preseneča nas tudi predpostavka o 'enostranski odločitvi'. Kar zadeva Slovenijo, svojega procesa razdružitve ne pojmuje kot enostransko odločitev, ampak kot odločilen dogodek v procesu sporazumevanja, pogajanja in sodelovanja pri oblikovanju novih razmer, ki so nujne za mirno sožitje med narodi Jugoslavije.

Pač pa nas stališče dvanajsterice ne preseneča, če ga razumemo kot pritisk na demokratične procese, na postopke zavarovanja nacionalnih interesov, človekovih pravic in drugih pridobitev, ki izhajajo iz pravice slehernega naroda do samoodločbe. V tem je stališče dvanajsterice protislovno in ga bo potrebno še

preučiti. Slovenska zunanja politika ne more in noče ignorirati mednarodne javnosti in razmer v Evropi, obenem pa seveda ni pripravljena pozabiti na plebiscitarno odločitev Slovencev in drugih državljanov Slovenije, ko gre za demokratično voljo in za celotno delovanje slovenskih državnih ustanov.

Veseli bomo vsake strokovne in gospodarske pomoči, ki bo namenjena demokratično sprejetim projektom in ki nas bo povezala z modernim svetom. Slovensko osamosvajanje je posledica nedemokratične prakse doseganje Jugoslavije; je ugovor zoper nespoštovanje enakopravnosti in dostojanstva narodov na njenih tleh.

Izjave, ki pozivajo k enotnosti Jugoslavije in na ultimativen način svarijo pred osamosvojitvenimi dejanji Slovenije, lahko prinesejo učinke, ki ne bodo v skladu z nameni takšnih izjav, lahko jih bodo razlagali kot oporo centralističnim in celo represivnim silam, ki želijo ohraniti Jugoslavijo nedemokratično, neučinkovito in zaprto za moderno Evropo.”

*Pismo torontskega nadškofa Alojzija Ambožiča kanadskemu premieru
Brianu Mulronejju z dne, 28. junija 1991*

Pismo je bilo objavljeno v *Ameriški domovini* 93 (27) : 5.
Cleveland, July 1, 1991.

MOST REVEREND ALOYSIUS M. AMBROZIC
ARCHBISHOP OF TORONTO
355 Church Street Toronto, Ontario M5B 1Z8
416/977-1500 ? Fax 416/977-1778

June 28, 1991.

Right Honourable Brian Mulroney,
Prime Minister of Canada,
Langevin Block
House of Commons,
Ottawa, Ontario
K1A 0A6

Dear Prime Minister:

With growing concern and apprehension, I have followed the events in Slovenia, the land of my birth and its neighbouring republic of Croatia.

The Armed Forces of Yugoslavia seem to be determined to thwart the clearly-manifested will of the overwhelming majority of the people of Slovenia and Croatia to be masters of their own social, political and economic destiny.

I appeal to the Government of Canada to do everything in its power to induce the Yugoslav Armed Forces to end their violence and the Belgrade government to negotiate with the Republics of Slovenia and Croatia in good faith and with full respect of their freedom and equality.

I invite all who treasure their own freedom to support the desire for freedom on the part of those who are in serious danger of losing it.

Yours in Christ,

Aloysius Ambrozic

Archbishop of Toronto

IZJAVA ZA JAVNOST BARBARE MCDOUGALL Z DNE, 3. JULIJA 1991

News Release
Secretary of
State for External Affairs

Communiqué
Secrétaire d'Etat
aux Affaires extérieures

No. 155

July 3, 1991

MCDOUGALL UNDERLINES SUPPORT
FOR CSCE POSITION ON YUGOSLAVIA

The Secretary of State for External Affairs, the Honourable Barbara Mc Dougall, stated today that Canada fully endorses the urgent appeal by the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE), which calls upon all parties in Yugoslavia to cease hostilities and to implement commitments made under an earlier ceasefire.

"A just and lasting solution in Yugoslavia can only be achieved through peaceful negotiation and respect for democratic principles," said the Minister.

The CSCE statement, which was issued today at an emergency meeting in Prague, calls on all parties in Yugoslavia to:

- stop fighting;
- exercise political control over all armed forces;
- send all forces back to their barracks and stop all hostile actions against those barracks; and
- release all prisoners taken during the hostilities.

Mrs. McDougall said that Canada was participating actively in the CSCE's emergency meeting, which is scheduled to end tomorrow.

"We are in constant touch with our European partners and will work with them in efforts to contribute to a peaceful resolution of this crisis," stated the Minister.

For further information, media representatives may contact:

Media Relations Office
External Affairs and International Trade Canada
(613) 995 - 1874

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BARBARI MCDOUGALL
Z DNE, 3. JULIJA 1991

770 Browns Line,
Toronto, Ontario
M8W 3W2

July 3, 1991

The Honourable Barbara McDougall
Secretary of State for External Affairs
House of Commons
Ottawa, Ontario
K1A 0A6

Dear Madame Minister:

In order to prevent further bloodshed in Slovenia, we urgently request that you take appropriate steps to recognize the democratic Republic of Slovenia as soon as possible.

At the same time we urge you to intervene and help that international observers are immediately sent to the Republic of Slovenia to stop this bloody aggression by the communist Serbian controlled Yugoslav Peoples Army.

Your prompt action in this matter is essential to stop slaughter of innocent victims.

Sincerely,

Leander V. Skof
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

Tel.: (416) 283 4290

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (29) : 4. CLEVELAND, JULY 18, 1991.

Canadian Slovenians report activities

A candlelight Vigil will be held on Wednesday, July 24 at 8:30 p.m. in Nathan Phillips Square (Toronto City Hall). This will mark the first month's anniversary of Slovenia's independence and those who died defending it.

All Slovenians are urged to attend this event, especially young persons. Please do not bring regular candles, as these have been banned by the city. Special dripless "candles" will be available for purchase for \$2.00 with proceeds going to the Relief Fund. Call the Slovenian Information Centre for further information, at 259-9182.

Economic War

Slovenia needs your help to rebuild its shattered economy. Make your checks payable to "Slovenian Relief Fund" and send it to the Slovenija Credit Union (618 Manning Ave., 739 Brown's Line or 125 Centennial Parkway N., Hamilton). Donations are also being accepted at the John E. Krek Slovenian Credit Union (646 Euclid Ave., or 747 Brown's Line). The first 10 persons to make donations over \$ 1,000 will receive a framed work of art, courtesy of Slavko Crepinsek. You can also support Slovenia by purchasing flags of the new republic and T-shirts.

Slovenia's Damage

Damage estimates from the Yugoslav Army attacks are staggering. Damage to roads and highways, railroads, communications and air Transport alone, are estimated at more than (U.S.) \$189 million.

And the tourism industry, which is critical to Slovenia's economy, is in a catastrophic state now. In Bled, where last year at this time they registered over 4,000 overnight stays, only Hotel Toplice and Hotel Bled are open (as of July 12, they had 21 gusets between them).

The hotels along Slovenia's coast are closing for the season (e.g. the whole of Portorož has registered only 296 guests so far this season.)

All told, lost business, physical damage and the cost of defending the republic has been estimated to total about (U.S.) \$2.7 billion.

During the conflict, the Yugoslav National Bank adopted a policy of monetary isolation of Slovenia. This includes: stopping the flow of all credits based on currency issues; the elimination of the Bank of Slovenia from the foreign currency market; prohibition of credit-taking abroad and stopping all deliveries of cash.

As a result of these actions, the Republic of Serbia is delaying all due payment to the Republic of Slovenia. It is withholding Slovenian goods and payment for goods sold in Slovenian shops on Serbian territory.

"Wealth is not without its advantages."

John K. Galbraith

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (32) : 2. CLEVELAND, AUGUST 8, 1991.

Janez Dular speaks in Toronto

The following speech was given by Dr. Janez Dular, Slovenia's public relations minister of Slovenians living in other countries.

Madam Chairperson, brati in sestre!

First of all, it is my pleasure to bring greetings from the official opposition John Cretien. Yesterday, we were at the function in Toronto and I told him where I was going. He asked me to express his wishes, his deep concern for what is happening in Slovenia today. [He said also]

I was very moved by your new national anthem. I did some research and I got the translation of your national anthem. My wife Sofi and I attend many functions. When we sing our national anthem, we sing about our country, "stand on guard for Thee." When I heard the national anthem of our parents, "May the country always live until we live ...", yesterday I stood for the national anthems of the Philipinos, of the Italians, but your national anthem is very different, because it says "God's blessings on all nations ..." This is the first national anthem which addresses the world, the planet. It says, "... who long and work for that bright day, when all earth's habitations no war, no strife should hold its sway ..."

Slovenians are saying, "Throughout the world there be no war." "Who long to see, that all men free" - not only the people in Slovenia, but that all men be free, "... no more shall foes, but neighbors be." In other words, this is the first national anthem which addresses the globe. That is why I said, "bratje in sestre." We are all brothers and sisters on this planet.

But I want to thank the Slovenian Information Centre on Brown's Line in Etobicoke. This information center is an umbilical cord to Ottawa, to the external affairs and what's happening in Slovenia. That is coming through my assistant Mary Kancer, who is Canadian of Slovenian descent.

Your Information Center sent me the letter which President Milan Kučan sent to the Secretary General of the United Nations. In this letter, we don't have time to read all of it, but I would just like to quote this:

"Mr. Secretary General! I consider it necessary to inform you as the first of the United Nations and a renown fighter for peace and cooperation among nations, that we have done everything that a small attacked state of Slovenia could do in order to say farewell to the arms and stop the war in the heart of Europe. We will do everything for the cease-fire to grow into the lasting and peaceful agreement on cooperation based on mutual interests of all parties. The principles of the UN charter and the relevant documents of the Conference on Security and Cooperation in Europe shall be reached. We cannot renounce our independence,

but we are willing to negotiate in order to find an agreement regarding many topics.”

Looking at the national anthem, looking at the letter that Mr. Kucan sent to the United Nations, Slovenians want this problem resolved peacefully.

Ladies and gentlemen, that is the position of the federal government, and I think I can speak for all three parties and for all members of Congress – we want this problem in Slovenia and Croatia to be resolved through negotiations, not through arms. We have had enough killings in the world ...

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (32) : 5. CLEVELAND, AUGUST 8, 1991.

Dr. Janez Dular na Slovenskem dnevu v Kanadi 28. julija

Na letošnjem Slovenskem dnevu v Boltonu, severno od Toronta, dne 28. julija, je bil častni gost dr. Janez Dular, minister za Slovence po svetu in narodnosti v Sloveniji. Ker nismo bili vnaprej obveščeni o njegovi navzočnosti, nismo mogli bralcem tega sporočiti. Tudi sam tekst govora je moral priti iz Ljubljane. Če bomo dobili poročilo o Slovenskem dnevu, bomo naknadno poročali. V tekstu dr. Dularjevega govora opozorim predusem na del, ki se nanaša na slovensko razumevanje pomena Brionske deklaracije, katere tekst ste imeli priliko brati v zadnji številki tega lista.

Dr. Rudolph M. Susel

— Govor dr. Janeza Dularja —

Gospe in gospodje, drage Slovenke in Slovenci, spoštovani gostje!

Dežela in ljudstvo, iz katerega izhajate vi neposredno ali pa vaši starši, je bila za večino širšega tujega sveta prav do nedavnega samo neka brezimena pokrajina na severozahodu balkanske države Jugoslavije. Demokratizacija v vaši stari domovini, njeno državnopolitično osamosvajanje, posebno pa njena odločenost, da že razglašeno neodvisnost brani, če je treba tudi z orožjem, pa so ime te domovine naredile znano in že kar slavno. To se čuti tudi v Kanadi, ne nazadnje zaradi vas, kanadskih Slovencev, ki ustrezno informirate kanadsko javnost. Ko sem v petek ob 2.00 uri popoldne (26. jul., op. ur.) z letalom priletel v kanadski zračni prostor tam nekje nad Labradorjem, sem po radiu poslušal poročila neke kanadske radijske postaje; med prvimi besedami, ki sem jih kljub brnenju letalskih motorjev in kljub radijskim motnjam prav dobro slišal, je bila beseda Slovenija iz ust kanadske radijske napovedovalke.

Slovenci smo svojo neodvisnost skušali doseči popolnoma po mirni poti, samo s pogajanjem, žal pa so naše večkrat ponovljene pobude za pogajanja naletele pri osrednjih jugoslovanskih oblasteh in v večini jugoslovanskih republik na gluha ušesa. Do pogajanj je prišlo zelo pozno, šele po posredovanju mednarodne skupnosti, potem, ko so že padle številne človeške žrtve in ko je bila že storjena velikanska materialna škoda.

Tudi zdaj, po zmagi slovenske vojske si prizadevamo za miroljubno rešitev; zato smo tudi sprejeli Brionsko deklaracijo, čeprav so nam nekateri nekaj časa

očitali, da je to kapitulacija. V resnici pa je bistvo Brionske deklaracije v tem, da naša razglasitev neodvisnosti ostaja nepreklicana, da pa šestmesečni rok za pogajanja, ki ga je takoj po plebiscitu določila Skupščina Republike Slovenije, podaljšujemo za tri mesece, torej na devet mesecev, po tem roku pa nam je mednarodna skupnost pripravljena priznati upravičenost naše osamosvojitve. Ta rešitev je nedvomno bistveno boljša kakor nadaljnje žrtvovanje življenj tako na naši kakor na nasprotnikovi strani. Jugoslavije ne zapuščamo iz sovraštva, temveč iz spoznanja, da je to za naše narodno preživetje in razvoj nujno.

Pogajanja, začeta po sprejetju Brionske deklaracije, sicer potekajo v napetih in negotovih razmerah ter so zelo trda, vendar so nam že na začetku prinesla nekaj izredno pomembnih dosežkov: umikanje enot jugoslovanske armade z ozemlja Republike Slovenije, izpuščanje slovenskih fantov iz enot jugoslovanske armade, odprtje slovenskih letališč idr. Kljub temu in kljub navzočnosti mednarodnih opazovalcev pa še zmeraj grozi nevarnost spopadov, posebno pa letalskega bombardiranja Slovenije, saj premirje še ni bilo podpisano. Poleg tega zoper nas divja prava propagandna in gospodarska vojna. Zato je dejavnost slovenske politike te dni usmerjena predvsem v spodbujanje tujih vlad, da bi nas po izteku dodatnega trimesečnega roka za pogajanja čim prej priznale kot neodvisno državo, in pa na prebijanje gospodarske blokade, in sicer s preusmerjanjem naše zunanje trgovine na zahodne trge ter z iskanjem tujih posojil.

Slovenci po svetu, posebno po gospodarsko razvitih državah (mednje gotovo spada tudi Kanada) lahko podobno, kakor ste nam učinkovito pomagali pri informiranju tujine o dogajanjih v Sloveniji, pomagajte tudi pri posredovanju političnih in gospodarskih stikov s tujino. To posredovanje nam je zelo potrebno, kajti pri tujih partnerjih pogosto naletimo na nezaupanje, ker vedo, da je Slovenija še zmeraj na robu vojnega stanja in da še spada med tako imenovane poslovno rizične dežele.

Na vaše današnje srečanje sem prišel predvsem zato, da se vam v imenu vlade Republike Slovenije in seveda v svojem osebnem imenu zahvalim za vašo zvestobo ter za neposredno denarno pomoč, ki ste jo dali in jo še dajete za premagovanje sedanje stiske. V Sloveniji vemo, da denar nikjer na svetu ne leži po cesti, tudi v Kanadi ne, temveč ga je treba trdo zaslužiti in potem pametno porabiti; zato bi vam rad povedal tudi to, da je slovenska vlada ustanovila posebno komisijo, ki bo preudarno in odgovorno odločala o porabi prispele denarne pomoči v skladu z najnujnejšimi potrebami teh dni in tednov.

Dolgoročno pa nam bo najbolj koristila tista pomoč, ki jo lahko ne le kot posamezniki, temveč tudi kot organizirana slovenska skupnost v Kanadi uveljavite z vplivom na kanadsko vlado in poslovne kroge za priznanje Slovenije kot suverene države in za premagovanje nezaupanja pri razvijanju gospodarskega sodelovanja s Slovenijo.

Taka organizirana in usklajena dejavnost vaše skupnosti bi imela blagodejne

učinke ne samo za Slovenijo, temveč tudi za vašo skupnost samo, saj bi utrdila narodno spravo, praktično že uresničeno prav v zadnjem mesecu, ko ste pri organiziranju pomoči Sloveniji učinkovito in strpno sodelovali različno misleči Slovenci. S skupnim prizadevanjem za svobodno in neodvisno Slovenijo v letu 1991 ste pomagali presegati slovenski razdor, podedovan iz leta 1941 in še od prej.

Dovolite, da se vam zahvalim za povabilo na to današnje srečanje in da vam za konec preberem še posebno pismo, ki so ga vsem udeležencem srečanja pri Boltonu namenili in ta četrtek (25. jul., op. ur.) podpisali člani najvišjega vodstva Republike Slovenije.

Pismo predstavnikov slovenske vlade,
namenjeno udeležencem Slovenskega dneva
Prebral dr. Janez Dular na Slovenskem dnevu
28. julija 1991

Drage rojakinje, dragi rojaki!

Vaše današnje srečanje poteka ob koncu nedvomno najbolj dramatičnega meseca v slovenski zgodovini po 2. svetovni vojni. Vemo, da ste tudi Slovenci v Kanadi napeto spremljali dogajanja v stari domovini in ste številni vsaj posredno sodelovali in še želite sodelovati pri tem. Najpomembnejša vrsta sodelovanja je bilo prizadevanje, da bi resnica o Sloveniji in njenih resničnih interesih in namenih prišla v tuji javnost in da bi se nam odprla vrata v družbo priznanih suverenih držav. Besede Slovenija, Slovenci, slovenski so danes tudi po vaši zaslugi znane marsikomu, za katerega je bila naša domovina še do pred kratkim samo nekaka pokrajina tam nekje v Evropi. Tujina že priznava, da smo Slovenci kompleten ter zgodovinsko dozorel narod s svojim jezikom in kulturo. Tujina ve za našo demokratično in politično ureditev in gospodarsko tržno usmeritev. Ve, da nam gre za evropsko integracijo na prostovoljni podlagi, in na avtentičnih interesih vseh udeležencev, nikomur v škodo. Tujina tudi priznava našo pravico do samoodločbe in plebiscitno izražanje volje za osamosvojitve ter izraža občudovanje zaradi odločenosti, preudarnosti in tudi junaštva ljudi, ki so v zadnjem mesecu požrtvovalno in celo z orožjem v roki branili svobodo Slovenije.

Sedaj nas čaka boj za dosego naslednjega cilja – za priznanje Slovenije kot suverene države. Iz dosedanjega ravnanja vas in drugih Slovencev po svetu vemo, da bomo tudi v tem prizadevanju lahko računali na vaše sodelovanje. Neposredni vojaški spopad v Sloveniji nas sicer ni zlomil, je pa povzročil zelo veliko trpljenja in škode. Ta škoda sedaj še narašča, kajti po ustavitvi ognja se nadaljuje gospo-

darska vojna, blokiranje finančnih, blagovnih in turističnih tokov ter celo nezakonito plenjenje premoženja slovenskih podjetij v nekaterih jugoslovanskih republikah.

Slovenski državni organi, politične stranke in druge družbene strukture so v tej zgodovinski preizkušnji pokazali dokajšnjo zrelost ter so kljub svojim dokaj različnim programom in interesom organizirane v enotnem in uspešnem odporu zoper napadalce. Veselijo nas poročila o tem, da ste se tudi Slovenci v Kanadi, kljub svojim različnim politično nazorskim, generacijskim in drugim interesom povezali in uskladili pri organiziranju politične in materialne pomoči Sloveniji. Upamo, da bo pozitivna izkušnja te povezanosti učinkovala na nadaljnje ravnanje vseh udeležencev še dolgo po tem, ko bosta neposredna nevarnost in stiska minili. Želimo, da bi v tem duhu izzvenelo tudi letošnje slovensko srečanje pri Boltonu. Zahvaljujemo se vam za že izkazano politično in finančno pomoč in vas prisrčno pozdravljamo.

MILAN KUČAN,
predsednik predsedstva Republike Slovenije
Dr. FRANCE BUČAR,
predsednik skupščine Republike Slovenije
LOJZE PETERLE,
predsednik izvršnega sveta Republike Slovenije
Dr. DIMITRIJ RUPEL,
minister Republike Slovenije za zunanje zadeve

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (33) : 7 IN 11. CLEVELAND,
AUGUST 15, 1991.

Zdrava bodi, moja lepa domovina

TORONTO, Ont. - ... v zarjo novega dne stopajoča, iz petinštirideseti težkih let brezpravnega suženjstva tujemu gospodu.

Zavriskaj v nebo, naš fant in praznično krilo si dekle nadeni. Nagelj in rožmarin in roženkravt naj spet zacveto na kmečkih oknih in pod domačo lipo naj počiva slovenska družina ...

Bodi pozdravljena moja dežela. Iz tisoč zvonikov po gričih in dolinah slovenske zemlje naj zvonovi oznanjajo tvojo slavo, tvoj praznik. Preko tisoč let živi naš rod na tej zemlji pod Triglavom; na Jadranu so vrata v njegov dom, s Karavank in prekmurske ravnine gleda v evropsko stran, čez Gorjance sega v roko sosedu Hrvatu.

V zadnjih junijskih dneh, ko stoji sonce najvišje na nebu, ko na Šentjanževo zagore po hribovih kresovi, so naše misli hitele domov v drago domovino v pričakovanju velikih dogodkov. In zgodilo se je ... V večer 25. junija se je sredi Ljubljane dvignila k zvezdam nova zastava samostojne republike Slovenije ... In potem ... Tanki, vojska, strah, razdejanje, porušeni domovi, trpljenje, razočaranja ...

A narod je stal, sklenil roke v molitvi in obrambi. Iz davnih turških časov, iz preteklih petdesetih let zatiranja in žrtev najboljših Slovencev je zbral moč in pogum ter z golim življenjem varoval svojo zemljo.

Kako blizu smo si bili tiste dni. Vsak po svoje smo čutili stisko svojih v domovini. vedeli smo: Domovina potrebuje našo pomoč: duhovno, moralno, materialno. V svobodnem kanadskem svetu ni ovir v tem oziru.

Tako smo že 28. junija z brati Hrvati in Makedonci zborovali pred ontarijskim parlamentom v Torontu in oznanjali dogodke v Sloveniji in na Hrvaškem. Slična zborovanja Slovencev v pomoč demokraciji doma so bila v Londonu, Ontario in v Hamiltonu v nedeljo, 30. junija. V ponedeljek 1. julija je v cerkvi Brezmadežne ob 7.30 zvečer torontski nadškof dr. Alojzij Ambrožič daroval sv. mašo za domovino. Čez dva tisoč ljudi, med njimi tudi Hrvatje, je napolnilo cerkev in dvorišče ob njej. Narodne noše, združeni pevci, ljudsko perje, nova slovenska zastava so dali večeru poseben čar.

Nadškof je govoril o pravici naroda do samoodločbe, ki je nihče ne sme zanikati. Po sv. maši je bil razglašen navoustanovljeni sklad za pomoč Sloveniji. Člani Kandsko-slovenskega kongresa in Slovensko-kanadskega sveta so pobirali podpise k peticiji kanadski vladi za priznanje republike Slovenije. Od tega dne dalje je v cerkvi Brezmadežne vsak večer sv. maša za domovino.

Dne 6. julija smo Slovenci (okrog 1000) ponovno manifestirali pred torontskim parlamentom. S plakati, narodnimi nošami in novimi zastavami smo se vljudno predstavili kanadski javnosti. Časopisi in TV so začeli redno poročati o novi Sloveniji.

Dne 24. julija je Slovenska mladina (Slovenian Youth Council) v Torontu organizirala večerni shod – vigilijo pred torontsko mestno hišo v spomin padlih za domovino. V poletni večer, med moderne mestne stavbe velikega Toronta so hiteli glasovi tisoč Slovencev in oznanjali svetu stisko Slovenije. Petje Marijinih pesmi in pesem K tebi želim, moj Bog, priložnostne besede č. g. Franca Slobodnika, nagovori mladih (gdč. Zupančič, Mili Kus, Tomaž Podobnik, dr. Tone Dimnik), recitator dr. Tone Kačinič (Prešernova Vrba), pevec Blaž Potočnik (odlomek iz Traviate) so spet predstavili kanadski javnosti značaj vernega kulturnega naroda. Še en prizor iz tega večera nam bo ostal globoko v spominu ... Video o vojni v Sloveniji. Grmeli so topovi, se rušili domovi, nad Ljubljano letali sovražni jekleni ptiči ... Ob razvalinah domače hiše joče mlada mati. Mladi deček se stisne k njej, jo pogleda v žalostni obraz in sprašuje "Kaj je mama? ..."

Mama – naša Slovenija, deček – naša mladina doma v Sloveniji in povsod po svetu, kjer živi naš narod, ki razumeva pomen novih časov.

Hvala vam, torontska mladina, za ta nepozabni večer.

Dne 28. julija se je k 32. Slovenskemu dnevu na Slovenskem letovišču v Boltonu zbralo čez dva tisoč ljudi. Letošnje praznovanje je bilo posvečeno najpomembnejšemu dnevu slovenskega naroda – proglasitvi slovenske državne samostojnosti.

V krasen sončni dan je vihrala vrsta novih zastav. Č. g. Ivan Plazar, župnik pri Brezmadežni, je pri jutranji sv. maši v svojem nagovoru razlagal lastnosti slovenskega človeka (po dr. Trstenjaku). Zadnji dogodki v Sloveniji pa so za skupni cilj – Svobodna Slovenija – združili ljudi različnih prepričanj in nazorov. Daj Bog, da bi nas težki časi naučili strpnosti in pameti.

V popoldanskem programu, ki ga je pripravil in dan v celoti organiziral kongres skupno s Slovensko-kanadskim svetom ter povezovala Marta Jamnik, je nastopala mladina folklornih skupin Nagelj (Toronto, Ciril Soršak) in Soča (Hamilton, Tone Horvat), zbor Slovenski fantje (Lojze Oražem), otroci STZ (Franc Grmek).

Pozdrave federalne vlade je prinesel poslanec Jesse Flis (Toronto-Parkdale). Po kanadski in slovenski himni, enominutnem molku v spomin padlih žrtev zadnjega spopada, so sledili pozdravi: dr. Peter Klopčič (Slovensko-kanadski svet), dr. Franc Habjan (Kanadsko-slovenski kongres), Tomaž Podobnik (Slovenska mladina).

Dr. Zlatko Verbič predstavi slavnostnega gosta in govornika dr. Janeza Dularja, ministra za Slovence po svetu. Prinesel je pozdrave slovenske vlade, se zahvalil za vso moralno in gmotno pomoč domovini. Prikazal nam je težke čase v domovini,

v novi državi, ki ji demokratski svet ne da pravičnega priznanja, gospodarske razmere, ki kličejo po nujni rešitvi tudi k Slovencem po svetu.

Zahvalil se je tudi slovenski mladini in slovenskemu informacijskemu centru za odlično poročanje slovenski in kanadski javnosti in Slovencem v Torontu, Hamiltonu in drugod po Ontariu za denarno pomoč (Slovenian Relief Fund) v znesku \$250.000.00, ki jo je doslej prejela slovenska vlada.

V sončno nedeljsko popoldne, k prijateljskemu srečanju, k zabavi ob domači glasbi v dvorani, k sveži vodi v bazenu, na zeleno trato ob naših poletnih hišicah smo se razšli s toplo mislijo v srcu za narod pod Triglavom, ki hoče svobodno živeti na svoji zemlji.

Anica Resnik

PISMO BARBARE MCDOUGALL LEANDERJU V. SKOFU
Z DNE, 20. AVGUSTA 1991

Secretary of State for External Affairs Canada
Canada Secrétaire d'Etat aux Affaires extérieures

August 20, 1991

Mr. Leander V. Skof
Secretary General
Canadian Slovenian Congress
770 Browns Line
Toronto, Ontario
M8W 3W2

Dear Mr. Skof:

Thank you for your letter of July 3, 1991, regarding your views on the situation in Yugoslavia. You have called on the Canadian government to seek ways to prevent further violence in Yugoslavia and recognize the proclaimed independence of Slovenia.

The Prime Minister and I have made a number of public statements about the situation in Yugoslavia. In these, we have presented the position of the Canadian government. For your further information, I am enclosing a copy of the most recent official statement I have made.

I also led the Canadian delegation to the ministerial meeting of the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE) in Berlin on June 20, where the Yugoslav crisis was addressed. At that meeting, Canada joined with European countries and the United States in calling for a peaceful and negotiated end to the crisis. At the CSCE Senior Officials meeting in Prague on July 3 and 4, Canada and its partners mandated the countries of the European Community (EC) to monitor the implementation of an agreement reached among Slovenia, Croatia, Serbia and the Yugoslav federal authorities.

Canada fully endorses the CSCE and EC decisions and has offered to participate in the observer mission if such participation would be useful. We urge the parties involved in the dispute to provide the EC with all necessary support.

My officials have met on a number of occasions with the Yugoslav Ambassador to Canada, Ambassador Kapetanovic, and have made clear Canada's concerns about the use of force to try to achieve a solution to the crisis. Our Ambassador in Yugoslavia has made the same concerns clear to the Yugoslav government itself.

In your letter, you propose that Canada recognize the declaration of Independence by Slovenia. In our view, peaceful political dialogue is more urgently required in Yugoslavia than any action on Canada's part to recognize Slovenia and Croatia as independent sovereign states. Above all, it is urgent that all parties comply with the provisions of the Brioni agreement. Only then can the question of Yugoslavia's future be addressed through peaceful negotiations among all parties concerned.

With regard to the outcome of such negotiations, the Prime Minister indicated on July 4 that Canada would be ready to support any arrangement for a new Yugoslavia that the Yugoslavs themselves arrive at, peacefully and in full respect for democratic principles. This approach is shared by all Group of 7 leaders as set out in the Declaration of the London Summit of July 16.

I hope the information on our position and actions taken thus far will confirm to you Canada's interest in a peaceful, democratic and negotiated outcome to the Yugoslav crisis.

Your sincerely,

Barbara McDougall

Enclosure

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BARBARI McDUGALL
Z DNE, 3. SEPTEMBRA 1991

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ON M8W 3W2
Telephone: (416) 283 4290 Telefax: (416) 255 4626

September 3, 1991

The Honourable Barbara McDougall,
Secretary of State for External Affairs,
House of Commons, Ottawa, ON. K1A 0A6.

Dear Madame Minister,

On behalf of the Slovenian community represented by the Canadian Slovenian Congress I thank you for taking time from your busy schedule and responding to my letter of July 3, 1991.

By coincidence your reply of August 20, 1991 reached me on August 26, 1991, on the historic day when the Prime Minister and you formally extended recognition to the Baltic states. You both also indicated that a similar diplomatic recognition could be given to Ukraine, subject to the outcome of their independence referendum.

The Slovenian community in Canada together with all freedom loving Canadians are proud of our government which placed Canada in the vanguard of countries formally recognizing the Baltic States and tangibly supporting aspirations of Ukrainians by opening in Kiev a consulate-general and sending there a ministerial delegation.

Slovenians in Canada implore and urge you, Madame Minister, to intervene on our behalf so that the Canadian government will soon give similar assurances and support to the peaceful and democratic Republic of Slovenia, 90 % of whose inhabitants voted in favour of independence during their referendum last December.

Our community strongly disagrees with your departmental spokesman who said that the situation of the Republic of Slovenia differs greatly from that of Baltic states, arguing that Slovenia never was a sovereign state. By this logic it could be argued that slaves were never free, so why should they aspire for freedom.

After the First World War many new states were created in Europe, including the Baltic states. At that time Slovenian and Croatian leaders also agreed to join the loose confederation of "Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians" because they were promised that their national identities and rights will be respected and also constitutionally protected. Less than a decade later, however, the Serbian king Alexander suspended the constitution and changed the name of his kingdom into the "Kingdom of Yugoslavia". From that time on it served as a dictatori-

al vehicle for creation of a greater Serbia. With his imposed dictatorship, neither the Slovenians nor the Croatians wanted any part of this union. After the Second World War, Slovenia and Croatia were forced to remain in the communist Yugoslavia, as a result of the Yalta Agreement.

Both the EU and the US State department have started to realize that "the leadership of the Serbian republic and the Yugoslav military bear a particular and growing responsibility for the country's tragic descent toward civil war". I feel confident that the Canadian government agrees with these observations and expect that you will take more effective steps, than merely rebuking and refuting Ambassador Kapetanovic or having your Canadian Ambassador in Belgrade deliver letters of protest to the Yugoslav government.

Slobodan Milosevic, the leader of Serbian republic and one of the last remaining communist dictators in Europe, will not voluntarily stop expanding Serbian frontiers. He had already consolidated his position by forcibly annexing two autonomous regions of Kosovo and Vojvodina into his Serbian republic. With his communist ally Montenegro and with the help of Serbian-dominated Yugoslav army Slobodan Milosevic has successfully prevented the paralyzed federal government from stopping him to achieve his expansionist goals.

In June Mr. Milosevic and his allies succeeded first in sending federal troops against Slovenia. Now he does the same against Croatia. Serbian militants have driven Croatian territorial defense forces civilians out of large sections of two Croatian regions, Krajina and Slavonija. Aggressors like Milosevic and his allies can not be trusted and must not be permitted to profit from their bloody conquests. They must be stopped before it is too late. Short of military intervention by the EC or UN, the most promising peaceful solution appears to be the immediate recognition of the Republic of Slovenia by the EC and other democratic governments. This solution is advocated by the President of Slovenia, Mr. Milan Kucan, in his letter to the President of the Council of Ministers of EC, Mr. Hans Van den Broek, which is enclosed.

Both personally and on behalf of Slovenian community I thank you, Madame Minister, for answering my letter and for your direct involvement towards a peaceful, democratic and negotiated outcome that should result in a free Slovenia. Your continuous interest and support in this matter is greatly appreciated by the Slovenian community in Canada hoping that your department will soon extend Canada's formal recognition to the democratic Republic of Slovenia.

Respectfully yours,

Leander V. Skof,
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

Encl.

PISMO STANA KRANJCA BRIANU MULRONEYU

Z DNE, 3. SEPTEMBRA 1991

Mr. Stan Kranjc
444 Abruz Blvd.
MISSISSAUGA ON L5A 1N2

3 September 1991

Right Honorable Brian Mulroney
Prime Minister of Canada
House of Commons
OTTAWA ON K1A 0A6

Dear Prime Minister Mulroney:

Canada's recognition and appointment of a diplomatic mission to the Baltic States is without question proper and just. Congratulations! I am very pleased to see Latvian, Lithuanian and Estonian people free and independent.

Mr. Mulroney, I strongly recommend, urge and encourage you and the Canadian government to recognize Slovenia as a sovereign and independent state.

Slovenia is a friend of democracy, human rights and freedom. Slovenia is a friend of Canada, the United States of America and all other countries around the globe who believe in Democracy. It is for these reasons that Slovenia was attacked by the Yugoslavian communist army. The Slovenian people have been abused for over 1,000 years. Decisions were made by others based on what was good for others and not what was just for Slovenians.

As you probably know, last year, Slovenia had a referendum on independence and over 90 % Slovenian people voted in favour of Independence. Now is the time to recognize this beautiful nation, Slovenia, to let Slovenian people be their own masters and to stop communist violence in Yugoslavia.

Slovenia has all the right credentials for an independent nation: language, culture, defined borders, democratically elected government, support of Slovenian people in Slovenia, Canada the USA and many other countries and Slovenia will be an economically viable nation.

I am a proud Canadian-Slovenian and like the majority of other Canadian Slovenians I would be thrilled if you, Prime Minister, and Canada would be the first to fulfill the Slovenian dream and justice by recognizing a sovereign and independent Slovenia. I know that the USA, the European community, and other

countries will follow. Your response will be greatly and appreciated.
Wishing you, your family, Canada and independent Slovenija much success.

Thank you.

Stan Kranjc
Vice President, Canadian Slovenian Congress
President, All Slovenian Committee - ONT
Director, Canadian Slovenian Chamber of Commerce

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BRIANU MULRONEYU

Z DNE, 21. SEPTEMBRA 1991

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ON M8W 3W2

Telephone: (416) 283 4290

Telefax: (416) 255 4626

September 21, 1991.

The Right Honorable Brian Mulroney,
Prime Minister of Canada,
House of Commons, Ottawa, Ontario K1A 0A6

Dear Prime Minister:

This is further to my letter sent to your office on July 3, 1991, when the Yugoslav federal army was waging brutal war against the peaceful, democratic Republic of Slovenia.

The same army - heavily armed with hundreds of tanks, armoured vehicles, fighter bombers, helicopter gunships and heavy artillery - has now accelerated brutal aggression against Croatia, whose rural inhabitants in some areas are arming themselves with pitchforks molotov cocktails and hunting rifles, expecting a major onslaught.

The nominal commander of the Yugoslav army and the leader of the moribund collective federal presidency, Mr. Stipe Mesic, failed to make his defense minister (and the signatory to the latest failed ceasefire), gen. Veljko Kadijevic, obey his order that all military movements cease. In desperation Mr. Mesic appealed to all soldiers to desert and not participate in this illegal military coup. His appeal, however, is unlikely to be heard, let alone obeyed, because the army is controlled by its Serbian-dominated officer corps.

Presently, almost half of Croatia has been under siege or occupied by the federal army or Serbian militants. Their goal is to fulfill the dreams of a Greater Serbia promoted by a hardline communist, Serbian president Slobodan Milosevic. As proven by this military coup, Mr. Milosevic successfully assembled all the power and allies he needed to prevent the paralyzed federal government from averting his barbaric expansionism. Aggressors like Mr. Milosevic with his military and political allies must be stopped and prevented from capitalizing on their bloody conquests, before it is too late.

I have conveyed in my recent reply to the Honourable Barbara McDougall that the "... Slovenian community in Canada ... are very proud of our government which placed Canada in the vanguard of countries formally recognizing the Baltic states and tangibly supporting aspirations of Ukrainians ...".

Slovenians in Canada, Mr. Prime Minister, also salute your leadership and thank you for your courage in being first to request formally a meeting of the UN Security Council and to have the UN send a peacekeeping force to Yugoslavia. Your efforts in bringing the peace to the region is greatly appreciated by all Slovenians.

Your humanitarian and peacekeeping efforts, Mr. Prime Minister, will be greatly accelerated and enhanced by creating immediately Canada's diplomatic recognition to the Republic of Slovenia. By being the first to recognize Slovenia's democratically-elected government you will encourage other western governments, especially the EC to follow soon and grant diplomatic recognition. At the same time it will send the signal to all aggressors, existing and potential, that they will not be allowed to profit from their bloody conquests and thus stop the bloodbath on Yugoslav soil.

Slovenia has already achieved the essential elements of independent statehood and is ready through negotiations and gradual assumptions of state functions to prove that it is a reliable partner in international relations. The independence of Slovenia will add to the stability in this part of Europe and will serve as a model for the gradual adjustment of the region into the processes of European and global economic and political integration. Slovenia does not seek independence at the expense of the disintegration of Yugoslavia. Slovenia is nationally homogeneous and is already controlling its own territory. It can serve as an intermediate zone bridging Western Europe and the Balkan region and prepared to reach agreements with others by taking into account their interests.

Mr. Prime Minister, all Slovenians wish you, and pray for, a speedy and successful implementation of your peace efforts in the region and look forward to your early diplomatic recognition of the Republic of Slovenia.

Respectfully yours,

Leander V. Skof,
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

cc The Honourable Barbara McDougall
Secretary of State for External Affairs

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BARBARI McDUGALL

Z DNE, 27. SEPTEMBRA 1991

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ON M8W 3W2

Telephone: (416) 283 4290

Telefax: (416) 255 4626

September 27, 1991

The Honourable Barbara McDougall,
Secretary of State for External Affairs,
House of Commons, Ottawa, ON. K1A 0A6.

Dear Madame Minister,

The Slovenian community in Canada is applauding you again for your conviction by criticizing the restrictive UN peacekeeping rules and advocating the proactive role for the UN during your maiden speech to the General Assembly.

You have correctly assessed that the progressive collapse of the Yugoslav federal authority will "endanger peace and security in neighbouring countries". Consequently your recommendation to expand the UN mandate and your pledge of Canadian participation in any peacekeeping force (which you have aptly identified as the "Canadian invention") are commendable and should help bring peace to the region. In our opinion, however, your peace initiative, Madame Minister, will be even more effective if supplemented by your diplomatic recognition of the ethnically homogeneous Republic of Slovenia. Its pluralistic and democratically elected government can act as an intermediary for a peaceful separation of any other Yugoslav republic seeking independence.

Any attempt to restore the old Yugoslavia is futile because of "a pent-up storm that has been brewing for generations ... and the increasing capacity of ethnic groups in Yugoslavia to dig themselves in deeper. That may argue for more international intervention than less."

Your situation analysis, as quoted, Madame Minister, is excellent. Slovenians in Canada and abroad support you in your determination for the UN intervention in order to end the conflict and stop the bloodshed in the Yugoslav territory, that will eventually result in the orderly and peaceful separation of the Republics of Slovenia and Croatia.

Respectfully yours,

Leander V. Skof,
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

Encl.: Letters from the President and the Minister for Foreign Affairs of the Republic of Slovenia to the President of the EC.

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (40) : 11. CLEVELAND, OCTOBER 3, 1991.

PRILOGA: KANADSKA DOMOVINA

Pomoč žrtvam vojne v Sloveniji

Odbor za slovenski sklad (Slovenian Relief Fund) v Kanadi nam je poslal seznam darovalcev v ta sklad, sicer brez vsakega spremnega teksta. Imena darovalcev in vsote objavljamo na tej strani, kar jih bo ostalo, bomo objavili prihodnjič.

30,00	Acidal Edward	700,00	Bartol Zlata
500,00	Adamic Anton	300,00	Bartol Z.
500,00	Adamic John	50,00	Basic Steve & Family
150,00	Ambrozic Helga	1.000,00	Baskovic Teresa & Jerko
100,00	Andriano Johna	100,00	Baudaz Antonia
500,00	Annonymous	200,00	Bavdek Anton
100,00	Annonymous	150,00	Benec Joe
200,00	Annonymous	300,00	Benko Victor
300,00	Annonymous	100,00	Bregant Andrew
1.000,00	Antolin Ivan	50,00	Bergoc Frank
100,00	Antolin Joseph & Albina	200,00	Bergoc Josephine
100,00	Antolin Paul & Cvetka	200,00	Bergoc Kristina
500,00	Antolin Stefan & Francka	100,00	Bergoc Lillian
200,00	Augustinovic Andrej	200,00	Berkopec George
200,00	Avsec Bogo	500,00	Berkopec Joe
2.000,00	Avsenik Joseph	500,00	Bernik John
1.000,00	Azman Gabriel	350,00	Bevc Nezka
3.000,00	B & R Machine	300,00	Beznik Helen
150,00	Babic Louis	20,00	Bobnar Mike
100,00	Babic Rudolf	500,00	Bogovic M. - Spring Hotel
500,00	Bajec Joze	1.500,00	Boh Antonia
50,00	Bajec Majda	500,00	Bohnec Steve
150,00	Balazic Stefan	2.000,00	Bojc Frank & Magda
200,00	Balkovec Frank	30,00	Bolegon Mary
120,00	Balkovec Mary	500,00	Bolton Inn
250,00	Bancic Janez	100,00	Brajea Vladimir S.
100,00	Barbaric Paula		

200,00	Bratina Branka	100,00	Cvek Lucia
100,00	Bratina Branka	500,00	CWL Zupnije Marije Pomagaj
200,00	Bratovz Borut	200,00	Dejak Ignac & Maria
1.100,00	Breznik Konrad	100,00	Dejak Louis
200,00	Bric Stanko & Milka	30,00	Del Duca Ben
1.000,00	Brinovcar Ivan	100,00	Delost Andreja & Anton
50,00	Brousek Joseph PHD	300,00	Demsar Janko
1.500,00	Brozovic Franc	20,00	Demsar Marry Ann
100,00	Brunsek Zinka	500,00	Demshar Helen Dr.
50,00	Bubas Ivo	100,00	Demshar Pauline
1.000,00	Bubas Janez	250,00	Demshar Sylva
20,00	Bubnich Anton	5.000,00	Dermastja Joseph
500,00	Bukovec Dane	200,00	Dicar Louis
100,00	Cadez Janko	500,00	Diceko Veronika
10,00	Caprand Rose	100,00	Dodic Mary
200,00	Cavdek Ivan & Stefica	100,00	Dolenc Lloyd & Mary
100,00	Celar Ivan	100,00	Doma Ignac
100,00	Cemas Barbara	400,00	Doma Joe
200,00	Cemas Joseph	250,00	Donko Ferdinand
50,00	Cemas Joze & Bernarda	1.000,00	Dragoret Marjan
100,00	Cesar Joe	200,00	Erzar Peter
100,00	Cesnik Joseph	100,00	Erzen Stefka
50,00	Cesnik Joze	2.000,00	Etobicoke Sheet Metal
50,00	Cestnik Janez	1.000,00	F & J Tool Works Ltd (F. Galuf)
500,00	Cestnik John & Francka	1.000,00	F & J. Tool Works (Pojnic Joe)
1.000,00	Cetinski Charles	300,00	Fabina Mihael & Marija
50,00	Chipping Irene	20,00	Fanjich Alfonz
8.000,00	Cimerman Andrew	300,00	Farsang Ignac
100,00	Cimpric Frank	100,00	Ferencak Frank
25,00	Clubine Dave	100,00	Ferencak Louis & Dragica
100,00	Colnaric Mr. & Mrs	500,00	Ferko Tony
20,00	Conlon Gerald	250,00	Ferko Victor
1.000,00	Cujes Rudolf Dr.	5.000,00	Ferkul Brothers Ltd.
100,00	Cule Ante	500,00	Ferkul Stane & Andrej
100,00	Culig Blaz & Olga	100,00	Ferkulj Robert & Jacqueline
40,00	Cupic Nikola	1.200,00	Ferletic Milan & Darinka
200,00	Cuppiccio Alessandro & Alojzija	20,00	Findlay Karla & Condice
100,00	Curic Petar		
1.000,00	CWL Zupnije Brezmadezne		

10,00	Flegar Dave	1.000,00	Gruntar Minka
200,00	Flue Frank & Slavka	100,00	Gruskovnjak Frank
20,00	Fortuna Nace	200,00	Gruskovnjak Joe
200,00	Fosnarich Joseph	300,00	Gruskovnjak Rezina
200,00	Franc Anton	100,00	Gutkovski Zenon
22,00	Franc Emilija	22,50	Gyergyek Antony
50,00	Frank Ivan	500,00	Gyorkos Joseph & Valburga
1.000,00	Kolaric Franz	1.000,00	Fabjan Frank
500,00	Gaberscek Marica & Karl	50,00	Hajdinjak Teresa
100,00	Gabor Ivan	150,00	Halas Teresa
120,00	Gamze Frank	300,00	Hari Emil
100,00	Gasser Dionys	300,00	Hari Karl
200,00	Gimpelj Frank	200,00	Huzar Drago
2.000,00	Glivar Frank	100,00	Herrera Marija
100,00	Godina William & Stanislava	500,00	Hocevar Frank
150,00	Golden Roger	87,00	Hocevar Janez
10,00	Goodale Maryan	300,00	Hocevar Janez
100,00	Goricanez Rozalija	1.000,00	Hocevar John
500,00	Gorisek Franc	100,00	Horvat Ignac
100,00	Gorjup Anton	1.000,00	Hrastnik Zvone
50,00	Gorjup Donna	100,00	Hren Joze
100,00	Gormek Frank	250,00	Hribar Anna & Frank
45,00	Gorsek Gregor	300,00	Hull Lee & Irene
500,00	Grasic Anton	100,00	Hull Rudolf
100,00	Grasic Frank	1.000,00	Humar Stefan
1.000,00	Gracar Joe & Mary	100,00	Ifko Anton
100,00	Grdadolnik Janez	1.000,00	Intihar Frank
300,00	Grdoin Anthony	300,00	Jablonski Jan & Mariam
200,00	Gregorcic Anna	100,00	Jager Joseph
100,00	Grenc Joze	150,00	Jaklic Joze
200,00	Grguras Matija	150,00	Jaklic Mary & Milan
1.280,00	Grilec Martin & Krivec Ivan	100,00	Jaklic Zdenka
200,00	Grisani Guida	100,00	Jakopin Leo
100,00	Grilj Victor	100,00	Jakovcic C. Dr.
500,00	Grm Stane	30,00	Jaksa Joze Matilda
200,00	Grosi Vida	500,00	Jamnisek Mr. & Mrs. Ivan
100,00	Groznik Edward	500,00	Jan Frank
300,00	Groznik Joseph	100,00	Jankovic Stan
1.000,00	Gruntar Alojzij	100,00	Jelenc Toni
		40,00	Jenko Zdravko

300,00	Jenskovec Joe	100,00	Koller Alfred - Alkol
100,00	Jeram Stan		Mechanical Ltd.
250,00	Jeric Joze & Terezija	300,00	Komavlj Boris
1.000,00	Just Aluminium & Glass Ltd.	500,00	Koncan Marija
1.000,00	Just in Time Toole & Die Inc.	200,00	Koncan Mr. & Mrs.
500,00	J. D. Furniture	1.000,00	Koncan Valentin
1.000,00	Kacnik Anton Dr.	500,00	Koncut John
100,00	Kaluza Ivan	100,00	Kopic Majda
100,00	Kastelic Ed & Susan	100,00	Koren Lojze
1.000,00	Kastelic Frank & Mary	100,00	Koren Rudi
200,00	Kastelic Frank	100,00	Koren Rudi
150,00	Kastelic Ignac	400,00	Koren & Poludnik
300,00	Kastelic Janko	200,00	Kosar Frank
500,00	Kastelic John	1.000,00	Kosin Rudi
200,00	Kastelic John	20,00	Kosir Frank
5.000,00	Kastelic Joze	200,00	Kosir Jakob
200,00	Kastelic Neza	25,00	Kosir Janez & Cenka
2.000,00	Kavcic Construction Co.	100,00	Kosir Katarina
50,00	Kavcic Joze	400,00	Kostelic Ivan
400,00	Kavcic Valdi	500,00	Kotnik-Zarytsky Francka
40,00	Keber Frank	200,00	Kotnjek Alojz
20,00	Kebe-Prosen Milka	100,00	Kotnjek Stefan
50,00	Kelenc Stefan	1.000,00	Kozar Branko & Marija
500,00	Kikelj Boris	100,00	Kozelj Alexander
100,00	Klanfer Pepca	100,00	Kozelj Joze
250,00	Klemencic Dusan	250,00	Krajc Elizabeta
50,00	Kleslin Ivan	200,00	Kranjc Joze
500,00	Klopčic Mr & Mrs Peter	200,00	Kralj Lojska Mrs
200,00	Knezaurek Oscar	500,00	Kramar Electric Ltd.
250,00	Knight Zorana	500,00	Kramar Peter
100,00	Kobe Angela	10,00	Kramolc Ted
250,00	Kociancic Mrs. E.	100,00	Kranjc Anton
4.000,00	Kocjancic Lojze & Cvetka	100,00	Kranjc Jozef
500,00	Kodric Andrej	1.000,00	Kranjc Stane
500,00	Kodric Joze	50,00	Krcmar Mr. & Mrs.
1.000,00	Kolenc Joseph	10.000,00	Krek John E. Credit Union
400,00	Kolenc Ludvik	100,00	Kreze Frank & Maria
125,00	Kolenko Joe	250,00	Kreze Stan & Justina
50,00	Kolenko Stefan	40,00	Krizman Zofi
		100,00	Krmac Jordan

100,00	Kromar Karl	50,00	Luzar Frank
200,00	Krosel Z.	1.000,00	Mac Automotive Co.
1.000,00	Kuk Dr. Augustin & Maria	200,00	Magdic Joe
200,00	Kuk John	200,00	Magdic Victor
200,00	Kuk Mark	1.000,00	Marentic Ivan
100,00	Kumprey Alfons	500,00	Marijine sestre
200,00	Kuntasic F.	100,00	Marn Ivan
400,00	Kure Joze	100,00	Marolt Maria
500,00	Kure Peter & Franciska	100,00	Martineau Andre
50,00	Kus Martina	20,00	Marto Lisa
200,00	Kus Mili	20,00	Masseratto Richard
1.100,00	Kus Rudi	100,00	Matasic Barbara
100,00	Kus Rudy & Lydia	300,00	Mate Frank
200,00	Kusar Janez	100,00	Mavec Joe
100,00	Kuzma Anton & Katica	40,00	Mavec Jozefa
100,00	Kuzmic Josef	500,00	Merhar Karla
500,00	Kveder Pavle	200,00	Mes Koloman
50,00	Laki Stefan	250,00	Mesicek Frank
100,00	Lang Terezija	200,00	Mevlia Miran
300,00	Laplante Carol & Kevin	300,00	Mevlia Mr. & Mrs.
300,00	Lavrisa Mary	100,00	Mihelcic Neza
1.000,00	Lebar Mr. & Mrs.	500,00	Mihelic Rudi
100,00	Leben Antonia Miss.	100,00	Miklavcic Florjan Ana
20,00	Lenarcic Frances	300,00	Miklavcic Tomislav & Marija
50,00	Lenart Martina	200,00	Milardovic Stanko
400,00	Lerher Dragica	50,00	Milavec Rajko
300,00	Lesar Ciril	1.000,00	Milavec Rudolf
500,00	Lesar Joze	100,00	Miketic Ivan & Marija
250,00	Leasr Tony & Karolina	100,00	Mlakar Maria
300,00	Lesica Alojz	35,00	Mlakar Minka & Bozo
100,00	Leskovec Bozidar	10,00	Mlecenko Halina
135,00	Letonja Franc Rev.	500,00	Molec Marko & Stefanija
300,00	Levstek Ivan & Stefka	350,00	Movrin Janez
100,00	Levstik Agnes	500,00	Mozetic Alfonz Ljudmila
300,00	Levstik Slavica	100,00	Mozetic Antonia & Vojan
50,00	Likon Frances	1.000,00	Mozic Frank
275,00	Liumicic Stanko	500,00	Muhic Maria
100,00	Lovrencec Joze & Emilia	500,00	Muhic Mr. & Mrs.
500,00	Lovrin Darko	500,00	Mycountry Delocatessen
100,00	Lukac Darinka & Joze	500,00	Napast Stanislav
100,00	Luzar Brigita		

200,00	Nedelko Ivan & Ana
300,00	Nedelko Martin & Regina
20,00	Nemanic Anton
50,00	Nguyen Mina
100,00	Nosan Greg & Lydia
500,00	Nosan Paul & Josephine
100,00	Novak Bogomir
250,00	Novak E.
500,00	Novak Paul

(nadaljevanje in konec prihodnjič)

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (41): 11. CLEVELAND, OCTOBER 10, 1991 -

PRILOGA: KANADSKA DOMOVINA

Pomoč žrtvam vojne v Sloveniji
(NADALJEVANJE IN KONEC)

100,00	Novak Peter	100,00	Petrovcic Lojze
1.000,00	Novak Peter & Erna	300,00	Pikovnik Edward & Ivanka
100,00	Obrol George		
20,00	Obrol Jurca	20,00	Pilih Ana
300,00	Oman Ciril & Kristina	150,00	Pintaric J. Mr & Mrs
250,00	Opara Joseph	500,00	Pintaric Karl
200,00	Opeka Ljudmila	500,00	Pinter Frank & Ljudmila
500,00	Opresnik J & A	250,00	Pironet - Knight Zorana
200,00	Orlow George & Ana	554,00	Planica Hunting & Fishing Club
20,00	Osde Florjan		
1.000,00	Osredkar Frank & Mara	1.000,00	Plantar Brothers
1.000,00	Ozimek Industries Inc.	1.000,00	Plazar Ivan Rev.
200,00	Pahulje Mr. & Mrs. J.	500,00	Plesko Irena
500,00	Pajkovic Stanko & Olga	500,00	Plohl Janez
20,00	Pangos Roman	300,00	Podobnik Mr. & Mrs. Anton
500,00	Papa Franc		
100,00	Papa Ivan	5.000,00	Pogacar Emma & Joseph
200,00	Papa Joseph	100,00	Pohl Joseph
210,00	Papez Anton	300,00	Polajnar Andrej
50,00	Pavcnik Konrad	50,00	Polenek Slavko
100,00	Pavkovic Pasko	300,00	Ponikvar Louis
200,00	Pavlich Mr. & Mrs. Stephen	200,00	Popit Mr. & Mrs. T.
1.000,00	Pavlin Marjan	500,00	Por Joseph & Maria
390,00	Pavlin Peter	100,00	Por Joe Tarok
100,00	Pelcar Frank	500,00	Porovne Franc Dr.
50,00	Pankarski Peter	200,00	Potocnik Blaz
500,00	Pepevnik F. Dr. & Mrs.	200,00	Potocnik Sonja
15,00	Peric Stanislava	200,00	Predovich Janko
50,00	Perko Rudi	1.000,00	Pugelj Srecko Dr.
200,00	Perovsek Frank	200,00	Premru Bernarda
1.000,00	Peternelj Mr. & Mrs.	250,00	Prezelj John
500,00	Petkovsec Joseph	200,00	Prezelj Ciril
50,00	Petric Louis	25,00	Prosen Marko
200,00	Petric Mr. & Mrs. Stane	500,00	Prsa Joe
		150,00	Prsa Joe & Katharine

228,00	Prsa Josef	5,00	Shettell Ron
500,00	Prsa Stefan & Teresija	100,00	Shushtarich John
300,00	Prsa Steve	500,00	Sipek Joe & Vera
500,00	Psansy Primc Tri	200,00	Skaricic Anne
50,00	Puselj F.	100,00	Skerlj Frank
500,00	Racic Vincenc Mr. & Mrs.	250,00	Skof Leander
200,00	Raduha Fran & Elizabeta	5,00	Skrak Branko
200,00	Raduha Frank	100,00	Skrlj Ivan
30,00	Raquel Abraham	35,00	Skrlj Pavla
10,00	Ratkovic Zelimir	500,00	Skrtn Stanley
300,00	Ray Steve	500,00	Skubic Anton & Luise
250,00	Remic Anthony	500,00	Skulj Joze
100,00	Rendulich Katarina	5.000,00	Slobodnik Doreen & Joseph
100,00	Resnik Rudi		
300,00	Retej Alojz	500,00	Slobodnik Ivan
200,00	Rezek Anton	100,00	Slobodnik Stan
1.000,00	Rezek Joe	100,00	Slobodnik Stephanie
100,00	Rigler Lojze	1.000,00	Slokar Emil Diamond
1.000,00	Rihar Frank & Stephanie		Art Jewellery
200,00	Rocki Milan	10.000,00	Slovenia Parishes
100,00	Rogina Victoria & Louis		Credit Un.
100,00	Rojc Joe	500,00	Slovenska Igralska
500,00	Ropret Izidor		Skupina
500,00	Rus Frank	3.000,00	Slovensko Letovisce
500,00	Sagadin Max		Bolton
1.000,00	Sajnovic Stanko & Jozica	100,00	Smerdelj Franciska
200,00	Salajko Branko	25,00	Solum Lorna
2.000,00	Salesian Fathers	500,00	Sorsak Mr. & Mrs. Ciril
10,00	Saudade Jose	250,00	Sostone Frank & Anna
200,00	Scanlon Daniel	300,00	Sparar Emma
200,00	Secnik S.	250,00	Sparovec Joze
200,00	Sedej Matija	500,00	Spes Ciril
1.000,00	Sega Anka	100,00	Spiler Joseph
40,00	Sagade Mary Ann	100,00	Spiler Miran & Helen
130,00	Seljak Tomaž	30,00	Srebernic Raphael
1.000,00	Seljak Tone	200,00	Srecko rev.
500,00	Semlak Tony - Savina Kitchen	500,00	Srlj Adolf
		300,00	Stadler Franc
1.000,00	Semrov Mr. & Mrs.	100,00	Stajan Alojz
1.000,00	Senica John	1.000,00	Stajan Bill
100,00	Sercelj Anna	2.000,00	Stajan Ludvik

2.225,00	Stajan Mike	2.000,00	Turk Franc Rev. (St. Patrick's Church)
1.250,00	Stajan Mike & Nada	3.000,00	Turk Francis Rev.
500,00	Stanann Plumbing & Heating Ltd.	300,00	Turk Joze
200,00	Stanko Carpentry (Josef Stanko)	1.000,00	Udovic Frank
100,00	Stariha Branko	30,00	Udovic Severin
100,00	Stebalj Slavko	5.000,00	Ugovsek Stane
100,00	Stefanic Frank	500,00	Ulehia Boris & Carmen
500,00	Stefanic Kathy & Milan	250,00	Urbancic Ignac & Maria
100,00	Sterle Martin & Kristina	100,00	Ursic Carlos
700,00	Sterlic Andrej	5.000,00	Valentic M.
200,00	Sterman Stanislav	500,00	Vegelj Ivan & Josephine
150,00	Stipanic Albin	500,00	Vegelj Stanko
800,00	Strazar Frank	1.000,00	Verbic Zlatko Dr.
300,00	Strazisar Maria	200,00	Veselic John
500,00	Stryco Wire Products Ltd.	100,00	Vicic Frank
100,00	Sturm Stanely	3.000,00	Vidmar Andy
50,00	Sturm Stanley	10,00	Vincec Ann Mary
10.000,00	St. Gregory's Church	150,00	Vincec Joe & Vera
1.000,00	St. Joseph Press	500,00	Vincec Tony & Sofija
100,00	Suhadolc Anton	1.000,00	Vipavec Carl & Ivanka
2.000,00	Superior Mobile	1.000,00	Vlahovic Frank
1.000,00	Sutej Joe	100,00	Volcansek Karl
500,00	Svetina Louis	10.000,00	Vrckovnik Milan
500,00	S.I.L. Plastic Sales	3.000,00	Vrhovsek Frank
200,00	Tchi John	100,00	Vrstovsek Stane
100,00	Testen Frank	250,00	Vucajnik Michael & Ljudmila
100,00	Tibout Stefan	100,00	Vucajnik Michael & Ljudmila
100,00	Tompa Ivan	150,00	Vucajnk Mr. & Mrs.
100,00	Tompa Joze & Verona	100,00	Vuksanic Anthony Rev.
100,00	Tomsic Dora	200,00	Vuksanic Ivanka
100,00	Tomsic Vicor	200,00	Weber Martin
1.000,00	Top Hat Cleaners	200,00	Weldflow Metal Products Ltd.
500,00	Tratnik Alojz	500,00	Wlahovic Mara
50,00	Tratnik Ivanka	100,00	Wright Ivana
1.000,00	Tratnik John	200,00	Zabjak Francka Mrs.
500,00	Tratnik Mike	200,00	Zadel Stanley
500,00	Trcek Pavla	25,00	Zadavec Frank
1.000,00	Try Hard Industrial Supply Co.	150,00	

500,00	Zagar Maxa
1.000,00	Zagar Victor
200,00	Zagar Zagar
500,00	Zaktajsek Mrs I.
1.300,00	Zakrajsek Roman
2.500,00	Zakrajsek Victor
100,00	Zaletel Mr. & Mrs. A. T.
200,00	Zamida Joe & Ann
600,00	Zbogar Robert
100,00	Zejn Marjan
250,00	Zelko Frank
100,00	Zenko Ludvik
5.000,00	Zenkovich Victor
2.000,00	Ziernfeld R.
980,00	Zigante Druzina
50,00	Zigon Ivan
1.000,00	Zilavec Rudolf
50,00	Zilovec Ernest
500,00	Zivec Stan
250,00	Zizek Alojz
2.000,00	Zoldos J & A
100,00	Zonta Frank
200,00	Zorko Alojz
200,00	Zrnec Tone Rev.
50,00	Zupan Frank
40,00	Zupan Joe
132,76	Zupancic Alojz
1.000,00	Zupancic Ivan Green Road Developments
200,00	Zupancic Lojze
60,00	Zupancic Louis
250,00	Zupancic Tone
8.000,00	Zupnija Brezmadezne - New Toronto
100,00	Zurbi Konrad
500,00	Zvan John

329.121,32 Skupno

524,91 Povprečno

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BARBARI McDougall
Z DNE, 4. OKTOBRA 1991

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ON M8W 3W2
Telephone: (416) 283 4290 Telefax: (416) 255 4626

October 4, 1991

The Honourable Barbara McDougall,
Secretary of State for External Affairs,
House of Commons, Ottawa, Ont. K1A 0A6.

Dear Madame Minister,

Let me congratulate you again, Madame Minister, for your firm stand against the brutal military coup in Haiti.

I feel confident that you will condemn with equal determination the yesterday's coup of the Yugoslav Army. At yesterday's session of the Yugoslav collective presidency, attended by only four members from Serbia and Montenegro, together with the highest representatives of the Yugoslav army - but without any representation from democratically elected republics of Slovenia, Croatia, Macedonia, Bosna and Hercegovina - it was unilaterally decided to take over the federal military command. The member of the Collective Presidency from Slovenia, Dr. Janez Drnovsek, was declared to have no right to act as the highest in command of the Army. To legitimize this unconstitutional and illegal military coup orchestrated by the Serbian president Slobodan Milosevic, this junta used the excuse that Yugoslavia is in a state of war. The recent Montenegrin attack on Dubrovnik from the north and the federal navy from the south was just another deliberate act of aggression - against this historic city without any strategic value - in order to fabricate and accelerate such a state of war.

With the end of the moratorium negotiated in Brioni for October 7, 1991, Slovenia is very concerned about its safety. It is becoming clear that Serbia will not so easily let go its best "milking cow". The mobilization of Serbian "volunteers" speaks for itself and it is uncertain whether the Yugoslav army will stop on the Slovenian/Croatian border after it will subdue Croatia. The latest signals from Belgrade speak of the contrary.

Madame Minister, Slovenians in Canada count on your firm support for democratic rights and hope for your imminent diplomatic recognition of the Republic of Slovenia.

Respectfully yours,

Leander V. Skof,
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

Encl.: Circular to the member Ministers of Exterior of the ECSC

PISMO KEITHA MILESA* PREMIERU ROBERTU MUGABEJU

Z DNE, 17. OKTOBRA 1991

REPUBLIC OF SLOVENIA
Representative Office in the United Kingdom
Room 7, 5th Floor Morley House, 314/322 Regent Street
London W1R 5AB
Telephone: 071-436 0676. Fax: 071-436 9450.

H.E. THE PRESIDENT
 REPUBLIC OF ZIMBABWE
 Mr. Robert Mugabe

17th October 1991

Chairman: Commonwealth Conference

Your Excellency,

We seek your permission to take this opportunity, on behalf of the Slovene peoples resident within Britain, Canada, and Australia, and also on behalf of their children born into these nationalities but still tanking great pride in the land of their forefathers, to make a statement to the assembled Heads of State and Prime Ministers and Foreign Ministers to whom you are the gracious host at the Commonwealth Conference.

We accept that this issue is not in any way central to the purposes of the Conference, and therefore crave your indulgence as Chairman, and defer to your wisdom in the manner of permitting this issue to be raised within or alongside your set agenda.

We seek to draw the attention, if only fleetingly, to the situation of Slovenia within Europe only because it represents issues upon which the commonwealth, with its demonstrable support for independence and freedoms for its various peoples, has a valuable contribution to make through the expression of its collective opinion. Britain alone, of the Commonwealth nations, is involved by geography and its EC membership, but the wider world is affected also by any threat of obstacle to freedom, democracy, and human rights as agreed by all nations.

The statement we would like to issue, with your gracious permission, follows on the next page.

* * *

* Keith Miles je angleškizgodovinar. ki je leta 1991 pomagal Slovencem v Angliji formulirati navedeno pismo. (ur.)

May we offer our most humble appreciation of any consideration you might be able to give to our request in this regard, and accompany that with our best wishes for Your Excellency, and the Republic of Zimbabwe, in hosting this prestigious conference.

Respectfully yours,

On behalf of the Slovenian Information Centre, London, UK;
The Slovenian Information Centre and Canadian Slovenian
Congress, Ontario, Canada;
The Slovene Information Centre, Sydney, Australia.

PISMO, KI GA JE ZA POTREBE REPUBLIC OF SLOVENIA, REPRESENTATIVE OFFICE IN THE UNITED KINGDOM NAPISAL KEITH MILES PREMIERU "THE COMMONWEALTH NATIONS", KATEREGA JE DNE, 18. OKTOBRA 1991 PO FAXU POSLALA LEANDERJU SKOFU IN MARKU BREZNIKU

1991-10-08 10:23 SIO/SIO London 071 436 9450 P.01

REPUBLIC OF SLOVENIA
Representative Office in the United Kingdom
Room 7, 5th Floor Morley House, 314/322 Regent Street
London W1R 5AB
Telephone: 071-436 0676. Fax: 071-436 9450.

Date/Datum: 18. 10. 91

FAX INFORMATION SHEET - TELEFAX SPOROČILO

TO/ZA: LEANDER SKOF / MARK BREZNIK
FAX NO/ST: 010-1-416-253-5899 / 010-61-2-550-1378
COMPANY/DEPT/NASLOV:
FROM/OD:
STRANI/SHEETS (INC. THIS SHEET/VKLJUČNO S TEM): 2

NB if you do not receive all sheets or any are unclear please advise me / če niste prejeli vseh strani ali so nečitljive, me obvestite.

MESSAGE/SPOROČILO

Za informacijo

Lep pozdrav

Keith

1991-10-08 10:23 SIO/SIO London 071 436 9450 P.02

REPUBLIC OF SLOVENIA
Representative Office in the United Kingdom
Room 7, 5th Floor Morley House, 314/322 Regent Street
London W1R 5AB
Telephone: 07-436 0676. Fax: 071-436 9450

To the Heads of State, Prime Ministers and Ministers,
The Commonwealth Nations.

Your Excellencies and Right Honourable Government Ministers.

We representing the peoples of Slovene birth or descendance, naturalised or born into British, Canadian or Australian nationality, wish to commend to you the rights of the Slovene nation within the Yugoslav region as being both constitutionally established and appropriate for an expression of your support to be made in recognition of their validity.

Slovenia has stated its claim for self-determination, based upon its full constitutional authority to do so under the fundamental principles of the 1974 Constitution of the Federative Republics of Yugoslavia, and the supporting principles agreed internationally in the Helsinki Accord, to which Yugoslavia was a signatory.

By an open and free democratic process, the electorate of Slovenia gave an overwhelming vote in favour of self-determination for the Republic of Slovenia, and the elected government has put this electoral wish, expressed by plebiscite, into effect by declaring the Republic to be sovereignly independent, and this has been ratified within parliament.

Slovenia now seeks only international recognition of her declared and enacted independence.

Slovenia has achieved the essential elements of independent statehood, and is ready through negotiations and assumptions of state functions to prove itself a reliable and stable partner to all other nations and authorities in international relations.

The Republic of Slovenia will enhance the stability in a complex region of Europe, and will bring example and incentive to the region from which the direction of natural progress will become the focus for peace and purposeful endeavour.

Slovenia does not seek her own independence at the expense of the region, but

as a positive forward step for the whole region and its constituent partners. Slovenia is technologically and financially capable; it is nationally homogeneous, and in control of its recognised territory.

We feel confident in commending Slovenia's aims and purposes to you, and in suggesting that immediate diplomatic recognition of the independent status of the Republic of Slovenia will benefit Europe and also help expedite the onset of peace within the region.

Respectfully yours,

The Slovene Information Centres of London, UK; Ottawa, Canada;
Sydney, Australia

PISMO LEANDERJA V. SKOFA BARBARI MCDUGALL
Z DNE, 19. OKTOBRA 1991

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ONT. M8W 3W2
Telephone: (416) 283 4290 Telefax: (416) 255 4626

October 19, 1991

The Honourable Barbara McDougall,
Secretary of State for External Affairs,
House of Commons, Ottawa, Ont. K1A 0A6.

Dear Madame Minister,

The Slovenian community in Canada together with all freedom loving Canadians salute and thank our Prime Minister, The Right Honourable Brian Mulroney, for his firm reiteration to the Commonwealth summit that "... Canada will not subsidize repression and stifling of democracy", implying that the government of Canada has dropped the policy of non-interference in internal affairs against oppressive totalitarian regimes.

We trust, Madame Minister, the above statement also signals our government's proactive support for all such new fledgling democracies as the Republic of Slovenia. Accordingly the Slovenian community anxiously awaits Canada's formal diplomatic recognition of the democratic Republic of Slovenia.

For your information I am enclosing the joint letter and Statement that was sent to the Commonwealth Conference in Harare, Zimbabwe, on behalf of Slovenians residing in Canada, Britain and Australia.

Your reply with relevant comments on your latest foreign policy in regard to the Republic of Slovenia will be greatly appreciated.

Respectfully yours,

Leander V. Skof,
Secretary General
Canadian Slovenian Congress

Encl.: Letter of 17/10/91 to The Right Honourable Robert Mugabe, The Prime Minister of Zimbabwe

and Chairman of Commonwealth Conference.

cc The Right Honourable Brian Mulroney, Prime Minister of Canada.

PISMO STANA KRANYCA BARBARI McDougall
Z DNE, 18. NOVEMBRA 1991

444 Abruz Blvd.
Mississauga, Ontario
L5A 1N2
(416) 270-7490

November 18, 1991

Hon. Barbara McDougall, M.P.
House of Commons
Ottawa
Ontario

Dear Ms. McDougall:

Please help to stop BRUTAL WAR and SENSELESS SLAUGHTER by Yugoslavian Federal Army by immediately RECOGNIZING SLOVENIA and CROATIA as INDEPENDENT STATES.

Thank you.

Yours truly,

Stan Kranyc
President of All Slovenian Committee - Ontario
Vice President Canadian Slovenian Congress
Director Canadian Slovenian Chamber of Commerce

PISMO WILLIAMA S. PAVLIČA BARBARI MCDUGALL
Z DNE, 4. DECEMBRA 1991

Slovenian Information Centre
Slovenski Informacijski Center
770 Brown's Line, Etobicoke, Ont. M8W 3W2 Phone: (416) 255 4626
Fax: (416) 253 5899

The Honourable Barbara McDougall
Secretary of State for External Affairs
House of Commons
Ottawa, Ontario K1A 0A6.

4 December 1991

Dear Minister,

The Slovenian community in Canada would like to thank you for taking the time to consider this letter with respect to the concerns and issues confronting our community in the present status of the new Republic of Slovenia. We also appreciate your effort in making a portion of your time available to the Foreign Minister of Slovenia, Dr. Dimitrij Rupel, during his visit to Canada on 27 November. We hope that this meeting was both fulfilling and constructive in furthering Canada's understanding of the positions and aspirations of the Republic of Slovenia.

We are writing to you in conjunction with the first anniversary of the Referendum on Independence that was held in Slovenia on the 23rd of December 1990. This referendum charted a new, historic and democratic beginning for the new country of Slovenia. The results of this referendum, in which ninety-two percent of Slovenians voted in favour of full independence from Yugoslavia, was an overwhelming display of the free will of Slovenians and their desire to participate in a new democracy.

Just a few short days ago, the citizens of Ukraine demonstrated this same desire for democracy and freedom of their new state by voting in favour of independence from the USSR. Ukrainians are now enjoying their new found freedom and independence just as Slovenians have been doing over the last twelve months, though, without international acknowledgement as of yet. The aspirations of Slovenia in becoming a fully functioning and sovereign nation-state is a total reality today. Slovenia has fulfilled all of the international requirements that determine whether or not a nation can become a recognized state. Slovenia has been a fully cooperative and participatory actor in the search for lasting peace in the Yugoslav region. This reality has been present for six months now thanks to long negotiations between Slovenia, the Yugoslav Army, the European

Community and recently under the Hague Conference, led by His Excellency Lord Carrington. Slovenia has truly had to earn its independence and has done so most successfully and peacefully. Slovenia has now promulgated its new Constitution that has, at its root, the entrenchment of liberal democracy and the enshrinement of minority linguistic, cultural, religious, economic and representative rights within that same document.

Slovenia has made it unequivocally clear that it will be a responsible member of the global community with its assurances made through a Constitution and its preservation of minority rights.

What can not be stressed enough is that the aspirations of Slovenia should not be directly linked with the aspirations of any other former Yugoslav republics. Assuming that Slovenia be considered a sort of "siamese twin" to any other republic places Slovenia in the position of a "hostage" amongst other conflictual powers that be in the region. The position of Slovenia, as well as our understanding of the present situation, is that Slovenia is a fully independent entity, apart from any other entity that exists in the region.

From what we understand, the meeting between yourself and Dr. Rupel included the issue of Slovenia's distinctiveness and uniqueness in the region. We commend you for your correct understanding of the present situation of Slovenia in the region and are encouraged by Canada's new comprehension of this reality.

Of current vital importance for Slovenia is the topic of international sanctions of Yugoslavia. The imposition of sanctions by the EC and selected other states, including Canada, is commendable, however, there must be extreme care taken to specifically delineate the exact purpose, target and expected results of such measures. What must be kept clear is that economic sanctions are generally imposed as a punitive measure against an actor that is not acting in a manner respective of international laws and conventions or an actor that initiates terrible harm against the citizens of its own nation or those of another nation. Keeping this in mind, the Slovenian Foreign Minister, Dr. Rupel has said that,

"Imposition of non-selective sanctions ... on all of the Republics, including those which are not directly involved in the present conflict would be contradictory to the aims and logic of economic sanctions ..."

Sanctions, as their justification, are imposed in order for aggressor in a conflict, in this case, the Serbian-led Yugoslav Army, be disciplined for acts of aggression that have been deemed contrary to international law. Global institutions such as the United Nations, as well as unilateral actors, must take this realization into strict consideration and avoid imposing "blanket" sanctions that are designed to "discipline" even those actors who have shown themselves to be most cooperative and constructive in the search for peace, such as the Republic of Slovenia. Sanctions on all of "Yugoslavia" means punitive action against a peaceful country. Of great concern to Slovenia is the fact that restrictions in trade and other economic activity brought on by sanctions are harming the fragile

economy of Slovenia even further. Sanctions imposed by the Yugoslav Republic itself have already had a detrimental effect on Slovenia's economy.

Slovenia is burdened by yet another social and economic dilemma. Since the beginning of the war in Croatia some months ago, Slovenia has taken into its territory close to 25000 refugees of Croatian origin. These displaced persons in Slovenia are in constant need of provisioning, whether it be food, clothing, shelter, or medical attention. With winter upon them, it is essential that the Slovenian economy be allowed to operate freely and that international sanctions not be placed on Slovenia blindly and without consideration to factors which are beyond its control, such as forced migrations of people. If anything, Slovenia needs to be aided in all manners possible - not punished with sanctions as is the present case.

Slovenia has managed to make major and internationally significant inroads towards recognition of its independence. Slovenia now competes independently in a variety of internationally recognized sports tournaments. The governing body of worldwide alpine skiing, the International Ski Federation, has recognized Slovenia's independence in winter sports. On 1-2 December 1991, the Slovenian National Ski Jumping Team competed most proudly at the Husky World Cup Ski Jumping Competition held in Thunder Bay, Ontario.

Slovenia has already, and will continue to be in the future, a proven, reliable and cooperative member of the global community. In order to fully carry out its responsibilities in the global sphere, Slovenia needs the acknowledgement of its statehood from that global community, Slovenia has assured the global community of its resolve to follow the principles of liberal democracy, human rights, minority rights and full participation in international organizations and respect for the guidelines and requirements set down by these institutions.

Without the clear resolve of the global community and attempts at consistency in foreign policy formulation, the wave to freedom and democracy that has flowed over the past three years, especially in Europe, may be inclusive to some aspiring democracies, and yet exclusive to others. If there exists a clear resolve and political will in the world to democracy and recognition of fledgling democracies, nations will be fairly and justly included. If this will falters or becomes inconsistent, the desire for democracy and freedom around the globe will be suppressed in the face of the new expansion of freedom around the world today and tomorrow.

We sincerely hope, Minister, that your interest and commitment to this issue will remain strong and steadfast. Thank you for your effort and concern thus far in this important issue.

Respectfully yours,

William S. Pavlich
SLOVENIAN INFORMATION CENTRE

PISMO STANA KRANJCA BARBARI McDUGALL Z DNE, 9. DECEMBRA 1991

Mr. Stan Kranjc
444 Abruz Blvd.
MISSISSAUGA ON L5A 1N2

9 December 1991

Honorable Barbara McDougall
M.P. External Affairs Minister
House of Commons
OTTAWA, ON K1A 0A6

Dear Ms. McDougall:

Allow me to congratulate you and the Canadian government for the recognition of Ukraine as an independent state.

As you know, last year Slovenia had a referendum on independence and approximately 90 % of Slovenian people voted in favour of independence. It is time overdue to recognize Slovenia, like you have recognized Latvia, Lithuania, Estonia and now Ukraine.

The Toronto Star reported, on December 5, 1991, three conditions you outlined for official recognition of Croatia;

- An end to the violence
- Recognizable and agreed upon borders for the new nation
- Guaranty of minority rights

Slovenia meets all three conditions.

- There is no violence in Slovenia
- There are no border disputes
- Slovenian government has agreed to guaranty rights for minority groups such as Ethnic Italians.

Why is SLOVENIA not RECOGNIZED?

On Thursday December 5, 1991, The Globe and Mail reported your statement:

The key to independence is to end the violence and to have all the parties negotiate in good faith.

Again, I point out that there is no violence in Slovenia and the Slovenians have been and are continuing to negotiate in good faith. As well, they are responsibly living up to the agreements they reach.

It is WRONG to penalize Slovenia because Serbian and the Federal army leaders are not negotiating in good faith and are not living up to the agreements they

make. As well, they are continuing with brutal war and senseless slaughter and destruction in Croatia.

Ms. McDougall, it is time and it is just to fulfill the Slovenian dream and right by recognizing Slovenia as an independent state.

Wishing you, Canada and Slovenia much success.

Thank you.

Stan Kranjc

President, All Slovenian Committee - ONT

Vice President, Canadian Slovenian Congress

Director, Canadian Slovenian Chamber of Commerce

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (50) : 5. CLEVELAND, DECEMBER 12, 1991.

**Uraden obisk dr. Dimitrija Rupla
v Ottawa, Kanada 27. novembra**

Dr. Zlatko A. Verbič, od slovenskega zunanjega ministrstva uradno imenovanega predstavnika le-tega v Torontu, nam pošilja sledeče poročilo o obisku zunanjega ministra Republike Slovenije dr. Dimitrija Rupla v Kanado, do katerega je prišlo 27. novembra.

Urednik

TORONTO, Ont. – Pisarna pooblaščenca ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije v Torontu je štiri tedne pripravljala obisk dr. Dimitrija Rupla, ministra za zunanje zadeve Republike Slovenije v kanadsko glavno mesto Ottawa. Vključena v priprave sta bila tudi dr. Anton Štukel, "liaison" za pisarno v Toronto, in g. Milan Benett iz Ottawe.

Da bi bil obisk čim uspešnejši, je bilo potrebno navezati stike za sestanek in jih časovno uskladiti. Pripravili smo razgovore z ministrico za zunanje zadeve kanadske vlade, go. Barbaro McDougall, s člani uradne parlamentarne opozicije, s člani stalnih odborov za zunanje zadeve in za mednarodno trgovino, ter z drugimi osebnostmi kanadskega političnega življenja. Za zvezo med našo pisarno v Torontu in pristojnimi političnimi uradi in faktorji v Ottawi gre posebna zahvala Jesse Flisu, ki zastopa v parlamentu okraj Parkdale-High Park v Torontu. Za časovno in uspešno koordinacijo pa gre zahvala dr. Štruklu in g. Benettu.

Naša pisarna je obvestila in poslala vabila predstavnikom slovenskih organizacij, duhovnim vodjem in gospodarstvenikom po Kanadi. Zajtrk in srečanje z dr. Ruplom je bilo napovedano za sredo, 27. novembra, ob 8.30 zjutraj v hotelu Westin v Ottawi.

Dr. Rupel in Andrej Loga (v resnici Logar - op. M. K.), šef kabineta, sta prispela v Ottawa 26. novembra zvečer. Na letališču sta bila sprejeta od zastopnika kanadskega zunanjega ministrstva, pooblaščenca MZZ RS v Torontu (podpisani) in dr. Štrukla.

Naslednje jutro je dr. Rupel že ob 7.30 imel približno 20-minutni intervju z go. Marijo Ahačič-Pollak, za torontsko slovensko radio oddajo "Glas kanadskih Slovencev".

Sledil je delovni zajtrk in srečanje s slovensko-kanadskimi zastopniki iz političnega, gospodarskega in duhovnega življenja, ki mu je prisostvovalo 27 oseb. Na žalost, nekateri, ki so želeli biti navzoči, niso uspeli priti pravočasno, vendar je razgovor kljub temu lepo uspel.

Slovenski zastopniki so prišli iz različnih delov Kanade. Vancouver, B.C., je zastopal g. Ivo Bergant, Montreal g. Obersnel, Toronto dr. A. Kuk in g. L. Jamnik ter drugi. Iz Ottawe so bili prisotni poleg dr. Štukla in g. Benetta tudi dr. S. Pregelj, B. Golob, D. Sedlar idr.

Navzoče sem pozdravil podpisani. Med razgovorom so vsi aktivno sodelovali z različnimi vprašanji in pripombami, prevladovala pa so vprašanja o slovenskem gospodarstvu in tovrstnem sodelovanju in povezavi med Kanado in Slovenijo. Očitno je bilo, da so kanadski Slovenci zainteresirani o dogajanjih v Sloveniji.

Zajtrk oziroma razgovor je trajal 50 minut, snemala je med tem časom kanadska televizija, t.j. CBC. Sledil je intervju dr. Rupla za MultiMedia International, ki posreduje poročila kanadski in evropski javnosti. Novinar Jeff Sallot je dr. Rupla intervjuval za torontski list *Globe and Mail*.

Pomembna točka sicer enodnevnega sporeda dr. Rupla je bil obisk na zunanjem ministrstvu Kanade in razgovor z ministrico McDougallovo. Pričel se je z manjšo zamudo, ob 11.40. Prisotni so bili še David Wright, ki je "Assistant Deputy of Foreign Affairs", Pierre Guimond, ki je "Head of the Eastern European Division" v ministrstvu, in Kevin Phillip, svetovalec za evropske zadeve.

Dr. Rupla so spremljali g. Logar, dr. Štukel in podpisani. Sestanek je bil koristen, vendar brez obvezovalnih izjav glede priznanja Slovenije. Ministrica McDougall sicer razume slovensko stališče in nevmešavanje oziroma nepletenost Slovenije v srbsko-hrvaškem konfliktu. Pripravljena je obljubiti pomoč celemu področju, se pravi prostoru bivše Jugoslavije, v humanitarnem oziru, predvsem glede beguncev. Govorila je o posegu združenih narodov.

Celotno gledano pa je že sam obisk dosegel svoj namen, kajti bil je vzpostavljen neposreden in osebni stik med zunanjima ministroma Kanade in Slovenije. Zato je ta obisk dr. Rupla in njegov sprejem pri ge. McDougallovi velike važnosti v diplomatskem oziru. (*Opomniti velja, da izmenjave mnenj na tako visoke nivoju med Slovenijo in ZDA še ni bilo – op. ur.*)

Sledilo je kosilo v restavraciji parlamenta s predstavniki parlamentarne opozicije. Prisotni so bili Lloyd Axworthy, pristojen za zunanje zadeve, M. Dupic, svetovalec v pisarni vodje opozicije g. Chretien, ga. Cynthia Steward, Warren Almond, in g. Flis. Z dr. Ruplom so pri razgovorih sodelovali še g. Logar, dr. Verbič in dr. Štukel.

Po kosilu je bil dr. Rupel s svojim spremstvom povabljen, da prisostvuje popoldanskemu zasedanju parlamenta. Ob 15.10 je dr. Rupla predstavil parlamentarcem kot zunanjega ministra Republike Slovenije g. John Fraser.

Pozno popoldne je bil sestanek s člani Odbora za zunanje zadeve in mednarodno trgovino. Predsednik odbora John Bosley ni mogel biti navzoč, vendar je bilo med dr. Ruplom in Bosleyem dogovorjeno, da se bosta dobila pri zajtrku naslednje jutro v Londonu, Anglija. Na sestanek je pa bilo prisotnih pet članov omenjenega odbora, razgovor je bil obojestransko koristen.

Pred odhodom iz parlamenta je dr. Rupel dal izjavo za kanadski tisk. Zahvalil se je in to tudi podpisani vsem, ki so sodelovali pri organiziranju lepo uspelega obiska.

Dr. Rupla in g. Logarja je na letališče spremljal podpisani, ob 6.30 zvečer sta gosta odletela proti Londonu in nato Luksemburgu, kjer je bil napovedan sestanek z zastopniki Evropske skupnosti.

Dr. Zlatko A. Verbič

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (50) : 5. CLEVELAND, DECEMBER 12, 1991.

Dr. Rupel se zahvalil kanadskim rojakom

Spoštovani dr. Verbič,

Ljubljana, 5. 12. 1991

Ob povratku v domovino se Vam najlepše zahvaljujem za organizacijo mojega obiska v Kanadi.

Srečanje z go. Barbaro McDougall, ministrico za zunanje zadeve Kanade, je bilo pomembno ne samo po vsebinski strani, ampak tudi za to, ker je bil to prvi stik med predstavniku vlad Slovenije in Kanade.

Visoko ocenjujem tudi razgovore s predstavniki uradne opozicije, ki so pokazali veliko razumevanje za mednarodno priznanje Republike Slovenije.

V Ministrstvu za zunanje zadeve se zavedamo pomena zvez naših rojakov po svetu s političnimi in vladnimi predstavniki držav in njihove pomoči pri navezovanju naših stikov z njimi. To se je pokazalo tudi ob mojem obisku v Kanadi, zato velja moja zahvala tudi vsem, ki so po svojih močeh prispevali k uspešni realizaciji mojega obiska v Kanadi.

S spoštovanjem,

Dr. Dimitrij Rupel
Minister za zunanje zadeve,
Republike Slovenije

PISMO WILLIAMA S. PAVLICHIA IN STEPHENA S. PAVLICHIA YVESU FORTIERU Z DNE,
14. DECEMBRA 1991

Slovenian Information Centre
Slovenski Informacijski Center
770 Brown's Line, Etobicoke, Ont. M8W 3W2 Phone: (416) 255 4626
Fax: (416) 253 5899

Mr. Yves Fortier
Ambassador, Canadian Permanent Mission
to the United Nations
866 United Nations Plaza, Ste. 250
New York, N.Y. 10017 USA

14 December 1991

Dear Ambassador,

On behalf of the Slovenian community in Canada, we thank you again for providing your time to consider the relevant issues concerning the Republic of Slovenia that are presently unfolding.

In our last letter to you, dated 23 November 1991, we expressed our positions, desires and concerns with respect to the situation that Slovenia is finding itself in at that time. Since that time, there have been several positive and constructive movements within the global community, both from organizations of states, unilateral actions of others and by the political leaders of other states, in promoting the uniqueness and independence of the new Slovenia. At present, the recognition of Slovenia as an independent and sovereign state by the Federal Republic of Germany is now imminent. Other actors inside and outside the European Community have expressed their desire to recognize Slovenia's independence as well.

On 13 December 1991, the Secretary General of the United Nations, over the electronic media, made a statement with respect to the situation in "Yugoslavia". (This was reported over CBC Radio in Toronto). The Secretary General stated that he had, "urged Germany and Italy not to pursue diplomatic recognition of any breakaway republic, for this would only deepen the crisis."

Speaking for Slovenia alone, we have reservations as to the rationality and reasoning of this particular statement. This statement assumes as a "given" that Slovenia is inextricably tied to conflicts and aspirations being fought and sought

by other actors in the region. The intentions and realities of Slovenia's independence should not be "twinned" with those of any other republic or power in the region. Slovenia's unique and distinct language, culture, heritage, outlook and political /governmental structure begs one to treat each individual national entity in the region as unique and not simply portions of some homogeneous structure.

Slovenia, today, functions as a fully independent state with an effective and responsible government, a distinguishable territory, a functional Constitution which guarantees minority and human rights and a working peace mechanism in place. The will of the Slovenian people was also shown in a democratic referendum held exactly one year ago, in which citizens voted more than overwhelmingly to support Slovenia's independence. Assuming Slovenia's existence as that of a "siamese twin" to any other republic operates contrary to the unique reality that Slovenia has placed itself - as a fully functional and democratic nation-state.

In light of Slovenia's situation and its full cooperation in the peace efforts of The Hague Conference, the European Community officially removed economic sanctions that were placed on "Yugoslavia" from Slovenia. The EC had adopted the realization, and correctly so, that the former "Yugoslav" republics had to be treated as separate in the planning of the EC policies and plans for the region. In Canada, the Secretary of State for External Affairs, Barbara McDougall, in her meeting with the Foreign Minister of Slovenia, Dr. Dimitrij Rupel on 27 November 1991, expressed her new understanding of Slovenia's position of uniqueness in the region and was most sympathetic to Slovenia's intentions.

The Secretary General of the United Nations still seems to be holding the notion that there still exists some from of Yugoslav entity, which, at present simply does not exist. The recognition of Slovenia's independence will not "deepen the crisis" as His Excellency Mr. Perez de Cuellar has stated. Slovenia has been at peace since the Brioni Declaration, and this has proven to be a lasting and permanent peace. Slovenia, therefore, is external to the present situation in the region.

Slovenia has made enormous achievements towards recognition in the sports arena of the world. Slovenia's recognition by the International Ski Federation and its participation at the World Cup Ski Jump Competition at Thunder Bay, Ontario have been recent examples.

The diplomatic recognition of Slovenia by various European nations, Germany among the most influential of these nations, is now imminent. These nations now understand the nature and character of Slovenia's uniqueness in the region and believe, correctly so, that the situation of Slovenia warrants differentiated political relations on their part from the remainder of the republics in the area. By urging European nations to withhold their diplomatic recognition of Slovenia, the Secretary General may not be aiding a new and fledgling democra-

cy in Europe and may be going against the grain of reality of Slovenia's existence.

Ambassador, there must be a new understanding forged in which this region is not looked at as "homogeneous" in every respect, but as "heterogeneous" in every respect. Therefore, a political act by one or a group of states in recognizing Slovenia will not have a single resultant effect of which His Excellency Javier Perez de Cuellar speaks.

Respectfully yours,

William S. Pavlich

Stephen S. Pavlich

SLOVENIAN INFORMATION CENTRE

AMERIŠKA DOMOVINA 93 (51) : 3. CLEVELAND, DECEMBER 19, 1991.

VOŠČILO IN ZAHVALA Slovcem v ZDA in Kanadi

Drage slovenske rojakinje in rojaki v Združenih državah in Kanadi!

Slovinci doma in po svetu te dni živimo v velikih, veselih in raznovrstnih pričakovanjih. S tradicionalnim pričakovanjem božičnih in novoletnih praznikov se prepleta nestrpno in enkratno pričakovanje zgodovinskega dogodka – mednarodnega priznanja nove države Republike Slovenije. Ko vam sporočam praznična voščila in se vam še enkrat zahvaljujem za izredno gostoljubnost, ki sem je bil deležen med vami na svojih dveh letošnjih obiskih v Severni Ameriki, vam hkrati v imenu vlade Republike Slovenije in v svojem osebno imenu izrekam zahvalo in priznanje za vašo izredno veliko in učinkovito politično, moralno in materialno podporo, ki ste jo v tem usodnem letu izkazovali svoji stari domovini in brez katere v teh dneh gotovo še ne bi bili tako blizu mednarodnemu priznanju, kakor smo.

Ko bomo v družinskih, prijateljskih, cerkvenih in drugih okoljih obhajali božične praznike in pričakovali prihod leta 1992, si priključimo v zavest spoznanje, da slovenski narod tudi po letošnjih izkušnjah zmora zgodovinska dejanja, če se njegovi pripadniki enotno lotijo uresničevanja skupnih načrtov. Takih načrtov in take enotnosti, ki pa ne pomeni popolne miselne uniformiranosti, želim vam in sebi tudi v prihodnje, posebno v zvezi z gospodarskim dvigom naše mlade države in njeno odprtostjo za povezovanje s Slovenci po vsem svetu.

Prisrčno vas pozdravljam

dr. Janez Dular, l.r.
Minister za Slovence po svetu
in narodnosti.

PISMO WILLIAMA S. PAVLICH A IN STEPHENA S. PAVLICH A ROLANDU FOURNESU Z DNE,
20. JANUARJA 1992

Slovenian Information Centre
Slovenski Informacijski Center
770 Brown's Line, Etobicoke, Ont. M8W 3W2 Phone: (416) 255 4626
Fax: (416) 253 5899

Mr. Roland Fournes
Consul General
General Consulate of
the Federal Republic of Germany
Toronto

20 January 1992

Dear Consul,

On behalf of the Slovenian community in Southern Ontario, we would like to extend our sincere thanks and appreciation to you for joining us in our celebration of the recognition of the independence of Slovenia. We hope that the time you spent with us on the evening of the 15th of January was most entertaining, enjoyable and informative.

Slovenians in Canada are, today, extremely proud of the fact that we can truly call our native Slovenian homeland an independent and sovereign nation-state. The recognition of Slovenia, in large part, was as a result of the unyielding support and trust that Germany offered to Slovenia as well as Germany's belief in Slovenia's ability to fulfill its responsibilities of nationhood. Slovenia will, no doubt, demonstrate this ability with skill, deftness and respect for the rule of law. Your presence and words of congratulations and encouragement were very much appreciated and worthy of great importance to our community and to Slovenia.

With our highest regards, We are,
Respectfully yours,

William S. Pavlich
Slovenian Information Centre

Stephen S. Pavlich
Slovenian Information Centre

PISMO WILLIAMA S. PAVLICH A IN STEPHENA S. PAVLICH A PATRICKU BOYERU Z DNE,
20. JANUARJA 1992

Slovenian Information Centre
Slovenski Informacijski Center

770 Brown's Line, Etobicoke, Ont. M8W 3W2 Phone: (416) 255 4626
Fax: (416) 253 5899

The Honourable Patrick Boyer, M.P.
House of Commons
Ottawa K1A 0A6

20 January 1992

Dear Consul,

On behalf of the Slovenian community in Southern Ontario, we would like to extend our most sincere thanks and appreciation to you for joining us in our celebration of the recognition of the independence of Slovenia. We hope that the time you spent with us on the evening of January 15 was most entertaining and enjoyable.

Canadian-Slovenians are extremely proud that we can now truly call our native homeland of Slovenia an independent and sovereign nation-state. We are equally proud, as Canadians, that Canada has shown its traditional role of leadership in recognizing Slovenia's independence and affirming Canada's commitment to multilateral peacekeeping efforts under the United Nations flag in the region affected by violence. Slovenia, we believe, will fulfill its global responsibilities with skill, deftness and respect for the rule of law.

Your presence and your words of congratulations and encouragement were very much appreciated and worthy of great importance for our community and to Slovenia. We applaud your interest and concern for Slovenia and for the maintenance of peace and stability in the new countries.

With our highest regards, We are,
Respectfully yours,

William S. Pavlich
Slovenian Information Centre

Stephen S. Pavlich
Slovenian Information Centre

PISMO LEA FILIPOVIĆA WILLIAMU S. PAVLICHU IN STEPHENU S. PAVLICHU Z DNE,
24. JANUARJA 1992

BUREAU OF THE REPUBLIC OF CROATIA

January 24, 1992

William S. Pavlich
Stephen S. Pavlich
SLOVENIAN INFORMATION CENTRE
770 Brown's Line
Etobicoke, Ontario
M8W 3W2

Dear Sirs:

It was an honour to be present at your wonderful celebration making the recognition of Slovenia and Croatia.

On behalf of the entire Croatian community I would like to thank the Slovenian community in the Toronto area for the moral and material support during these difficult times.

I thank all those who participated in the packing and loading of relief goods for Croatian refugees. This action of solidarity bears witness to the unselfish kindness of the Slovenian community.

I still recall that day, a half year ago, when we gathered together Slovenians and Croatians, to express our unity when our two nations declared independence. We were always good neighbours and we will always be good neighbours. Together we fought the onslaught of the aggressor and together we rejoice today, in the was of a new era for our nations. Let us look optimistically toward a long life peace, democracy, human rights and freedom for our two new-born nations.

With highest regards

Leo Filipović
Assistant Agent General

153 Bridgeland Avenue, Suite 2, Toronto, Ontario, M6A 2Y6
Tel. (416) 784-3838 Fax. (416) 784-3840

PISMO PATRICKA BOYERA WILLIAMU S. PAVLICHU IN STEPHENU S. PAVLICHU Z DNE,
24. JANUARJA 1992

*HOUSE OF COMMONS
CANADA
Patrick Boyer, M.P.
Etobicoke-Lakeshore*

January 24, 1992

Mr. William S. Pavlich
Mr. Stephen S. Pavlich
Slovenian information Centre
770 Brown's Line
Etobicoke, Ontario
M8W 3W2

Dear William and Stephen:

How good of you to write such a fine letter as the one you sent me on January 20.

It was a wonderful moment for all of us last week, on January 15, when as I said in my speech at the church hall, "our country Canada has given full diplomatic recognition to our country Slovenia".

I believe that is the real meaning of being Canadian, that one can in fact live with two homelands.

The weeks and months ahead will be very important in establishing the new basis for Slovenia and especially Canadian-Slovenian relations. You and other leaders in the community here in Canada certainly have an important role to play in these developments. As your Member of Parliament and as a supporter for the change which has been achieved by Slovenia, I look forward to working closely with you.

Please keep in touch,
With every good wish,

Yours sincerely

Patrick Boyer, Q.C., M.P.
Etobicoke-Lakeshore

PISMO STANA BAHÄ, FRANKA HABJANA TER LEANDERJA SKOFA BRIANU MULRONEYU Z DNE,
25. JANUARJA 1992

Canadian Slovenian Congress, 770 Browns Line, Toronto, ON M8W 3W2

Telephone: (416) 283 4290

Telefax: (416) 255 4626

January 25, 1992.

The Right Honourable Brian Mulroney,
Prime Minister of Canada,
House of Commons, Ottawa, Ontario K1A 0A6

Dear Prime Minister:

At its meeting today the Executive Board of the Council of the Canadian Slovenian Congress unanimously passed the following resolution:

"The Slovenian Community in Canada, represented by the Canadian Slovenian Congress, thanks and salutes the Government of Canada for its leadership and courage in being first in the Western Hemisphere to recognize the independence of the Republic of Slovenia."

We feel confident that Slovenia will fulfill its responsibilities of statehood with skill, deftness and respect for the rule of law and become a reliable partner in international relations.

With our highest regards, we remain respectfully yours,

Dr. Stan Bah, Chairman of the Council

Dr. Frank Habjan, President of the Executive Board

Leander Skof MBA, General Secretary

cc The Honourable Barbara McDougall,
Secretary of State for External Affairs

PISMO STANA KRANYCA BRIANU MULRONEYU
Z DNE, 6. FEBRUARJA 1992

February 06, 1992

The Right Honourable Brian Mulroney
Prime Minister of Canada
House of Commons
Ottawa, Ontario, K1A 0A6

Dear Prime Minister Mulroney:

Managing Board of All Slovenian Committee at its meeting held on Feb 05, 1992
unanimously passed the following resolution.

Members of Slovenian Organizations and Establishments in Southern Ontario are
gratified and thankful to the Government of Canada, External Affairs Minister
Honourable Barbara Mc Dougall and you Prime Minister Mulroney for being
among the first nations to recognize Independent Republic of Slovenia.

International recognition is a remarkable and historic achievement for Slovenian
people. We feel confident that Slovenia will develop its economy, culture and
statehood according to the desire of its people and with respect for the rule of the
law and become reliable and valuable partner in international relations.

With our sincere thanks, we remain respectfully yours.

Stan Kranjc
President
All Slovenian Committee
770 Browns Line
Toronto, Ont., M8W 3W2

SK/gr

c.c. The Honourable Barbara McDugall
Secretary of State for External Affairs

PISMO STANA KRANJCA BRIANU MULRONEYU

Z DNE, 13. FEBRUARJA 1992

February 13, 1992

The Right Honourable Brian Mulroney, PC
Prime Minister of Canada
311S Centre Block
Parliament Buildings
Ottawa, Ontario
K1A 0A6

Dear Mr. Prime Minister:

I have the honour to inform you that Dr. Peter Klopčič and Mr. Stan Kranjc Senior Representatives of the Canadian Slovenian Community and Dr. Zlatko Verbic Special Counsellor to the Minister for External Affairs of the Republic of Slovenia met with President Kiro Gligorov of the Republic of Macedonia during his visit to Toronto on Feb 01, 1992.

The purpose of this meeting was to express to President Gligorov the sentiments of the Canadian Slovenian community which, having experienced recognition of their own homeland by Canada and European Community, fervently supports the Macedonian quest for international recognition.

We are encouraged by the President's account of his positive and productive meetings with you Prime Minister Mulroney and Secretary of State for External Affairs the Honourable Barbara McDougall as well as the US and UN officials, which hopefully will lead to speedy recognition of Macedonian independence and statehood.

In this spirit, the Canadian Slovenian Community joins the significant number of Canadians of Croatian and other Slavic backgrounds in assuring you Prime Minister and other Ministers in your Cabinet of our unreserved support for the Canadian Macedonian Community's request that Macedonia should be recognized and that Canada's recognition ought to take place immediately.

Sincerley yours,

Stan Kranjc
President
All Slovenian Committee

SK/gr

c.c. The Honourable Barbara McDugall
Secretary of State for External Affairs

PISMO BARBARE McDUGALL STANI' KRANYCU
Z DNE, 17. FEBRUARJA 1992

Secretary of State for External Affairs Canada
Canada Secrétaire d'Etat aux Affaires extérieures

February 17, 1992

Mr. Stan Kranyc
444 Abruz Boulevard
Mississauga, Ontario
L5A 1N2

Dear Mr. Kranyc:

Thank you for your letter of November 18, 1991, regarding the situation in Yugoslavia. I regret the delay in replying.

On January 15, 1992, the Prime Minister announced our recognition of the republics of Croatia and Slovenia as independent states. However, before establishing diplomatic relations with them, we wish to be satisfied that they intend to adhere to the principles of the Helsinki Final Act, the Charter of Paris and other Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) documents, particularly regarding full respect for human rights and the protection of minorities.

The Canadian government has denounced the acts of violence and terror in Croatia. In concert with our friends and allies, we are making every effort to facilitate a peaceful solution to this crisis.

We continue to provide emergency humanitarian relief to those affected by the war and are considering further measures. Canadians are participants in the cease-fire monitoring mission in Croatia that the CSCE has mandated and that the European Community is coordinating.

The Prime Minister was the first leader to urge the United Nations to get involved in resolving the crisis. We have been pressing for the early dispatch of a United Nations (UN) peacekeeping mission to Yugoslavia and have indicated our willingness to participate in such a mission. We also participate in the UN group sent to facilitate contact between the parties.

Canada is also abiding by resolution 727 of the UN Security Council which reaffirms the UN arms embargo on all of Yugoslavia and its former republics.

I hope that this information on our position and actions taken this fall will confirm to you Canada's interest in a negotiated, democratic and peaceful outcome to the Yugoslav crisis.

Yours sincerely,

Barbara McDougall

PISMO DANICE PURG STANU KRANYCU Z DNE, 25. FEBRUARJA 1992

INTERNATIONAL EXECUTIVE DEVELOPMENT CENTRE

Mr. Stan Kranyc
Lancia Bravo
58 A Hook Avenue
Tornonto, Ontario
M6P 1T5
Canada

Fax: 991 416 766 4032

Pages: 4

NF-666/92
Brdo, February 25, 1992

*International
Executive
Development
Centre*

Dear Mr. Kranjc!

Let me tell you how often I recall my last year visit to Canada and remember the warm feelings I had when meeting you. I believe it would be a shame not to develop our contacts further. This I am coming back to the idea of receiving several Canadian Slovenes in our Centre, where they could at the same time benefit from our excellent management development programmes and from learning firsthand about the changes in Slovenia while establishing close personal and business contacts.

When thinking about the suitable programmes, I decided for a five week seminar "Managers in Transition", as well as for our Executive MBA programme.

The "Managers in Transition" programme is aimed at young managers that would like to acquire skills and knowledge needed for transition from functional to more general, strategic responsibilities within the company. Please find enclosed the short outline of the 1992 programme, which starts in April already. Since this programme needs significantly less Investment, I would recommend it to your immediate attention. Of course, our Executive MBA, intended for more experienced managers, is, being among the very best programmes of its kind in Europe, also an attractive choice. I have sent you the brochures with all the details under separate cover today.

Hoping to hear from you soon, and wishing to welcome you in Slovenia and our Centre in near future,

With kind regards,
Dr. Danica Purg
Director

*P.S. I just received your
mail! Thank you very
much!*

*Brdo pri Kranju
64000 KRANJ
Slovenia*

*Tel:
+ 38 64 215 667
+ 38 64 215 668
+ 38 64 218 080*

*Fax:
+ 38 64 218 476*

*Tlx:
31 138 YUGZ*

PISMO BARBARE MCDUGALL STANU KRANYCU Z DNE, 20. MAJA 1992

Secretary of State for External Affairs Canada
Canada Secrétaire d'Etat aux Affaires extérieures

May 20, 1992

Mr. Stan Kranyc
444 Abruz Boulevard
Mississauga, Ontario
L5A 1N2

Dear Mr. Kranyc:

Thank you for your letter of December 9, 1991, regarding the situation in Slovenia. On January 15, 1992, the Prime Minister, the Right Honourable Brian Mulroney, announced our recognition of the republics of Croatia and Slovenia as independent states. A Canadian representative has visited Ljubljana to present a letter from Mr. Mulroney to President Kucan and to begin discussions leading to the establishment of diplomatic relations in the future.

I hope that this information on our position and action taken thus far is helpful. Yours sincerely,

Barbara McDougall.

RECOGNITION OF SLOVENIA

On behalf of AllSlovenian Committee, Slovenian Organizations and Establishments in Southern Ontario, I extend sincerest congratulations to Slovenian people.

International recognition of Slovenia is a remarkable and historic achievement.

On January 15, 1992, we Canadian-Slovenians proudly celebrated Slovenia's recognition by Canada and over 30 other countries.

We are very grateful to Canada for being among the first nations to recognize Slovenia. Thanks to Prime Minister Mulroney, External Affairs Minister Honourable Barbara McDougall and many other Canadians. Special thanks to Canadian-Slovenians for their persistent and diligent work towards Slovenian Freedom, Democracy and Recognition.

Sincerest congratulations to the government of the U.S.A. and its people for their recognition of the Independent Republic of Slovenia. Special thanks to American-Slovenians for their contributions toward this great achievement. Recognition of Slovenia is now complete.

We feel confident that Slovenia will develop its economy, culture and statehood according to the desire of its people and with respect for the rule of the law. We also feel Slovenia will become a reliable and valuable partner in international relations.

The Old Country is now a New Country Slovenia, free and independent at last.

Stan Kranjc

President
AllSlovenian Committee
Ontario, Canada

100 WORDS ABOUT A LAND CALLED SLOVENIA

Once upon a time, in a land called Slovenia, was only hope of what today is a reality.

From Prekmurje to Adriatic Sea, Slovenia is independent, democratic and free. Slovenians suffered under the worst political regimes. As a result of the love of their land, belief in justice, God and themselves, they survived.

We should learn from Slovenian achievements. When you do not succeed at first, never give up. Try again and again!

Finally, long deserved and earned reward was granted.

These gifts of freedom and independence must never be taken for granted. They must always be cherished and protected.

BY: Stan Kranjc
22 Riverwood Terr
Bolton, Ontario
Canada
L7E 1S2

Objavljeno gradivo je avtor zbral leta 1995, ko je bil štipendist Multi Cultural History Society of Ontario.

VERA KLOPČIČ IN NADA VILHAR
POROČILO O MEDNARODNI KONFERENCI
"EVROPA, SLOVENIJA IN ROMI"
LJUBLJANA, 15.2.2000

Organizator izredno uspešne in dobro obiskane konference (več kot 100 udeležencev) je bila **Zveza Romov Slovenije** v sodelovanju z **Avstrijskim inštitutom za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo**, izpostava v Ljubljani in **Inštitutom za narodnostna vprašanja v Ljubljani**.

Temeljni namen konference, to je predstaviti mnenje Zveze Romov in predstavnikov Romov v Sloveniji o sedanjem položaju in pričakovanih ob vključitvi v EU, je bil v celoti dosežen.

Konferenca se je pričela z uvodnimi besedami **mag. Ivana Blzjaka**, ministra za pravosodje in predsednika Komisije RS za Romska vprašanja, **Janeza Obreze** direktorja Urada za narodnosti, **Jerneja Rovška**, namestnika Varuha človekovih pravic v Sloveniji in **mag. Mirjane Domini** iz Inštituta za migracije in narodnosti iz Zagreba. Vsi uvodničarji so med drugim izrazili pripravljenost prispevati k uresničitvi sklepov in konkretnih predlogov konference za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji.

Prvi del konference, ki je bil usmerjen v prikaz splošnih značilnosti položaja Romov v procesih Evropskih integracij je vodil **Jožek Horvat**, **predsednik Zveze Romov Slovenije**. V svojem referatu je predstavil pričakovanja Romov v Sloveniji ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo, **dr. Pavla Štrukelj** je spregovorila o temeljnih značilnostih položaja Romov v Sloveniji, **mag. Vera Klopčič** pa je orisala vsebine mednarodnih priporočil za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji. Predstavniki Romskih društev so aktivno sodelovali v razpravi in nakazali temeljna vprašanja, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju. Pomembno je, da so izrazili željo po sodelovanju z državnimi in lokalnimi oblastmi.

Drugi del konference, ki ga je vodila **mag. Vera Klopčič** je bil usmerjen v podrobnejšo obravnavo posameznih področij. **Dr. Miroslav Polzer** je orisal pristop Evropske unije do manjšin, **dr. Mirjam Polzer Srienz** je podala primerjavo položaja Romov v Sloveniji in Avstriji, **dr. Mladen Tancer** je prikazal razvoj izobraževanja za Rome v Sloveniji, **dr. Alenka Janko – Spreizer** pa je predstavila pasti diskurzivnih reprezentacij Romov: primer "predsodek".

Konferenca je odprla prostor za dialog med predstavniki Romske skupnosti, predstavniki pristojnih ministrstev in vladnih služb, predstavniki organov lokalnih oblasti, uslužbenci v javnih službah in strokovnjaki. Eden od predstavnikov Romske skupnosti je pomen konference za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji zgoščeno izrazil v stavku: »Beseda je bila dana sredi Ljubljane«.

Dolgoročno pomeni konferenca primer dobre prakse in utrjevanja zaupanja, kot tudi možnost za ustvarjanje dokumentacijske in znanstvene baze za nadaljnje sodelovanje s sosednjimi državami, kjer se z izmenjavo primerov dobre prakse gradijo modeli varstva manjšinskih skupnosti.

Vsi udeleženci so prejeli slovenski prevod najpomembnejših ugotovitev o varstvu manjšin in položaju Romov iz zadnjega poročila Evropske unije ter prevod najnovejše Resolucije Parlamenta Mednarodne zveze Romov o položaju Romov v Evropi.

Vsi pisni prispevki / pisna mnenja, predlogi in vprašanja o tej temi / bodo objavljeni v posebni publikaciji.

O konferenci so poročali: **Delo**, Ljubljana, **Dnevnik**, Ljubljana, **Večer**, Maribor, **Dolenjski list**, Novo mesto, **Primorski dnevnik**, Trst, **Slovenski vestnik**, Celovec. Prispevke so pripravili **Radio Slovenija** - 1. program, oddaja Studio ob 17h, ki sta jo pripravila novinarja Lidija Kosi in Jože Žura in napovednik Cirile Štuber v jutranjem 1. programu Radia Slovenija, **radijski program POP TV** in **ORF - avstrijska radiotelevizija - slovenski spored**. Konferenco so na internetnih straneh predstavili:

<http://volksgruppen.orf.at/kaernten>

<http://www.inv.si>

<http://evropa.gov.si/aktualno/>

<http://www.zdr-raziskovalcev.si/znanost.javnost/>

NOTES FOR CONTRIBUTING AUTHORS

Treatises and Documents, The Journal of Ethnic Studies (Razprave in gradivo, RIG) welcomes the submission of articles, other materials and documents on ethnic and minority studies – more specifically on ethnicity, racial and ethnic relations, ethnic identity, nationalism, xenophobia, protection of (ethnic, national) minorities, migration, multiculturalism and related subjects. Manuscripts should be sent to:

Razprave in gradivo / Treatises and Documents
Institute for Ethnic Studies
Erjavčeva 26
SI-1000 Ljubljana, SLOVENIA

Manuscripts are normally received with the understanding that their contents are original, unpublished material and are not being submitted for publication elsewhere.

Manuscripts are reviewed. Manuscripts are referred to specialist readers for anonymous comment before a decision is made on publication.

MANUSCRIPTS AND FORMAT

Authors are requested to submit three double-spaced, typed copies of manuscripts. Each page of manuscripts, including tables, schemes, figures, maps, references and notes, should be numbered with margins on all four sides of at least 2 cm. Tables, schemes, figures and maps should be printed separately from the text, each on a separate sheet of paper. Places where they belong to in the text must be marked. Title, author name(s) and a brief biographical note on each author should be typed on a separate page. Full contact details for the author(s) should be supplied. An electronic version of the manuscript should be sent by e-mail, or by posting a 3,5" diskette (preferably in IBM format). Authors must indicate which format and wordprocessor (computer program) are used. Tables, schemes, figures and maps should be saved in separate files and not embedded in the text.

The preferred length for articles is between 5,000 and 12,000 words. Other contributions (Research reports and papers, Review articles, Interviews) should not exceed 4,000 words and book reviews should not exceed 1,500 words. All contributions must be typed double-spaced. The RIG reserves the right to allow the said limits to be exceeded, depending on the nature of the contribution.

Authors are requested to attach an ABSTRACT (10-20 lines, up to 200 words) in English, stating precisely the topic under consideration, the method of argument using in addressing the topic, and the conclusion reached. Abstracts are not required for Debates and Book Reviews.

A manuscript not presented in accordance with these guidelines will not undergo the reviewing process. It will be returned to the author for appropriate modifications.

NOTES AND REFERENCES

A limited number of explanatory and bibliographic endnotes are permitted. Notes should be indicated serially within the paper. Endnotes should not be used for citations.

Manuscripts should follow the conventional guidelines of the style of footnotes, endnotes and citations. It is recommended that authors use the following method in the text: (Author year: page). References to more than one publication by the same author in the same year should be distinguished alphabetically by a, b, c etc. Where there are no named authors, the name of the appropriate body or the title of the referred material should be placed in parentheses instead.

The alphabetical listing of all References should be placed at the end of the text. Only works referred to in the text should be listed and conversely, all references given in the text must appear in the listing. The full names of all authors (initials only for the possible middle name) should be used in the listing.

The style of references is as follows:

- for books:

Author's family name, name (year) Title of the book, Location: Publisher.

- for chapters and/or articles in books:

Author's family name, name (year) "Title of the chapter/article" - in Editor's family name, name (ed/eds) Title of the book, Location: Publisher: pages from – to.

- for articles in journals and newspapers:

Author's family name, name (year) "Title of the article" - in Journal / Newspaper, Vol., No. : pages from – to.

PROOFS AND CORRECTIONS

The RIG reserves the right to edit or otherwise alter contributions, but authors will receive proofs for approval before the publication whenever this right is exercised substantially.

Every author of a manuscript accepted for publication will receive page proofs for correction. The deadline to return them to the Editor will be indicated. Extensive changes will be charged to the author and will probably result in the article being delayed to a later issue.

AUTHOR ISSUES

Authors receive two complementary copies of the issue in which their contribution appears and 25 offprints of their article.

COPYRIGHT

It is a condition of publication that authors vest copyright in their articles, including summaries and abstracts, in the Institute for Ethnic Studies. Authors may use the article elsewhere *after* publication without prior permission from the Institute, provided that acknowledgement is given to the RIG as the original source of publication and that Institute for Ethnic Studies is notified so that our records show that its use is properly authorized.

Seznam avtorjev:

1. Mag. Romana Bešter, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
romana.bester@guest.arnes.si
2. Red. prof. dr. Matjaž Klemenčič, Univerza v Mariboru/Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
matjaz.klemencic@siol.net
3. Mag. Vera Klopčič, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
vera.klopacic@guest.arnes.si
4. Felicita Medved, Stockholm University, Švedska
medvedfelicita@hotmail.com
5. Nada Vilhar, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
nada.vilhar@guest.arnes.si
6. Dr. Jernej Zupančič, Univerza v Ljubljani/Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
jernej.zupancic@guest.arnes.si
7. Izr. prof. dr. Mitja Žagar, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
mitja.zagar@guest.arnes.si

List of Authors

1. R. Bešter, M.A., Institute for Ethnic Studies, Ljubljana
romana.bester@guest.arnes.si
2. Prof. Matjaž Klemenčič, Ph.D., University of Maribor/ Institute for Ethnic Studies, Ljubljana
matjaz.klemencic@siol.net
3. Vera Klopčič, M.A., Institute for Ethnic Studies, Ljubljana
vera.klopcic@guest.arnes.si
4. Felicita Medved, Stockholm University, Sweden
medvedfelicita@hotmail.com
5. Nada Vilhar, Senior technical assistant, Institute for Ethnic Studies, Ljubljana
nada.vilhar@guest.arnes.si
6. Jernej Zupančič, Ph.D., University of Ljubljana, Institute of Geography
jernejj.zupancic@guest.arnes.si
7. Ass. Prof. Mitja Žagar, Ph.D., Institute for Ethnic Studies, Ljubljana
mitja.zagar@guest.arnes.si